

SOUBORNÉ INFORMACE

Ročník 2005

Informace o regionech, městech a obcích

Hradec Králové, prosinec 2005

Kód publikace: 13-5206-05

Č. j.: 7/2005

Demografický, sociální a ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje v letech 2000 až 2004

Zpracoval:
Ředitel:
Kontaktní osoba:
Telefon:
E-mail:

ČSÚ - Krajská reprezentace Hradec Králové
Mgr. Miroslav Hartmann
Ing. Ivana Dušková
495 762 316
ivana.duskova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Dozvíte se je na internetových stránkách ČSÚ:

WWW.CZSO.CZ

Zajímají Vás údaje o regionu? Potom navštivte i odkaz „Kraje“ a vyberte si. Nebo navštivte přímo:

www.hradeckralove.czso.cz

Demographic, Social and Economic Development of the Královéhradecký Region in 2000 – 2004

Comprehensive characteristics of development of the region in 2000 – 2004 based on results of statistical surveys. Regional and district comparisons, selected indicators on administrative districts of municipalities with extended powers. Completed with charts and cartograms.

ISBN 80-250-1154-2

© Český statistický úřad - Krajská reprezentace Hradec Králové, 2005

OBSAH

Základní tendence vývoje Královéhradeckého kraje v letech 2000 až 2004	7
1. ÚVOD	11
1.1. Cíle analýzy	11
1.2. Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky v letech 2000 až 2004	11
2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ, SÍDELNÍ A SPRÁVNÍ STRUKTURA	16
2.1. Charakteristika území	16
2.2. Sídlní struktura	16
2.3. Územně správní vývoj	18
3. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ	19
3.1. Počet obyvatel	19
3.2. Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání	22
3.3. Narození, zemřelí, sňatky, rozvody	25
3.4. Stěhování	29
4. SOCIÁLNÍ VÝVOJ	33
4.1. Domácnosti, příjmová situace domácností	33
4.2. Bydlení (bytový fond, bytová výstavba)	37
4.3. Ekonomická aktivita	44
4.4. Školství	51
4.5. Zdravotnictví	54
4.6. Sociální péče	58
4.7. Kriminalita	61
5. EKONOMICKÝ VÝVOJ	64
5.1. Makroekonomický rámec	64
5.2. Organizační struktura národního hospodářství	66
5.3. Zemědělství a lesnictví	68
5.4. Průmysl	71
5.5. Stavebnictví	73
5.6. Doprava	76
5.7. Technická infrastruktura	78
5.8. Cestovní ruch	79
5.9. Věda, výzkum, informační technologie	83
5.10. Veřejná ekonomika (veřejné rozpočty, hospodaření územních samosprávných celků)	85
6. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	87
6.1. Ovzduší	87
6.2. Voda	88
6.3. Půda	89
6.4. Odpady	90
6.5. Investice na ochranu životního prostředí	90
6.6. Chráněná území	91

7. REGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE	93
7.1. Mikroregiony	93
7.2. Euroregiony	94
7.3. Vnější vztahy	95
8. MEZIKRAJSKÉ SROVNÁNÍ	98
8.1. Demografický vývoj	100
8.2. Sociální vývoj	101
8.3. Ekonomický vývoj	102
8.4. Životní prostředí	103
8.5. Postavení Královéhradeckého kraje mezi ostatními kraji	104
9. ZÁVĚR	109
Tabulková část	
Tab. 1 Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích	112
Tab. 2 Vývoj kraje v letech 2000 – 2004	114
Tab. 3 Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004	117
Tab. 4 Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004	125
Tab. 5 Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004	128
Tab. 6 Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností	129
Tab. 7 Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004	130
Tab. 8 Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004	130
Seznam grafů	
Graf 1 Věkové složení obyvatelstva	21
Graf 2 Obyvatelstvo podle vzdělání (VŠPS)	25
Graf 3 Sňatečnost a rozvodovost	29
Graf 4 Pohyb obyvatelstva v kraji	31
Graf 5 Domácnosti podle vztahu příjmů k životnímu minimu v roce 2002	36
Graf 6 Dokončené byty ve stavbách pro bydlení	40
Graf 7 Bytová výstavba	42
Graf 8 Míra ekonomické aktivity obyvatelstva ve věku 15 a více let podle vzdělání (VŠPS)	46
Graf 9 Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa	49
Graf 10 Studenti středních a vysokých škol	52
Graf 11 Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004	65
Graf 12 Osevní plochy obilovin (stav k 31. 5.)	69
Graf 13 Hektarové výnosy zemědělských plodin	70
Graf 14 Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby	74
Graf 15 Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních k 31. 12. 2004	80
Graf 16 Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních	81
Graf 17 Postavení krajů - demografický vývoj	101
Graf 18 Postavení krajů - sociální vývoj	102
Graf 19 Postavení krajů - ekonomický vývoj	103
Graf 20 Postavení krajů – životní prostředí	104
Graf 21 Postavení Královéhradeckého kraje v ekonomické a sociální oblasti a jeho vývoj	105

Seznam kartogramů

Geografická mapa Královéhradeckého kraje	9
Administrativní mapa Královéhradeckého kraje	10
Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.).....	131
Změna počtu obyvatel v obcích od SLDB 2001 do 31. 12. 2004	131
Index stáří a průměrný věk k 31. 12. 2004	132
Průměrný věk obyvatel obcí k 31. 12. 2004	132
Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004	133
Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 – 2004	133
Příjmy domácností v roce 2002	134
Dokončené byty na 1 000 obyvatel v letech 2000 – 2004	134
Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)	135
Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)	135
Míra nezaměstnanosti v obcích k 31. 12. 2004	136
Změna míry nezaměstnanosti v obcích mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)	136
Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel v roce 2004	137
Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004	137
Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004	138
Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004	138
Hrubý domácí produkt (HDP) a hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2004.....	139
Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2004	139
Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře v roce 2000	140
Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby na 1 obyvatele v roce 2004	140
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004	141
Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004	141
Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004	142
Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004	142
Měrné emise oxidu siřičitého v roce 2003 (REZZO 1 – 3)	143
Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na kanalizaci s ČOV v roce 2001	143
Podíl lesní půdy na celkové výměře v roce 2004	144
Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003	144

Reprodukce výňatků z této publikace lze pořizovat pokud je uveden jejich zdroj s výjimkou reprodukce pro komerční účely. Citace mohou být zveřejněny jen s uvedením zdroje „Demografický, sociální a ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje v letech 2000 až 2004“ a původu statistických dat v ní otištěných.

Ležatá čárka (-) v tabulce na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval.

Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.

Ležatý křížek (x) značí, že zápis není možný z logických důvodů.

Nula (0) se v tabulce používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky.

Zkratka „i.d.“ v tabulce nahrazuje individuální údaj, který nelze zveřejnit.

Výpočty v tabulkách jsou prováděny z nezaokrouhlených údajů (včetně součtů).

ZÁKLADNÍ TENDENCE VÝVOJE KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE V LETECH 2000 AŽ 2004

Vyhodnocením dostupných regionálních statistických informací dospěli autoři publikace k následujícímu zhodnocení vývoje v hlavních sledovaných oblastech – demografické, sociální, ekonomické a životního prostředí. Zároveň jsme si vědomi skutečnosti, že ne všechny stránky života v našem kraji lze exaktně popsat. Pro obyvatelstvo žijící v našem regionu je spíše důležité, jak se jim v kraji žije a jaké jsou další perspektivy rozvoje kraje.

Demografický vývoj v Královéhradeckém kraji zcela neodpovídal vývoji v rámci celé České republiky, kde se od roku 2003 již projevil nárůst obyvatelstva díky poklesu přirozeného úbytku (mírné zvýšení porodnosti v důsledku tzv. odložených porodů žen narozených v polovině 70. let z populačně silných ročníků) a především migračním přírůstkem z řad cizích státních příslušníků. V Královéhradeckém kraji od poloviny 90. let počet obyvatel klesá, ani migrační přírůstky v letech 2003 a 2004 nenahradily úbytky přirozenou měnou. Populace v kraji stárne, průměrný věk obyvatelstva je třetí nejvyšší v České republice. V důsledku stálého poklesu podílu dětské složky populace a nárůstem podílu osob ve věku 65 a více let dochází k nárůstu indexu stárí, který je mezi kraji čtvrtý nejvyšší. V regionu je hned po Hl. městě Praha nejvyšší podíl obyvatel ve věku 65 a více let. Také projekce obyvatelstva (bez migrace) i nadále očekává pokles obyvatelstva a stárnutí populace. V kraji je druhá nejvyšší kojenecká úmrtnost v republice, téměř každé třetí živě narozené dítě se rodí mimo manželství a podíl těchto dětí se neustále zvyšuje. Na 100 uzavřených sňatků v kraji připadá 67 rozvodů, index rozvodovosti je třetí nejvyšší mezi kraji, také potratovost je nadprůměrná. Vzdělanostní úroveň obyvatelstva je pod celostátním průměrem.

Na základě syntetického ukazatele z oblasti demografie je kraj hodnocen jako pátý nejhorší. V kraji se projevuje především nepříznivé věkové složení obyvatelstva a také negativní migrační bilance (především vnitřního stěhování).

Na celkovém úbytku obyvatelstva v kraji v letech 2000 – 2004 se největší měrou podílely dva největší okresy – Hradec Králové a Trutnov. Obecně lze konstatovat, že v tzv. „venkovských“ okresech bylo dětí relativně více než v typicky městském okrese Hradec Králové. Nejstarší obyvatelstvo kraje žilo v okrese Hradec Králové, průměrný věk mužů (39,2) a žen (42,3) byl čtvrtý, resp. třetí nejvyšší ze všech 76 okresů v republice. Index stárí v tomto okrese (podíl osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let) nabyl hodnoty 108,7 a byl třetí nejvyšší ze všech okresů. Nad průměrem kraje a republiky byly v okrese Hradec Králové i hodnoty rozvodovosti, potratovosti i kojenecké úmrtnosti. Zbývající čtyři okresy kraje dosahují více či méně lepších výsledků ve všech zmíněných ukazatelích.

Vývoj v **sociální oblasti** byl v kraji následující. Podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001 v kraji klesá podíl úplných rodin, především se závisými dětmi ve prospěch neúplných rodin a domácností jednotlivců. V období mezi dvěma posledními sčítáními (1991 a 2001) podíl úplných rodin se závisými dětmi klesl z více než jedné třetiny na téměř jednu čtvrtinu, přesto zůstává nad celorepublikovým průměrem. Nárůst podílu domácností jednotlivců (mezi dvěma sčítáními o 3,3 procentního bodu na 29,2 %) může do budoucna ovlivnit poptávku po malometrážních bytech. Struktura domácností byla ovlivněna zejména demografickými, sociálními a ekonomickými změnami ve společnosti po roce 1989. Kvalita bydlení se v kraji trvale zvyšuje, došlo k významnému nárůstu vybavení domácností informačními a komunikačními technologiemi (4.čtvrtletí 2004 proti SLDB 2001), ale ve srovnání s ostatními kraji je jen průměrné. Čistý měsíční příjem na domácnost (podle Mikrocenzu 2002) byl pod celorepublikovým průměrem a byl třetí nejnižší mezi kraji, na druhé straně podíl domácností, které žijí v kraji pod životním minimem (2,7 %) je nižší než je celostátní průměr (3,3 %).

Zkvalitňování a péče o domovní a bytový fond souvisí se změnami ve vlastnictví domů a bytů, které proběhly především v 90. letech (privatizace, restituce). Průměrné stáří trvale obydlených domů (48,3 let) i bytů (43,2 let) je mírně nad průměrem České republiky. Reprodukci bytového fondu zajišťuje bytová výstavba, která prošla v kraji v 90. letech značnými výkyvy. Ve sledovaném období 2000 - 2004 intenzita bytové výstavby klesala, byla pod celostátním průměrem a nepříznivým jevem byla také příliš vysoká rozestavěnost. Vlivem nedobré demografické situace, došlo v našem kraji k největšímu úbytku pracovní síly (spolu s Karlovarským krajem) v celé České republice. Míra ekonomické aktivity je třetí nejnižší ze všech krajů, podíl ekonomicky aktivních mužů je dokonce druhý nejnižší v rámci republiky. Nadprůměrný podíl zaměstnaných v priméru i sekundéru se snižuje a struktura zaměstnanosti podle sektorů se stále více přibližuje republikovému průměru. Míra nezaměstnanosti v kraji roste, ale zůstává pod celorepublikovým průměrem. Úroveň mezd je v kraji hluboce podprůměrná, i když nárůst mezd zaměstnanců ve sledovaném období byl téměř třetinový. Dlouhodobě zůstává pod celorepublikovým průměrem i výše starobního důchodu.

V oblasti školství došlo k nárůstu počtu studentů středních i vysokých škol (s výjimkou středních odborných učilišť, kde počet studentů stagnuje), v základních školách se snížily počty žáků na třídu, což by mělo zkvalitnit úroveň vzdělání. Zdravotní péče v kraji z pohledu počtu lékařů na 1 000 obyvatel a počtu obyvatel na 1 lékaře je na vysoké úrovni.

V sociální oblasti se Královéhradecký kraj zařadil mezi kraje s nepříliš příznivým stavem. I když hodnota syntetického ukazatele byla šestá nejvyšší a přiblížila se celorepublikovému průměru (především díky poměrně nízké úrovni nezaměstnanosti), syntetický ukazatel změny byl druhý nejhorší, došlo ke zhoršení v 8 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase (především ukazatelů trhu práce a zaměstnanosti).

Z dostupných údajů ze sociální oblasti, které máme k dispozici v okresním členění, značné rozdíly v kraji jsou v nezaměstnanosti. Nejvíce postiženými nezaměstnaností jsou okresy Jičín a Trutnov, v okrese Jičín vzrostla ve sledovaném období míra nezaměstnanosti o 4,4 procentního bodu, ale svou úroveň zůstává stále pod celorepublikovým průměrem (podle staré metodiky), podle nové metodiky výpočtu okres Jičín průměrnou hodnotu nezaměstnanosti v České republice (9,47 %) již překročil (9,61 %). Rozdíly v kraji jsou i v úrovni a dostupnosti zdravotní péče, která je výrazně lepší v okrese Hradec Králové (díky koncentraci zdravotnických zařízení v krajském městě) oproti zbývajícím čtyřem okresům kraje.

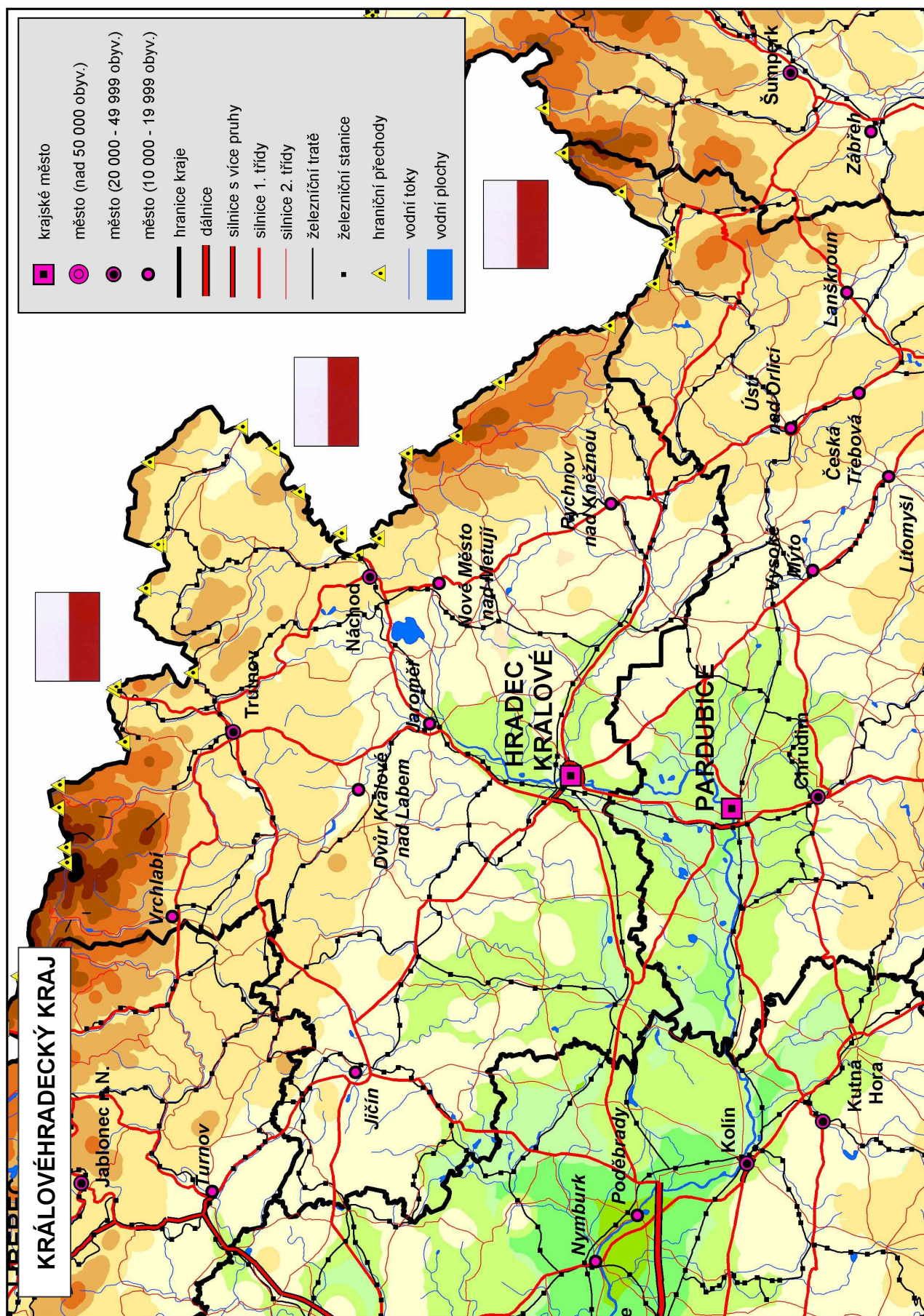
Vývoj kraje v **ekonomické oblasti** je charakterizován nárůstem regionálního hrubého domácího produktu ve sledovaném období o více než čtvrtinu, jeho podíl však na HDP České republiky stagnoval ve výši 4,8-4,9 %. Největší měrou se na hrubé přidané hodnotě podílel v kraji terciární sektor (52,9 %), za průměrem republiky (58,8 %) stále zaostává. Ukazatel regionálního HDP na jednoho obyvatele je pátý nejvyšší v České republice a dosahuje výše 90,2 % republikového průměru, resp. 63,9 % průměru EU 25. Na celkové tvorbě fixního kapitálu v České republice se kraj podílí 3,8 %, to je čtvrtá nejnižší hodnota mezi kraji. Výše tvorby přepočtená na 1 obyvatele regionu je 71 % republikového průměru (pátá nejnižší v ČR). Úroveň přímých zahraničních investic v kraji v letech 2000 - 2003 byla velmi nízká.

I když podnikatelská aktivita v kraji stoupala (v roce 2004 připadalo na 1 000 obyvatel 223,6 firem, organizací a dalších subjektů), z celorepublikového pohledu byla mírně podprůměrná. Význam zemědělství z hlediska dlouhodobého vývoje klesá, podíl orné půdy je mírně nadprůměrný. Zemědělství a lesnictví v kraji vytváří mírně nadprůměrný (cca 5,3 %) podíl z celkové hrubé přidané hodnoty vytvořené v kraji a zaměstnává 6,1 % ekonomicky aktivních obyvatel. Nárůst osevních ploch byl zaznamenán u všech hlavních plodin kromě brambor, výše sklizně a hektarových výnosů byly v letech 2000 a 2003 ovlivněny nepříznivými přírodními vlivy. Chov skotu, prasat i drůbeže zaznamenal ve sledovaných letech citelný úbytek, trvale se zvyšoval pouze chov ovcí. Průmysl se na tvorbě HDP v regionu podílel více než třetinou. Produktivita práce počítaná z tržeb průmyslové povahy na jednoho zaměstnance ve sledovaném období výrazně narostla (téměř o třetinu), mezi kraji ale patřila k nejnižším. Stavebních firem zaregistrovaných na území našeho kraje je ve srovnání s ostatními kraji poměrně málo a to se projevilo i v dodávkách stavebních prací. V roce 2004 realizovaly firmy kraje třetí nejmenší objem dodávek a na dodávkách stavebních prací v celé České republice se kraj podílel pouze 2,8 %. Již tradičně hraje v ekonomice kraje důležitou úlohu cestovní ruch. V kraji je k dispozici druhý největší počet hromadných ubytovacích zařízení, jejich kapacita (cca 45 tis. lůžek) je třetí nejvyšší mezi kraji, ročně se zde ubytuje přes 950 tis. hostů, z toho třetina je ze zahraničí.

Ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje nebyl příznivý (čtvrtý nejhorší výsledek syntetického ukazatele změny ze všech krajů). Ani růst podnikatelské aktivity nezvrátil tento nepříznivý vývoj, který byl mj. ovlivněn i přetrvávající nízkou úrovní mezd, podprůměrnou úrovní tržeb v průmyslu, podprůměrným objemem stavebních prací a zaostáváním v dopravě.

Stav a vývoj **životního prostředí** ve sledovaném období se v Královéhradeckém kraji vyznačuje nižší úrovní emisí a zatížení ovzduší ve srovnání s průměrem České republiky. Nárůst zaznamenaly jen emise oxidu dusíku, což je ovlivněno hlavně dopravou, absencí dálniční sítě a obchvatů měst. Kraj disponuje vysokým potenciálem zdrojů podzemních a povrchových vod. Kvalita povrchových vod není optimální, ale nezhoršuje se. Počet obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů a napojení domů na veřejnou kanalizaci roste pomalu, kraj zaostává za republikovým průměrem. Investice na ochranu životního prostředí v kraji doznaly vysokých temp růstu. Podíly investic na jednotlivé složky životního prostředí se v našem kraji značně lišily od republikového průměru. Více než dvojnásobný byl podíl investic do ochrany ovzduší a klimatu a mírně nadprůměrně se investovalo do nakládání s odpady.

Syntetický ukazatel stavu životního prostředí v našem kraji nás řadí na šestou nejhorší příčku mezi kraji, především nízkou úrovní investic do životního prostředí a dosud méně rozvinutou ekologickou infrastrukturou. Syntetický ukazatel vývoje 2000 - 2004 v oblasti životního prostředí byl příznivější a pátý nejlepší mezi kraji díky přílivu investic na ochranu životního prostředí.

1. ÚVOD

1.1. Cíle analýzy

Zpracovaný materiál předkládá komplexní pohled na demografický, sociální, ekonomický a environmentální vývoj kraje od roku 2000, kdy kraj v této podobě vznikl, do roku 2004.

Analýza vychází především z dat shromažďovaných Českým statistickým úřadem, jsou však v ní obsaženy rovněž poznatky ze statistických zjišťování, která jsou organizována jinými resorty. Informace do některých kapitol poskytly i Krajský úřad Královéhradeckého kraje (kap. 7.1 a 7.3) a Euroregion Glacensis (kap. 7.2), za jejichž spolupráci jim patří poděkování.

Publikace si dává za cíl zodpovědět na základní otázku: „Jak probíhal vývoj hodnocených sfér v kraji v letech 2000 – 2004, jaké byly hlavní tendence?“, případně na podotázky, zda tendence vývoje odpovídaly celorepublikovému trendu a dlouhodobým tendencím, zda došlo k významným rozdílům ve vývoji jednotlivých částí kraje.

Předmětem hodnocení jsou čtyři oblasti života v Královéhradeckém kraji, v časovém období jsou postupně posuzovány jejich jednotlivé složky:

- v oblasti demografie – počet obyvatel, věková struktura, vzdělanost, rodinný stav, porodnost, úmrtnost a stěhování
- v sociální oblasti – domácnosti a jejich příjmová situace, bydlení, ekonomická aktivita a nezaměstnanost, školství, zdravotnictví, sociální péče a kriminalita
- v ekonomické oblasti – makroekonomický rámec, organizační struktura a situace ve vybraných odvětvích hospodářství
- v oblasti životního prostředí – stav ovzduší, vody, půdy, hospodaření s odpady a investice na ochranu životního prostředí

Publikace je v úvodní části doplněna o hodnocení základních tendencí ekonomického a sociálního vývoje České republiky a o charakteristiku území, sídelní a správní strukturu kraje, v závěru o kapitolu věnovanou regionální spolupráci.

V závěru publikace je zařazena kapitola mezikrajského srovnání jejímž cílem je kvantifikovat postavení kraje a změnu postavení kraje v období let 2000 - 2004 ve čtyřech oblastech: demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí. Použita byla metoda syntetických ukazatelů. Za každou z posuzovaných oblastí byly vybrány navzájem nezávislé ukazatele a jim stanovena váha, z dat byly vypočteny normované hodnoty a stanovena vzdálenost jednotlivých krajů od nich. Pomocí vah a vzdáleností od normovaných hodnot byl zjištěn syntetický ukazatel a stanoveno pořadí krajů. Podrobný postup je součástí kap. 8.

Analýza demografického, sociálního a ekonomického vývoje je zpracována ve všech krajích České republiky podle jednotné metodiky ČSÚ. Základní části materiálu jsou proto plně obsahově srovnatelné.

1.2. Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky v letech 2000 až 2004¹

Po období recese české ekonomiky z let 1997 a 1998 bylo v letech 2000 až 2004 patrné **zrychlení růstu ekonomické výkonnosti**, zejména v roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do EU. Tento vývoj znamenal relativně vyrovnané reálné přibližování k výkonnosti zemí EU. HDP na obyvatele v paritě kupní síly se zvyšoval z 12 811 EUR v roce 2000 na 15 708 EUR v roce 2004 a jeho podíl na EU-25 rostl každoročně o více než 1 procentní bod až na 71 % v roce 2004.

V roce 2004 byl vytvořený **hrubý domácí produkt (HDP)** o 12,6 % vyšší než v roce 2000. Roční přírůstky nebyly rovnoměrné, do roku 2002 se snižovaly, později rostly až na 4,7 % v roce 2004, **průměrný roční růst byl 3,0 %**. Vedle zrychlení růstu v posledních dvou letech se měnila výrazně i struktura HDP. Na výdajové straně byl růst tvorby hrubého fixního kapitálu v letech 2002 a 2003 nepatrně vyšší než růst výdajů domácností na konečnou spotřebu, v roce 2004 se tento rozdíl opět zvýšil. Vysoká dynamika tvorby hrubého

¹ Poslední informace pocházejí ze dne 30. září 2005

fixního kapitálu přispěla ke zvýšení vybavenosti české ekonomiky. Tempa růstu vývozu i dovozu byla s výjimkou roku 2002 poměrně vysoká, zejména v roce 2004. Negativní vliv čistého vývozu na vývoj HDP se neustále snižoval.

Tab. 1.2.1 Makroekonomické ukazatele

	v mld. Kč, běžné ceny						Změna v % ¹⁾	
	2000	2001	2002	2003	2004		2004/ 2000	průměrná roční
Hrubý domácí produkt (HDP) v kupních cenách	2 150,1	2 315,3	2 414,7	2 555,8	2 767,7		12,6	3,0
v tom: výdaje na konečnou spotřebu celkem	1 597,8	1 705,3	1 789,9	1 919,4	2 011,2		12,7	3,0
z toho: domácností	1 108,8	1 179,4	1 220,6	1 300,5	1 372,4		14,1	3,4
tvorba hrubého kapitálu	618,5	668,6	674,2	692,9	769,6		20,3	4,7
z toho: fixního	594,9	638,6	643,3	685,6	743,8		20,2	4,7
čistý vývoz	-66,3	-58,7	-49,5	-56,6	-13,1		x	x

¹⁾ ze stálých cen

Tempa růstu **hrubé přidané hodnoty** (HPH) kolísala kolem temp růstu HDP, a to podle různého vývoje daní z produktů a dotací na produkty. Pro vývoj podílu jednotlivých odvětví na tvorbě HPH v běžných cenách byl charakteristický růst podílu služeb na úkor poklesu zemědělství ze 3,9 % v roce 2000 na 3,3 % v roce 2004 a průmyslu ze 31,7 % na 31,0 %. Podíl stavebnictví kolísal kolem 7 %.

Tab. 1.2.2 Produktivita ve vybraných odvětvích

	index v %, stálé ceny					
	2001/2000	2002/2001	2003/2002	2004/2003	2004/2000	Průměrný roční
Hrubá zemědělská produkce	102,5	95,6	92,4	114,9	104,0	101,0
Průmyslová produkce	110,6	104,8	105,8	109,5	134,3	107,7
Stavební produkce ("S")	109,6	102,5	108,9	109,7	134,2	107,6
Tržby ve vybraných tržních službách	104,4	100,9	104,7	103,2	113,8	103,3

Přírůstky **souhrnné produktivity práce** se do roku 2002 zpomalovaly a od roku 2003 výrazně zrychlily. Rychlejší růst prvotních důchodů na jednu činnou osobu než produktivity jejich práce vedl ke zvyšování **jednotkových pracovních nákladů**, nejrychleji v letech 2001 a 2002.

Objem **produkce vybraných odvětví** se ve sledovaném období zvýšil. Nejrychleji rostla průmyslová a stavební výroba a nejpomaleji hrubá zemědělská produkce. Ve většině těchto odvětví se výkonnost v roce 2002 zvýšila nejpomaleji a její dynamika až do konce období rostla. Výjimkou bylo zemědělství, ve kterém produkce v letech 2002 a 2003 v porovnání s předchozím rokem poklesla.

Rychlý růst **průmyslové produkce** zabezpečovala polovina odvětví zpracovatelského průmyslu, z nichž čtyři rostla vysoce nadprůměrně. Jednalo se zejména o výrobu elektrických a optických zařízení, která se v roce 2004 zvýšila na více než dvojnásobek objemu roku 2000. Rychle se zvyšovala také výroba pryžových a plastových výrobků. Průměrný roční přírůstek kolem 10 % měla výroba dopravních prostředků a zařízení a výroba koksu, jaderných paliv, rafinérské zpracování ropy. Charakteristický byl růst podílu podniků pod zahraniční kontrolou na celkovém průmyslu.

Ve **stavebnictví** byla struktura prací v tuzemsku charakterizována předstihem růstu nové výstavby, rekonstrukcí a modernizací před vývojem prací na opravách a údržbě. Po poklesu v roce 2001 se počet zahájených i dokončených **bytů** postupně zvyšoval až na 39,0 tis., resp. 32,3 tis. bytů v roce 2004. Průměrný roční přírůstek počtu zahájených bytů byl téměř 5 % a počtu dokončených bytů 6,4 %.

Po meziročním poklesu **vývozu i dovozu zboží** v roce 2002 se následně vývoz i dovoz zvyšoval, se značným zrychlením růstu po vstupu České republiky do EU. Přestože posilování koruny ztěžovalo konkurenceschopnost českého vývozu, zvyšoval se vývoz zboží rychleji než dovoz. Průměrné roční tempo růstu vývozu bylo 11,4 % a dovozu 8,9 %. To znamenalo každoroční **snižování schodku obchodní bilance**, v letech 2002 a 2004 výrazné. Obchodní deficit byl redukován zejména vyšším přebytkem obchodu s EU.

Největší podíl na vývozu měly stroje a dopravní prostředky, jejichž podíl se neustále zvyšoval až na více než polovinu celkového vývozu v roce 2004. Ve vývozu se také zvyšoval podíl zboží s vyšším stupněm zpracování. Změny ve struktuře dovozu nebyly tak výrazné, ale i tam se nejvíce zvyšoval podíl strojů

a dopravních prostředků na 42,2 % v roce 2004. Nejvíce poklesl podíl minerálních paliv, maziv a příbuzných materiálů, a to až na 7,0 % v roce 2004.

Tab. 1.2.3 Zahraniční obchod se zbožím

	v mld. Kč, běžné ceny					
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %
						2004/ 2000 průměrná roční
Vývoz	1 121,1	1 268,1	1 254,9	1 370,9	1 723,7	53,8 11,4
Dovoz	1 241,9	1 385,6	1 325,7	1 440,7	1 746,7	40,6 8,9
Balance	-120,8	-117,4	-70,8	-69,8	-22,9	x x

Ve sledovaném období došlo ke značnému **zhodnocení měnového kurzu české koruny**, které působilo na zvětšování schodku běžného účtu platební bilance. Koruna hodnotila vůči EUR z 35,61 Kč/EUR v roce 2000 na 31,90 Kč/EUR v roce 2004, vůči USD z 38,59 Kč/USD na 25,70 Kč/USD.

Schodek **běžného účtu** se až do roku 2003 zvyšoval, v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 klesl. Každoroční schodky běžného účtu byly financovány přebytky **finančního účtu**, s výjimkou roku 2003, kdy se mimořádně snížil příliv přímých zahraničních investic. Devizové rezervy se každoročně zvyšovaly, jejich růst však kolísal mezi mimořádnými 216,9 mld. Kč v roce 2002 a nepatrnými 6,8 mld. Kč v roce 2004.

Tab. 1.2.4 Platební bilance

	2000	2001	2002	2003	2004
Běžný účet platební bilance v mld. Kč	-104,9	-124,5	-136,4	-160,6	-143,3
Finanční účet platební bilance v mld. Kč	148,0	172,8	347,8	157,1	180,9
Změna devizových rezerv v mld. Kč (znaménko - značí růst)	-31,6	-67,2	-216,9	-12,9	-6,8
Podíl běžného účtu na HDP v %	-4,9	-5,4	-5,6	-6,3	-5,2
Podíl finančního účtu na HDP v %	6,9	7,5	14,4	6,1	6,5

Nabídka pracovních sil na trhu práce byla relativně vysoká, na druhé straně však míra ekonomické aktivity stále klesala. **Míra zaměstnanosti** se zvýšila pouze v roce 2002, potom se až do konce období snižovala. I při zvýšené výkonnosti ekonomiky se nedařilo vytvářet nová pracovní místa. **Míra nezaměstnanosti** v roce 2003 a 2004 postupně rostla. Negativním jevem byl také růst podílu dlouhodobě nezaměstnaných. V mírách nezaměstnanosti podle pohlaví, věku a vzdělání přetrvávají výrazné rozdíly.

Vývoj průměrných mezd byl charakterizován jejich růstem a zvyšující se diferenciací. Průměrná mzda vzrostla od roku 2000 do roku 2004 nominálně téměř o třetinu, reálně o více než pětinu, a to znamenalo průměrný roční reálný přírůstek 4,8 %. Rychleji rostly průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře než ve sféře podnikatelské, jejich rozdíl se snížil z 1 933 Kč v roce 2000 na 355 Kč v roce 2004 ve prospěch podnikatelské sféry. Při přepočtu na paritu kupní síly byla průměrná mzda v ČR v roce 2002 na úrovni přibližně 50 % průměru celé EU-25.

Mzdová diferenciace se do roku 2002 prohlubovala, dále již stagnovala. Celkem se zvýšil variační koeficient ze 72,5 % v roce 2000 na 79,3 % v roce 2004. Nižší než průměrnou mzdu bere přibližně 65 % zaměstnanců. Diferenciace mezd se silně zvyšuje s vyšším stupněm vzdělání. Rozdíly ve mzdách mužů a žen přetrvávají. Ženy pobírají zhruba tři čtvrtiny průměrné mzdy mužů a ve sledovaném období se poměr průměrných mezd žen na mzdě mužů mírně zvyšoval.

Tab. 1.2.5 Průměrné měsíční mzdy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrná měsíční mzda zaměstnanců v ČR v Kč	13 614	14 793	15 866	16 917	18 035	20,8	4,8
v tom: v podnikatelské sféře	13 864	15 033	16 017	16 955	18 116	19,1	4,5
v nepodnikatelské sféře	12 731	13 954	15 342	16 800	17 761	27,2	6,2

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

Roční průměrné **spotřebitelské ceny** v celém období rostly, i když se v části roku 2002 a 2003 prosadily deflační tlaky. V roce 2004 byly spotřebitelské ceny o 9,7 % vyšší než v roce 2000. Růst cen byl tažen

cenami bydlení, vody, energií a paliv, dále cenami pošt a telekomunikací a cenami stravování a ubytování. Obavy z prudkého růstu cen po vstupu do EU se nenaplnily.

Ceny průmyslových i zemědělských výrobců v roce 2002 a 2003 klesaly, z toho ceny zemědělských výrobců výrazně. Zatímco ceny rostlinných výrobků se v průměru zvyšovaly, ceny živočišných výrobků klesaly. **Ceny stavebních prací a tržních služeb** v celém sledovaném období neustále rostly, v tržních službách zejména ceny peněžnictví a stočného.

Zatímco ceny dovozu od roku 2000 až do roku 2003 klesaly, ceny vývozu se snížily meziročně pouze v roce 2002. Z toho vyplýval každoroční růst směnných relací, a to v průměru o 1,8 %.

Tab. 1.2.6 Cenové indexy (průměr roku 2000=100)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Spotřebitelské ceny	100,0	104,7	106,6	106,7	109,7	9,7	2,3
Ceny zemědělských výrobců	100,0	109,0	98,6	95,8	103,5	3,5	0,9
Ceny průmyslových výrobců	100,0	102,8	102,3	101,9	107,7	7,7	1,9
Ceny stavebních prací	100,0	104,1	106,8	109,2	113,2	13,2	3,1
Ceny vybraných tržních služeb	100,0	104,0	107,3	109,0	111,5	11,5	2,8
Ceny dovozu	100,0	98,5	90,1	89,9	91,3	-8,7	-2,2
Ceny vývozu	100,0	100,5	93,8	94,6	98,1	-1,9	-0,5

Energetická náročnost produkce ve sledovaném období stagnovala vlivem obnovení růstu primárních energetických zdrojů a zůstává 1,8krát vyšší v porovnání s průměrem zemí EU-15. Růst dopravní náročnosti má negativní dopad na **životní prostředí**. Pokles emise oxidů dusíku ze stacionárních zdrojů je nahrazen rostoucími emisemi z dopravy. V mezinárodním porovnání je v ČR nadprůměrná míra emise skleníkových plynů, i když ve sledovaném období v podstatě stagnovala. Stále se mírně snižují emise oxidu siřičitého i oxidu uhelnatého.

Produkce odpadů i nebezpečných odpadů se po metodické změně v roce 2002 zvyšovala. Produkce nebezpečných odpadů na HDP zůstává více než dvojnásobně vyšší než ve většině států EU. Investice do životního prostředí s výjimkou roku 2002 stále klesaly.

Tab. 1.2.7 Vybrané ukazatele životního prostředí

	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004	Změna v %	
						2003/ 2000	průměrná roční
Emise - tuhé látky	48,4	44,1	48,8	50,8	.	5,0	1,6
Emise - oxid siřičitý	257,2	244,0	230,4	225,6	.	-12,3	-4,3
Emise - oxidy dusíku	162,3	163,5	163,9	162,1	.	-0,1	0,0
Emise - oxid uhelnatý	319,3	315,5	258,9	273,1	.	-14,5	-5,1
Produkce odpadů	43 597	45 453	28 178	28 362	29 425	x	x
Produkce nebezpečných odpadů	2 630	2 817	1 311	1 219	1 447	x	x
Investice do životního prostředí v mld. Kč	21,4	19,9	14,9	19,4	.	-9,3	-3,2

¹⁾ od roku 2002 změna definice odpadu - zákon o odpadech č.185/2001 Sb.

V letech 2000 až 2004 vykazovaly **veřejné finance** deficitní tendence a jejich vývoj svědčil o strukturálních problémech české ekonomiky. Přetrvávalo vysoké tempo růstu veřejného dluhu (s výjimkou roku 2004). Výdajová strana veřejných rozpočtů byla charakterizována vysokým podílem mandatorních výdajů. Výplaty důchodů nebyly kryty příjmy do penzijního systému (s výjimkou roku 2004, kdy byla zvýšena pojistná sazba). Zvyšovaly se také náklady na zlepšování dopravní infrastruktury a životního prostředí.

Podle výsledků za rok 2004 splnila Česká republika kritéria Maastrichtské smlouvy. Kritérium cenové stability plní ČR dlouhodobě, stejně jako kritérium vládního dluhu (pod 60 % HDP). Splněno bylo i kritérium stálosti konvergence podle dlouhodobých úrokových sazeb a mimořádně bylo téměř splněno kritérium fiskální stability (deficit veřejných rozpočtů do 3 % HDP) vlivem nižšího schodku státního rozpočtu, převodu nevyčerpaných peněz do rezerv a překlasifikování garancí.

Tab. 1.2.8 Podíl vládního deficitu a vládního dluhu na HDP

v % z běžných cen				
	2001	2002	2003	2004
Vládní deficit (podle ESA 95)	5,9	6,8	12,5	3,0
Vládní konsolidovaný dluh ke konci roku (podle ESA 95)	22,0	29,8	36,8	36,5

Ke konci roku 2004 měla Česká republika 10 220,6 tis. **obyvatel**. Po téměř desetiletém období populační ztráty začalo v posledních dvou letech kladné saldo migrace převyšovat úbytek obyvatelstva přirozenou měnou. V letech 2003 a 2004 přibýlo celkem 17,9 tisíce obyvatel. Populační stárnutí bylo zatím způsobeno zejména úbytkem dětí v populaci. Počty narozených dětí se po stagnaci v roce 2001 začaly mírně zvyšovat, nejvyšší přírůstek byl v roce 2004. Rostl podíl dětí narozených mimo manželství, zároveň se zvyšoval průměrný věk ženy při narození prvního dítěte z 24,9 v roce 2000 na 26,3 v roce 2004.

Počet zemřelých kolísal v jednotlivých letech mezi 107 a 111 tisíci, nejvyšší byl v roce 2003 vlivem chřipkové epidemie z února a března. Naděje dožití při narození se zlepšila mezi lety 2000 a 2004 u mužů ze 71,6 na 72,5 roku a u žen ze 78,3 na 79,0 roku. Na tomto vývoji se podílel zejména pokles úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy.

Tab. 1.2.9 Obyvatelstvo

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Střední stav obyvatel v tis. osob	10 272,5	10 224,2	10 200,8	10 201,7	10 206,9	-0,6	-0,2
Živé narození	90 910	90 715	92 786	93 685	97 864	7,4	1,8
Zemřelí	109 001	107 755	108 243	111 288	107 177	-1,7	-0,4
Přírůstek stěhováním	6 539	-8 551	12 290	25 789	18 635	x	x
Index ekonomického zatížení ¹⁾	43,0	42,3	41,8	41,2	40,8	x	x
Průměrný věk	38,8	39,0	39,3	39,5	39,8	x	x
Věkový medián	37,6	37,9	38,2	38,5	38,7	x	x

¹⁾ počet dětí ve věku 0-14 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15-64 let

V hodnoceném období **peněžní příjmy domácností** zaměstnanců i důchodců rostly. Podobně jako u mezd se zvyšovala příjmová diferenciaci, o tom svědčí zvyšující se poměr příjmů bohatých a chudých domácností. Sociální příjmy tvořily v roce 2002 přibližně 28 % z celkových čistých příjmů domácností, rostl především objem důchodů vlivem valorizací i růstu počtu důchodců. Relace důchodu k hrubé mzdě se však s výjimkou roku 2002 zhoršovala, v roce 2004 činila 40,6 %.

V závislosti na peněžních příjmech rostla i peněžní vydání. V domácnostech zaměstnanců rostla vydání ročně reálně v průměru o 1,9 %, v domácnostech důchodců o 1,5 %. Ve struktuře vydání se zvyšoval podíl výdajů na bydlení, který již předstihl podíl výdajů na potraviny a nealkoholické nápoje. Postupně se prosazují tendence zdravé výživy, které jsou patrnější v domácnostech zaměstnanců. Rostl také podíl výdajů na ostatní zboží a služby (mj. pojištění osobní i věcné).

Tab. 1.2.10 Čistá peněžní vydání

						v Kč/osoba	
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Domácnosti zaměstnanců	81 455	85 605	88 085	93 050	95 584	7,8	1,9
Domácnosti důchodců	75 620	80 338	85 544	87 971	90 268	6,0	1,5

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

2. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ, SÍDELNÍ A SPRÁVNÍ STRUKTURA

2.1. Charakteristika území

Královéhradecký kraj leží v severovýchodní části Čech. Na severu a východě ohraničuje území kraje mezistátní hranice s Polskem, tvoří cca 40 % jeho celkové hranice. V České republice hraničí Královéhradecký kraj se třemi dalšími kraji (s Libereckým a Středočeským na západě a s Pardubickým na jihu území). Sousedství s Polskem se významně promítá nejen do čilého cestovního ruchu, ale i do silící spolupráce mezi obcemi na obou stranách státní hranice. Severní a východní hranici s Polskem tvoří pohoří Krkonoše a Orlické hory, které k jihu a jihozápadu přecházejí v úrodnou Polabskou nížinu. Obě pohoří od sebe odděluje Broumovský výběžek, kde příroda vytvořila rozsáhlá skalní města (Adršpašsko-teplické skály, Broumovské stěny). Tato oblast tvoří také zásobárnu kvalitní pitné vody. Významnou část území tvoří krkonošské a orlické podhůří. Hlavními vodními toky jsou Labe, Úpa, Cidlina, Metuje, Orlice a jejich přítoky. Téměř celé území kraje náleží do povodí Labe, jen okrajová část Broumovského výběžku k povodí Odry. Lesy se rozkládají na ploše 1 471 km², tj. téměř 31 % z celkové rozlohy kraje, převážná část jsou lesy jehličnaté. Orná půda zaujímá 40 % rozlohy kraje.

Z hlediska počtu a významu přírodních a kulturních hodnot patří Královéhradecký kraj k nejbohatším v republice. Z přírodního hlediska nejceněnější je Krkonošský národní park, který se na území kraje rozkládá dvěma třetinami své rozlohy včetně nejvyšší hory Sněžky. Dále jsou to Chráněné krajinné oblasti Broumovsko a Orlické hory a malá část CHKO Český ráj. Na území kraje je rovněž vysoká koncentrace maloplošných chráněných území (přírodní rezervace a přírodní památky). Bohaté historii odpovídá i velké množství historických památek. Nejvýznamnější památky byly prohlášeny za národní kulturní památky. V Královéhradeckém kraji to jsou státní zámky Náchod, Ratibořice, Hrádek u Nechanic, Kuks, Opočno, kaple Zjevení Páně ve Smiřicích, muzeum v Hradci Králové, klášter v Broumově a pevnostní systém Dobrošov. Městských památkových zón je v kraji 21, nejvýznamnější historická jádra měst jsou rezervacemi: Hradec Králové, Jičín, Josefov, Nové Město nad Metují, zvláštním případem je rezervace Kuks, kde se snoubí kulturní krajina s architektonickým a sochařským barokním dílem mimořádné hodnoty.

Geografická poloha kraje může být chápána jako faktor, který ovlivňuje rozvojový potenciál území. Regionální rozdíly území jsou do značné míry ovlivněny charakterem přírodních podmínek (úrodné Polabí s atraktivní polohou versus horské pohraniční oblasti na periferii České republiky). Atraktivita polohy jednotlivých částí kraje může být v budoucnosti modifikována výstavbou dálniční sítě. V současné době nemá Královéhradecký kraj jako jeden z mála krajů v České republice ani jeden kilometr dálnic či rychlostních komunikací.

2.2. Sídelní struktura

Na území Královéhradeckého kraje bylo k 1. 1. 2004 celkem 448 administrativně samostatných obcí a 1 072 částí obcí. Sídelní soustava je dlouhodobě utvářený a relativně stabilní systém v území, na jehož strukturu působí celá řada faktorů (přírodní podmínky, hustota osídlení, exponovanost polohy atd.). Královéhradecký kraj se obecně vyznačuje vyšší hustotou sídel a jejich značnou rozdrobeností. Počet obcí a měst se od roku 2000 nezměnil, přibyla jedna část obce.

Tab. 2.2.1 Základní ukazatele sídelní struktury k 31.12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyva- telstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		ve městech nad 10 000 obyvatel	v ostatních městech
Královéhradecký kraj	4 758	547 296	448	43	1 072	115,0	41,5	26,6
Hradec Králové	875	159 293	101	6	210	181,9	59,4	14,7
Jičín	887	77 031	111	7	295	86,9	21,1	36,4
Náchod	852	112 219	78	10	217	131,8	39,2	33,4
Rychnov n. Kněžnou	998	78 987	83	9	187	79,2	14,7	43,2
Trutnov	1 147	119 766	75	11	163	104,4	50,4	18,6

Kraj má rozdrobenou sídelní strukturu – téměř dvě třetiny všech obcí kraje nedosahují velikosti ani 500 obyvatel. Dále se vyznačuje nižší lidnatostí sídel především v okresech Jičín (694 obyvatel/obec) a Rychnov nad Kněžnou (952 obyvatel/obec), ale ani ostatní okresy kraje nedosahují republikového průměru (1 636 obyvatel/obec). Zcela rozdílné typy sídel dominují v okresech Jičín a Trutnov. Zatímco pro okres Jičín je typická vysoká hustota velmi malých sídel, v okrese Trutnov převládají velká sídla jak rozlohou tak počtem obyvatel, což je dáno z velké části přírodními podmínkami. Zatímco Jičínsko je typický nížinný okres, Trutnovsko má výrazně členitější terén a je pro něj typický druhý typ osídlení. Značnou odlišnost sídelní struktury kraje dokládá skutečnost, že průměrná rozloha a lidnatost obcí dosahuje v obou okresech téměř krajních hodnot v rámci České republiky. Stupeň integrace sídel do obcí (počet částí obce na 1 obec) je ve všech okresech kraje srovnatelný s republikovým průměrem a většinou převyšuje 2 části obce na 1 obec. Vysoký počet sídel (částí obce) na jednu obec mají v České republice zejména pohraniční okresy, kde se v důsledku odsunu německého obyvatelstva po 2. světové válce stala celá řada samostatných obcí administrativně neživotaschopných a byla postupně integrována do větších středisek osídlení. Z tohoto hlediska je zajímavá relativně vysoká hodnota integrace sídel (částí obcí) do obcí v okresech Trutnov a Rychnov nad Kněžnou na rozdíl od třetího příhraničního okresu Náchod, kde je nejnižší integrace sídel v kraji.

Ve světle uvedených faktorů je téměř alarmující situace v okrese Jičín, kde jsou velikostní rozdíly obcí nejmarkantnější. Podle indexu rozdrobenosti, který syntetickým způsobem vyjadřuje váhu malých obcí v sídelním systému, patří okres do první desítky okresů v České republice s nejvyššími hodnotami. Rozdrobenost sídelní struktury v okrese Jičín dokládají i skutečnosti: tři čtvrtiny obcí v okrese má méně než 500 obyvatel a 41 % obcí náleží do velikostní kategorie 0-199 obyvatel. Stabilita sídelní struktury v okrese Jičín může být na druhou stranu pozitivně ovlivněna „zakořeněností“ místního obyvatelstva a relativně nízkou mírou integrace sídel do obcí. Přeměna řady obcí na převážně rekreační sídla působí v mnoha ohledech pozitivně (zachování architektonických hodnot) i když je ve skutečnosti jedním z hlavních důsledků celkové sídelní nestability a depopulace území.

V ostatních okresech kraje je zastoupení malých obcí (do 199 obyvatel) nižší. V Královéhradeckém kraji jako celku je výrazně vyšší zastoupení obcí se 200-499 obyvateli a to zejména zásluhou okresu Hradec Králové, na jehož území leží více než 40 % obcí v této velikostní skupině (pro srovnání v České republice 32,2 %). Naproti tomu v okrese Trutnov, kde index rozdrobenosti obcí je výrazně nejnižší v kraji, jsou nadprůměrně zastoupeny kategorie obcí 500-1 999 obyvatel a 10 000-49 999 obyvatel.

Tab. 2.2.2 Sídelní struktura podle velikostních skupin obcí

	Obce s počtem obyvatel							
	do 299		300 - 999		1 000 - 4 999		5 000 a více	
	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel
Královéhradecký kraj	193	33 287	180	93 939	53	102 900	22	317 170
Hradec Králové	41	7 371	47	22 805	9	16 303	4	112 814
Jičín	71	11 541	28	14 014	9	17 142	3	34 334
Náchod	24	4 500	41	21 765	6	13 396	7	72 558
Rychnov n. Kněžnou	36	6 432	31	17 129	12	24 256	4	31 170
Trutnov	21	3 443	33	18 226	17	31 803	4	66 294

Populační váha malých obcí (do 299 obyvatel) je nad průměrem České republiky (i po případném odečtení Prahy). Pokud použijeme pro vymezení venkovských resp. nevenkovských sídel kritérium 2 000 obyvatel, pak nejméně urbanizovanými okresy jsou Jičín a Rychnov nad Kněžnou, kde 42 % obyvatel žije v obcích do 2 000 obyvatel. Nejvyšší míru urbanizace vykazuje okres Hradec Králové (díky populační váze krajského města) a to 75,6 %. Na území kraje se nachází celkem 43 měst, z toho 9 měst s více než 10 000 obyvateli (3 v okresech Náchod a Trutnov, po jednom ve zbývajících okresech). Podíl městského obyvatelstva v kraji (68 %) je mírně pod průměrem republiky (70,2 %), v okresech Hradec Králové a Náchod tvoří městské obyvatelstvo více než 72 %. Z hlediska vývoje v letech 2000 - 2004 dochází k úbytku obyvatel ve městech. Celorepublikový trend je patrný i v našem kraji, největší pokles městského obyvatelstva byl v okrese Jičín.

Zajímavé výsledky přináší i populační vývoj v letech 2000 - 2004 podle velikostních skupin obcí. Transformace společnosti a nástup nových sociálněekonomických podmínek determinovaly poměrně zásadní změny v dlouhodobých trendech populačního vývoje v rámci velikostních skupin obcí. V období před rokem 1989 byl pro Českou republiku typický rychlý populační růst měst (především okresních), v 90. letech i počátkem 21. století se dynamika populačního růstu přesouvá do nižších velikostních kategorií obcí. V nejmenších obcích republiky (0-199 obyvatel) se proces vylidňování zpomalil, u ostatních kategorií venkovských obcí došlo k mírnému populačnímu nárůstu, největší byl zaznamenán v kategorii velkých

venkovských obcí (500-999 a 1 000-1 999 obyvatel). Obecně lze říci, že dynamika populačního růstu se ze středně velkých a velkých měst přesunula na obce v kategorii velkých venkovských obcí (500-999 a 1 000-1 999 obyvatel).

Podobné tendence se projevily v populačním vývoji obcí v letech 2000 - 2004 v Královéhradeckém kraji. Proces vylidňování nejmenších obcí (0-199) se v kraji úplně zastavil, naopak došlo k mírnému nárůstu populace v těchto obcích, nejvíce pak v okresech Trutnov a Náchod, kam se přelilo obyvatelstvo z malých obcí (200-499). Kromě měst jsou procesem postupného vylidňování nejvíce ohroženy malé obce. Nejvýznamnější populační nárůst byl zaznamenán v kategoriích velkých venkovských obcí (500-999) především v okresech Náchod a Hradec Králové a v kategorii obcí 1 000-1 999 obyvatel (v okresech Rychnov nad Kněžnou a Trutnov). Na začátku 21. století se stále více projevuje přesun obyvatelstva do menších obcí (zejména zázemí větších měst) na úkor měst samých, přičemž existuje přímá úměra, tj. nejvíce se snižují počty obyvatel v největších městech kraje.

Kraj patří svou hustotou obyvatelstva (115 obyvatel/km²) k méně zalidněným, výjimku tvoří okres Hradec Králové, svou hustotou (182 obyvatel/km²) zaujímá pořadí těsně za první desítkou nejlidnatějších okresů v republice. V souladu s trendem úbytku obyvatelstva poklesla v letech 2000 – 2004 v republice i jeho hustota. V kraji došlo k největšímu snížení hustoty obyvatelstva v okrese Trutnov.

2.3. Územně správní vývoj

Královéhradecký kraj vznikl k 1. lednu 2000, na základě ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, jako jeden ze 14 krajů České republiky. Je součástí vyšší územní statistické jednotky NUTS 2 – Severovýchod, která se skládá ze tří krajů – Královéhradeckého, Libereckého a Pardubického.

Kraj má z hlediska základních velikostních charakteristik (rozloha a počet obyvatel) průměrné až mírně podprůměrné parametry. Počtem obyvatel se kraj řadí na 10. místo mezi 14 kraji a rozlohou na 9. místo. Na úrovni NUTS 2 patří region Severovýchod jak rozlohou tak i počtem obyvatel k největším v republice.

Kraj se po provedené reformě státní správy od 1. 1. 2000 člení na 5 okresů (Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov). Od 1.1. 2003 je administrativně rozdělen na 15 obcí s rozšířenou působností (ORP) a 35 obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Územní vymezení správních obvodů obcí s rozšířenou působností bylo v souladu s územním vymezením okresů (územní struktura platná k 1. 1. 2004) s výjimkou čtyř obcí okresu Rychnov nad Kněžnou (Jílovice, Ledce, Očelice, Vysoký Újezd), které patřily do správního obvodu Hradec Králové (okres Hradec Králové). Nová úprava územního uspořádání platná k 1. 1. 2005 částečně upravuje tyto disparity a obce Jílovice, Ledce a Vysoký Újezd přešly z okresu Rychnov nad Kněžnou do okresu Hradec Králové. Poslední obec Očelice (okres Rychnov nad Kněžnou) přechází z ORP Hradec Králové do ORP Dobruška. Dále došlo ke dvěma přesunům mezi ORP, hranice okresů zůstaly zachovány. Obec Staré Smrkovice (okres Jičín) přešla z ORP Jičín do ORP Hořice a obec Čermná (okres Trutnov) přešla z ORP Trutnov do ORP Vrchlabí.

Zatímco rozdíly v územní rozloze okresů jsou relativně malé, rozdíly v územní rozloze, počtu obyvatel i hustotě osídlení správních obvodů ORP jsou značné. Největší správní obvod ORP Hradec Králové je svou rozlohou sedmkrát větší než nejmenší správní obvod ORP Nová Paka, v počtu obyvatel je rozdíl ještě výraznější, v ORP Hradec Králové žije desetkrát více obyvatel než v ORP Nová Paka. Nej hustěji osídleným správním obvodem je ORP Hradec Králové (210 obyvatel/km²), nejméně osídleny jsou především správní obvody při východní hranici s Polskem (Broumov 67 obyvatel/km², Rychnov nad Kněžnou 71 obyvatel/km² a Dobruška 72 obyvatel/km²).

Velikostní diferenciaci územních jednotek na úrovni obcí s pověřeným obecním úřadem (POU) je ještě vyšší. Z hlediska základních parametrů (rozloha, počet obyvatel, hustota obyvatelstva) krajních hodnot dosahují obce s POU Hradec Králové, Rokytnice v Orlických horách a Červený Kostelec. Zatímco prvně jmenovaný správní obvod POU tvoří 39 obcí o rozloze 350 km², téměř se 114 tisíci obyvateli a hustotou 325 obyvatel/km², představuje správní obvod POU Rokytnice v Orlických horách necelých 3,5 tisíce obyvatel s hustotou 26 obyvatel /km², rozlohou nejmenší správní obvod s POU je Červený Kostelec (50 km²).

Rozdíly v hustotě zalidnění na úrovni obcí s POU naznačují významná těžiště osídlení v kraji. Vedle krajského města leží toto těžiště v ose Trutnov – Úpice - Červený Kostelec – Hronov – Náchod - Nové Město nad Metují. Společně je na těchto územích koncentrováno více než 40 % obyvatelstva kraje (asi 230 tisíc). Další významnou zónou osídlení je území v ose Hradec Králové – Jaroměř - Náchod. Nejméně hustě zalidněny jsou POU v horských oblastech (Rokytnice v Orlických horách a Svoboda na Úpou), dále POU na území Broumovského výběžku a řídce zalidněna je také západní část okresu Jičín (POU Sobotka a Kopidlno).

3. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Základním pojmem demografické statistiky je **obyvatelstvo**, kterým se rozumí soubor lidí žijících, resp. trvale bydlících na určitém území (státu, kraje, obce apod.). Vzhledem k tomu, že u demografické statistiky jsou zjišťování prováděna plošně, tj. jsou zahrnuty všechny osoby, lze výstupy statistiky obyvatel členit až do nejmenších územních celků. V průběhu sledovaných let, konkrétně v roce 2001, byla do statistiky obyvatelstva promítnuta jedna důležitá událost a jedna metodická změna. K datu 1. 3. 2001 proběhlo Sčítání lidu, domů a bytů, podle jehož definitivních výsledků byla provedena rebalance stavu obyvatel k 1. 1. 2001. Tento stav se stal základem pro následné bilanční zpracování demografických dat. Metodická změna spočívala v tom, že do celkového počtu obyvatel jsou od roku 2001 započítáváni i cizinci s tzv. dlouhodobým pobytem (na základě víza a nebo jim byl udělen azyl), zatímco do roku 2000 se započítávali pouze cizinci s pobytem trvalým.

3.1. Počet obyvatel

Jak již bylo zmíněno, nejdůležitějším publikovaným stavem obyvatelstva je počet obyvatel zjištěný sčítáním lidu k datu sčítání. Na tento stav navazuje intercenzální balance obyvatelstva (balance podle pohlaví a ročníku narození, rozpracovaná až do úrovně obcí a balance podle rodinného stavu), z níž plynou všechny údaje o počtu a struktuře obyvatelstva mezi jednotlivými sčítáními.

Demografická statistika sleduje počáteční stav obyvatelstva (stav k počátku sledovaného období, nejčastěji kalendářního roku), koncový stav obyvatelstva (počet obyvatel, kterým končí stanovené období) a střední stav obyvatelstva. Střední stav obyvatelstva je používán pro výpočet odvozených ukazatelů demografické, ale i ekonomické statistiky. Pokud je nějaký ukazatel (míra sňatečnosti, porodnosti, rozvodovosti, ale např. i hrubý domácí produkt) udáván v přepočtu na 1 obyvatele nebo např. na 1000 obyvatel, při jeho výpočtu se má zásadně vycházet ze středního stavu. Jedná se o počet obyvatel daného území (mužů, žen, celkem) v okamžiku, který byl zvolen za střed sledovaného období. Za střední stav obyvatelstva v kalendářním roce je v České republice považován počet obyvatel daného území o půlnoci z 30. 6. na 1. 7. sledovaného roku, za střední stav obyvatelstva v kalendářním pololetí nebo čtvrtletí je však považován chronologický průměr měsíčních stavů za dané období.

Ke konci roku 2004 žilo v Královéhradeckém kraji **547 296 obyvatel**. Ve sledovaných pěti letech to byl nejnižší stav, o 3 484 obyvatel nižší než ve výchozím roce 2000. Meziroční úbytek počtu obyvatel byl zaznamenán ve všech sledovaných letech a v průměru se pohyboval kolem 0,2 procentních bodů. Skutečnost, že mezi dvěma posledními roky (2003 a 2004) byl úbytek nejmenší (pouze 267 obyvatel, tj. 0,05 procentních bodů) může naznačovat zlepšující se tendenci a úbytek obyvatel by se mohl v příštích letech změnit v nárůst. Rovněž střední stav obyvatel ve výši 546 995 osob byl v roce 2004 nejnižší. Podle počtu obyvatel patří kraj v rámci České republiky mezi menší kraje, na počtu obyvatel České republiky se v roce 2000 i 2004 podílel 5,4 %, zatímco na rozloze republiky se podílí 6,0 %. Hustota obyvatelstva měla klesající úroveň jak v kraji, tak v České republice. V roce 2000 činila hustota v kraji 115,8 a v republice 130,2 osob/km², v roce 2004 to bylo 115,0, resp. 129,6 osob/km².

Celkový přírůstek (úbytek) obyvatelstva je součtem přirozeného přírůstku (rozdíl mezi počtem živě narozených dětí a počtem zemřelých osob ve stejném období na stejném území) a migračního přírůstku (rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých v daném území). Zatímco meziroční přirozený přírůstek vykazoval v kraji ve všech sledovaných letech zápornou hodnotu (počet zemřelých převyšoval počet narozených), migrační úbytky v letech 2000, 2001 a 2002 přešly v letech 2003 a 2004 v migrační přírůstky. V roce 2004 byl **celkový úbytek** 267 osob tvořen ztrátou obyvatelstva přirozenou měnou ve výši 557 osob (záporná hodnota) a migračním přírůstkem ve výši 290 osob (kladná hodnota). Vliv cizích státních příslušníků na změny v početním stavu obyvatel nejen kraje, ale v rámci celé České republiky je značný a lze předpokládat, že v budoucnu ještě poroste. Nežádoucím úbytku počtu obyvatel lze čelit právě díky imigrantům ze zahraničí.

V přepočtu na 1000 obyvatel vykazoval kraj celkový úbytek 0,5 osob (- 0,5 ‰), v České republice však dosahoval tento ukazatel kladné hodnoty 0,9 ‰.

Z celkového počtu obyvatel kraje tvořily **ženy** mírně nadpoloviční většinu, přibližně 51,3 % a jejich podíl se v průběhu let 2000 – 2004 neměnil.

Na celkovém úbytku obyvatelstva v kraji v letech 2000 – 2004 se největší měrou podílely dva největší **okresy** – Hradec Králové a Trutnov. V každém z těchto okresů se počet obyvatel snížil ve sledovaném období přibližně o 1,5 tisíc, a to nejvýrazněji v letech 2000 – 2001. V okrese Náchod byl úbytek podstatně

menší (638 osob), v okrese Jičín byl úbytek zanedbatelný (7 osob). V okrese Rychnov nad Kněžnou se jako v jediném okrese počet obyvatel zvýšil, a to o 101 osob. Počet obyvatel okresu Hradec Králové tvořil na počátku i na konci sledovaného období necelou třetinu obyvatelstva kraje (29,2 %, resp. 29,1 %), okres Trutnov se na obyvatelstvu kraje podílel přibližně pětinou (22,0 %, resp. 21,9 %). Pětinu tvořili rovněž obyvatelé okresu Náchod (20,5 % na začátku i konci období) a kolem 14 % obyvatelé okresů Jičín i Rychnov nad Kněžnou. V posledních dvou zmiňovaných okresech se podíl obyvatel na obyvatelstvu kraje v roce 2004 oproti roku 2000 o 0,1 procentních bodů zvýšil. Hustota obyvatelstva byla v roce 2004 nejvyšší v okrese Hradec Králové (181,9 osob/km²), průměr kraje převyšoval také okres Náchod (131,8 osob/km²). Ve zbývajících okresech byla hustota obyvatelstva pod průměrem kraje, nejnižší pak v okrese Rychnov nad Kněžnou (79,2 osob/km²), což je dáno horským a příhraničním charakterem okresu. Podíl žen na celkovém počtu obyvatel okresů kopíruje situaci v kraji, ale také v celé České republice a ke konci roku 2004 se pohyboval od 51,0 % v okrese Jičín po 51,7 % v okrese Hradec Králové.

Z 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, na které je Královéhradecký kraj rozčleněn, je podle počtu obyvatel výrazně největší Hradec Králové (143 175 obyvatel k 31. 12. 2004). Druhý největší správní obvod (Trutnov) měl ke stejnému datu pouze 64 901 obyvatel. Nejmenší správní obvod je Nová Paka, skládající se pouze z 5 obcí a 13 183 obyvatel.

Tab. 3.1.1 Počet obyvatel k 31. 12. podle okresů

	2000 ¹⁾	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000	Struktura v %	
							2000	2004
Královéhradecký kraj	550 780	549 329	548 437	547 563	547 296	-3 484	100,0	100,0
Hradec Králové	160 709	159 958	159 622	159 284	159 293	-1 416	29,2	29,1
Jičín	77 038	77 524	77 368	77 066	77 031	-7	14,0	14,1
Náchod	112 857	112 480	112 448	112 423	112 219	-638	20,5	20,5
Rychnov n. Kněžnou	78 886	78 881	79 003	79 010	78 987	101	14,3	14,4
Trutnov	121 290	120 486	119 996	119 780	119 766	-1 524	22,0	21,9

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

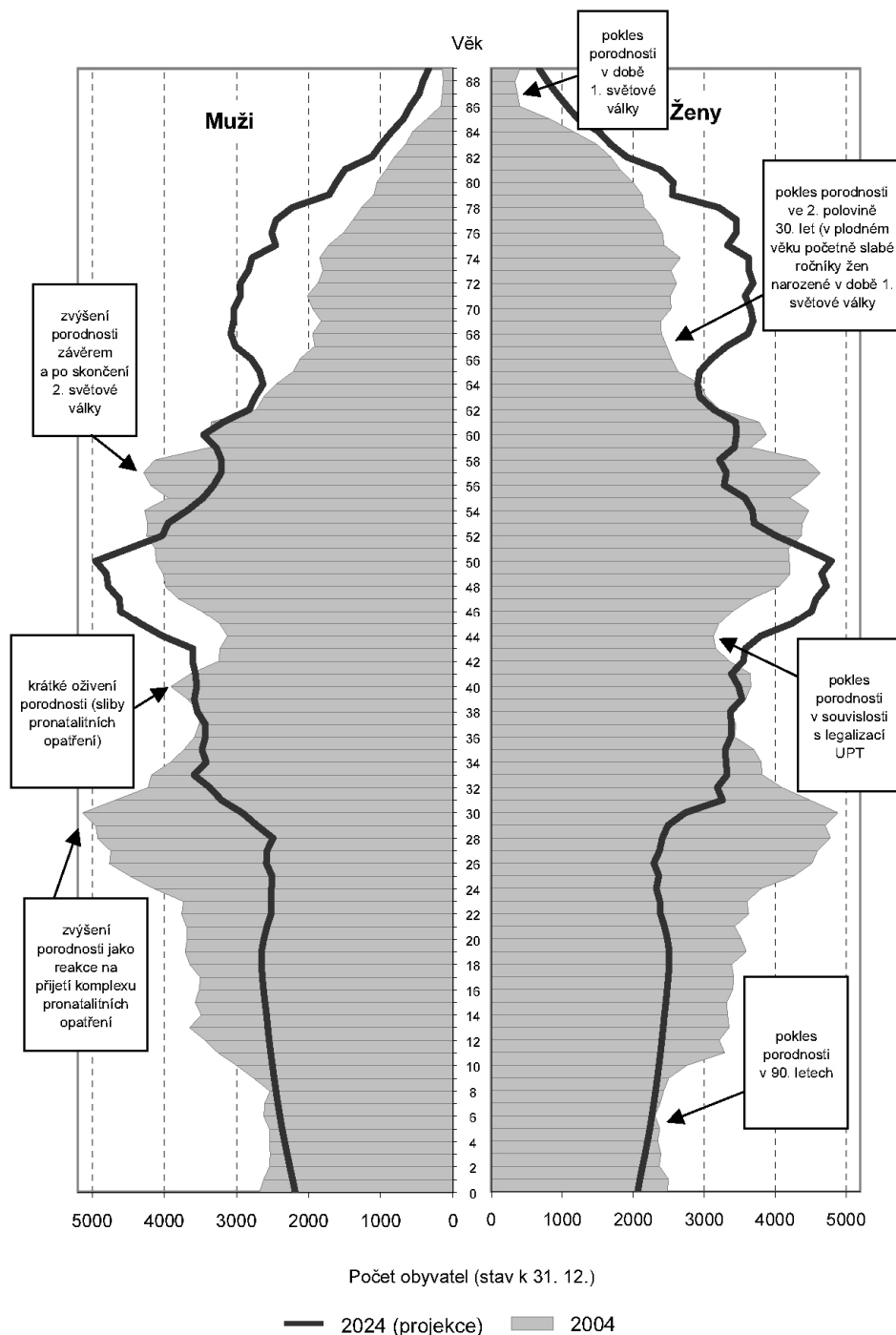
V návaznosti na zpracování a publikování definitivních výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001 zpracoval Český statistický úřad **populační prognózu do roku 2050** za Českou republiku a jednotlivé kraje. Zatímco výsledky za celou republiku byly zpracované podle tří variant scénářů očekávaného vývoje, výsledky za kraje pouze v jedné variantě, která odpovídá střední variantě republikové projekce. Projekce za kraje byla vypočtena bez vlivu vnitřní i zahraniční migrace a ukazuje tedy na hypotetický vývoj počtu a složení obyvatelstva krajů, ovlivněný pouze přirozenou měnou obyvatel. Důvodem je skutečnost, že při odhadu migrace nelze vycházet z minulých trendů a její vývoj lze považovat v současné době za prakticky nepředvídatelný.

Tab. 3.1.2 Projekce obyvatelstva do roku 2050 (práh projekce – rok 2002)

	Skutečný stav			Projekce bez migrace					
	2002	2003	2004	2004	2005	2010	2020	2030	2050
Počet obyvatel	548 437	547 563	547 296	545 355	544 495	540 652	526 208	502 835	442 250
v tom ve věku:									
0 - 14	86 220	84 476	82 758	82 602	80 965	75 360	73 354	65 112	57 046
15 - 64	382 132	382 842	383 816	383 690	383 829	377 011	338 534	317 031	242 086
65 a více	80 085	80 245	80 722	79 949	80 561	88 281	114 320	120 692	143 118
Živě narození	4 946	5 093	5 190	5 149	5 206	5 055	4 556	4 036	3 575
Zemřelí	5 713	6 014	5 747	6 141	6 092	6 111	6 350	6 751	6 682
Přirozený přírůstek	-767	-921	-557	-992	-886	-1056	-1794	-2715	-3107
Porodnost (‰)	9,0	9,3	9,5	9,4	9,5	9,3	8,6	8,0	8,1
Úmrtnost (‰)	10,4	11,0	10,5	11,2	11,2	11,3	12,0	13,4	15,1
Naděje dožití při narození									
muži	73,09	73,05	73,13	72,9	73,1	73,8	75,2	76,7	79,6
ženy	78,80	78,83	79,18	79,0	79,1	79,8	81,0	82,2	84,7
Úhrnná plodnost	1,177	1,216	1,240	1,23	1,25	1,33	1,48	1,63	1,65

Podle projekce, pro jejíž výpočet byly základním údajem počty obyvatel podle pohlaví a jednotek věku v krajích České republiky, bude počet obyvatel v Královéhradeckém kraji postupně klesat. Prognóza předpokládala, že v roce 2004 bude v kraji o 1 940 obyvatel méně než byl skutečný stav. Při zohlednění skutečnosti, že projekce nepočítá s migrací, jedná se o rozdíl 1 650 osob, protože migrace v roce 2004 činila 290 osob. Očekává se, že tempo snižování počtu obyvatel bude stále rychlejší. Zatímco v desetiletí 2010 - 2020 bude úbytek obyvatel činit 14 444 osob, v desetiletí 2040 – 2050 to bude 30 867 osob (vše za stejných podmínek – bez migrace). Ještě více alarmující je změna věkové struktury. Děti a osob v produktivním věku

Graf 1 Věkové složení obyvatelstva

bude ubývat, seniorů naopak výrazně přibývat. Souvisí to se snižující se porodností a zvyšujícím se věkem dožití (mezi roky 2050 a skutečností 2004 u mužů o 6,47 roků, u žen o 5,52 roků). Zvyšující se hodnota úmrtnosti souvisí s větším počtem a vyšším věkem seniorů. Prognóza počítá s tím, že podíl žen se bude nepatrně snižovat, od 51,3 % v roce 2005 po 51,0 % v roce 2050.

3.2. Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání

Věková struktura je statistické rozdělení obyvatelstva podle věku, který je po pohlaví druhou základní demografickou charakteristikou jednotlivce. Rozumí se věk dokončený, tedy věk osoby při jejich posledních narozeninách. Věkové složení obyvatelstva v sobě odráží předchozí demografický vývoj včetně migračních procesů. Pokud značnou část přistěhovalých tvoří mladší osoby v produktivním věku, které se na dané území stěhují za prací, ovlivňuje to věkové složení obyvatelstva. Zvyšuje se podíl mladších lidí a snižuje se průměrný věk. Věková skladba je provázaná rovněž s přirozeným pohybem. Větší počet narozených také logicky snižuje průměrný věk obyvatel.

Pro třídění podle tří základních skupin (0-14 let, 15-64 let, 65 a více let) se dříve také používalo označení předproduktivní, produktivní a poproduktivní věk. Podíl dětí, tj. obyvatel ve věkové skupině 0-14 let se v Královéhradeckém kraji v letech 2000 - 2004 každoročně snižoval v průměru o 1 850 osob, z 90 121 v roce 2000 na 82 758 osob v roce 2004. Tato věková skupina se v roce 2000 podílela na celkovém počtu obyvatel 16,4 %, v roce 2004 pouze 15,1 %. Zatímco celkový úbytek obyvatel mezi roky 2004 a 2000 činil 0,6 procentních bodů, úbytek dětí činil 1,2 procentních bodů. Úbytek chlapců i děvčat byl přibližně stejný (1,3, resp. 1,2 procentních bodů). Počet obyvatel ve věkové skupině 15-64 let (v produktivním věku) meziročně mírně stoupal, v průměru o 820 osob každý rok, z hodnoty 380 532 osob v roce 2000 na 383 816 v roce 2004. Rozdíl 3 284 osob mezi roky 2004 a 2000 představoval nárůst přibližně o 1 procentní bod v této věkové kategorii. Tento nárůst v relativním vyjádření byl přibližně shodný jak u mužů, tak u žen. Obyvatelé v produktivním věku se v roce 2004 podíleli na celkovém počtu obyvatelstva kraje 70,1 %. Celkový počet obyvatel ve věku 65 a více let činil v roce 2004 80 722 osob. Ve sledovaném období od roku 2000 se jejich počet zvýšil o 595 osob. V relativním vyjádření z podílu 14,5 % v roce 2000 na 14,7 % v roce 2004. Nárůst nebyl pravidelný mezi jednotlivými roky, v roce 2001 se naopak počet seniorů o 279 osob snížil. Zatímco v celkové populaci tvořily ženy mírně nadpoloviční většinu, v této věkové kategorii se podíl žen pohyboval mezi 60,5 % – 61,0 %.

Tab. 3.2.1 Struktura obyvatel podle vybraných věkových skupin

	Celkem			Muži			Ženy		
	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obyvatel	550 780	547 296	²⁾ -0,6	267 971	266 518	²⁾ -0,5	282 809	280 778	²⁾ -0,7
v tom ve věku (%):									
0 - 14	16,4	15,1	-1,2	17,4	16,0	-1,3	15,4	14,2	-1,2
15 - 24	14,8	13,2	-1,6	15,5	13,9	-1,7	14,1	12,5	-1,6
25 - 29	8,4	8,5	0,2	8,8	8,9	0,1	7,9	8,1	0,2
30 - 49	27,2	27,4	0,2	28,2	28,4	0,3	26,2	26,4	0,1
50 - 64	18,8	21,1	2,3	18,4	20,8	2,3	19,1	21,3	2,2
65 - 69	4,4	4,1	-0,3	4,0	3,8	-0,3	4,8	4,4	-0,4
70 - 79	7,5	7,4	-0,1	6,0	6,2	0,2	9,0	8,7	-0,3
80 a více	2,6	3,2	0,6	1,6	2,0	0,4	3,5	4,3	0,8

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

²⁾ změna v %

Nejpočetnější věkovou skupinou obyvatel kraje je věk 30 – 49 let, a to jak u obyvatelstva celkem, tak u mužů i žen. Je nutné si však uvědomit, že se jedná o skupinu, která jako jediná mezi vybranými skupinami zahrnuje osoby ve věkovém rozmezí 20 let. Jedná se však o významný potenciál pracovních sil a je proto pozitivní, že podíl této věkové skupiny od roku 2000 stoupl o 0,2 procentních bodů. Spolu s druhou nejpočetnější věkovou kategorií (50 – 64 let, tj. patnáctiletou) tvořily v roce 2004 téměř polovinu obyvatelstva (48,5 %) a jejich podíl se od roku 2000 zvýšil o 2,5 procentních bodů. U mužů byl tento nárůst ještě o něco vyšší. Mírný nárůst byl zaznamenán ještě v pětileté věkové skupině 25 – 29 let a ve skupině 80 a více let. To koresponduje se stále se zvyšujícím věkem dožití, a to především u žen, kde nárůst této věkové kategorie činil dvojnásobek nárůstu u mužů (0,8 procentních bodů u žen oproti 0,4 procentních bodů u mužů).

Při porovnávání **věkové struktury** obyvatelstva jednotlivých **okresů** našeho kraje vychází jako „nejmladší“ okres Rychnov nad Kněžnou, ve kterém podíl dětí ve věku 0 – 14 let ke konci roku 2004 činil 15,9 %. Následoval okres Náchod (15,7 %), Trutnov (15,1 %), Jičín (15,0 %) a nejmenší podíl dětí byl v okrese Hradec Králové (14,4 %). Obecně lze konstatovat, že v tzv. „venkovských“ okresech je dětí relativně více než v typicky městském okrese Hradec Králové. Přibližně v opačném pořadí lze okresy seřadit podle

zastoupení seniorů (15,6 % osob ve věku 65 a více let v okrese Hradec Králové, 14,3 % v okrese Rychnov nad Kněžnou). Výjimkou byl okres Trutnov, kde senioři tvořili pouze 13,5 %, ale byl zde největší podíl osob v produktivním věku (71,3 % osob ve věku 15 – 64 let). V ostatních čtyřech okresech je tato produktivní věková skupina zastoupena podílem 69,6 % (v okrese Náchod) až 70,0 % (v okrese Hradec Králové).

V porovnání s průměrem České republiky z pohledu věkové struktury obyvatel patří kraj mezi „starší“. Podíl dětí byl v roce 2004 sice vyšší než v České republice (15,1 % v kraji oproti 14,9 % v ČR), ale výrazněji vyšší byl v kraji podíl seniorů (14,7 % oproti 14,01 % v ČR). Podíl obyvatel ve věku 15 – 64 let činil v České republice 71,0 % (v kraji 70,1 %). Průměrný věk obyvatel kraje se v průběhu sledovaných let zvyšoval tak, jak se měnila věková struktura, tj. zvyšoval se podíl starších osob. Mezi roky 2000 a 2004 se průměrný věk zvýšil o 1,1 rok, z 39,0 na 40,1 roků. V souladu s věkovým rozložením obyvatel v jednotlivých okresech bylo v roce 2004 nejstarší obyvatelstvo v okrese Hradec Králové (průměrný věk 40,8 roků) a nejmladší v okrese Rychnov nad Kněžnou (39,4 roků). Průměrný věk 39,8 roků v České republice byl o 0,3 roků nižší než v kraji a opět potvrdil, že Královéhradecký kraj je z hlediska věkové struktury obyvatel kraj „starší“.

Tab. 3.2.2 Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Průměrný věk	39,0	39,3	39,6	39,8	40,1	1,1
Věkový medián	37,9	38,2	38,5	38,8	39,1	1,2
Index stáří	88,9	90,6	92,9	95,0	97,5	8,6
Index závislosti I.	23,7	23,1	22,6	22,1	21,6	-2,1
Index závislosti II.	21,1	20,9	21,0	21,0	21,0	-0,1
Index ekonomického zatížení	44,7	44,0	43,5	43,0	42,6	-2,1

Věkový medián - střední hodnota, která rozděluje celou populaci uspořádanou podle věku na dvě stejně početné části

Index stáří - počet osob ve věku 65 let a starších na 100 dětí ve věku 0 - 14 let

Index závislosti I. - počet dětí ve věku 0 - 14 let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Index závislosti II. - počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Index ekonomického zatížení - počet dětí ve věku 0 - 14 let

a počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 64 let

Věkový medián, jak je zřejmé z uvedené tabulky, je nižší než průměrný věk, což je dáno převážně pozitivní asymetričností věkového rozložení. Pokud je věkový medián vyšší než věkový průměr, signalizuje to nepřírozenou strukturu populace s těžištěm ve starším věku. Je pravděpodobné, že se taková situace v blízké budoucnosti bude týkat i České republiky (event. některých krajů), kde zejména u žen se medián věku věkovému průměru již v současnosti zřetelně přibližuje. Na rozdíl od průměrného věku je medián méně ovlivněn nepravidelnostmi ve statistickém rozložení. Jeho výhodou je, že se dá vypočítat nebo kvalifikovaně odhadnout i u populací, u nichž není známa věková struktura v celém rozpětí (např. u rozvojových zemí s nedokonalou statistikou).

Index stáří je poměr počtu starých osob a dětí v obyvatelstvu. Je základním indikátorem procesu stárnutí obyvatelstva. Čím více se index stáří přibližuje hodnotě 100, tím je obyvatelstvo daného území starší. V roce 2000 připadlo na 100 dětí ve věku 0 – 14 let 88,9 osob ve věku 65 a starších. V roce 2004 to bylo již 97,5, o 8,6 starých osob více.

Index závislosti a index ekonomického zatížení – jedná se spíše o ekonomickou charakteristiku demografické situace ve sledovaném území. Vypovídá zhruba o poměru počtu ekonomicky neaktivních osob k počtu ekonomicky aktivních. Index závislosti I. a index závislosti II. se liší tím, které věkové skupiny obyvatel jsou definovány jako neaktivní. U závislosti I. jsou to děti ve věku 0 – 14 let, u závislosti II. jsou to osoby ve věku 65 let a starší. U závislosti I. je žádoucí, aby měla rostoucí tendenci. Skutečnost v letech 2000 – 2004 byla v kraji opačná, tak jak klesal podíl dětí, klesala i hodnota indexu závislosti I. Hodnota indexu závislosti II. mezi roky 2000 a 2001 mírně poklesla, od roku 2002 se však drží na stejné úrovni. Index ekonomického zatížení nejvýstižněji vypovídá o ekonomickém potenciálu lidských zdrojů na daném území. Jestliže v roce 2000 připadlo na 100 obyvatel ve věku 15 – 64 let 44,7 dětí a seniorů, v roce 2004 to bylo 42,6 těchto neaktivních osob. Tento úbytek byl bohužel ovlivněn především nižším podílem dětské populace. Shodou okolností se jedná o stejný rozdíl jako u indexu závislosti I.

Struktura obyvatel podle rodinného stavu a vzdělání je zjišťována přibližně v desetiletých intervalech, při sčítání lidu, domů a bytů. Rodinný stav je v demografické statistice sledován pouze ve vymezení de iure. Nesleduje se tedy faktický stav partnerského soužití, např. typu „druh-družka“. Jsou čtyři typy rodinného stavu: svobodný-svobodná, ženatý-vdaná, rozvedený-rozvedená a ovdovělý-ovdovělá. Sčítání lidu, domů a

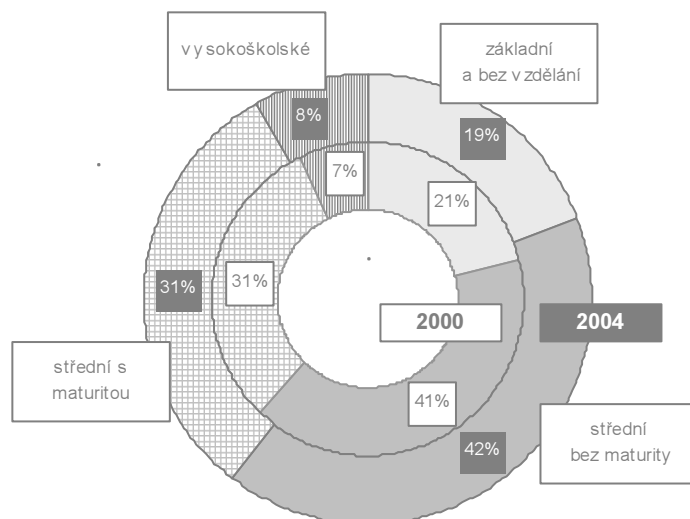
bytů k 1. 3. 2001 ukázalo, že ve struktuře obyvatelstva podle rodinného stavu stále převažují osoby žijící v manželství, přestože za předchozích 10 let (mezi sčítáními 1991 a 2001) se snížil podíl ženatých mužů a vdaných žen, klesl podíl ovdovělých a naopak vzrostlo zastoupení svobodných a rozvedených u obou pohlaví. V roce 2001 žilo v Královéhradeckém kraji v manželství 58,9 % mužů a 54,7 % žen, 29,1 % mužů a 19,8 % žen bylo svobodných. Na relativně vysokém podílu svobodných mělo vliv odkládání sňatků mladých lidí, a to z důvodů ekonomických, preferování podnikání nebo cestování nebo budování profesní kariéry. Ke dni sčítání v roce 2001 se na skladbě obyvatelstva podílelo 8,3 % rozvedených mužů a 9,9 % rozvedených žen. Proti sčítání 1991 se úhrn rozvedených zvýšil o 2,8 procentních bodů. Prodlužující se délka života a přírůstek osob v nejvyšších věkových kategoriích měly vliv na snižování počtu ovdovělých mužů i žen. Jejich podíl v roce 2001 činil 3,0 % mužů a 15,1 % ovdovělých žen. Převážná většina ženatých mužů (106 047 osob, tj. 86,1 %) žila ke dni sčítání ve svém prvním manželství, žen žilo v prvním manželství ještě o dvě procenta více (celkem 108 604 žen). Oboustranně pak v prvním manželství žilo 84,4 % mužů a žen, celkem 103 888 osob. Podíl mužů žijících ve druhém a dalších manželstvích byl mírně vyšší než u žen. Pokud jde o územní rozdíly ve struktuře obyvatelstva podle rodinného stavu, sčítání 2001 potvrdilo známý fakt, že největší podíly osob žijících v manželství byly tradičně v nejmenších obcích, s přibývajícím počtem obyvatel se zastoupení ženatých mužů a vdaných žen snižovalo ve prospěch rozvedených osob. Na územní rozložení ovdovělé populace má vliv především věková skladba obyvatelstva s vyšším podílem osob v nejstarších věkových skupinách. Jestliže např. v malých obcích kraje tvořili ovdovělí více než 10 % obyvatelstva, ve městě Hradec Králové to bylo 8,4 %, tj. o 0,9 procentních bodů méně než činil krajský průměr. V porovnání okresů kraje byl v roce 2001 nejmenší podíl svobodných osob v okrese Hradec Králové. V okrese Trutnov byl nejvyšší podíl rozvedených a s tím související nejnižší podíl osob žijících v manželství, nejvyšší podíl ovdovělých byl zjištěn v okrese Jičín. V porovnání s průměrem České republiky byl v Královéhradeckém kraji nižší podíl svobodných a rozvedených, zhruba o jeden procentní bod byl vyšší podíl osob žijících v manželství a o desetinu procentního bodu vyšší podíl ovdovělých osob.

Tab. 3.2.3 Vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let podle okresů (SLDB 2001)

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	z toho nejvyšší ukončené vzdělání (%)				
		základní a neukončené	vyučení a stř. odborné bez maturity	úplné střední s maturitou	vyšší a nástavbové	vysokoškolské vč. vědecké přípravy
Česká republika	8 575 198	23,0	38,0	24,9	3,5	8,9
Královéhradecký kraj	460 986	22,5	39,7	25,2	3,6	7,5
Hradec Králové	135 755	19,6	35,8	27,8	4,1	10,8
Jičín	65 219	23,2	41,6	24,5	3,4	6,3
Náchod	93 466	23,3	41,3	24,5	3,4	6,1
Rychnov n. Kněžnou	65 517	22,7	41,1	24,7	3,5	6,3
Trutnov	101 029	25,1	41,3	23,0	3,2	5,9

Úroveň **vzdělanosti** se zjišťuje jako nejvyšší dokončený stupeň vzdělání u obyvatelstva staršího 15 let. Zpracování výsledků sčítání 2001 ukázalo, že v desetiletí mezi posledními dvěma sčítáními zvyšujícím se počtem absolventů středních a vysokých škol a na druhé straně pak snižováním četnosti osob se základním vzděláním došlo v Královéhradeckém kraji k výraznému růstu úrovně vzdělání obyvatelstva. Největší skupinu, téměř 40 %, tvořily osoby vyučené spolu s absolventy středních odborných škol bez maturity. Maturanti a absolventi vyššího a nástavbového studia, kterých bylo v roce 2001 celkem 28,8 %, zaznamenali oproti sčítání v roce 1991 největší nárůst, necelých 6 %. Vysokoškoláci tvořili 7,5 % populace kraje, osoby se základním nebo neukončeným vzděláním 22,5 %. Počet osob ve skupině s nejnižším vzděláním klesl za deset let o více než 38 tisíc a jejich podíl se snížil o 10 procentních bodů. Souvisí to mimo jiné i s přirozeným úbytkem obyvatelstva v nejstarších věkových skupinách, které se na nejnižším stupni vzdělání nejvíce podílely. Podle pohlaví a vzdělání byly zjištěny značné rozdíly mezi muži a ženami. Zatímco základní vzdělání včetně neukončeného mělo pouze 16,1 % mužů, u žen tento podíl činil 28,4 %. Téměř polovina mužů (46,6 %) byli absolventi učilišť a středních škol bez maturity a 26,5 % mužů mělo maturitu. U žen každý z těchto stupňů vzdělání zahrnoval přibližně třetinu žen. Vysokoškolský diplom získala necelá desetina mužů (9,1 %) a 6 % žen. Meziokresní porovnání a srovnání kraje s průměrem České republiky je zřejmé z výše uvedené tabulky. U vyšších stupňů vzdělání okres Hradec Králové výrazně překračuje nejen krajský průměr, ale i celorepublikový průměr. Je to dáno jednak přítomností jedné vysoké školy a několika fakult ve městě Hradec Králové a jednak přítomností státních organizací, peněžních ústavů, Fakultní nemocnice a dalších subjektů, které vysokoškolské vzdělání u většiny svých zaměstnanců vyžadují. Nejmenší podíl maturantů a vysokoškoláků byl ke dni sčítání 2001 zjištěn v okrese Trutnov, kde je naopak nejvyšší podíl osob se základním a neukončeným vzděláním.

Graf 2 Obyvatelstvo podle vzdělání (VŠPS)

3.3. Narození, zemřelí, sňatky, rozvody

Základní bilanční položkou při sledování demografického pohybu je **celkový přírůstek** obyvatelstva. Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, jedná se o součet přirozeného a migračního přírůstku. Přirozený přírůstek je rozdíl mezi počtem živě narozených dětí ve sledovaném období a na daném území a celkovým počtem zemřelých osob ve stejném období na stejném území. Přírůstek stěhováním (migrace) je rozdíl mezi počtem přistěhovaných a vystěhovaných v daném územním celku.

Tab. 3.3.1 Charakteristiky pohybu obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Celkový přírůstek	-871	-1 563	-892	-874	-267	604
muži	-390	-881	-393	-412	40	430
ženy	-481	-682	-499	-462	-307	174
Přirozený přírůstek	-830	-851	-767	-921	-557	273
muži	-394	-320	-287	-367	-143	251
ženy	-436	-531	-480	-554	-414	22
Přírůstek stěhováním	-41	-712	-125	47	290	331
muži	4	-561	-106	-45	183	179
ženy	-45	-151	-19	92	107	152
Na 1 000 obyvatel						
celkový přírůstek	-1,6	-2,8	-1,6	-1,6	-0,5	1,1
přirozený přírůstek	-1,5	-1,5	-1,4	-1,7	-1,0	0,5
přírůstek stěhováním	-0,1	-1,3	-0,2	0,1	0,5	0,6

Meziroční **přirozený přírůstek** byl v celém sledovaném období let 2000 – 2004 záporný, jednalo se tedy o ztrátu obyvatelstva přirozenou měnou, a to u obou pohlaví. V absolutních hodnotách byla ztráta u žen každoročně vyšší než u mužů, v roce 2004 téměř trojnásobná. U **přírůstku stěhováním** se situace vyvíjela různě. V letech 2000 u mužů, 2003 u žen a 2004 u obou pohlaví bylo migrační saldo kladné, v ostatních letech bylo migrační saldo negativní. Celkový přírůstek byl ve všech sledovaných letech u obou pohlaví záporný (jednalo se tedy o úbytek) s výjimkou roku 2004, kdy do kraje přibýlo 40 mužů. V relativním vyjádření byl největší celkový úbytek zaznamenán v roce 2001, a sice 2,8 osob na 1000 obyvatel. V porovnání s Českou republikou se pohyb obyvatelstva nevyvíjel příliš příznivě. Zatímco v roce 2004 se v kraji jednalo o celkový úbytek -0,5 ‰, v České republice o celkový přírůstek 0,9 ‰. Přirozený úbytek byl téměř shodný (-1,0 ‰ v kraji, -0,9 ‰ v ČR), přírůstek stěhováním v kraji byl přibližně třetinový oproti republikovému (0,5 ‰ v kraji, 1,8 ‰ v ČR). Při porovnávání okresů v roce 2004 byl ve všech okresech

s výjimkou okresu Hradec Králové zjištěn celkový úbytek, přírůstek v královéhradeckém okrese činil 0,1 ‰. Přirozený přírůstek byl záporný ve všech okresech mimo okresu Rychnov nad Kněžnou, kde byl nulový, přírůstek stěhováním byl negativní v okrese Náchod (-1,1 ‰) a Rychnov nad Kněžnou (-0,3 ‰), v ostatních okresech byl kladný.

První kladnou položkou přirozené měny je počet **živě narozených** dětí. Počet živě narozených dětí připadajících na 1000 obyvatel středního stavu se nazývá porodnost. Oba tyto ukazatele jsou příliš hrubé, je proto přesnější vycházet z počtu žen ve fertilním věku, tj. věku mezi 15 a 49 lety. V roce 2004 se v kraji živě narodilo 5 190 dětí, což je o 97 více než v roce 2003, ale o 1 882 méně než v roce 1991, kdy počet živě narozených dětí na území dnešního kraje překročil hranici 7 tisíc. V následujících letech klesal až na historicky nejnižší počet v roce 2002, aby v roce 2003 poprvé opět překročil pětitisícovou hranici. Vzestup byl však očekáván, neboť do věku nejvyšší plodnosti (25 – 29 let) se dostaly ženy ze silných populačních ročníků sedmdesátých let (1973 – 1977). Vzhledem k počtu žen v reprodukčním věku by však počet narozených dětí měl být ještě významně větší. Právě posun plodnosti žen do vyššího věku charakterizuje změny v reprodukčním chování po roce 1990. V devadesátých letech byl nejpłodnějším obdobím věk 20 – 24 let, od roku 1999 se toto období přesouvá do věkové kategorie 25 – 29 let. Rozdíl je patrný i v další věkové kategorii. Jestliže v roce 1991 se narodilo ženám ve věku 30 – 34 let 622 dětí, v roce 2004 to bylo již 1 353 dětí. Souvisí to s již zmiňovaným plánovaným odkladem zakládání rodin a mateřství, vyplývajícím z tendence žen nejprve si naplnit osobní zájmy jako je vzdělání, koníčky, kariéra. S tím úzce souvisí i průměrný věk matky při narození dítěte, který se zvyšoval od 24,5 roků v roce 1991 po 28,4 roků v roce 2004. Průměrný věk matky při narození prvního dítěte v roce 2004 byl 26,4 roků, což je sice stále o jeden až dva roky méně než je v západní Evropě, ale hrozí nebezpečí, že se ženy pro další dítě už nerozhodnou. Průměrný věk matky při narození druhého dítěte byl 29,3 a třetího 31,9 roků. V posledním sledovaném roce bylo na území kraje zaznamenáno 105 porodů dvojčat, téměř dvojnásobek počtu z devadesátých let. Tento nárůst lze přičíst také většímu zastoupení umělých oplodnění, tzv. „dětí ze zkumavky“. S výjimkou roků 2002 a 2003 se v každém z pěti sledovaných let narodila jedna trojčata. Stále se nejvíce dětí rodí ženám vdaným, (následují svobodné, rozvedené a v zanedbatelné míře ovdovělé), ale fenoménem posledních let je zvyšující se podíl dětí narozených mimo manželství. Nejcitelnější nárůst je v počtu živě narozených dětí svobodným matkám. V roce 1991 svobodné matky porodily 406 dětí, v roce 2000 to bylo 712 dětí a v roce 2004 ještě o 461 živě narozených dětí více. Jestliže v roce 2000 bylo přibližně každé páté dítě narozené mimo manželství, v roce 2004 to bylo zhruba každé třetí. Jedná se o trend posledních let, nemalou měrou ovlivněný ze zákona výhodnějšími sociálními dávkami pro svobodné matky. Tento vývoj dělá starosti demografům, sociologům i politikům. Děti v takových případech vyrůstají buď jen s jedním z rodičů, nebo je vychovává pár, který ale odmítá manželství formálně uzavřít. Řada narozených dětí končí i v kojeneckých ústavech.

Úhrnná plodnost představuje počet dětí, které by se živě narodily každé ženě během celého jejího reprodukčního věku (15 – 49 let), pokud by se během tohoto období neměnily míry plodnosti žen podle věku (počet dětí živě narozených ženám v určitém věku, připadajících na 1000 žen v tomto věku) a zůstaly na úrovni roku, za který je úhrnná plodnost vypočítána. Předpokládá se dále nulová úmrtnost žen během reprodukčního cyklu. Je to hodnotný syntetický, dobře srovnatelný ukazatel v čase i v území. Podle tohoto ukazatele, vypočítaného v roce 2004, by se každé ženě mělo během jejího reprodukčního období narodit 1,240 dětí. Jeho hodnota od roku 2000 roste.

Hrubá míra reprodukce udává počet dívek, které by se průměrně živě narodily jedné ženě v dané populaci v průběhu jejího reprodukčního období za předpokladu zachování plodnosti žen podle věku, zjištěné v daném kalendářním roce. Udává, jakou měrou nahradí generace dcer generaci matek, pokud odhlédneme od úmrtnosti dívek do věku matky při porodu. Čistá míra reprodukce respektuje i úmrtnostní poměry v dané populaci a vyjadřuje, kolik dívek, které by se podle hrubé míry reprodukce narodily v průměru každé ženě, by se dožilo věku matky v době svého narození.

V meziokresním porovnání se v roce 2004 relativně nejvíc dětí živě narodilo v okrese Rychnov nad Kněžnou (10,5 dětí na 1000 obyvatel), v okrese Náchod to bylo 9,5 ‰ stejně jako v průměru za Královéhradecký kraj, v okrese Hradec Králové 9,3 ‰ a nejméně v okresech Jičín a Trutnov (9,2 ‰). Průměr za Českou republiku činil 9,6 ‰.

Naprosto jednoznačný vývoj probíhal u **potratovosti**. Ve sledovaných letech nebyl úbytek počtu potratů celkem tak výrazný (2 300 v roce 2004 oproti 2 499 v roce 2000), ale např. v roce 1992 bylo potratů dvaapůlkrát více než v roce 2004 (5 671). Klesal počet jak samovolných potratů, ale v důsledku rozšíření užívání moderních antikoncepčních prostředků také především umělých přerušení těhotenství, která se v roce 2004 na celkovém počtu potratů podílela téměř 70 %. V počtu 1 558 umělých přerušení těhotenství celkem v roce 2004 bylo 93 v pořadí čtvrtých a dalších. Ze zdravotních důvodů bylo provedeno 381 těchto zákroků. Na 100 narozených dětí bylo v roce 2000 evidováno 50,2 potratů celkem (z toho 37,4 umělých přerušení těhotenství), v roce 2003 pak 46,4 (resp. 35,4). Přes snížení počtu potratů stále jich více než polovina připadá na vdané ženy.

Tab. 3.3.2 Narozeni

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Narození celkem	4 977	4 967	4 964	5 112	5 198	221
Živé narození	4 969	4 954	4 946	5 093	5 190	221
na 1 000 obyvatel	9,0	9,0	9,0	9,3	9,5	0,5
Mrtvě narození	8	13	18	19	8	-
Živé narození mimo manželství	969	1 085	1 114	1 380	1 530	561
podíl z živě narozených celkem (%)	19,5	21,9	22,5	27,1	29,5	¹⁾ 10,0
Úhrnná plodnost	1,179	1,175	1,177	1,216	1,240	0,061
Průměrný věk matky při narození dítěte	26,9	27,2	27,7	28,1	28,4	1,5
při narození 1. dítěte	24,8	25,2	25,5	26,0	26,4	1,6
Čistá míra reprodukce	0,560	0,565	0,562	0,586	0,594	0,034
Hrubá míra reprodukce	0,565	0,570	0,567	0,592	0,600	0,035

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Druhou položkou přirozené měny, v tomto případě zápornou, je **počet zemřelých**. V roce 2004 zemřelo v kraji 5 747 obyvatel, o 52 méně než v roce 2000. Přepočet počtu zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu se nazývá úmrtnost, a ta byla v počátečním i konečném roce sledovaného období shodná (10,5 ‰). S výjimkou roku 2003, kdy dosáhla výše 11,0 ‰, se ve všech zmiňovaných letech držela na hodnotě 10,4 nebo 10,5 zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu. Při meziokresním porovnání byla v roce 2004 vykazována nejvyšší úmrtnost v okrese Trutnov (11,1 ‰, tj. o 0,6 bodů promile více než průměr za kraj), nejnižší pak v okrese Náchod (10,2 ‰). Úmrtnost v České republice byla v roce 2004 shodná jako v kraji (10,5 ‰). Oba výše zmíněné ukazatele jsou však příliš hrubé, je nutno brát v úvahu věkovou skladbu populace. Jestliže v letech 2000 - 2002 nejvíce zemřelých v absolutním vyjádření vykazovala věková kategorie 75 – 79 let, v roce 2003 a 2004 bylo nejvíce úmrtí zaznamenáno ve věkové kategorii 80 – 84 let. Opět to potvrzuje stále se zvyšující věk dožití. V nejvyšší věkové kategorii 95 a více let v roce 2002 zemřelo v kraji 87 osob, o rok později to bylo 112 osob a v roce 2004 o dalších 8 osob více. Největší počet mužů umírá ve věku 70 – 79 let, ženy potom ve věku 80 – 89 let. Standardizovaná míra úmrtnosti je určena pro srovnávání po odstranění vlivu věkové struktury. Odpovídá na otázku, jak by se změnil počet zemřelých, kdyby věková struktura zůstala stále stejná a změnily se jen úmrtnosti podle věku. Z níže uvedené tabulky je zřejmé, že dosahuje menších hodnot než hrubá míra úmrtnosti (úmrtnost) přibližně o 0,5 bodů promile.

Naděje dožití (též střední délka života) se v průběhu pěti sledovaných let zvýšila u mužů téměř o 1 rok, u žen přibližně o půl roku, tj. rozdíl věku dožití u mužů a žen se zmenšuje, „nůžky se nepatrně zavírají“. Přesto však ženy narozené v roce 2004 mají naději dožít se o 6 let vyššího věku než muži rovněž narození v roce 2004 (73,13, resp. 79,18 let). Ženy, kterým bylo v roce 2004 60 let mají naději dožít se věku 81,83 let, tj. o 4 roky více než v roce 2004 šedesátiletí muži (jejich střední délka života byla vypočtena na 77,80 roků).

Tab. 3.3.3 Zemřelí

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zemřelí	5 799	5 805	5 713	6 014	5 747	-52
na 1 000 obyvatel	10,5	10,5	10,4	11,0	10,5	0
Standardizovaná míra úmrtnosti	9,9	10,0	9,9	10,4	10,0	0,1
Naděje dožití při narození						
muži	72,16	72,63	73,09	73,05	73,13	0,97
ženy	78,67	79,04	78,80	78,83	79,18	0,51
rozdíl (ženy - muži)	6,51	6,41	5,70	5,78	6,05	x
Naděje dožití ve věku 60 let						
muži	17,26	17,37	17,71	17,75	17,80	0,54
ženy	21,19	21,57	21,31	21,42	21,83	0,64
rozdíl (ženy - muži)	3,93	4,20	3,60	3,67	4,03	x

Pro statistické určení **příčiny smrti** je rozhodující prvotní příčina smrti, jak byla stanovena lékařem při ohledání zemřelého. Kóduje se podle Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů. Klasifikace je přibližně v desetiletých intervalech inovována. V současné době platí 10. decennální

revize této klasifikace. V každém ze sledovaných roků zemřelo nejvíce osob na nemoci oběhové soustavy. V roce 2004 to bylo sice o 57 osob méně než v roce 2000, ale podíl 53,9 % zemřelých na tuto diagnózu z celkového počtu zemřelých v roce 2004 byl stále vysoký. V rámci této třídy nemocí oběhové soustavy umíralo tradičně nejvíce osob na cévní nemoci mozku. Druhou nejčastější příčinou úmrtí byly novotvary, které se v roce 2004 podílely na celkovém počtu úmrtí přibližně čtvrtinou. Nejvíce sebevražd bylo spácháno v letech 2000 a 2004 (95), nejméně v roce 2002 (80).

Sňatky a rozvody jsou další ukazatelé, tradičně zahrnované do pohybu obyvatelstva. V letech 2000 – 2004 sňatků ubylo jak absolutně, tak v relativním vyjádření (počtu sňatků na 1000 obyvatel). V souladu s tím, co již bylo zmíněno, tj. odsun zakládání rodin do pozdějšího věku, zvyšoval se i věk nevěst a ženichů. Za posledních pět let se zvýšil věk nevěst o 1,7 roků, věk ženichů o 1,5 roků. Od začátku devadesátých let minulého století však věk nevěst i ženichů vzrostl o 5,4 roků. Ženich starší než nevěsta byla ve všech sledovaných letech varianta častější, vyskytující se u přibližně 70 % sňatků. Zhruba tři čtvrtiny ženichů (nevěst) tvořili svobodní (svobodné), čtvrtinu rozvedení (rozvedené) a kolem 1 % byli ovdovělí (ovdovělé). Z toho vyplývá i pořadí sňatků – tři čtvrtiny ženichů i nevěst uzavíralo první manželství. V roce 2004 vstoupilo v Královéhradeckém kraji do manželství 105 ženichů a 84 nevěst jiného státního občanství než českého.

Opačný trend než sňatky zaznamenaly v posledních pěti letech rozvody. Mezi roky 2000 a 2004 jejich počet stoupl o 220. Nutno však zdůraznit, že v roce 2002 byl jejich počet ještě o 22 vyšší než v roce 2004. S přibývajícím délkou trvání manželství se podíl rozvádějících se manželství zvyšuje, v roce 2004 se manželství trvající 15 a více let podílela na celkovém počtu rozvodů 37,7 %. Ve sledovaných letech byla zaznamenána změna ve struktuře rozvodů. Relativně ubylo mladých manželství (trvajících 0 – 9 let) a vzrostl podíl déle trvajících manželství. Jako nejčastější příčina rozvratu manželství jak na straně muže, tak ženy, byly uváděny ostatní, blíže nespecifikované příčiny, následoval rozdíl povah, názorů a zájmů. Nevěra jako příčina rozvodu byla v roce 2004 uváděna necelými 5 % mužů a necelými 3 % žen. Nejčastěji jsou rozváděna manželství s 1 nezletilým dítětem, následují manželství bez nezletilých dětí, což souvisí s velkým podílem rozvodů u dlouho trvajících manželství.

Index rozvodovosti udává počet rozvodů, připadajících v daném časovém intervalu a v daném území na 100 sňatků, uzavřených ve stejném časovém intervalu a stejném území. Vypovídací schopnost tohoto ukazatele je do značné míry omezena podmínkou dostatečné stability počtu uzavíraných sňatků. Jedná se vlastně o zkreslující ukazatel, který je v rozporu s obecnou statistickou definicí indexu, protože číselník a jmenovatel jsou jak věcně, tak časově odlišné (rozvádějící se manželství byla zpravidla uzavřena v jiném než sledovaném roce, ale přepočítávají se na 100 sňatků uzavřených ve sledovaném roce). Jinak řečeno, růst indexu rozvodovosti posledních let je z velké části ovlivněn poklesem počtu sňatků ve sledovaném roce. I přes uvedené nedostatky se index rozvodovosti v praxi, a to i zahraniční, zcela běžně používá.

3.3.4 Sňatky a rozvody

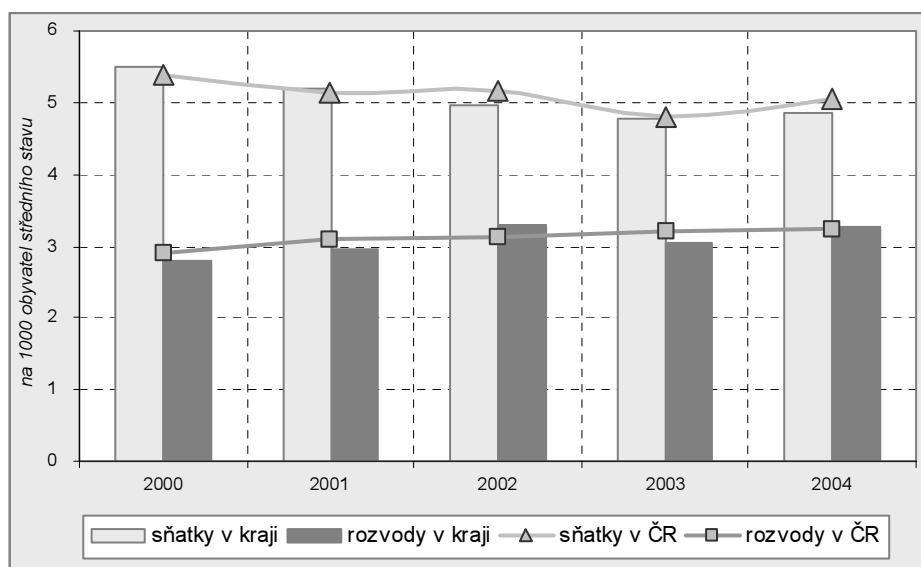
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Sňatky	3 049	2 844	2 731	2 618	2 650	-399
na 1 000 obyvatel	5,53	5,17	4,98	4,78	4,84	-0,69
Průměrný věk						
nevěsty	27,6	28,0	28,6	29,2	29,3	1,7
ženicha	30,5	31,0	31,5	32,0	32,0	1,5
Rozvody	1 559	1 647	1 801	1 661	1 779	220
na 1 000 obyvatel	2,83	2,99	3,28	3,03	3,25	0,42
v tom podle délky trvání manželství (%):						
0 - 4 roky	20,8	20,7	21,8	20,1	19,5	¹⁾ -1,3
5 - 9 let	27,3	24,5	23,6	20,5	21,8	¹⁾ -5,5
10 - 14 let	19,4	20,4	20,4	21,6	21,0	¹⁾ 1,7
15 a více let	32,6	34,4	34,2	37,8	37,7	¹⁾ 5,1
Index rozvodovosti	51,1	57,9	65,9	63,4	67,1	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V porovnání s průměrem České republiky vykazovaly v roce 2004 ukazatele počet sňatků a rozvodů v Královéhradeckém kraji poněkud horší úroveň. Počet sňatků na 1000 obyvatel byl v kraji poněkud nižší (4,8‰ oproti 5,0 ‰ v ČR), počet rozvodů naopak vyšší (3,3 ‰ oproti 3,2 ‰ v ČR). Nižší rozvodovost v České republice pozitivně ovlivnily především moravské kraje s výjimkou Moravskoslezského, a dále kraje Jihočeský a Pardubický. Uvnitř Královéhradeckého kraje byla rozvodovost největší v okrese Trutnov (3,6 ‰),

nejmenší pak v okrese Rychnov nad Kněžnou (2,8 ‰). Sňatků bylo uzavřeno relativně nejvíce také v okrese Trutnov (5,2 ‰), nejméně v okrese Hradec Králové (4,5 ‰).

Graf 3 Sňatečnost a rozvodovost

3.4. Stěhování

Jedním z demografických jevů, který Český statistický úřad sleduje, je stěhování obyvatel. Má vliv jednak na počet, jednak na strukturu obyvatelstva, a to jak demografickou, tak ekonomickou, sociální apod. Migrací (stěhování) se rozumí změna obce trvalého bydliště osoby na území České republiky (vnitřní stěhování) nebo přes hranice naší republiky (zahraniční stěhování). V roce 2004 se do kraje přistěhovalo o 290 osob více než se jich z kraje vystěhovalo. Na kladném migračním saldu se však podíleli pouze přistěhovalí z ciziny, kterých bylo 713. Naopak vnitřní stěhování zaznamenalo v roce 2004 úbytek 423 osob a tento trend trvá od roku 2000. Za sledovaných 5 let se z našeho kraje vystěhovalo do ostatních krajů republiky o 1 807 obyvatel více než se k nám z ostatních krajů přistěhovalo.

Tab. 3.4.1 Přistěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přistěhovalí celkem	3 131	3 353	4 625	5 301	5 312	2 181
muži	1 522	1 626	2 401	2 976	2 973	1 451
ženy	1 609	1 727	2 224	2 325	2 339	730
v tom ve věku:						
0 - 14	589	626	726	714	648	59
15 - 29	1 266	1 363	1 778	2 184	2 132	866
30 - 49	733	828	1 406	1 648	1 741	1 008
50 - 64	283	312	423	509	538	255
65 a více	260	224	292	246	253	-7

Počet **přistěhovalých** celkem se v letech 2000 – 2004 meziročně zvyšoval, tempo nárůstu však nebylo pravidelné. Meziroční nárůst téměř 40 % v roce 2002 vystřídal v roce 2004 nárůst pouze 0,2 % (11 osob). Měnila se i struktura přistěhovalých. Zatímco v roce 2000 a 2001 tvořily nadpoloviční většinu ženy, v následujících letech se poměr obrátil a nůžky mezi počtem přistěhovalých mužů a žen se stále více rozevíraly. Nejpočetnější věkovou skupinou byli přistěhovalí ve věku 15 – 29 let, v posledních letech však silně stoupal počet osob ve věku 30 – 49 let. Většinou se jednalo o pracovníky v dělnických a pomocných profesích, u asijských imigrantů většinou o obchodníky. Z počtu 5 312 přistěhovalých celkem do našeho kraje v roce 2004 bylo 2 556 přistěhovalých z ostatních krajů České republiky starších 15 let. Podle nejvyššího dosaženého vzdělání mezi nimi bylo nejvíce středoškolačů, a to jak bez maturity (836), tak

s maturitou (724). Následovali přistěhovalí se základním vzděláním, vysokoškoláci atd. Z hlediska dlouhodobějšího se počet přistěhovalých do kraje pohyboval začátkem devadesátých let na úrovni 4,5 tisíce, v dalších letech však klesl až na 3 131 přistěhovalých v roce 2000. Od tohoto roku se do našeho kraje stěhovalo stále více osob. V roce 2003 jejich počet poprvé překročil hranici 5 tisíc, v roce 2004 dosáhl zatím maxima (5 312 přistěhovalých).

Počet **vystěhovalých** převyšoval v prvních třech letech sledovaného období počet přistěhovalých, a proto bylo migrační saldo v těchto letech záporné. V roce 2003 bylo již migrační saldo kladné, do kraje se přistěhovalo o 47 osob více než vystěhovalo. V roce 2004 byla situace ještě příznivější, migrační saldo činilo již zmíněných 290 osob. Počet vystěhovalých meziročně stoupal do roku 2003, pokles počtu vystěhovalých v roce 2004 by mohl být počátkem období, kdy do kraje bude přicházet stále více imigrantů. Z dlouhodobějšího pohledu ukazatel vystěhovalí kopíruje ukazatel přistěhovalí, pouze s časovým posunem. Počet vystěhovalých klesal od roku 1991 do roku 1996, poté narůstal a v roce 2003 dosáhl maxima 2 254 osob. Ženy převažovaly mezi vystěhovalými pouze v roce 2000, v následujících letech opouštělo kraj vždy více mužů. Nejčastěji opouštěly náš kraj osoby ve věku 15 – 29 let, následovala věková skupina 30 – 49 let. Věková struktura vystěhovalých, podobně jako u přistěhovalých, kopírovala věkovou strukturu obyvatel celkem. Nejvyšší podíl vystěhovalých tvořili středoškoláci. Nepříznivé je, že v letech 2001 – 2004 bylo migrační saldo vysokoškoláků i středoškoláků záporné (úbytek). Naopak migrační saldo osob se základním vzděláním bylo kladné.

Tab. 3.4.2 Vystěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Vystěhovalí celkem	3 172	4 065	4 750	5 254	5 022	1 850
muži	1 518	2 187	2 507	3 021	2 790	1 272
ženy	1 654	1 878	2 243	2 233	2 232	578
v tom ve věku:						
0 - 14	597	578	635	595	624	27
15 - 29	1 440	1 806	2 006	2 277	2 082	642
30 - 49	765	1 200	1 505	1 774	1 653	888
50 - 64	187	274	404	420	458	271
65 a více	183	207	200	188	205	22

Migrace mezi jednotlivými kraji byla intenzivnější na počátku devadesátých let, v druhé polovině devadesátých let nastal útlum a od roku 2002 opět oživení, i když počáteční úrovně zatím dosaženo nebylo. V letech 1991 - 2004 měl Královéhradecký kraj největší úbytek s Prahou a Pardubickým krajem, největší přírůstek s Moravskoslezským krajem. Migraci do Prahy a Pardubického kraje lze vysvětlit stěhováním za pracovními příležitostmi a v případě Pardubického kraje i za levnějším bydlením (ceny bytů v Pardubicích jsou nižší než v Hradci Králové). Více pracovních příležitostí je pravděpodobně hlavním důvodem i pro stěhování z Moravskoslezského kraje do Královéhradeckého. V průběhu výše uvedených 14 let měl kraj významnou migrační ztrátu osob ve věku 22 – 34 let. Aktivní saldo ostatních věkových skupin, zejména 50 letých a starších, ji zcela nevyrovnalo. Migrací ubýly osoby s maturitou a vysokoškoláci, v souhrnu přes 2 tisíce osob. Obcí s výraznějším saldem z mezikrajské migrace je velmi málo. V kladných hodnotách pouze Sobotka v okrese Jičín a Špindlerův Mlýn v okrese Trutnov mají zisk nad 100 osob. Ztrátu nad 100 osob měly Valdice v okrese Jičín, Nové Město nad Metují a Jaroměř v okrese Náchod, nad 200 osob pak Broumov v okrese Náchod a okresní město Rychnov nad Kněžnou. Dalšímu okresnímu městu Trutnovu ubýlo 385 osob a krajskému městu Hradec Králové 1 184 osob, což je desátá největší hodnota v České republice.

Pokud jde o stěhování mezi Královéhradeckým krajem a obcemi mimo kraj, v letech 1991 – 2004 se nejvíce osob do kraje přistěhovalo z Prahy (více než 7 tisíc), Pardubic (téměř 2,5 tisíce) a dále s odstupem z Liberce a Brna (z každého města přibližně 800 osob), z Mladé Boleslavi (750) a Ostravy (přes 500 osob). Nejvíce se z kraje vystěhovalo do Prahy (8,5 tisíce), Pardubic (2,5 tisíce), Liberce, Brna a Mladé Boleslavi (do každého města méně než tisíc obyvatel).

Na největším meziročním migračním úbytku za posledních pět let (712 osob v roce 2001) z pohledu **státního občanství** se největší měrou podíleli občané ostatních států Evropské unie. V roce 2002 bylo také migrační saldo záporné a bylo ovlivněné především vysokým úbytkem občanů České republiky. V letech 2003 a 2004 byl v kraji zaznamenán přírůstek stěhováním (kladné saldo), a to především díky ukrajinským státním příslušníkům, kteří do kraje přicházeli za prací. V posledních třech letech přibýlo také vietnamských občanů a občanů jiných států, naopak každoročně od roku 2001 ubývá Slováků. Důvod imigrace nejen do našeho kraje, ale do celé republiky je u občanů jednotlivých států odlišný. Zatímco Ukrajinci a Slováci si

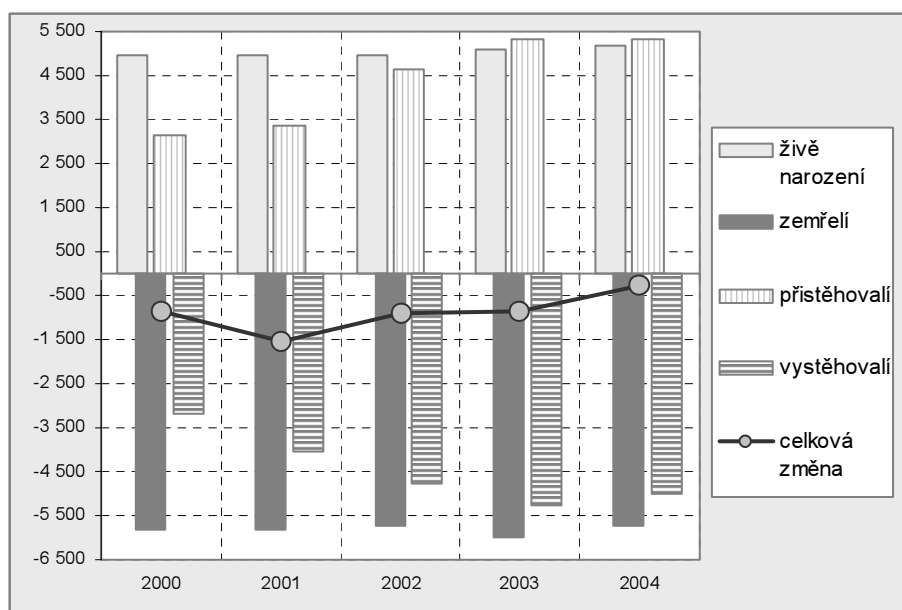
většinou chtějí v naší zemi pouze vydělat a pak se vrátit domů, Vietnamci se tady usazují, zakládají rodiny a podnikají. Přílivu cizinců se Česká republika nebrání.

Tab. 3.4.3 Stěhování podle státního občanství

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přírůstek stěhováním	-41	-712	-125	47	290	331
v tom podle státního občanství:						
občané ČR	-135	-85	-216	-117	-300	-165
občané SR	20	-7	-12	-581	-191	-211
Polsko	6	-1	74	-11	69	63
Ukrajina	43	-83	-98	457	547	504
Vietnam	0	-13	69	120	67	67
občané ostatních států EU	1	-431	30	45	-14	-15
občané jiných států	24	-92	28	134	112	88

Je to jediný způsob jak zamezit nebo alespoň zmírnit pokles počtu obyvatel. Podle studie, kterou si nechalo vypracovat Ministerstvo práce a sociálních věcí, bude v České republice v roce 2030 více než 420 tisíc pracovních míst volných a nebude je kým obsadit. Problém malého počtu narozených dětí a vysokého počtu důchodců mají všechny evropské země. Ty se tedy v budoucnu těžko mohou stát zásobárnou potenciálních obyvatel České republiky. I takové země, pro které by mohla být Česká republika atraktivní, jako je například Bulharsko či Rumunsko, mají obyvatel málo. Také tyto státy zápasí s malým počtem dětí. Potencionálním zdrojem migrantů by se tak mohly stát země Blízkého východu, Asie a Afriky.

Graf 4 Pohyb obyvatelstva v kraji

V roce 2004 bylo v kraji celkem 9 849 **cizích státních příslušníků** (oproti 8 603 osobám v roce 2001). Z tohoto počtu jich téměř třetina žila v okrese Hradec Králové, necelá čtvrtina v okrese Trutnov a zbytek v ostatních okresech, nejméně pak v okrese Rychnov nad Kněžnou (necelá desetina). Především do pohraničních oblastí kraje začínají v mnohem větší míře proudit Poláci. Souvisí to i se vstupem obou zemí do Evropské unie. Více než 30 % cizinců v kraji mělo ukrajinské státní občanství, 23 % polské, 15 % slovenské a 11 % vietnamské. Vietnamská komunita patří podle expertů k nejvýraznějším, více než jiné udržuje svůj způsob života a kulturu. Snaží se do své nové domoviny přenést kus původního prostředí, což lze vidět například v jejich restauracích. Naopak nejvíce se s českým prostředím sžívají Poláci, Slováci a další nám blízké národy. Tradiční národnostní menšiny, které v Hradci Králové a v celém kraji po staletí žily, se vytratily. Například na začátku 20. století žilo v krajském městě několik set Židů, což byla 2 % z celkového počtu obyvatel města. Německá okupace však měla za následek konec židovské komunity v Hradci Králové a okolí. Z hlediska typu pobytu bylo 44 % cizinců evidováno s pobytem trvalým a 56 %

s přechodným pobytem nad 90 dnů. Mezi cizinci tvořili muži 54 % a jejich počet byl o 792 osob větší než počet žen. Pokud jde o věk, v roce 2004 zde bylo nejvíce cizinců ve věkové skupině 25 – 29 let, následovali 30 – 34 letí. Bylo evidováno i 11 cizinců ve věku 85 let a starších a 33 dětí s cizím státním občanstvím, které ještě nedosáhly věk 1 roku. Celkem 2 021 cizinců vlastnilo platné živnostenské oprávnění.

4. SOCIÁLNÍ VÝVOJ

4.1. Domácnosti, příjmová situace domácností

Podle výsledků SLDB 2001 žilo na území Královéhradeckého kraje celkem 228 tisíc **cenzových domácností**, jejichž počet se z dlouhodobého pohledu (od roku 1961) zvýšil o pětinu, za posledních deset let (1991 – 2001) o 6,3 %. Zatímco celkový počet cenzových domácností neustále rostl v různých obdobích s různou intenzitou, vnitřní struktura cenzových domácností se podstatným způsobem měnila. Na vývoj počtu a struktury rodin a domácností má vliv především demografické chování populace, které se výrazně změnilo po roce 1989.

Vývoj počtu rodin je ovlivněn celou řadou skutečností, které jsou vzájemně propojeny, jako je úroveň sňatečnosti a porodnosti, rozvodovost, věková struktura obyvatel, ekonomická aktivita žen atd. Zejména v období 1991 - 2001 se velmi výrazně snížil počet i podíl vdaných žen v nejmladších věkových skupinách, kdy se navíc nejpłodnějšího věku začaly dožívat silné ročníky ze sedmdesátých let. Pokles sňatečnosti a následně plodnosti souvisí s celkovými změnami životního stylu mladých lidí, v neposlední řadě je však na vině i pokles sociální úrovně rodin s dětmi. Struktura domácností se změnila i díky zvýšenému zastoupení svobodných a rozvedených osob, zmenšujícímu se podílu dětské složky populace, která dosáhla v roce 2001 svého minima (16,3 %), a dále i zvýšenému průměrnému věku obyvatelstva kraje (39 let, v roce 1991 to bylo 36,2 let).

Základní typ domácností tvoří stále úplné rodiny, které se i přes jejich dlouhodobý pokles (od roku 1961 o více než 16 bodů) na struktuře domácností podílejí téměř 57 %. Souběžně s vývojem tohoto typu rodin naopak rostl počet neúplných rodin a především počet domácností jednotlivců. K nejvýraznějšímu úbytku úplných rodin a na druhé straně přírůstku neúplných rodin a domácností jednotlivců došlo právě za posledních deset let. Neúplné rodiny se zvýšily od roku 1961 více než dvojnásobně, přitom v období 1991 - 2001 vzrostly o více než 40 %, obdobný vývoj pak byl z dlouhodobého hlediska zaznamenán i u domácností jednotlivců s tím, že za poslední desetiletí se jejich počet zvýšil zhruba o pětinu. Vícečlenné nerodinné domácnosti představovaly po celou dobu nejmenší kategorii, jejich podíl se na celkovém počtu cenzových domácností dlouhodobě pohybuje kolem 1 %.

Tab. 4.1.1 Cenzové domácnosti podle okresů (SLDB 2001)

	Cenzové domácnosti	v tom (%)					
		úplné rodiny		neúplné rodiny		vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
		bez závislých dětí	se závislými dětmi	bez závislých dětí	se závislými dětmi		
Česká republika	4 270 717	29,1	25,5	5,5	8,0	2,0	29,9
Královéhradecký kraj	228 158	30,5	26,4	5,0	7,6	1,3	29,2
Hradec Králové	67 382	31,0	25,2	5,3	7,9	1,7	28,8
Jičín	31 681	31,0	27,4	5,0	6,5	1,2	29,0
Náchod	46 407	30,5	27,2	4,5	7,5	0,9	29,3
Rychnov n. Kněžnou	31 817	30,4	28,6	4,7	6,6	1,2	28,5
Trutnov	50 871	29,7	25,1	5,3	8,4	1,3	30,2

Rodiny se závislými dětmi dosáhly v datech sčítání absolutního maxima v roce 1980, především jako důsledek vlny zvýšené porodnosti v 70. letech 20. století, v roce 2001 byl naopak zaznamenán jejich historicky minimální počet, když tvořily necelou polovinu z rodinných domácností celkem. Z úhrnu rodin se závislými dětmi byla v Královéhradeckém kraji v roce 2001 každá čtvrtá rodina neúplná, zatímco v roce 1991 to byla každá sedmá. Průměrná velikost rodiny se závislými dětmi v roce 2001 činila 3,88 osoby v úplné rodině a 2,61 v neúplné rodině. V roce 1991 činily tyto hodnoty 3,92, resp. 2,66 osoby. V úhrnu byl průměrný počet členů cenzových domácností v Královéhradeckém kraji 2,40 osoby, v roce 1991 to bylo 2,56 osoby.

Zatímco v roce 1991 se snížil počet rodin s více závislými dětmi a vzrostly jen rodiny s 1 závislým dítětem, o deset let později poklesl již počet všech rodin se závislými dětmi a přírůstek bylo možné zaznamenat pouze u bezdětných rodin. Zatím jsou stále nejčetnější rodiny s 2 závislými dětmi, i když jejich počet vykazuje mírný, ale trvalý pokles. Průměrný počet závislých dětí připadajících na jednu úplnou rodinu byl 1,68 osob, na jednu neúplnou rodinu 1,42 dítěte.

Snížení počtu úplných rodin se závislymi dětmi se týkalo výlučně rodin manželských párů. Tzv. faktická manželství, tj. soužití nesezdaných párů, kteří společně bydlí a hospodaří, se proti roku 1991 výrazně zvýšila. V Královéhradeckém kraji jich bylo zjištěno v roce 2001 6,7 tisíc a tvořily 5 % z celkového počtu úplných rodin. Zatímco dříve tato soužití reprezentovaly hlavně páry starších lidí bez dětí, v letech 1991 až 2001 rostl podíl párů mladší věkové kategorie bez dětí, což sebou neslo na druhé straně mírný pokles faktických manželství se závislymi dětmi. V roce 2001 žilo 60,2 % těchto párů bez závislých dětí, více než pětina jich pečovala o jedno dítě.

Podle výsledků projekce 2001-2020 se celkový počet cenzových domácností (v rámci celé České republiky) zvýší, přitom průměrný počet členů poklesne. Tento trend bude pravděpodobně obdobný i v jednotlivých krajích. Nejvýznamnější změny budou probíhat opět především ve struktuře domácností, kdy se počet úplných rodin bude nepatrně zvyšovat, avšak jejich podíl na celkovém počtu domácností poklesne. Ve struktuře domácností se významně zvýší podíl úplných rodin bez závislých dětí. Vlivem věkové struktury (snižování počtu mladších manželských párů), dalším snižováním sňatečnosti a zvyšováním rozvodovosti se naopak sníží podíl úplných rodin se závislymi dětmi. Vlivem rozvodovosti se bude dále zvyšovat počet neúplných rodin, a to zejména se závislymi dětmi, nejdynamičtější skupinou pak budou i nadále domácnosti jednotlivců.

Tab. 4.1.2 Bydlení domácností (SLDB 2001)

	Domácnosti celkem	v tom (%)			
		úplné rodiny	neúplné rodiny	vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
Domácnosti bydlící v bytech	226 143	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho podle kategorie bytu:					
I. kategorie	188 652	87,6	83,0	78,4	75,5
II. kategorie	25 152	9,7	11,7	13,7	13,6
III. a IV. kategorie	10 542	2,4	4,5	6,6	9,0
nezjištěno	1 797	0,2	0,8	1,3	1,9
z toho podle právního důvodu užívání bytu:					
byt ve vlastním domě	97 327	48,8	35,2	33,6	35,4
byt v osobním vlastnictví	22 966	9,9	11,1	10,0	10,3
byt nájemní	51 469	19,0	30,4	37,6	26,2
byt člena bytového družstva	31 323	13,9	15,4	6,9	13,3
byt člena družstva nájemců založeného za účelem privatizace	3 498	1,5	1,8	3,2	1,5
ostatní a nezjištěno	19 560	6,9	6,1	8,7	13,2

Kvalita bydlení rodin a domácností se trvale zvyšuje. Z celkového počtu 228 tisíc cenzových domácností Královéhradeckého kraje jich 99,1 % žilo v bytech, přitom většina z nich bydlela samostatně (81,8 %), v 15,7 % žily v jednom bytě dvě domácnosti a 2,5 % tvořily tři a více domácností v jednom bytě. V roce 2001 žilo 83,2 % domácností v bytech I. kategorie a více než polovina v bytě ve vlastním domě nebo v bytě v osobním vlastnictví. Přitom právní důvod užívání bytu ve vlastním domě byl nejčastější ve všech typech domácností s výjimkou domácností vícečlenných, které žily nejčastěji v nájemních bytech. Úplné (40,9 %) i neúplné (37,2 %) rodiny žily převážně ve třípokojových bytech, domácnosti jednotlivců (31,6 %) ve dvoupokojových bytech. Bylo však zaznamenáno více než 11 tisíc úplných a neúplných rodin, které žily v bytech s jednou obytnou místností. Nejvyšší podíl společného bydlení s jinou domácností měly neúplné rodiny (28,8 %), naopak nejnižší vícečlenné nerodinné domácnosti (12,5 %) a úplné rodiny (13,3 %).

Mimo byt, tj. v mobilních a nouzových obydlích a v rekreačních chatách, žilo v Královéhradeckém kraji v roce 2001 622 rodinných domácností. Z nich 71,4 % tvořily rodinné domácnosti se závislymi dětmi, přitom převažovaly rodiny s jedním dítětem (56,8 %). Rodinné domácnosti s dětmi i bez dětí obývaly v 81,2 % nouzová obydlí, necelá pětina rekreační chalupy a zhruba 1 % mobilní obydlí.

Jedním z doplňujících ukazatelů, s jejichž pomocí lze charakterizovat životní úroveň domácností, je jejich vybavenost některými předměty dlouhodobého užívání. Vybavenost domácností těmito předměty se pravidelně sleduje při jednotlivých SLDB s tím, že se tyto předměty stále mění. Na rozdíl od sčítání v roce 1991 se již nesledovala vybavenost např. chladničkami, barevnými televizory apod., neboť tyto předměty se po deseti letech staly běžnou výbavou domácností. Při sčítání v roce 2001 se mimo jiné zjišťovalo vybavení domácností pevnou telefonní linkou a dále osobním počítačem s případným připojením na internet. V souvislosti s prudkým rozvojem informačních a komunikačních technologií bylo provedeno v roce 2004

šetření o jejich využívání, takže se nabízí s rokem 2001 srovnání. Z toho vyplynulo, že v Královéhradeckém kraji se podíl domácností vybavených pevnou telefonní linkou za čtyři roky zvýšil z necelých 44 % na 62 %. Osobní počítač mělo k dispozici v roce 2001 15 % domácností, v roce 2004 to již byla téměř třetina všech domácností v kraji, přitom za poslední rok se jejich podíl zvýšil o více než 10 bodů. Ještě výraznější nárůst byl zaznamenán u osobních počítačů s přístupem k internetu: připojení mělo v roce 2004 téměř 47 tisíc domácností, tj. více než pětina z celkového počtu domácností a 72 % z domácností vybavených osobním počítačem. V roce 2001 bylo ze všech domácností vybavených počítačem napojeno na internet pouhých 6 %.

Tab. 4.1.3 Celkové peněžní příjmy domácností a jejich vztah k životnímu minimu v roce 2002

Zdroj: Mikrocensus 2002

	Průměrný počet členů domácnosti	Celkový čistý příjem (Kč)				Struktura domácností (%) podle vztahu příjmů domácností k životnímu minimu (ŽM)					
		roční na osobu		měsíční na domácnost		méně než ŽM	1,00 až 1,49 ŽM	1,50 až 1,99 ŽM	2,00 až 2,49 ŽM	2,50 až 2,99 ŽM	3,00 a více ŽM
		celkem	pořadí	celkem	pořadí						
ČR celkem	2,50	94 221	x	19 595	x	3,3	13,1	29,7	22,7	11,4	19,7
Hl.m.Praha	2,19	130 447	1	23 849	1	1,2	6,9	20,4	20,2	12,1	39,1
Středočeský	2,54	101 498	2	21 433	2	1,9	11,2	29,4	20,7	9,6	27,2
Jihočeský	2,52	92 498	4	19 380	5	2,3	12,3	33,6	20,6	15,0	16,1
Plzeňský	2,49	97 406	3	20 182	4	1,3	9,1	32,3	24,7	13,1	19,5
Karlovarský	2,51	91 695	6	19 103	7	6,3	12,3	30,5	20,7	10,5	19,7
Ústecký	2,46	86 127	11	17 649	13	5,7	21,0	28,7	20,6	9,4	14,6
Liberecký	2,51	92 257	5	19 243	6	3,5	12,8	30,8	25,3	12,2	15,4
Královéhradecký	2,51	86 428	10	18 039	12	2,7	13,1	28,4	29,7	13,0	13,1
Pardubický	2,63	84 924	12	18 600	10	3,4	16,2	31,4	23,4	10,9	14,7
Vysočina	2,76	88 904	7	20 513	3	1,5	14,2	28,7	27,2	13,7	14,7
Jihomoravský	2,55	88 573	8	18 808	8	4,2	11,3	29,5	26,5	11,9	16,6
Olomoucký	2,59	84 096	13	18 152	11	2,5	17,2	36,7	19,9	10,1	13,7
Zlínský	2,58	86 987	9	18 726	9	6,3	11,2	35,5	22,8	9,8	14,4
Moravskoslezský	2,50	83 150	14	17 282	14	4,8	17,7	31,5	21,4	10,4	14,2

S prohlubující se sociální i příjmovou diferenciací společnosti je důležité získávat stále nové informace o reálných životních podmínkách domácností. V roce 2003 uskutečnil ČSÚ výběrové zjišťování o peněžních a naturálních příjmech domácností. Výsledky z tohoto šetření – Mikrocensus 2002 - umožnily detailnější strukturu příjmů podle jejich druhu, ale i vazbu na vybrané sociálně demografické charakteristiky domácností, a to až do jednotlivých regionů. Z výše uvedené tabulky jsou patrné rozdíly ve velikosti domácností v jednotlivých krajích způsobené odlišnostmi, které jsou dané různými hospodářskými, sociálními, demografickými a jinými podmínkami, v oblasti obchodu i mírou konkurence, dále mzdovou úrovní, úrovní nezaměstnanosti, kupní silou obyvatelstva apod.

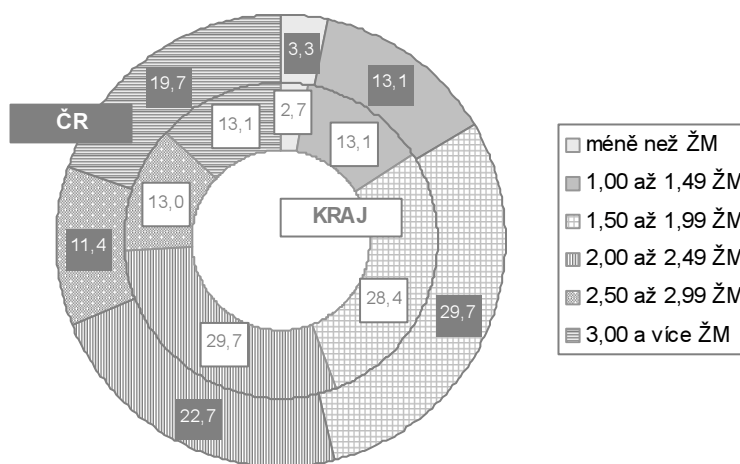
Průměrný počet členů domácností v Královéhradeckém kraji (2,51) byl v podstatě shodný s průměrem České republiky. Tradičně vyšší byl průměrný počet členů domácností v moravských krajích, naopak nejnižší byl v Hl. městě Praze. Regionální diferenciacie příjmů domácností v zásadě odráží úroveň mzdové diferenciacie. Z toho vyplývá celkový čistý roční příjem na osobu v Královéhradeckém kraji, tzn. 5. nejnižší ze všech krajů, čistý měsíční příjem na domácnost byl dokonce 3. nejnižší. Oba tyto ukazatele byly zhruba o 8 % nižší než byl v roce 2002 průměr České republiky. Mezi jednotlivými regiony výrazně převyšovalo úroveň čistého ročního příjmu na osobu (o více než 38 %) Hl. m. Praha, z krajů pouze Středočeský a Plzeňský (o 7,7 %, resp. o 3,4 %), naopak nejméně příznivé hodnoty byly v Moravskoslezském a Olomouckém kraji: dosahovaly pouze 88,2 %, resp. 89,3 % úrovně příjmu na osobu v České republice a v podstatě odrážely hospodářské a sociální problémy severní Moravy. Naproti tomu v Praze je trvale nadprůměrná úroveň mezd, na jejichž výši má podstatný vliv i velké množství dobře placených pracovních míst v zahraničních firmách.

Meziregionální rozdíly v celkových čistých měsíčních příjmech na 1 domácnost jsou nižší než v případě příjmů na osobu. Rozdíl je způsoben v již výše uvedených odlišnostech ve velikosti domácností. Přesnější vyjádření příjmů ve vztahu k domácnostem dostaneme, pokud je vztáhneme k životnímu minimu (společensky uznanou a zákonem stanovenou minimální hranici příjmu, pod níž nastává stav hmotné nouze), které je ovlivněné jednak velikostí domácností, jednak bere v úvahu také počet a věk dětí. V roce 2002 bylo průměrné republikové životní minimum na domácnost měsíčně 8 117,- Kč, v Královéhradeckém kraji bylo v podstatě shodné, činilo 8 137,- Kč. Celkový příjem pod úrovní životního minima mělo v rámci

České republiky 3,3 % domácností (absolutně to bylo více než 130 tisíc domácností), v Královéhradeckém kraji byl tento podíl zjištěn ve výši 2,7 %, tj. zhruba 5,9 tisíc domácností. Pro srovnání nejnižší životní minimum bylo v Praze (7 341,- Kč) a nejvyšší v kraji Vysočina (8 784,- Kč).

Z tohoto pohledu byl ve struktuře domácností Královéhradeckého kraje nejvyšší podíl domácností s 2,0-2,5násobkem životního minima, téměř 30 % (absolutně 64,8 tisíc domácností), republikový průměr činil 22,7 %. Druhý nejvyšší podíl tvořily domácnosti s 1,5-2,0násobkem životního minima (28,4 %, republikový průměr byl 29,7 %). Podíl domácností s vysokými příjmy, tj. pobírajících více než 3,0násobek životního minima, byl v Královéhradeckém kraji 13,1 % a byl nejnižší v rámci republiky. Na druhé straně na hranici „chudoby“, tj. v intervalu do 1,5 násobku životního minima (neboť nemalý počet domácností se nachází těsně nad hranicí životního minima), žilo v Královéhradeckém kraji 15,8 % domácností (absolutně 34,4 tisíce), podíl mírně nižší než úroveň republiky. Výjimečné postavení měla v tomto hodnocení opět Praha s nejnižším podílem domácností na hranici „chudoby“ (8,1 %) a nejvyšším podílem domácností s vysokými příjmy (39,1 % při republikovém průměru 19,7 %).

Graf 5 Domácnosti podle vztahu příjmů k životnímu minimu v roce 2002

Na základě rozdělení domácností podle vztahu k životnímu minimu, tak i rozdělení domácností a jejich členů podle výše čistého měsíčního příjmu na osobu, se řadí Královéhradecký kraj v rámci České republiky ke krajům s nízkou úrovní příjmů. V kraji byla proti republikovému průměru mírně vyšší koncentrace domácností s průměrnými a mírně podprůměrnými příjmy, s rostoucí příjmovou skupinou se podíl domácností ve srovnání s Českou republikou výrazně snižoval. Zhruba polovina (106 tisíc) domácností měla čistý měsíční příjem na osobu mezi 5 až 8 tisíci Kč, necelá desetina domácností měla méně než 4 tisíce Kč na osobu. Vysoké příjmy nad 16 tisíc Kč na osobu mělo v kraji asi 6 tisíc domácností (2,9 %).

Rozhodující část hrubých příjmů na 1 člena domácnosti tvořily příjmy ze závislé činnosti (tj. mzdy a jiné příjmy ze zaměstnání, dohody o provedení práce apod.). Jejich podíl se v jednotlivých krajích pohyboval zhruba od 57 do 62 %, v Královéhradeckém kraji činily příjmy ze závislé činnosti 61,6 %. Příjmy ze závislé činnosti tvořily v podstatě pouze mzdy z hlavního zaměstnání, takže především jejich výše měla podstatný vliv na celkové příjmy domácností. Vývoj mezd je za sledované období 2000 - 2004 na jedné straně charakterizován jejich růstem, na druhé straně zvyšující se diferenciací (např. vliv stupně vzdělání na odměnu, rozdíl ve mzdách mezi jednotlivými odvětvími). Průměrná hrubá měsíční mzda dosáhla v roce 2004 v České republice 18 035 Kč, v Královéhradeckém kraji 15 732 Kč, za sledované období došlo k jejímu nárůstu o 32,5 %, resp. 31,7 %. Výše průměrné mzdy na Královéhradecku patří dlouhodobě mezi nejnižší v rámci jednotlivých krajů.

Více než čtvrtinu tvořily v průměru České republiky ve struktuře hrubých ročních příjmů na 1 člena domácnosti sociální příjmy. Jejich podíly již byly výrazněji regionálně diferencovány (měly by sloužit k vyrovnávání příjmových disparit) a pohybovaly se od 15 % v Praze po téměř 29 % v Moravskoslezském kraji, v Královéhradeckém kraji tvořily ve struktuře hrubých příjmů 25,9 %. Výši sociálních příjmů rozhodující měrou ovlivňují důchody, rozpětí jejich podílů se pohybovalo od 69 % (Ústecko) do 86 % (Praha), v Královéhradeckém kraji činil tento podíl necelých 76 % a byl o 0,7 bodu nižší než průměr České republiky. Přitom nejčastěji se vyplácel starobní důchod, který činil v roce 2004 v České republice 7 270 Kč, nejvyšší byl v Praze 7 778 Kč, nejnižší na Vysočině (7 060 Kč). V Královéhradeckém kraji byl mírně pod republikovým průměrem ve výši 7 162 Kč. Vlivem valorizací se průměrný starobní důchod od roku 2000 zvýšil o 978 Kč (v kraji o 975 Kč), tj. o necelých 16 %, zatímco průměrná měsíční mzda vzrostla za stejné období zhruba

o třetinu. Relace důchodu ke mzdě se postupně zhoršuje. Zatímco ve vztahu ke hrubé mzdě dosahoval v roce 2000 podíl starobního důchodu v České republice 46 %, v roce 2004 to již bylo 40 %, v kraji činily tyto podíly 52 %, resp. 46 %.

Skutečné ekonomické postavení domácností však odrážejí dávky státní sociální podpory, jejichž objemové složky jsou (prostřednictvím poměru k životnímu minimu) přímo fixovány na příjmovou úroveň rodiny. V Královéhradeckém kraji dosáhly tyto dávky v průměru výše 3,2 tisíce Kč na jednu osobu a z celkové výše sociálních příjmů (26 tisíc Kč na 1 osobu) tvořily 12,5 %. Nejvyšší dávky byly v průměru vypláceny v Praze (1,5 tisíce Kč na osobu), nejvyšší v Pardubickém kraji – téměř 4 tisíce Kč.

Tab. 4.1.4 Struktura hrubých ročních peněžních příjmů na 1 člena domácnosti v roce 2002

Zdroj: Mikrocensus 2002

	Celkem Kč	v tom příjmy							
		ze závislé činnosti		z podnikání		důchody a sociální dávky		ostatní	
		Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %
ČR celkem	110 805	66 311	59,8	19 076	14,5	25 780	23,3	2 638	2,4
Hl.m. Praha	160 548	97 270	60,6	32 609	20,3	24 432	15,2	6 237	3,9
Středočeský	120 774	71 595	59,3	21 605	17,9	24 762	20,5	2 812	2,3
Jihočeský	108 738	66 690	61,3	15 875	14,6	23 944	22,0	2 229	2,0
Plzeňský	115 238	71 937	62,4	17 310	15,0	24 494	21,3	1 496	1,3
Karlovarský	106 686	62 136	58,2	14 697	13,8	24 254	22,7	5 599	5,2
Ústecký	99 774	58 730	58,9	13 193	13,2	26 415	26,5	1 436	1,4
Liberecký	110 277	65 853	59,7	18 484	16,8	25 029	22,7	910	0,8
Královéhradecký	100 389	61 807	61,6	10 521	10,5	26 001	25,9	2 060	2,1
Pardubický	98 498	55 802	56,7	13 854	14,1	27 860	28,3	984	1,0
Vysočina	102 164	59 612	58,3	13 734	13,4	25 499	25,0	3 319	3,2
Jihomoravský	103 376	63 339	61,3	12 087	11,7	26 315	25,5	1 635	1,6
Olomoucký	96 724	57 059	59,0	11 301	11,7	26 634	27,5	1 730	1,8
Zlínský	99 350	58 352	58,7	10 385	10,5	26 539	26,7	4 074	4,1
Moravskoslezský	95 583	56 463	59,1	9 759	10,2	27 535	28,8	1 826	1,9

Zhruba desetinu hrubých příjmů tvořily v Královéhradeckém kraji příjmy z podnikání (10,5 tisíc Kč na 1 člena domácnosti). Tento typ příjmů vykazoval ve struktuře hrubých příjmů nejvyšší mezikrajskou variabilitu. Nejvyšší příjmy z podnikání dosáhly v Praze více než 32,6 tisíc Kč na 1 člena domácnosti, tj. zhruba pětina ve struktuře hrubých příjmů, nejnižší v Moravskoslezském kraji (9,8 tisíc Kč a 10,2 %). Královéhradecký kraj jako jediný z českých krajů, ale spolu se všemi moravskými kraji, nedosahuje ani dvou třetin celorepublikové úrovně příjmů z podnikání (19,1 tisíc Kč).

V ostatních příjmech jsou obsaženy především příjmy z kapitálového majetku, prodeje nemovitostí a movitého majetku, z pronájmů, pojistného plnění, výher a dědictví, ale jejich celkově nízké absolutní příjmy nestačí kompenzovat rozdíly vzniklé z předchozích typů příjmů. V Královéhradeckém kraji tvořily ve struktuře hrubých příjmů pouhých 2,1 %.

4.2. Bydlení (bytový fond, bytová výstavba)

Základní údaje o domech a bytech přináší sčítání lidu, domů a bytů, které je v podstatě rozsáhlou inventarizací domovního a bytového fondu. Přináší údaje nejen z hlediska počtu, ale především kvality a vybavení domů a bytů. Vývoj domovního a bytového fondu můžeme tedy hodnotit z dlouhodobého hlediska, u vybraných ukazatelů již od roku 1961.

Domovní fond Královéhradeckého kraje tvořilo v roce 2001 téměř 129 tisíc domů určených k bydlení, z nich byla více než jedna pětina neobydlených. Trvale obydlených domů bylo 101,7 tisíc. Z hlediska dlouhodobého vývoje se počet domů v kraji zvýšil proti roku 1970 o více než desetinu, přitom k nejvyššímu nárůstu došlo v 90. letech (zvýšení o 4,8 %). V 90. letech došlo také k podstatným změnám vývojových trendů. Do roku 1991 bylo typické snižování absolutních počtů i relativních podílů rodinných domů (zejména v důsledku změny účelu jejich užívání pouze k rekreaci). Počet bytových domů se naopak neustále zvyšoval, především v sedmdesátých letech, kdy velmi dynamicky rostla výstavba družstevních bytů. 90. léta tak znamenala útlum výstavby bytových domů a návrat ke stavbě rodinných domů. Počet rodinných domů se v letech 1991 – 2001 zvýšil v kraji o více než 3 tisíce (nárůst 3,6 %), bytových domů naopak 2,4 tisíce ubylo (pokles 18,4 %).

Tento vývoj ovlivnil zejména strukturu bytového fondu. Úhrnné počty trvale obydlených bytů v období 1961–2001 dlouhodobě rostly, nejdynamičtěji v sedmdesátých letech a nejpomaleji v poslední dekádě 20. století. V nové výstavbě – s výjimkou období po roce 1991 – převažovala výstavba bytů v bytových domech, jejichž počet vzrostl více než dvojnásobně (o 129 %), zatímco počet bytů v rodinných domech o více než 18 % poklesl. V 90. letech nastal obrát, počet bytů v rodinných domech se v období 1991 – 2001 zvýšil o 5,9 %, počet bytů v bytových domech mírně poklesl. V roce 2001 bylo v kraji sečteno celkem 204,5 tisíc trvale obydlených bytů, z toho 104,7 tisíc v rodinných domech.

Mezi roky 1991 a 2001 vzrostly i tak již vysoké počty neobydlených bytů (o 38,1 %). V Královéhradeckém kraji představovaly v roce 2001 více než 37 tisíc bytů, tj. 15,4 % bytového fondu. Neznamená to, že existoval tak početný zdroj volných bytů. Převážná část těchto bytů byla využívána, a to buď k přechodnému resp. občasnému bydlení (17,8 %) nebo sloužila k rekreaci (43,5 %). Podstatná část neobydlených bytů se nacházela v menších obcích, byly především v rodinných domech (78,8 %) a výrazně převažoval důvod neobydlenosti používání k rekreačním účelům. V bytových domech byla hlavním důvodem neobydlenosti skutečnost, že byt byl obydlen přechodně. Značně vysoký podíl bytů (více než desetina) bylo nezpůsobilých k bydlení.

Tab. 4.2.1 Trvale obydlené domy, trvale obydlené a neobydlené byty (SLDB 2001)

	Trvale obydlené domy celkem	z toho (%)		Trvale obydlené byty celkem	z toho v domech (%)		Neobydlené byty	
		rodinné domy	bytové domy		rodinných	bytových	celkem	z toho v trvale obydlených domech (%)
Česká republika	1 630 705	86,3	12,0	3 827 678	42,6	56,5	538 615	34,4
Královéhradecký kraj	101 662	87,1	10,4	204 529	51,2	47,4	37 170	24,6
Hradec Králové	26 032	87,2	11,2	60 031	44,5	54,7	7 932	31,5
Jičín	17 973	91,3	6,6	28 549	65,1	33,3	9 094	14,9
Náchod	21 213	87,0	10,6	41 915	53,3	45,3	7 928	25,5
Rychnov n. Kněžnou	16 179	89,5	7,9	28 694	59,4	39,0	5 765	18,8
Trutnov	20 265	81,7	14,6	45 340	44,3	53,7	6 451	34,0

Vlivem probíhajícího procesu privatizace bytového fondu se v posledním desetiletí 20. století začala významně měnit také struktura bytového fondu podle právního důvodu užívání bytu. Snížil se podíl družstevních bytů (z 16,2 % na 14,1 %) a především nájemních bytů ve vlastnictví obce nebo státu (z 33,3 % na 14,8 %) ve prospěch bytů ve vlastnictví soukromé fyzické osoby (nárůst o 5,9 % na 54,4 %); mezi sledované vlastníky byly v roce 2001 navíc nově zařazeny kategorie „kombinace vlastníků“ s podílem 11,5 % a právnická osoba založená za účelem privatizace domu (2,8 %). K těmto zásadním změnám ve vlastnictví bytů došlo v podstatě pouze u bytů v bytových domech, protože rodinné domy a byty v nich byly vždy téměř výhradně v rukou soukromých osob.

Trvale se zvyšuje kvalitativní úroveň bytů a jejich velikostní parametry. V letech 1991 – 2001 se technická vybavenost bytů zlepšila ve všech ukazatelích: plyn mělo zavedeno 48,3 % bytů (nárůst 14 %), podíl bytů připojených na kanalizaci se zvýšil o desetinu na 68,8 %, dále vzrostla již značně vysoká vybavenost bytů vodovodem a dosáhla 98,3 %. Koupelnou nebo sprchovým koutem bylo vybaveno 95,0 % bytů (v roce 1991 89,8 %), splachovacím záchodem 94,0 % (88,8 %). Výrazně se tak zvýšil podíl bytů I. kategorie (byty s ústředním topením a úplným příslušenstvím), i když jejich nárůst o více než pětinu (na 83,3 %) byl částečně ovlivněn i změnou metodiky.

Úbytek malých bytů a naopak zvýšení počtu větších bytů se v období 1991 – 2001 projevilo v nárůstu průměrné obytné plochy bytů: u bytů celkem se zvýšila o 7,3 % na 51,2 m², přitom výrazněji vzrostla v rodinných domech (o 9,4 % na 61,5 m²) než v bytových domech, kde nárůst představoval pouze 2,2 % (na 40,2 m²). Na vzestup propočtových ukazatelů úrovně bydlení ukazuje také skutečnost úbytku počtu obyvatel a naopak růst počtu trvale obydlených a hlavně kvalitnějších bytů. V roce 1991 připadlo na 1 byt 2,77 osob, v roce 2001 to bylo 2,66 osob, výrazně se změnily i hodnoty relativních ukazatelů přepočtených na osobu: v roce 2001 připadalo na 1 osobu v průměru 19,0 m² obytné plochy (v roce 1991 to bylo 17,2 m²); počet osob na 1 obytnou místnost klesl z hodnoty 1,88 osob v roce 1961 na 1,03 osob v roce 1991 a dále na 0,98 osob v roce 2001. S rostoucí plochou bytů se zvyšoval i průměrný počet obytných místností na 1 byt, i když v 90. letech se intenzita tohoto trendu zmírnila. V letech 1991 – 2001 činil nárůst u tohoto ukazatele 1,9 % (z 2,70 na 2,75 místností) zatímco v předchozích dekádách se pohyboval mezi 13 – 20 %.

Všechny tyto ukazatele úrovně bydlení dosahovaly výrazně vyšší hodnoty v rodinných domech oproti domům bytovým. Na 1 byt v rodinném domě připadlo 2,79 osob (v bytovém domě to bylo 2,52 osob), průměrná obytná plocha na 1 osobu činila 21,7 m², tj. téměř o 6 m² více než v bytových domech a počet osob na 1 obytnou místnost byl 0,89 (proti 1,1 osoby v bytových domech). Podstatně vyšší úroveň bydlení

byla na základě propočtových ukazatelů zjištěna také v bytech v osobním vlastnictví (ve vlastním domě), naopak nejnižší hodnoty výše uvedených úrovnových ukazatelů byly, z hlediska právního důvodu užívání bytu, v bytech nájemních.

Tab. 4.2.2. Trvale obydlené byty podle období výstavby a vybavení (SLDB 2001)

	Trvale obydlené byty	Období výstavby nebo rekonstrukce (%)			
		do roku 1899 a nezjištěno	1900 - - 1945	1946 - - 1980	1981 - - 2001
Byty celkem	204 529	8,0	22,5	45,5	24,0
z toho:					
byty v rodinných domech	104 740	10,2	29,5	36,4	23,8
byty v bytových domech	96 852	5,1	14,7	56,0	24,2
z toho podle velikosti:					
1 obytná místnost	29 362	12,2	27,8	32,2	27,8
2 pokoje	56 983	10,1	28,3	46,4	15,1
3 pokoje	73 146	5,7	17,8	54,2	22,4
4 pokoje	26 050	4,9	21,2	42,3	31,6
5 a více pokojů	16 678	3,9	16,2	36,5	43,4
z toho vybavené:					
vodovodem v bytě	201 052	7,4	22,3	46,1	24,3
připojením domu na kanalizační síť	140 684	5,6	19,9	49,0	25,4
plynem zavedeným do bytu	98 768	4,8	20,5	51,2	23,5
ústředním topením	135 742	3,3	14,7	52,4	29,7
etážovým topením	20 996	11,4	28,3	45,9	14,4

Výrazně se měnila charakteristika úrovně bydlení také podle velikosti sídla, kde se byt nacházel. Příčinou jsou odlišnosti ve struktuře domovního fondu v malých a velkých obcích. V obcích do 1 000 obyvatel s vysokým podílem rodinných domů byly zjištěné hodnoty úrovně bydlení jednoznačně příznivější, např. průměrná obytná plocha bytů dosahovala zhruba 58 m², se zvyšujícím se počtem obyvatel se plocha bytu zmenšovala až na 45,7 m² v obcích do 50 tisíc obyvatel. K mírnému zvýšení úrovnových ukazatelů došlo až ve velikostní skupině nad 50 tisíc obyvatel reprezentované krajským městem.

Významná je i souvislost mezi velikostí bytů a stářím bytového fondu. Největší podíl trvale obydlených bytů v Královéhradeckém kraji (45,5 %) spadl do období výstavby či rekonstrukce v letech 1946 -1980 (tj. stáří bytů od 25 do 46 let), necelá čtvrtina bytů byla postavena či zrekonstruována v letech 1981 - 2001. Na území kraje byla v roce 2001 dosud necelá desetina bytů postavených v předminulém století. Pro byty postavené v nejstarším období (do roku 1945) byl typický vysoký podíl malých bytů s jednou obytnou místností, do roku 1961 se budovaly nejčastěji byty se dvěma obytnými místnostmi. V následujícím období do roku 1980 převažovala výstavba třípokojových bytů a současně výrazně narůstal i podíl bytů s pěti a více místnostmi.

Tab. 4.2.3 Bytová výstavba

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zahájené byty	1 780	1 582	1 293	1 400	1 225	-31,2	-8,9
z toho v rodinných domech	597	592	550	704	723	21,1	4,9
Rozestavěné byty k 31. 12.	5 279	5 544	5 455	5 602	5 563	5,4	1,3
z toho v rodinných domech	2 412	2 420	2 380	2 578	2 756	14,3	3,4
Dokončené byty	1 404	1 419	1 671	1 270	1 322	-5,8	-1,5
z toho v rodinných domech	616	602	572	508	548	-11,0	-2,9
Dokončené byty na 100 zahájených bytů	78,9	89,7	129,2	90,7	107,9	¹⁾ 29,0	x
Dokončené byty na 1 000 obyvatel	2,5	2,6	3,0	2,3	2,4	¹⁾ -0,1	x
Průměrná obytná plocha dokončeného bytu v m ²	66,7	65,8	60,4	64,8	68,8	¹⁾ 2,1	x
z toho bytu v rodinných domech	89,8	92,3	94,7	92,7	93,6	¹⁾ 3,8	x

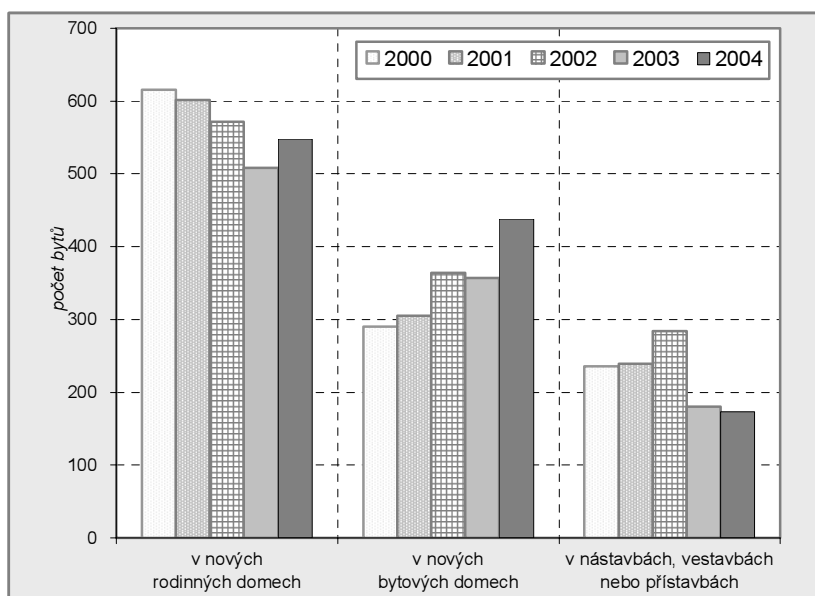
¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Reprodukcí bytového fondu zajišťuje **bytová výstavba**. V průběhu let 1990 - 2004 došlo v bytové výstavbě k výrazným změnám, zejména v 90. letech byla provázena značnými výkyvy. Po roce 1989, po ukončení

státních dotací do bytové výstavby, intenzita bytové výstavby dramaticky poklesla. Nejprve došlo k propadu zahajovaných staveb bytů, který se s několikaletým zpožděním pak promítl i do klesajícího počtu dokončených bytů. V Královéhradeckém kraji se v období 1991 - 1995 zahajovalo v přepočtu na 1 000 obyvatel velmi málo bytů (0,79 bytů), v letech 1996 - 2001 se pak průměrná intenzita zahajované výstavby (2,99 bytů) zvedla do úrovně průměru České republiky. Od roku 2002 však opět klesá pod celostátní průměr, který naopak výrazně roste (v roce 2004 ČR 3,82 bytů, Královéhradecký kraj 2,24 bytů). Další ukazatel - dokončené byty v přepočtu na 1 000 obyvatel - zaznamenal v porovnání s ostatními kraji největší propad, když Královéhradecký kraj klesl z prvního místa v roce 1997 až na desátou pozici v roce 2004. Výrazný pokles v počtu dokončovaných bytů, který nastal po roce 1991, se zastavil až v roce 1996. Počet zahajovaných bytů převyšuje (s výjimkou let 2002 a 2004) počet bytů dokončených, nepříznivým jevem je tak příliš vysoká rozestavěnost.

Nejvýznamnějším ukazatelem bytové výstavby je počet **dokončených bytů**. V období let 2000 – 2004 jich bylo v Královéhradeckém kraji dokončeno celkem 7 086, z toho nejvíce v roce 2002 (téměř čtvrtina všech dokončených bytů ve sledovaném období). Pouze v roce 2002 tak dosáhl intenzitní ukazatel dokončených bytů na 1 000 obyvatel hranici 3,05 bytů. V roce 2004 bylo dokončeno 1 322 bytů, proti výchozímu roku sledovaného období se jejich počet o 5,8 % snížil, přitom průměrný roční pokles činil 1,5 % a hodnota intenzity bytové výstavby poklesla v kraji z 2,55 bytů na 2,42 bytů. V dlouhodobém průměru (1997 - 2004) dosáhla intenzita bytové výstavby v kraji hodnoty 2,52 bytů na 1 000 obyvatel, přitom pouze dva kraje v rámci České republiky překročily hranici 3 bytů na 1 000 obyvatel (Středočeský a Hl. m. Praha) a tři kraje nedosáhly hranice ani 2 dokončených bytů na 1 000 obyvatel (Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský).

Graf 6 Dokončené byty ve stavbách pro bydlení

Největší podíl z nově dokončovaných bytů tvořily v roce 2004 byty dokončené ve stavbách pro bydlení (87,7 %, v roce 2000 to bylo 81,3 %). Z nich bylo v Královéhradeckém kraji nejvíce bytů dokončených v rodinných domech (41,5 %), třetinu tvořily byty v bytových domech a 13,1 % nových bytů bylo získáno nástavbami nebo přístavbami. Počet dokončených bytů ve stavbách pro bydlení celkem byl ve sledovaném pětiletém období poměrně vyrovnaný. V roce 2004 bylo dokončeno o 1,5 % bytů více než ve výchozím roce, průměrný roční nárůst činil 0,4 %. V dynamice výstavby podle druhu domu byl však vývoj výrazně odlišný. Rostoucí trend byl zaznamenán pouze u dokončených bytů v bytových domech, když průměrný roční přírůstek činil 10,9 % a na konci sledovaného období bylo těchto bytů dokončeno 1,5krát více. Tím se výrazně zvýšil podíl těchto bytů ve struktuře z jedné pětiny v roce 2000 na jednu třetinu v roce 2004. Byty dokončované v rodinných domech a v nástavbách a přístavbách naopak každoročně ubývaly v průměru o 2,9 %, resp. o 7,5 %.

Struktura bytů dokončených v rodinných domech podle charakteru stavby se sleduje ve statistice od roku 1999. Z celkového počtu bytů dokončených v období 1999 – 2004 jich bylo v Královéhradeckém kraji téměř 92 % v samostatném rodinném domě, jeho zastoupení bylo i na celostátní úrovni vyjádřeno podílem 86 %. Velmi nízký podíl tvořily nejen v kraji, ale i v rámci České republiky, rodinné dvojdomy a řadové rodinné domy (5 %, resp. 3 % v kraji, necelá 4 %, resp. 10 % v republice).

Zatímco novostavby bytových domů vykazovaly v Královéhradeckém kraji v posledních pěti letech rostoucí trend, podíl nových bytů dokončených v rodinných domech klesal mírným tempem již od roku 2000, kdy také dosáhl nejvyšší hodnoty na celkovém počtu dokončených bytů, 43,9 %. Královéhradecký kraj patří mezi pět krajů (dále Karlovarský, Ústecký, Liberecký a Pardubický, mimo Hl. město Prahu), kde se během let 1997 – 2004 postavila nadpoloviční většina bytů mimo rodinné domy, a to i přesto, že Královéhradecký kraj je charakteristický vysokým podílem rodinných domů v bytovém fondu.

Tab. 4.2.4 Dokončené byty

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Dokončené byty	1 404	1 419	1 671	1 270	1 322	-5,8	-1,5	100,0	100,0
v tom:									
ve stavbách pro bydlení	1 142	1 146	1 220	1 045	1 159	1,5	0,4	81,3	87,7
v tom:									
v rodinných domech	616	602	572	508	548	-11,0	-2,9	43,9	41,5
v bytových domech	290	305	364	357	438	51,0	10,9	20,7	33,1
v nástavbách, vestavbách nebo přístavbách	236	239	284	180	173	-26,7	-7,5	16,8	13,1
v domech s pečovatelskou službou	24	74	115	62	47	95,8	18,3	1,7	3,6
v nebytových objektech	45	104	116	87	32	-28,9	-8,2	3,2	2,4
v adaptovaných nebytových prostorách	193	95	220	76	84	-56,5	-18,8	13,7	6,4
Modernizace bytového fondu	412	589	563	546	455	10,4	2,5	x	x

Počty bytů vzniklé mimo stavby pro bydlení, tj. v domovech s pečovatelskou službou, v nebytových objektech nebo byty vzniklé stavebními úpravami dosud nebytových prostorů, v jednotlivých letech 2000 – 2004 značně kolísaly. Téměř dvojnásobně se zvýšil proti výchozímu roku počet bytů dokončených v domech s pečovatelskou službou (24 v roce 2000, 47 v roce 2004), vysoký průměrný roční přírůstek 18,3 % však ovlivnil výrazně vyšší počet těchto bytů dokončených v roce 2002 – celkem 115. Výstavba bytů v nebytových objektech vykazovala v letech 2000 – 2002 rostoucí trend, počet dokončených bytů se zvyšoval ze 45 v roce 2000 až na 116 bytů dokončených v roce 2002, poté však došlo v roce 2003 nejprve k 25% a v roce 2004 dokonce k 73% poklesu dokončených bytů. Meziroční průměrný téměř 19% úbytek byl zaznamenán také v počtu dokončovaných bytů v adaptovaných nebytových prostorách. V roce 2004 bylo dokončeno těchto bytů o 56,5 % méně než v roce 2000, což mělo za následek i výrazný pokles ve struktuře dokončovaných bytů z 13,7 % na 6,4 %.

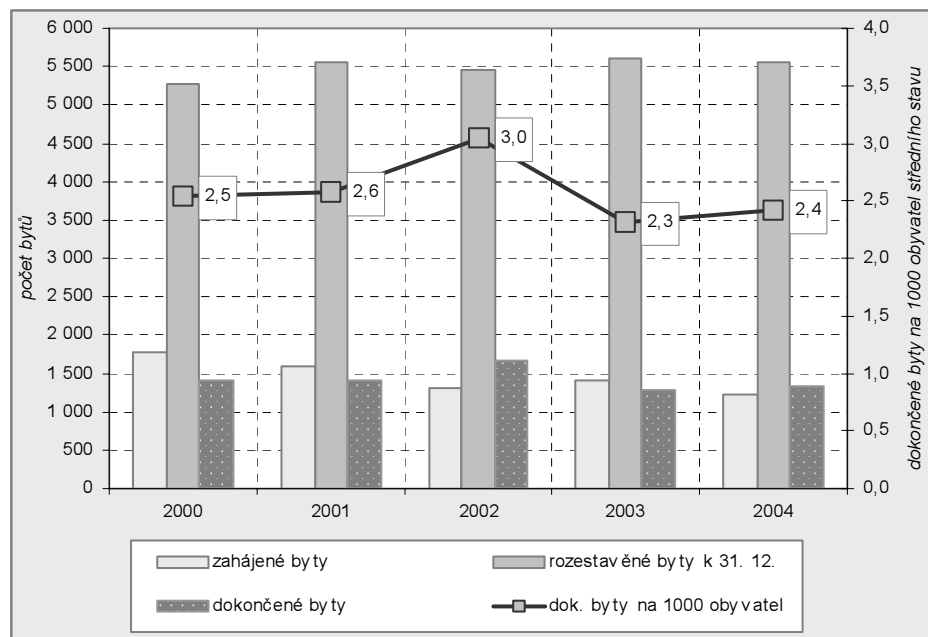
V průběhu let 1997 – 2004 bylo v kraji zmodernizováno celkem 3 551 bytů, tj. necelá třetina krajského úhrnu dokončených bytů za stejné období. Modernizované byty nepředstavují přírůstek nových bytů, jsou pojímány jako nárůst kvality stávajícího bytového fondu a nejsou proto započítávány do úhrnu dokončených bytů. Ve srovnání s ostatními kraji se Královéhradecký kraj umístil z hlediska intenzity zkvalitňování bytového fondu v tomto osmiletém období na osmém místě, přitom mezikrajské rozdíly v absolutních počtech byly poměrně značné (např. Hl. město Praha se na celkovém počtu zmodernizovaných bytů v rámci České republiky podílelo více než jednou pětinou, Královéhradecký 4 %, Liberecký 0,8 %). Počet modernizovaných bytů rostl až do roku 2001, kdy bylo v kraji zmodernizováno celkem 589 bytů (tj. 1,5krát více než v roce 1997), poté však došlo zejména v posledním roce pětiletého období k útlumu tohoto typu výstavby.

V druhé polovině 90. let po výrazném propadu začala intenzita **zahajovaných bytů** postupně narůstat. Tato etapa vyvrcholila v roce 1998, kdy bylo v kraji zahájeno 1 812 bytů, tj. 3,28 bytů na 1 000 obyvatel. V dalších letech však docházelo opět k postupnému snižování zahájených bytů až na 1 293 v roce 2002. Tento trend byl přerušen v roce 2003, kdy bylo zahájeno o 8,3 % více bytů než v roce 2002, v roce 2004 však dochází proti roku 2003 opět k propadu, a to o 12,5 %. V pětiletém vývoji se tak meziročně počty zahajovaných bytů o téměř 9 % snižovaly. V roce 2004 jich bylo proti výchozímu roku 2000 zahájeno o zhruba třetinu méně, tj. 1 225 bytů. Výrazně se tak snižoval i intenzitní ukazatel zahájených bytů na 1 000 obyvatel z 3,23 bytu na počátku až na 2,24 bytu na konci sledovaného pětiletého období. V rámci České republiky se na celkovém počtu zahájených bytů (272 tisíc) v letech 1997 – 2004 podílel Královéhradecký kraj pouhými 4,6 %, nejvyšší podíl dosáhl Středočeský kraj (16,5 %), nejnižší Karlovarský kraj (2,5 %). V ročním průměru počtu zahájených bytů na 1 000 obyvatel se v tomto osmiletém období Královéhradecký kraj s hodnotou 2,85 bytů zařadil mezi pět krajů, ve kterých nebyla dosažena hranice 3 bytů, přitom republikový průměr byl 3,31 bytu.

Ve struktuře zahajovaných novostaveb bytů se ve sledovaném pětiletém období podstatně zvyšoval podíl bytů v rodinných domech, které v roce 2000 tvořily z celkového počtu zahájených bytů jednu třetinu, v roce

2004 to již bylo téměř 60 %. Zatímco celkový počet zahajovaných bytů se postupně snižoval, zahájené stavby bytů v rodinných domech meziročně rostly o 4,9 %.

Graf 7 Bytová výstavba

Zásadou výrazného vzestupu počtu zahajovaných staveb byl v Královéhradeckém kraji zaznamenán v roce 1998 poměrně nízký ukazatel plynulosti bytové výstavby, tj. počet dokončených bytů na 100 zahájených (70,1 bytu). Nízké hodnoty tohoto ukazatele nelze považovat za příznivé, protože zvyšují počet rozestavěných bytů a dokončovaných bytů nepřibývá. Až v roce 2002 dosáhl tento ukazatel v Královéhradeckém kraji hodnotu 129,2 bytu, hranici 100 bytů překročil pak opět v roce 2004 (107,9 bytu). V těchto dvou letech bylo v kraji dokončeno více bytů než zahájeno. Ve srovnání s ostatními kraji vyznívá plynulost bytové výstavby v období let 1997 – 2004 nejlépe v Královéhradeckém a Zlínském kraji, protože byla překročena průměrná roční hranice osmdesáti dokončených bytů na 100 zahájených (průměr České republiky činil 73,4 bytu). Poměrně vyvážený vztah jednotlivých částí bilance bytové výstavby by se však v Královéhradeckém kraji měl odvozovat od podstatně vyšších počtů dokončovaných a zahajovaných bytů.

Tab. 4.2.5 Intenzita bytové výstavby podle okresů

	Dokončené byty				Dokončené byty na 1 000 obyvatel			
	úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)		úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)	
	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %
Česká republika	87 881	111 444	23 563	26,8	8,5	10,9	2,4	28,2
Královéhradecký kraj	5 428	5 682	254	4,7	9,8	10,4	0,6	6,1
Hradec Králové	1 559	1 504	-55	-3,5	9,7	9,4	-0,3	-3,1
Jičín	735	844	109	14,8	9,5	10,9	1,4	14,7
Náchod	1 018	1 091	73	7,2	9,0	9,7	0,7	7,8
Rychnov n. Kněžnou	954	911	-43	-4,5	12,1	11,5	-0,6	-5,0
Trutnov	1 162	1 332	170	14,6	9,6	11,1	1,5	15,6

Rozestavěnost bytů, třetí fázi bytové výstavby, můžeme hodnotit ze dvou hledisek. Na jedné straně vysoká rozestavěnost znamená rezervu nově vznikajícího bytového fondu, na straně druhé je neefektivní z ekonomického hlediska (váže nemalé finanční prostředky). V Královéhradeckém kraji bylo v roce 2004 rozestavěno 5 563 bytů, tj. 10,17 bytu na 1 000 obyvatel, průměrný meziroční nárůst v pětiletém období činil 1,3 %. Pro srovnání nejvyšší hodnotu dosáhl intenzitní ukazatel rozestavěných bytů na 1 000 obyvatel ve Středočeském kraji (23,56 bytu), nejnižší byl v Ústeckém kraji (7,66 bytu). Z dlouhodobého hlediska se počet rozestavěných bytů v Královéhradeckém kraji stále zvyšoval, proti roku 1994 téměř dvojnásobně, přitom k minimálnímu poklesu došlo pouze v roce 2002 (proti roku 2001 o 1,6 %) a v roce 2004 (proti roku 2003

o 0,7 %). Porovnáním prvního a posledního roku osmiletého období byl nejnižší přírůstek rozestavěných bytů v rámci České republiky opět zjištěn v kraji Královéhradeckém a Zlínském.

Téměř polovinu z rozestavěných bytů tvořily v roce 2004 byty v rodinných domech, jejichž počet v pětiletém období rostl rychleji, v meziročním průměru o 3,4 %. Proti výchozímu roku 2000 jejich počet vzrostl o 14,3 %, zatímco celkový počet rozestavěných bytů se zvýšil o 5,4 %.

Nepříznivě můžeme hodnotit nevyváženost mezi rozestavěnými a dokončovanými byty. Intenzita tohoto ukazatele v roce 2004 sice v porovnání s předchozím rokem 2003 poklesla v kraji ze 441 na 421 rozestavěných bytů na 100 dokončených, za optimální se ale považuje relativní rozestavěnost kolem 200 bytů rozestavěných na 100 dokončených.

Největší podíl z celkového počtu 11 110 dokončených bytů v období 1997 – 2004 v Královéhradeckém kraji připadal na okres Hradec Králové (27,6 %), nejmenší na okres Jičín (14,2 %). Intenzita výstavby nových bytů však byla v jednotlivých okresech Královéhradeckého kraje značně odlišná. Proti prvním čtyřem letům sledového období poklesla v jeho druhé polovině výstavba v okresech Rychnov nad Kněžnou a Hradec Králové (o 4,5 %, resp. o 3,5 %), výrazný nárůst byl naopak zaznamenán v okrese Jičín (o 14,8 %) a Trutnov (14,6 %), v Náchodě bylo dokončeno o 7,2 % bytů více. Podle propočtového intenzitního ukazatele bylo za celé osmileté období dokončeno v průměru ročně nejvíce bytů na 1 000 obyvatel v okrese Rychnov nad Kněžnou (2,95 bytu), krajský průměr 2,52 bytu byl překročen i v okrese Trutnov a Jičín (2,57, resp. 2,55 bytu), naopak na něj nedosáhl okres Hradec Králové a Náchod (rozdíl činil 0,14, resp. 0,18). V porovnání s okresy České republiky bylo v tomto období v průměru nejvíce bytů na 1 000 obyvatel dokončeno v okrese Praha-západ (8,99 bytu), nejméně v okrese Most (0,59 bytu).

Z celkového počtu 448 obcí Královéhradeckého kraje byl v 395 obcích (tj. 88,2 %) za pětileté období (2000 – 2004) postaven alespoň jeden byt, v 53 obcích nebyla za celých pět let dokončena žádná stavba s bytem. V rámci jednotlivých okresů se nacházelo nejvíce obcí bez jediného dokončeného bytu v okrese Jičín (18 % ze všech obcí okresu) a na Náchodsku (zhruba 15 %). Naopak více než 20 bytů bylo postaveno v 61 obcích, které tvoří 13,6 % všech obcí kraje, přitom nejvíce těchto obcí se nacházelo na Trutnovsku (téměř 19 % ze všech obcí okresu) a na Rychnovsku (18,1 %).

K největší bytové výstavbě, kdy bylo za celé pětileté období dokončeno 100 a více bytů, tzn. průměrně ročně 20 a více dokončených bytů, došlo pouze v 18 obcích Královéhradeckého kraje:

- nejvíce, v průměru 165 bytů ročně, bylo dokončeno v krajském městě Hradec Králové, celkem 827 bytů, tj. téměř polovina všech bytů dokončených v okrese Hradec Králové. Ve městě se stavěly přibližně ve stejném rozsahu nové rodinné i nové bytové domy, mezi nástavbami a přístavbami převažovaly byty realizované v bytových domech. Podstatně vyšší intenzita bytové výstavby v přepočtu na 1 000 obyvatel však proběhla v Chlumci nad Cidlinou, v druhém a posledním městě s průměrnou výstavbou nad 20 bytů ročně v rámci okresu Hradec Králové.

- v okrese Jičín se podle intenzitního hodnotového ukazatele stavělo nejvíce v Lázních Bělohrad, druhé město s průměrným počtem 20 a více dokončených bytů ročně byl Jičín (téměř 59 bytů ročně) a dále Nová Paka (v průměru 26 bytů ročně).

- na Náchodsku se nejintenzivněji stavělo v Polici nad Metují a Novém Městě nad Metují, dále v Náchodě, Červeném Kostelci a Jaroměři.

- nejúspěšnější bytovou politiku uplatňovalo mezi městy s 10 tisíci obyvateli v rámci České republiky město Rychnov nad Kněžnou, druhé město s více než 20 dokončenými byty ročně byl v okrese Kostelec nad Orlicí.

- na Trutnovsku se nejvíce bytů postavilo v Trutnově, zhruba 53 ročně, dále ve Dvoře Králové nad Labem, v Úpici a ve Vrchlabí; podstatně vyšší hodnoty v přepočtu na 1 000 obyvatel však byly dosaženy ve Špindlerově Mlýně a Peci pod Sněžkou, která jsou atraktivní především z hlediska horské rekreace a kde výrazně převládala výstavba bytů v bytových domech.

Z dlouhodobého hlediska (1997 – 2004) se významně měnily i kvalitativní charakteristiky bytové výstavby. Postupně se zvyšovala rozloha stavebních parcel, přitom Královéhradecký kraj se řadil mezi čtyři kraje, v nichž průměrná rozloha stavebních parcel přesáhla v roce 2004 1 300 m² při republikovém průměru 1 089 m². Průměrná zastavěná plocha nových rodinných domů, která v kraji zaznamenávala nárůst až do roku 2002, se v posledních dvou letech snížila, ale i tak v roce 2004 dosahovala (spolu s Ústeckým krajem) nejvyšší hodnotu – 146 m² (průměr České republiky činil 139,3 m²).

Ukazatel „bytovosti“, tj. počtu bytů připadajících na jeden dům, dosahoval v kraji u rodinných domů od roku 1999 dlouhodobě jednu z nejnižších hodnot (tento ukazatel však vykazuje v rámci České republiky jen velmi malé územní difference). Také u bytových domů se v Královéhradeckém kraji pohybuje tento ukazatel pod republikovým průměrem celé sledované osmileté období, v roce 2004 to bylo v průměru 15,6 bytů na jeden dům při republikovém průměru 20,3 bytů. Velikostní struktura dokončených bytů podle počtu pokojů

v rodinných domech byla v jednotlivých krajích vyrovnaná, v osmiletém průměru byl nejvyšší podíl čtyř a vícepokojových bytů v Hl. městě Praze, kde dosáhl 84,1 %. V Královéhradeckém kraji podíl čtyř a vícepokojových bytů činil 75,3 %, přitom hranice 71 % podílu byla dosažena ve všech krajích. Zhruba pětina bytů v rodinných domech byla v Královéhradeckém kraji třípokojová. Podstatně větší rozdíly byly u bytových domů. Zatímco nejvíce čtyř a vícepokojových bytů bylo dokončeno opět v hl. městě Praze (11,8 %), nejnižší podíl těchto bytů byl v Královéhradeckém kraji, pouhá 3 % při 7 % republikovém průměru. Největší podíl v bytových domech tvořily v kraji i v republice dvoupokojové byty (39,8 %, resp. 33,2 %).

Plošně největší byty v rodinných domech se stavěly ve sledovaném osmiletém období v hl. městě Praze a ve Středočeském kraji (více než 100 m² průměrné obytné plochy). V Královéhradeckém kraji byla za celé osmileté období průměrná obytná plocha bytů v rodinných domech nižší než byl průměr České republiky (v roce 2004 tvořily tyto hodnoty v kraji 93,6 m², v republice 97,0 m²). Také byty dokončené v bytových domech měly v Královéhradeckém kraji v mezikrajském srovnání (spolu s krajem Plzeňským a Libereckým) dlouhodobě nejnižší hodnoty průměrné obytné plochy, k obratu došlo až v roce 2004, kdy tento ukazatel dosáhl 50,5 m² proti 47,5 m² průměrné obytné plochy v České republice.

Přestože nejčastěji používaným srovnávacím ukazatelem cenové úrovně výstavby je průměrná pořizovací hodnota 1 m² užitkové plochy bytů, větší vypovídací hodnotu pro mezikrajské srovnání má průměrná pořizovací hodnota nového rodinného domu nebo bytu dokončeného v rodinném nebo bytovém domě. V posledním roce pokračovala tendence víceméně plynulého zvyšování nákladů. V Královéhradeckém kraji činila v roce 2004 pořizovací hodnota nového rodinného domu 2 551 tisíc Kč, tj. o 6,5 % více než v roce 2002, ale o zhruba desetinu méně než byla průměrná pořizovací hodnota rodinného domu v České republice. Nejvyšší průměrnou pořizovací hodnotu měly rodinné domy postavené v hl. městě Praze a Středočeském kraji (4 361 tisíc Kč, resp. 3 106 tisíc Kč), naopak nejlevněji vyšlo pořízení nového rodinného domu v krajích Pardubickém, Olomouckém a Vysočina, a to do hranice 2,5 milionu Kč. Průměrná pořizovací hodnota bytu v novém rodinném domě pak činila v kraji 2 448 tisíc Kč (v průměru České republiky 2 713 tisíc Kč), s tím, že vývoj a mezikrajské srovnání je obdobné jako u rodinných domů. V bytových domech pořizovací náklady v jednotlivých krajích často meziročně kolísaly, ale rozdíly na pořízení bytu v bytových domech nebyly zejména v posledním roce sledovaného období tak výrazné jako u bytů v rodinných domech. V Praze byly stavěny byty v bytových domech v průměru za 1,68 milionu Kč, v Královéhradeckém kraji to bylo 1,20 milionu Kč, průměr České republiky dosáhl 1,42 milionu Kč. Výrazně dražší byty se stavěly pouze ve Zlínském kraji, kde jejich hodnota dosáhla 2,3 milionu Kč.

4.3. Ekonomická aktivita

Zaměstnanost patří k pravidelně sledovaným hospodářským faktorům, který výrazně ovlivňuje jak sociální oblast a strukturu života v kraji, tak zejména ekonomický stav a perspektivu rozvoje regionu. Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) je základním zdrojem informací o trhu práce. **Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (pracovní síla)** jsou osoby patnáctileté a starší, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané. V kraji tvoří méně než polovinu obyvatelstva. Celorepublikový trend, snižování populace a její stárnutí má za následek úbytek dětské složky populace ve prospěch obyvatel 15 letých a starších, a je patrný i v našem kraji.

Z tohoto pohledu zaujme pokles počtu ekonomicky aktivních v kraji v letech 2000 - 2004 o 4,3 %, s průměrným ročním poklesem 1,1 %. Pracovní síla v Královéhradeckém kraji tak doznala v tomto období spolu s Karlovarským krajem největší úbytek v republice, v České republice jako celku byl za toto období pokles jednorázový. Souvisí to s úbytkem obyvatelstva celkem a s nárůstem počtu ekonomicky neaktivních obyvatel. Ekonomicky aktivní ženy tvořily z disponibilní pracovní síly 44 % a jejich podíl byl v letech 2000 - 2004 konstantní a odpovídal celorepublikovému podílu. Celkový počet ekonomicky neaktivních obyvatel, tj. důchodců, studentů a dětí do 14 let a ostatních vzrostl v letech 2000 - 2004 o cca 7 tisíc osob na téměř 278 tisíc. Struktura ekonomicky neaktivních obyvatel se zásadně nezměnila, nejvíce z nich je důchodců (téměř každý druhý) a dětí do 14 let.

Vlivem poklesu počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva došlo i k negativnímu vývoji dalšího ukazatele – **míry ekonomické aktivity**. Ta vyjadřuje podíl pracovní síly na počtu všech osob starších 15 let a ve sledovaném období 2000 - 2004 došlo k jejímu snížení o více než 3 procentní body na necelých 58 %, což náš kraj řadí na třetí místo v rámci České republiky s nejnižší mírou ekonomické aktivity. Příčinou je stárnutí populace. Spolu s prodlužující se střední délkou života a nízkou porodností se potenciální zdroje pracovních sil postupně snižují. Největší úbytek nastal ve věkové skupině 20-24 let a 15-19 let, ale pokračuje i ve věkové skupině 25-29 let. To souvisí se snahou mladých lidí dnes co nejdéle studovat, dosáhnout co nejvyššího vzdělání a to preferují před nástupem do zaměstnání a možností se dříve ekonomicky osamostatnit. Vzhledem k tomu, že naše republika má nižší procento vysokoškolsky vzdělaných lidí než je

průměr v EU, je žádoucí, aby mladí lidé co nejvíce studovali. V našem kraji je podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí na populaci 15leté a starší, dle údajů ze SLDB 2001, jen 7,5 procenta, což je o 2,4 procentní body méně než je průměr v České republice. Míra ekonomické aktivity klesá také na druhé straně spektra věkové struktury, tj. u obyvatel 65-letých a starších, což souvisí s horšími pracovními příležitostmi, ale i nárůstem důchodů. Jestliže v roce 2000 připadlo na 1 000 seniorů 56 ekonomicky aktivních, v roce 2004 to bylo pouze 35. V ostatních věkových skupinách se míra ekonomické aktivity výrazně neměnila, za zmínku stojí jen nárůst u věkové skupiny v těsně předdůchodovém věku (55-59 let) o 3,5 procentního bodu a svědčí to zřejmě o snaze obyvatelstva se finančně zabezpečit na nadcházející důchodový věk. Nejvyšší ekonomická aktivita je u obyvatel ve věku 35-49 let a pohybuje se okolo 92 %. Z hlediska vzdělání míra ekonomické aktivity klesá s klesajícím stupněm vzdělání. U vysokoškoláků se pohybuje přes 80 %, u středoškoláků pod 70 % a u obyvatel se základním vzděláním pod 18 %. To souvisí s úbytkem populace pouze se základním vzděláním a bez vzdělání a jejich přesunem do vyšších věkových skupin, případně do kategorie důchodců, tedy ekonomicky neaktivních. Vývoj míry ekonomické aktivity podle věkových skupin i vzdělání v kraji je vcelku shodný s jejím vývojem v celé České republice.

Tab. 4.3.1 Ekonomická aktivita (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (tis. osob)	460,0	461,0	461,7	463,0	463,7	0,8	0,2
v tom:							
ekonomicky aktivní	280,7	277,6	275,3	273,4	268,7	-4,3	-1,1
v tom:							
zaměstnaní v NH	263,5	260,6	263,8	257,4	251,0	-4,8	-1,2
nezaměstnaní	17,1	16,9	11,5	16,0	17,7	3,2	0,8
ekonomicky neaktivní	179,3	183,4	186,4	189,6	195,0	8,8	2,1
Míra ekonomické aktivity celkem (%)	61,0	60,2	59,6	59,0	57,9	¹⁾ -3,1	x
z toho ve věku:							
15 - 19 let	13,4	10,3	5,0	8,8	7,5	¹⁾ -5,9	x
20 - 24 let	73,6	65,9	66,6	63,8	57,2	¹⁾ -16,4	x
35 - 39 let	91,7	93,5	92,5	92,5	92,8	¹⁾ 1,1	x
45 - 49 let	94,0	95,0	94,8	91,8	92,4	¹⁾ -1,5	x
60 - 64 let	20,9	19,9	25,8	25,6	22,6	¹⁾ 1,7	x
v tom podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	22,4	22,4	20,8	19,1	17,4	¹⁾ -5,1	x
střední bez maturity	71,0	70,1	66,9	66,0	65,0	¹⁾ -6,0	x
střední s maturitou	72,2	70,9	70,9	69,1	67,7	¹⁾ -4,4	x
vysokoškolské	83,5	82,3	77,8	82,4	81,0	¹⁾ -2,5	x
Obecná míra nezaměstnanosti (%)	6,1	6,1	4,2	5,8	6,6	¹⁾ 0,5	x
z toho ženy	7,5	8,9	5,7	8,1	8,6	¹⁾ 1,1	x

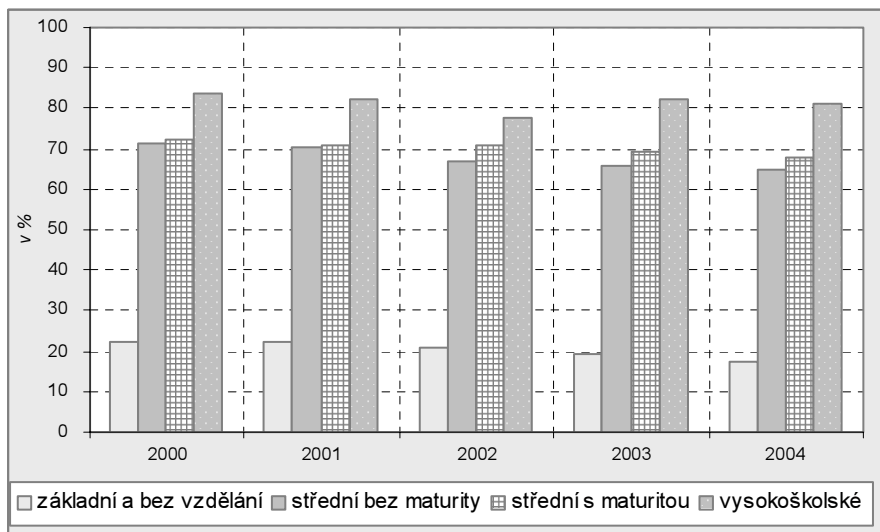
¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Ve sledovaném období 2000 - 2004 ubylo v České republice cca 25 tisíc zaměstnaných v národním hospodářství, tj. osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním (zahrnujícím i ozbrojené složky). V našem kraji byl tento úbytek nejvýraznější ze všech krajů a představoval 12,5 tisíce osob. V roce 2004 klesl **počet zaměstnaných v národním hospodářství** na historicky nejnižší úroveň za posledních 12 let a sice na 251 tisíc, tj. o 6,4 tisíc zaměstnaných méně než v předchozím roce. Druhé, případně další zaměstnání, mělo v kraji cca 9 tisíc osob, tj. 3,3 % z disponibilní pracovní síly, (v České republice je to 2,3 %).

Z hlediska odvětví národního hospodářství pracuje stále nejvíce zaměstnaných (necelá třetina) ve zpracovatelském průmyslu, ale ve sledovaném období došlo k jejich úbytku až o 10 tisíc osob. Významné snížení počtu zaměstnaných vykázalo také zemědělství, v letech 2000 - 2004 o 3 tisíce osob, nejradikálnější pokles nastal v roce 2001 o 5,6 tisíc osob, od tohoto roku počet zaměstnaných v tomto odvětví opět pomalu a mírně narůstá. Významný pokles zaměstnaných doznalo i odvětví vzdělávání, proti roku 2000 došlo ke snížení o 2,6 tisíc osob, meziroční tempo úbytku zaměstnaných v tomto odvětví bylo dvakrát rychlejší než v celé republice. Absolutně i relativně největší nárůst zaměstnaných byl ve stavebnictví (o 4 tisíce osob), přičemž v České republice došlo naopak k poklesu zaměstnaných v tomto odvětví (o 3,4 tisíc osob). Druhý nejvyšší nárůst zaměstnaných ve sledovaném pětiletém období doznalo odvětví obchod, opravy motorových

vozidel a spotřebního zboží (o 3,3 tisíce osob). V roce 2003 zaměstnávalo toto odvětví téměř 40 tisíc osob, v roce 2004 došlo k poklesu na 33,7 tisíc osob.

Graf 8 Míra ekonomické aktivity obyvatelstva ve věku 15 a více let podle vzdělání (VŠPS)

Kraj má nadprůměrný podíl zaměstnaných jak v priméru tak v sekundéru, naopak v terciéru zaměstnanost za průměrem republiky mírně zaostává. Vzhledem k vývoji v letech 2000 - 2004, kdy došlo k největšímu úbytku zaměstnaných v sekundéru a priméru, se struktura zaměstnanosti podle sektorů v kraji stále více přibližuje republikovému průměru.

Klasifikace postavení v zaměstnání CZ-ICSE byla vypracována na bázi revidované Mezinárodní klasifikace a my vycházíme z dat přepočtených podle stavu obyvatelstva z definitivních výsledků SLDB 2001. Z hlediska postavení v zaměstnání tvořili drtivou většinu zaměstnanci (přes 80 %), více než desetina byli pracující na vlastní účet a zbytek tvořili zaměstnavatelé, pomáhající rodinní příslušníci a členové produkčních družstev. Postavení v zaměstnání v našem kraji se nijak neliší od republikového průměru. Podobně shodná s republikovou strukturou je i **struktura zaměstnaných podle klasifikace zaměstnání (KZAM)**. Nejpočetnější skupinu tvořili techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci (více než 20 %) a další pětinu řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři.

Tab. 4.3.2 Struktura zaměstnanosti podle sektorů (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zaměstnaní celkem (tis. osob)	263,5	260,6	263,8	257,4	251,0	-12,5
v tom v sektoru (%):						
primárním	7,4	5,4	5,6	5,5	6,1	¹⁾ -1,3
sekundárním	40,3	43,6	43,2	38,3	39,5	¹⁾ -0,8
terciárním	52,2	51,0	51,2	56,2	54,4	¹⁾ 2,2

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Průměrné mzdy zaměstnanců jsou zpracovány v podnikatelské sféře za ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci, v peněžnictví, pojišťovnictví a nepodnikatelské sféře bez ohledu na počet zaměstnanců. Územní třídění je provedeno podle okresu sídla vykazujícího ekonomického subjektu – tzv. podnikovou metodou. Všichni zaměstnanci jsou zařazeni podle odvětví (OKEČ) převažující činnosti.

Výsledky dosažených **průměrných mezd** našeho kraje a okresů potvrzují dlouhodobější poznatek, že v našem kraji jsou nižší než průměrné mzdy našeho státu. Čtyři z pěti okresů Královéhradeckého kraje se nacházejí až v druhé polovině pořadí okresů České republiky dle výše průměrné mzdy zaměstnance. To je mimo jiné i důsledek výrazného zastoupení některých zpracovatelských oborů (např. textilní a oděvní průmysl, dřevařský průmysl) ve srovnání s jinými atraktivnějšími obory z pohledu mezd. Pouze jediný okres v našem kraji, Hradec Králové, se řadí do první dvacítky okresů s nejvyšší mzdou v rámci republiky. Průměrná měsíční mzda ČR (18 035 Kč) je výrazně ovlivněna vysokou zaměstnaneckou mzdou v Hl.m. Praze, která v roce 2004 byla téměř o 25 % (tj. o 4 402 Kč) vyšší než republikový průměr.

Mzdová úroveň byla v roce 2004 v našem kraji podprůměrná, dosahovala pouze 87,8 % celostátní. Tato situace je jistě ovlivněna i ne zcela pozitivním vývojem na trhu práce (úbytek disponibilní pracovní síly, pokles počtu zaměstnaných v národním hospodářství). Mzdové rozdíly se prohlubují jak mezi odvětvími tak mezi regiony.

Tab. 4.3.3 Průměrné mzdy podle okresů ^{*)}

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců v roce 2004 (fyz. osoby)	Průměrná měsíční mzda zaměstnanec (Kč)		Změna v %		Rozdíl oproti průměru			
		2000	2004	2004/2000	průměrná roční	kraje (%)		ČR (%)	
						2000	2004	2000	2004
Česká republika	3 198 854	13 614	18 035	32,5	7,3	x	x	x	x
Královéhradecký kraj	143 415	11 945	15 732	31,7	7,1	x	x	-12,3	-12,8
Hradec Králové	51 127	12 570	16 853	34,1	7,6	5,2	7,1	-7,7	-6,6
Jičín	17 440	11 342	15 317	35,0	7,8	-5,0	-2,6	-16,7	-15,1
Náchod	27 929	11 297	14 565	28,9	6,6	-5,4	-7,4	-17,0	-19,2
Rychnov n. Kn.	16 583	11 601	15 500	33,6	7,5	-2,9	-1,5	-14,8	-14,1
Trutnov	30 335	12 025	15 283	27,1	6,2	0,7	-2,9	-11,7	-15,3

^{*)} subjekty se sídlem na území (bez podniků do 20 zaměstnanců)

O zvyšující se diferenciaci mezd mezi okresy v kraji svědčí i variační rozpětí průměrné mzdy, které vzrostlo z 1 273 Kč v roce 2000 na 2 288 Kč v roce 2004. Největší mzdový nárůst v pětiletém období zaznamenali zaměstnanci v okrese Jičín (o 3 975 Kč) naopak nejmaleji rostla mzda v okrese Trutnov. Nejnížší mzda v kraji byla zjištěna v okrese Náchod (14 565 Kč) a byla téměř o pětinu nižší než průměr v České republice.

Také variabilita mezd podle odvětví byla značná. Absolutně nejnížší mzdová hladina byla zjištěna v pohostinství a ubytování (11 760 Kč), v ostatních službách (13 323 Kč) a zemědělství (14 351 Kč). Naopak nejlépe placeni byli zaměstnanci v peněžnictví a pojišťovnictví (18 944 Kč) a činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti (18 528 Kč). Pokud jde o mzdový vývoj v jednotlivých odvětvích v letech 2000 - 2004 největší nárůst zaznamenalo vzdělávání a zdravotnictví (okolo 45 %). Největší pokles naopak nastal v peněžnictví a pojišťovnictví (o 37,2 %).

Levná pracovní síla představuje na jedné straně pobídkový faktor pro investory, na druhé straně má relativně nízká kupní síla negativní efekty na sféru obchodu a služeb.

Dojíždka obyvatelstva do zaměstnání představuje významný sociální jev, jehož rozsah, vzdálenosti, směry a formy reflektují ekonomickou strukturu daného regionu. Odpovídají dosažnému stupni koncentrace obyvatel (resp. sídelní rozdrobenosti) a rozmístění pracovních příležitostí. Český statistický úřad sleduje pracovní dojíždku prostřednictvím pravidelných populačních censů a dílčí údaje o dojíždce se zjišťují v rámci pravidelných čtvrtletních výběrových šetření pracovních sil. Vzhledem k výběrovému charakteru zjišťování je však možno použít těchto údajů k podrobné regionální analýze značně omezeně. Dojíždka za prací je pojímána ze dvou aspektů: cesta do zaměstnání z hlediska obce pracoviště je dojíždkou, cesta do zaměstnání z hlediska obce trvalého bydliště je vyjíždkou. Obecně jsou tyto pojmy totožné, protože úhrn dojíždky a úhrn vyjíždky se celostátně rovná. V konkrétních územních celcích se však musí oba pojmy odlišovat, takže uváděné údaje jsou vždy pojmově specifikovány, zda jde o počty dojíždějících nebo vyjíždějících osob.

Mimo obec svého trvalého bydliště vyjíždělo za prací v kraji necelých 40 % zaměstnaných, z toho 60 % tvořili muži. Naprostá většina vyjížděk z obce za prací probíhala uvnitř ČR (99,2 %). Téměř tři čtvrtiny všech vyjíždějících směřovali za prací do obce v rámci okresu. Vlivem nárůstu nezaměstnanosti v místě bydliště a blízkém okolí a v neposlední řadě z důvodu vyšších výdělků jsou lidé stále častěji ochotni vyjíždět do zaměstnání i do jiného okresu v rámci kraje (necelá osmina) a také do jiných krajů (jedna sedmina). Převážnou část vyjíždějících za prací mimo okres trvalého bydliště tvořili obyvatelé okresů sousedících s velkými městy, v kraji to byla blízkost především krajského města Hradce Králové. Nejvyšší podíl vyjíždky do jiného okresu kraje byl zjištěn v okrese Rychnov nad Kněžnou, do jiného kraje z okresu Jičín a Hradec Králové.

Významným rysem dojíždky za prací je existence poměrně malého počtu sídel, do kterých se koncentruje převážná část dojíždky, která je ovlivněna pracovními příležitostmi. Z celkového počtu dojíždějících za prací v kraji tvořili muži 60 %. Nejintenzivněji probíhal pohyb obyvatelstva za prací uvnitř okresu, tvořil 73,7 % celkové dojíždky, dojíždka z jiného okresu tvořila 12,5 %, z jiného kraje 13,8 %. Rozdíly v dojíždce do zaměstnání mezi okresy kraje, ale i mezi kraji, vyplývají z rozdílů v ekonomickém charakteru oblastí. Okresy se silnou koncentrací pracovních příležitostí a velká města mají převahu dojíždky. Do okresu Hradec

Králové v rámci meziokresní dojížděky dojíždělo téměř 44 % všech dojíždějících v území kraje, nejvíce pak ze sousedních okresů Rychnov nad Kněžnou a Jičín, ale také z okresu Náchod. Významnou část dojíždějících za prací z jiného kraje tvořily osoby ze sousedních krajů – Pardubického (z okresu Pardubice do okresu Hradec Králové a z okresu Ústí nad Orlicí do okresů Rychnov nad Kněžnou a Hradec Králové) a Libereckého (z okresu Semily do okresů Trutnov a Jičín).

Tab. 4.3.4 Dojížděka za prací podle okresů

	Dojíždějící do obce			Vyjíždějící z obce			Rozdíl dojíždějící - vyjíždějící		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Královéhradecký kraj	98 824	58 600	40 224	101 175	60 561	40 614	-2 351	-1 961	-390
Hradec Králové	27 627	16 476	11 151	22 902	13 718	9 184	4 725	2 758	1 967
Jičín	13 629	8 033	5 596	16 950	10 213	6 737	-3 321	-2 180	-1 141
Náchod	20 079	11 524	8 555	21 905	12 893	9 012	-1 826	-1 369	-457
Rychnov n. Kn.	15 896	9 886	6 010	18 440	11 214	7 226	-2 544	-1 328	-1 216
Trutnov	21 593	12 681	8 912	20 978	12 523	8 455	615	158	457

Saldo dojížděky v kraji je záporné tzn. počet vyjíždějících osob z obce převyšoval počet osob dojíždějících do obce o 2 351 osob. Pouze ve dvou okresech z pěti (Hradec Králové a Trutnov) je saldo dojížděky kladné díky pracovním příležitostem v krajském městě a cestovnímu ruchu na Trutnovsku. Z bilance dojížděky a vyjížděky za prací jednoznačně vyplynulo mimořádné postavení krajského města Hradec Králové, který se svým kladným saldem řadí na 8. místo mezi městy v celé České republice. Dalšími významnými centry dojížděky za prací v kraji jsou města Jičín, Náchod, Trutnov a Vrchlabí.

Podíl osob vyjíždějících za prací na celkovém počtu zaměstnaných osoby vyjadřuje **intenzitu vyjížděky** za prací. Celkově je podíl vyjíždějících za prací v kraji o 2,3 procentního bodu nad celostátním průměrem, z hlediska krajů patříme na střed. V rámci kraje jsou patrné velké územní rozdíly v intenzitě vyjížděky. V okrese Rychnov nad Kněžnou byla intenzita vyjížděky za prací o téměř 20 procentních bodů vyšší než v okrese Hradec Králové, kde byla intenzita v kraji nejnižší.

Tab. 4.3.5 Intenzita vyjížděky a obsazená pracovní místa podle okresů

	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště (%)			Obsazená pracovní místa			Obsazená pracovní místa na 1 000 zaměstnaných ¹⁾		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Královéhradecký kraj	38,8	42,3	34,6	258 251	141 347	116 904	991	986	997
Hradec Králové	30,0	33,1	26,3	81 129	44 215	36 914	1 062	1 067	1 056
Jičín	45,8	49,3	41,3	33 693	18 528	15 165	910	895	930
Náchod	41,6	44,4	38,2	50 807	27 644	23 163	965	953	981
Rychnov n. Kn.	49,9	53,6	45,0	34 420	19 581	14 839	931	936	924
Trutnov	36,3	39,9	31,9	58 202	31 379	26 823	1 011	1 005	1 017

¹⁾ bydlících na příslušném území

Intenzita vyjížděky mužů je vyšší než u žen, v okresech Rychnov nad Kněžnou a Jičín přesahuje (resp. téměř dosahuje) 50 %. U žen je vysoká intenzita vyjížděky do zaměstnání v okresech Rychnov nad Kněžnou (10,4 bodu nad průměrem kraje) a v okrese Jičín (6,7 procentního bodu nad průměrem kraje).

Ukazatel obsazená pracovní místa na 1 000 zaměstnaných nabývá hodnot větších než 1 000 na území s kladným saldem a menší než 1 000 se záporným saldem, tzn. města se zjištěným údajem nižším než 1 000 nabízejí pracovní příležitosti pouze části obyvatel, část jich musí hledat práci mimo město. Z hlediska 15 obcí s rozšířenou působností v kraji pouze ve čtyřech z nich (ORP Vrchlabí, ORP Hradec Králové, ORP Rychnov nad Kněžnou a ORP Náchod) dosáhl tento ukazatel hodnoty více než 1 000. Ze 24 obcí (center dojížděky v kraji) nabývaly nejvyšších hodnot tohoto ukazatele obce Kvasiny (3 161), Špindlerův Mlýn (3 018), Jičín (1 408) a Velké Poříčí (1 314).

Vývoj nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji od roku 2000 není bilancí příznivou, neboť všechny ukazatele spojené s nezaměstnaností vykázaly zhoršení. Na druhou stranu je třeba uvést, že ve srovnání s ostatními kraji republiky a průměrem za ČR, je situace s nezaměstnaností v kraji spíše příznivá. **Míra nezaměstnanosti** v roce 2004 zjištěná na základě evidence úřadů práce řadí náš kraj podle staré i nové metodiky na 5. místo ze 14 krajů s nejnižší nezaměstnaností. V roce 2000 patřila našemu kraji dokonce třetí příčka mezi kraji. K 1. 7. 2004 došlo ke změně metodiky výpočtu registrované míry nezaměstnanosti, která spočívá v odlišném zahrnování některých skupin osob jak do čitatele tak do jmenovatele. Podle původní

metodiky byla registrovaná míra nezaměstnanosti počítána jako podíl, vyjádřený v procentech, kde v čitateli je počet neumístěných uchazečů o zaměstnání a ve jmenovateli disponibilní pracovní síla (tj. zaměstnaní z VŠPS+neumístění uchazeči). Podle nové metodiky je registrovaná míra nezaměstnanosti podíl, vyjádřený v procentech, kde v čitateli je počet dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání a ve jmenovateli součet zaměstnaných z VŠPS, počtu pracujících cizinců podle evidence MPSV a MPO a počtu dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání.

Tab. 4.3.6 Nezaměstnanost k 13.12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Uchazeči o zaměstnání celkem	16 644	17 433	20 497	22 146	22 526	35,3	7,9
z toho:							
ženy	8 493	8 827	10 470	11 317	11 488	35,3	7,8
občané se zdravotním postižením	2 638	2 548	2 866	3 259	3 422	29,7	6,7
absolventi a mladiství	2 053	2 152	2 369	2 322	2 188	6,6	1,6
Uchazeči o zaměstnání pobírající příspěvek v nezaměstnanosti	7 008	8 298	9 747	9 658	7 407	5,7	1,4
Míra registrované nezaměstnanosti (%) ¹⁾	5,89	6,30	7,30	7,89	8,28	2) ²⁾ 2,4	x
Volná pracovní místa celkem	5 031	3 950	2 764	2 298	2 075	-58,8	-19,9
z toho pro občany se zdravotním postižením	118	73	36	39	36	-69,5	-25,7
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	3,3	4,4	7,4	9,6	10,9	228,1	34,6

¹⁾ podle metodiky platné do 30. 6. 2004

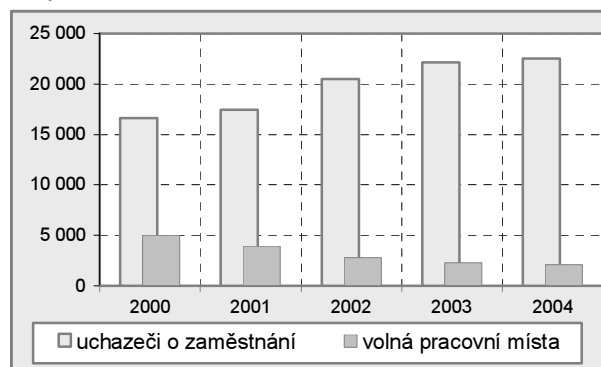
²⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Problematika zvyšující se míry nezaměstnanosti v našem kraji spočívá v tom, že řada tradičních podniků byla v 90. letech transformována na menší podniky, které později zkrachovaly nebo podstatně snížily počet zaměstnanců a nově vytvořená pracovní místa mezeru na pracovním trhu nepokryla. Zvyšování počtu lidí bez práce v ekonomice znamená nejen nižší kupní sílu těch, kteří o práci přišli, ale také nižší ochotu utrácet ze strany těch, jimž riziko ztráty zaměstnání hrozí. Dále tu je ekonomický tlak na růst produktivity práce, který zvyšuje nároky na kvalifikaci stávajících i nově přijímaných zaměstnanců. Svou roli hraje obtížnost časově náročného dojíždění za prací, které je umocněno téměř nemožností se za prací stěhovat v důsledku nedostatečně fungujícího trhu s byty.

Zatímco v roce 2000 činila registrovaná míra nezaměstnanosti v kraji 5,9 %, v roce 2004 to bylo již 8,3 %, tj. 2 procentní body pod celorepublikovým průměrem. Podle nové metodiky zjistilo MPSV registrovanou míru nezaměstnanosti v roce 2004 v našem kraji 7,7 %, což bylo 1,8 procentního bodu pod průměrem republiky. Do evidence úřadů práce se přihlásilo na konci roku 2004 oproti roku 2000 o 5,9 tisíc osob více, (tj. o celou třetinu).

Graf 9 Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa

Zdroj: MPSV

Mírně se snížil podíl **dlouhodobě nezaměstnaných** (více než 6 měsíců) na celkovém počtu registrovaných uchazečů o zaměstnání, v roce 2004 to bylo v kraji 10 702 osob, tj. 47,5 %. Nejvíce uchazečů bylo registrováno kratší dobu než 3 měsíce (okolo 30 %) a od 3 do 6 měsíců (okolo 20 %). Na druhé straně podíl

uchazečů nezaměstnaných déle než 24 měsíce se zvýšil ve sledovaném pětiletém období a dosahuje v našem kraji šestinu. Podíl nezaměstnaných, kterým byla vyplácena podpora v nezaměstnanosti, se v letech 2000 - 2003 pohyboval nad 40 %, v roce 2004 klesl na necelou třetinu.

Nezaměstnané ženy se stabilně podílejí na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání o málo více než polovinou. Vzrůst počtu uchazeček o zaměstnání kopíruje nepříznivý vývoj počtu registrovaných nezaměstnaných celkem, kde nárůst v letech 2000 – 2004 představoval 35,3 %. O mnoho lépe na tom nebyli ani občané se změněnou pracovní schopností. **Absolventů škol** byla mezi uchazeči desetina a jejich podíl na celkovém počtu uchazečů se ve sledovaném období snižoval. Výrazně pomalejší nárůst nezaměstnaných absolventů škol ve sledovaném období svědčí o tom, že úřady práce v našem kraji zřejmě využívají vládního programu, který umožňuje absolventy v novém zaměstnání dva roky dotovat.

Nejpočetněji zastoupené věkové skupiny uchazečů o zaměstnání jsou osoby ve věku 25-34 let a 45-54 let, kdy každá tvoří téměř čtvrtinu ze všech uchazečů o zaměstnání. Kvalifikační struktura uchazečů o zaměstnání je v přímé úměře s výší vzdělání. Vysokoškolsky vzdělaní lidé tvoří nejmenší podíl (necelá 3 %) naopak osoby se středním vzděláním bez maturity a vyučení, okolo 45 % z uchazečů o zaměstnání.

Alarmující je fakt, že v kraji ubylo téměř 3000 volných pracovních míst, úbytek proti roku 2000 je téměř 60 %. Ještě větší pokles volných míst byl pro občany se zdravotním postižením (téměř 70 %). Počet uchazečů na jedno volné pracovní místo tak dramaticky vzrostl od roku 2000 o téměř 230 % v kraji, tj. nejvíce ze všech krajů a desetinásobně proti průměru za Českou republiku, na 10,9 osob. Podobně i v jednotlivých okresech kraje byl nárůst uchazečů o zaměstnání na 1 volné pracovní místo více než 200 %. Tato situace nutně volá po potřebě nových investic v kraji, vytváření nových pracovních příležitostí, aby byla zachována alespoň stávající výše nezaměstnanosti a ta se nezačala dramaticky zvyšovat.

Tab. 4.3.7 Registrovaná míra nezaměstnanosti k 31.12. podle okresů

(podle metodiky platné do 30. 6. 2004)

						v %
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Česká republika	8,8	8,9	9,8	10,3	10,3	1,5
Královéhradecký kraj	5,9	6,3	7,3	7,9	8,3	2,4
Hradec Králové	6,5	6,1	6,5	6,9	7,2	0,7
Jičín	5,8	6,0	8,0	8,7	10,2	4,4
Náchod	5,3	5,8	6,7	7,6	8,4	3,1
Rychnov n. Kn.	5,0	5,6	6,0	6,8	7,3	2,2
Trutnov	6,1	7,6	9,3	9,7	9,2	3,1

Nezaměstnanost v jednotlivých regionech kraje byla značně rozdílná. Za stabilizovanou, ale ne zcela bez problémů lze pokládat situaci v nezaměstnanosti v okresech Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou. V okrese Hradec Králové se počty uchazečů o zaměstnání nijak dramaticky nezvýšily díky pracovním příležitostem, které se soustřeďují do krajského města a příměstských lokalit. Pracovní místa v obchodě, školství, státní správě, zdravotnictví a službách výrazně napomáhají stabilizaci situace s pracovními příležitostmi. Díky automobilovému závodu v Kvasínách, se drží nezaměstnanost také v okrese Rychnov nad Kněžnou na druhé nejnížší úrovni v kraji. Další volná pracovní místa jsou ale silně omezena, na jedno volné tak připadá v okrese 18 uchazečů o zaměstnání, což je nejvíce v kraji. Nezaměstnaností jsou v kraji nejvíce postiženy okresy Jičín a Trutnov. V jičínském okrese rostla nezaměstnanost ve sledovaném období nejrychleji, o 4,4 procentní body v letech 2000 - 2004, na jedno volné pracovní místo připadlo 13,5 uchazečů, což byl druhý nejvyšší počet v kraji. V okrese Trutnov přibýlo nejvíce uchazečů o zaměstnání ve sledovaném pětiletém období (1 604), tj. více než čtvrtina z celkového přírůstku ve sledovaném období v kraji. Oba okresy s nejvyšší nezaměstnaností se potýkají s podobnými problémy spojenými s restrukturalizací a uzavíráním menších podniků s textilní a strojírenskou výrobou. Podobná situace je i v zemědělské výrobě. Pro okres Jičín je navíc typická velmi rozdrobená sídelní struktura s velkým počtem rozptýlených malých obcí, v okrese Trutnov je zase hůře dostupný podhorský a horský terén. Do těchto lokalit se jen výjimečně soustřeďují větší výrobní jednotky nebo průmyslové zóny s novými pracovními příležitostmi.

4.4. Školství

Údaje o školství jsou přebírány z databáze Ústavu pro informace ve vzdělávání. Ve školním roce 2004/2005 tvořilo síť školských zařízení v Královéhradeckém kraji celkem 298 mateřských a 256 základních škol; střední školství bylo reprezentováno 35 středními odbornými učiteli, 18 gymnázii, 51 střední odbornou školou a 11 vyššími odbornými školami, vysokoškolské vzdělání bylo možné získat na 5 fakultách.

Tab. 4.4.1 Mateřské a základní školy

Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Mateřské školy	357	349	345	296	298	-59
třídy	720	711	705	705	696	-24
učitelé	1 399	1 387	1 371	1 385	1 359	-40
děti	15 379	15 273	15 340	15 478	15 695	316
Základní školy	263	262	260	259	256	-7
třídy	2 604	2 573	2 524	2 461	2 371	-233
učitelé	3 765	3 735	3 695	3 697	3 563	-202
žáci	56 948	55 416	53 966	52 265	50 253	-6 695

Z dlouhodobého hlediska se počet jednotlivých typů škol měnil. Především výrazně poklesl počet **mateřských škol**, proti školnímu roku 1994/95 celkem o 97, z toho o více než 60 % za posledních pět let. Bylo to především z důvodu dramatického snížení porodnosti a tím i úbytku dětí převážně v poslední dekádě minulého století. Zatímco před deseti lety bylo v mateřských školách zapsáno více než 18 tisíc dětí, v posledním sledovaném roce to bylo o 2,5 tisíce dětí méně. Ke snižování počtu mateřských škol dochází také (hlavně v menších městech a obcích) z důvodu jejich integrace se základními školami do společných zařízení. I když se počet mateřských škol ve sledovaném pětiletém období snížil, počty dětí, které vstupují a budou vstupovat do mateřských škol se v nejbližším horizontu nebudou příliš měnit, protože demografická křivka porodnosti po roce 2000 stagnuje. Počet dětí v mateřských školách se za sledované období zvýšil o pouhých 2 %, v jednotlivých školních rocích se jejich počet pohyboval okolo 15,5 tisíc dětí, naproti tomu počet zařízení se o 16,5 % snížil.

Tab. 4.4.2 Střední školy

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Střední odborná učiliště	38	38	38	36	35	-3
třídy	422	436	417	405	398	-24
učitelé	681	695	712	724	721	40
místři odborného výcviku	445	489	473	483	455	10
učni	9 949	10 416	10 135	10 083	10 031	82
Gymnázia	20	20	18	18	18	-2
třídy	260	260	268	271	270	10
učitelé	620	617	602	608	616	-4
studenti	7 310	7 293	7 450	7 523	7 535	225
Střední odborné školy	56	54	53	53	51	-5
třídy	446	443	441	447	455	9
učitelé	1 182	1 168	1 189	1 250	1 229	47
studenti	11 426	11 355	11 482	11 774	12 088	662
Vyšší odborné školy	10	10	11	11	11	1
studijní skupiny	43	42	45	49	45	2
učitelé	161	168	203	207	212	51
studenti	1 039	1 025	1 029	1 224	1 181	142

Zdroj: ÚIV

Ve školním roce 2004/2005 bylo na území kraje 256 **základních škol** s 50,2 tisíci žáky. Situace na základních školách má již několik let stejný charakter – v důsledku klesající porodnosti klesá rok od roku i celkový počet žáků základních škol. Dalším charakteristickým rysem jsou pak odchody žáků základních škol na víceletá gymnázia, i když v důsledku opatření MŠMT se nárůst žáků přijímaných na víceletá gymnázia již zastavil. V porovnání na školní rok 1994/95 se počet základních škol o 18 zařízení snížil, žáků ubylo téměř 4 tisíce, když do základních škol nastupovaly generace z období nízké porodnosti. Za posledních pět let se počet základních škol snížil o 7 zařízení, tj. o 2,7 %, úbytek počtu žáků se však prohloubil na více než 6,5 tisíc, tj. snížení o 11,8 %. Jedním z důvodů snižování počtu základních škol je, kromě úbytku dětí ve věku 6-15 let, také jejich slučování pod společná ředitelství. Tento klesající trend bude s největší pravděpodobností pokračovat, protože podle prognózy by se počet žáků základních škol Královéhradeckého kraje měl ve školním roce 2006/2007 pohybovat okolo 46,5 tisíc.

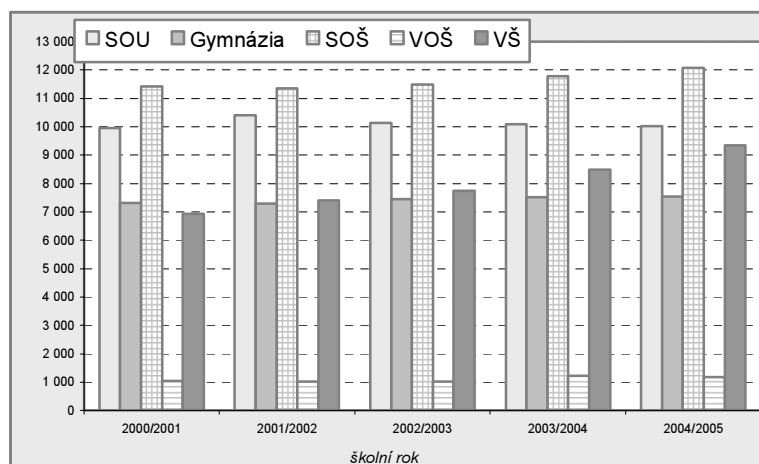
Pokles žáků základních škol měl za následek i pokles počtu tříd a pokles učitelů, přitom však počet žáků klesal výrazně rychleji než počet učitelů; žáků za pět let ubylo více než desetina, učitelů zhruba 5 %. Protože i počet tříd se snížil zhruba o desetinu, nijak výrazně se neměnil počet žáků ve třídách, za posledních pět let se průměrná hodnota pohybovala mezi 21,2 – 21,9 žáků v jedné třídě; na jednoho učitele připadalo ve školním roce 2000/2001 v průměru 15,1 žáků, na konci sledovaného období to bylo 14,1 žáků.

Ve **středním školství** se počet zařízení za sledované pětileté období, s výjimkou vyšších odborných škol, mírně snížil, nejvíce v kraji ubylo středních odborných škol (celkem 5). Síť vyšších odborných škol se postupně rozvinula po roce 1989, jsou prvním stupněm terciárního vzdělání a jako pomaturitní nevysokoškolské studium se z různých důvodů těší stále větší oblibě (nenalezení pracovního místa, zvyšování kvalifikace, neúspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysokou školu aj.). Počet studentů na vyšších odborných školách se za deset let zvýšil více než 2,3krát, v posledních pěti letech se jejich počet v Královéhradeckém kraji pohybuje mírně nad 1 tisícem, proti výchozímu roku se jejich počet zvýšil o 13,7 %, absolutně o 142 studentů.

K výraznějšímu úbytku středních odborných škol, ale i středních odborných učilišť, došlo především z dlouhodobého pohledu (v desetileté časové řadě o 15, resp. o 9 zařízení), za sledované období se jejich počet snížil o 5, resp. o 3 zařízení. Počet gymnázií se příliš neměnil, maxima dosáhl ve školním roce 1995/96, celkem 20 zařízení proti 18 na konci sledovaného období. Celkový počet studentů středních škol se proti školnímu roku 2000/2001 zvýšil, nejvíce právě u vyšších odborných škol, u středních odborných škol to bylo o 5,8 % a u gymnázií o 3,0 %. Na středních odborných učilištích se počet učňů prakticky neměnil (přírůstek pouhých 0,8 %).

Rychleji než se vyvíjel počet studentů středního školství (v úhrnu o 3,7 %), se ve sledovaném období zvýšil počet pedagogů (na gymnáziích, středních odborných školách, učilištích a vyšších odborných školách) v úhrnu o více než 5 %. Především vyšší odborné školy zaznamenaly podstatně rychlejší nárůst počtu pedagogických pracovníků (o 31,7 %) než jaký byl růst počtu studentů. Jedním z trendů projevujícím se ve středním školství je přeliv žáků středních odborných učilišť do maturitních oborů středních odborných škol a na gymnázia, ale i přeliv žáků v rámci středních odborných učilišť, kdy roste počet žáků (i nově přijatých) ve studijních oborech ukončených maturitní zkouškou.

Graf 10 Studenti středních a vysokých škol

Mimo výše uvedená školská zařízení bylo na území kraje dalších 98 **speciálních škol a zařízení** určených pro děti a žáky od 3 do 19 let s vadami sluchu, řeči, vývojovými poruchami apod. Ve školním roce 2004/2005 je navštěvovalo celkem 4 363 dětí, z nichž nejvyšší podíl tvořili žáci základních škol (55,2 %), studentů

středních škol byla jedna třetina a zhruba desetinu tvořily děti v mateřských školách. I když se počet těchto zařízení proti školnímu roku 1994/95 zvýšil o 21, počet dětí, žáků a studentů se v úhrnu o zhruba čtvrtinu snížil, proti školnímu roku 2000/2001 pak ubylo jedno zařízení, ale pětina dětí.

Na čtyřech fakultách dvou veřejných **vysokých škol** (Univerzity Hradec Králové a Univerzity Karlovy se sídlem v Praze) studovalo ve školním roce 2004/2005 celkem 9 660 studentů, dalších 196 studentů na jedné fakultě státní vysoké školy - Univerzity obrany se sídlem v Brně v působnosti Ministerstva obrany (dříve Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové, proto úbytek jedné vysoké školy). Proti školnímu roku 2000/2001 se počet studentů zvýšil o více než jednu třetinu, přitom v posledních dvou letech představoval roční nárůst více než 10 % v každém roce. Největší zájem byl o studium v magisterských studijních programech (58 % všech studentů), nejvyšší nárůst však byl v posledních pěti letech zaznamenán v bakalářských programech (o 66 %). Počet studujících cizinců se za sledované období téměř zdvojnásobil. Z celkového počtu téměř 10 tisíc studentů jich necelá polovina studovala na pedagogické fakultě a 18 % na fakultě informatiky a managementu UHK, 17 % na lékařské a 14 % na farmaceutické fakultě UK.

Tab. 4.4.3 Vysoké školy

Zdroj: UIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Vysoké školy	2	2	2	2	1	-1
fakulty	5	5	5	5	5	-
studenti se státním občanstvím ČR	6 938	7 397	7 755	8 496	9 355	2 417
v bakalářském programu	2 069	2 180	2 290	2 848	3 437	1 368
v magisterském programu	4 492	4 793	5 011	5 176	5 375	883
v doktorském programu	377	424	454	472	543	166
studující cizinci	276	292	328	400	501	225
další vzdělávání	1 183	2 397	1 131	2 105	1 859	676
v tom:						
veřejné vysoké školy	1	1	1	1	1	-
fakulty	4	4	4	4	4	-
studenti	7 028	7 488	7 871	8 694	9 660	2 632
soukromé vysoké školy	-	-	-	-	-	x
fakulty	-	-	-	-	-	x
studenti	-	-	-	-	-	x
státní vysoké školy	1	1	1	1	-	-1
fakulty	1	1	1	1	1	-
studenti	186	201	212	202	196	10

Univerzita Hradec Králové nabízí studium na dvou fakultách se zaměřením na pedagogiku (poskytuje vzdělávání podle akreditovaných učitelských i neučitelských studijních programů) a na informatiku a management (zajišťuje bakalářské studium v oborech aplikovaná informatika, finanční management, management cestovního ruchu a sportovní management, magisterské studium v oboru informační management). Univerzita Hradec Králové navíc realizuje programy celoživotního vzdělávání, které jsou otevřeny zájemcům různého dosaženého stupně vzdělání, věku a odborného zaměření. Pedagogická fakulta se zaměřuje např. na doplňující pedagogické studium, rekvalifikační kurzy, rozšiřující studium vč. specifické formy celoživotního vzdělávání, tj. univerzity třetího věku, jež svým cílem a obsahovým zaměřením slouží věkově starším skupinám občanů. Součástí fakulty informatiky a managementu je Institut dalšího vzdělávání, jehož úkolem je organizace placených kurzů v rámci doplňkové činnosti a který nabízí kurzy a školení z oblasti výpočetní techniky, cestovního ruchu, managementu a ekonomie, ale i jazykové kurzy.

Lékařská fakulta UK v Hradci Králové byla založena zpočátku jako fakultní pobočka pražské fakulty všeobecného lékařství, později se stala samostatnou fakultou Univerzity Karlovy. Nabízí magisterské studijní programy – všeobecné lékařství a stomatologii, bakalářský studijní program ošetrovatelství a doktorské studijní programy. V rámci pedagogické a výzkumné činnosti úzce spolupracuje s Fakultní nemocnicí v Hradci Králové. Vědecko-výzkumná aktivita je trvalou součástí programu akademických pracovníků fakulty, pokrývá všechny základní oblasti biomedicínského výzkumu.

Farmaceutická fakulta UK v Hradci Králové je jedno ze dvou důležitých center vzdělávání v oblasti farmacie v České republice. Její program je koncipován tak, aby odpovídal současnému stavu a úrovni farmaceutických věd. Fakulta nabízí bakalářský studijní program zdravotnická bioanalýtika a magisterský program farmacie, a dále zájmový specializační program celoživotního vzdělávání Léčivé rostliny. Nedílnou

součástí programu fakulty je její vědecko-výzkumná činnost ve vědních oborech farmaceutických a s farmacií souvisejících, nosné směry vědecké činnosti fakulty leží především v oblasti výzkumu léčiv.

Státní vysoká škola - fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany Brno představuje centrum přípravy vojenských zdravotnických profesionálů Armády České republiky. Pedagogické a vědecké úkoly akademie realizuje zejména s hradeckými odbornými pracovišti – Lékařskou fakultou a Farmaceutickou fakultou UK.

Síť mateřských a základních škol je v Královéhradeckém kraji poměrně hustá. Z celkového počtu 448 obcí mělo v roce 2004 mateřskou školu více než dvě třetiny z nich, základní školu 57 %. Nejvíce dětí navštěvovalo mateřské školy v okrese Hradec Králové (více než jedna čtvrtina z jejich celkového počtu), naopak nejméně v okrese Jičín (14 %), u žáků základních škol je situace obdobná. Také střední školství je nejvíce soustředěno v hradeckém okrese, a to třetina všech středních škol v kraji (5 vyšších odborných škol, 5 gymnázií, 11 středních odborných učilišť a 17 středních odborných škol), stejný podíl, necelá pětina, tohoto typu škol je ve zbývajících okresech (v každém z nich) s výjimkou Rychnova nad Kněžnou (necelých 10 %).

Nejvýznamnějším centrem vzdělávání je v Královéhradeckém kraji krajské město Hradec Králové (jediné vysokoškolské centrum v kraji), kam podle SLDB 2001 dojíždělo více než 10 tisíc žáků a studentů. Z jejich celkového počtu bylo téměř 90 % ve věku 15 a více let, tzn. převážně studentů středních a vysokých škol.

4.5. Zdravotnictví

Ke konci roku 2004 bylo na území Královéhradeckého kraje podle údajů Ústavu zdravotnických informací a statistiky celkem 1 575 **zdravotnických zařízení** (včetně odloučených pracovišť lékařské péče). Z celkového počtu zařízení evidovaných v Registru zdravotnických zařízení jich bylo 97 % nestátních (zřizovatel kraj, obec, fyzická osoba, jiná právnická osoba, církev) a pouze 3 % státní (zřizovatel Ministerstvo zdravotnictví). K posílení privátního sektoru o zdravotnická zařízení převedená do krajské kompetence a následně změněná na obchodní (akciové společnosti) došlo v lednu 2003, ve 2. polovině roku 2004 byly však tyto převody pozastaveny.

Ve zdravotnických zařízeních kraje pracovalo 2 151 lékařů – přepočtený počet - (z toho 1 642, tj. více než tři čtvrtiny v nestátních zařízeních) a 5 738 zdravotnických pracovníků nelékařů. Ve 30 ústavních zařízeních bylo k dispozici celkem 6 326 lůžek (včetně lůžkových léčeben). Během pěti let se celkový počet zařízení zvýšil o 124, tj. o 8,5 % (na jejich přírůstek měl vliv především nárůst samostatných ambulantních zařízení a zařízení lékařské péče), zároveň se o 92 (o 4,5 %) zvýšil počet lékařů, přitom nárůst počtu lékařů v nestátních zařízeních byl výrazně vyšší, o více než třetinu. Na druhé straně ubylo 118 lůžek celkem (o 1,8 %): o 222 (5,6 %) ubylo lůžek v nemocnicích, naopak v odborných léčebných ústavech se jejich počet zvýšil o 175, tj. téměř o pětinu. O 255 se dále snížil počet středních zdravotnických pracovníků (o 4,2 %). Na 1 000 obyvatel Královéhradeckého kraje připadalo celkem 3,9 lékařů (na 1 lékaře 254 obyvatel), na 1 000 obyvatel České republiky to bylo 4,0 lékařů (na 1 lékaře v republice 253 obyvatel).

Síť **zařízení ústavní péče** tvořilo k 31. 12. 2004 celkem 12 nemocnic, 15 odborných léčebných ústavů a 3 lůžkové léčebny. V nemocnicích s 3 728 lůžky pracovalo 912 lékařů (z nich 441 na lůžkové části) a 3 344 středních zdravotnických pracovníků. Z celkového počtu 12 nemocnic na území kraje bylo 11 nemocnic privátních s 2 267 lůžky. Proti roku 2003 to bylo o 2 nemocnice a 233 lůžek méně (v průběhu roku 2004 byla Nemocnice Nový Bydžov a.s. sloučena s Nemocnicí Jičín a.s. a Hradecké oční sanatorium ukončilo poskytování akutní lůžkové péče a pokračuje v činnosti jen jako samostatné ambulantní zařízení), počet lékařů se přitom snížil zhruba o 0,5 %, středních zdravotnických pracovníků ubylo 5,0 %. Počet lůžek v nemocnicích se snižuje dlouhodobě, v porovnání s rokem 1990 jich ubylo více než čtvrtina, takže jestliže v roce 1990 připadalo na 1 000 obyvatel kraje 9,0 lůžek, v roce 2004 to již bylo 6,8 lůžek. Tento pokles je způsoben tlakem ministerstva zdravotnictví na nemocnice, aby snižovaly počty lůžek na málo využitých odděleních a tím docházelo jak k finančním úsporám, tak se i snižovaly počty sester. Největším počtem lékařů (51,3 %) a největší lůžkovou kapacitou (39,2 %) disponovala nejvýznamnější nemocnice v kraji - Fakultní nemocnice v Hradci Králové řízená Ministerstvem zdravotnictví, která má ze všech nemocnic nejširší rozsah poskytované péče a nejen pro obyvatele kraje zajišťuje v některých oborech také specializovanou péči.

Více než pětina nemocničních lůžek v Královéhradeckém kraji, celkem 818, byla využívána na 12 interních odděleních (104 lékařů), 14,9 %, tj. 557 lůžek na 11 chirurgických odděleních (71 lékařů), necelá desetina, tj. 342 lůžek, jich připadalo na ženské (8 oddělení, 37 lékařů) a další necelá desetina na 7 dětských oddělení (327 lůžek, 39 lékařů). Větší kapacitu než 100 lůžek měla v kraji ještě oddělení ortopedická, nervová, urologická (po 4 odděleních) a 3 oddělení měla ORL.

Počet hospitalizovaných v nemocnicích kraje činil koncem roku 2004 celkem 116 397 osob, proti roku 2000 se jejich počet o 2,1 % zvýšil, proti předchozímu roku však došlo k jejich poklesu zhruba o 1 %.

Z 1 000 obyvatel Královéhradeckého kraje tak bylo v roce 2004 průměrně hospitalizováno téměř 213 obyvatel (v průměru republiky to bylo 218 obyvatel), přitom průměrná ošetrovací doba jednoho hospitalizovaného pacienta trvala 8,5 dne, v průměru České republiky to bylo 8,1 dne. Největší podíl tvořili pacienti hospitalizovaní ve výše uvedených odděleních (23,4 % na interním, 18,2 % na chirurgickém, 12,8 % na dětském a 11,8 % na ženském), nejdelší průměrnou ošetrovací dobu však potřebovali pacienti hospitalizovaní na odděleních interním (8,8 dne), nervovém a AR (8,3 dne) a ortopedickém (7,5 dne). Ve Fakultní nemocnici Hradec Králové byla hospitalizována více než třetina hospitalizovaných pacientů kraje, průměrná ošetrovací doba činila 9,2 dne. Nemocnice Královéhradeckého kraje vykázaly v roce 2004 (spolu s nemocnicemi ve Zlínském kraji) nejnižší využití lůžek, a to 258,9 dne (ve Zlínském kraji 249,8 dne) proti republikovému průměru 273,5 dne.

Tab. 4.5.1 Vybrané ukazatele zdravotnictví

Zdroj: ÚZIS

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Lékaři celkem (přepočtené osoby)	2 059	2 090	2 111	2 124	2 151	92
z toho v nestátních zařízeních	1 221	1 201	1 222	1 627	1 642	421
Lékaři na 1 000 obyvatel	3,7	3,8	3,8	3,9	3,9	0,2
Střední zdravotničtí pracovníci (přepočtené osoby)	5 993	6 109	6 219	6 074	5 738	-255
Lůžka v nemocnicích	3 950	3 976	3 990	3 961	3 728	-222
Lůžka v odborných léčebných ústavech	897	903	963	963	1 072	175
z toho v léčebnách dlouhodobě nemocných	426	426	472	472	459	33
Lékárny a výdejny ¹⁾	111	113	120	129	141	30
Samostatné ordinace lékařů ¹⁾						
pro dospělé	236	237	238	239	239	3
pro děti a dorost	123	123	122	122	121	-2
stomatologů	306	305	302	301	300	-6
gynekologů	53	55	55	54	63	10
specialistů	313	332	362	362	374	61
Ostatní samostatná zdravotnická zařízení ¹⁾	204	209	219	229	232	28
Hospitalizovaní	113 981	110 956	115 412	117 732	116 397	2 416
Průměrná ošetrovací doba ve dnech	8,9	8,9	8,6	8,7	8,5	-0,4

¹⁾ bez detašovaných pracovišť

V 15 odborných léčebných ústavech se 1 072 lůžky pracovalo 27 lékařů. Z tohoto počtu bylo 5 léceben pro dlouhodobě nemocné se 459 lůžky a 15 lékařů (přitom následnou a ošetrovatelskou lůžkovou péči v kraji navíc poskytovalo 6 oddělení v rámci nemocnic, kde bylo k dispozici dalších 320 lůžek), o pacienty v 1 psychiatrické léčebně s 56 lůžky pečoval 1 lékař a v 9 ostatních lůžkových zařízeních s 557 lůžky pak 11 lékařů. Lůžkovou péči zajišťovaly i 3 lázeňské léčebny (Anenské slatinné lázně, a.s., Lázně Bělohrad, Státní léčebné lázně, Janské Lázně a Lázně Velichovky, a.s., Velichovky) s 1 526 lůžky, o léčbu v nich pečovalo 26 lékařů.

Celkem bylo v zařízeních ústavní péče (bez lázeňských léceben) na území Královéhradeckého kraje k dispozici 4 800 lůžek, tj. 8,8 lůžek na 1 000 obyvatel, přitom průměrný počet lůžek na 1 000 obyvatel kraje se v průběhu pěti let pohyboval v Královéhradeckém kraji v intervalu 8,7 – 9,0 (průměrný počet lůžek na 1 000 obyvatel České republiky činil v roce 2004 8,7). V lůžkové části těchto zařízení pracovalo celkem 469 lékařů a 2 343 středních zdravotnických pracovníků, z nich 2 093 pracovalo u lůžka.

Ambulantní péči zajišťovalo v roce 2004 v kraji celkem 1 353 samostatných ambulantních zařízení (včetně samostatných zařízení Lékařské služby první pomoci), ve kterých bylo 11 míst, tj. lůžek používaných méně než 24 hodin denně. Více než polovinu z tohoto počtu (723 zařízení) tvořila zařízení primární péče (tj. praktičtí lékaři pro děti a dorost, pro dospělé, praktičtí zubní lékaři a gynekologové). Primární péči poskytovalo celkem 729 lékařů, kteří tvořili 63,7 % ze všech lékařů v rámci ambulantní péče, 36,3 % (absolutně 415) pak bylo lékařů specialistů. V ambulantní péči tak pracovalo celkem 1 144 lékařů a 1 530 středních zdravotnických pracovníků. V průběhu pěti let se počet těchto zařízení v kraji zvýšil o 6,9 %, s tím i počet lékařů o 5,1 %, naopak počet středních zdravotnických pracovníků o 4,3 % ubylo. V roce 2004 byl v průměru každý obyvatel kraje ošetřen 15krát ambulantním lékařem (obdobně jako v průměru České republiky), přitom ošetření poskytnutá v ordinacích primární péče představovala 62,4 % všech ošetření v ambulantní péči. Na 1 lékaře v ambulantní péči připadalo průměrně 338 obyvatel kraje (349 obyvatel v průměru České republiky). Ambulantní péči zajišťovalo v kraji navíc 12 ambulantních částí nemocnic se 49 místy a s celkovým počtem 471 lékařů a 1 251 zdravotnických pracovníků nelékařů.

Pro srovnání připadalo v Královéhradeckém kraji v roce 2004 nejvíce osob na 1 lékaře gynekologa (celkem 5 523 žen), na 1 praktického lékaře pro dospělé (osoby nad 14 let) 1 941 osob, lékaře stomatologa 1 717 a lékaře specialistu 1 685 osob, nejméně pak na 1 praktického lékaře pro děti a dorost (ve věku 0 – 19 let), a to 963 dětí.

Za sledované období se na území kraje příliš neměnil počet **zvláštních zdravotnických zařízení**. Zahrnují kojenecké ústavy, dětské domovy, jesle, stacionáře pro děti a pro dospělé a především dopravní a záchrannou zdravotnickou službu, která se na celkovém počtu těchto zařízení podílí 75 %. Ke konci roku 2004 bylo těchto zařízení v Královéhradeckém kraji celkem 33 a pracovalo v nich 32 lékařů a 218 středních zdravotnických pracovníků. Proti roku 2000 3 zařízení ubyla, naproti tomu se však výrazně zvýšil počet jejich pracovníků, a to o více než tři čtvrtiny lékařů a o třetinu středního zdravotnického personálu. Zvláštní zdravotnická zařízení nabízela v roce 2004 celkem 253 míst, v roce 2000 to bylo 313 míst.

Tab. 4.5.2 Kalendářní dny pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Kalendářní dny pracovní neschopnosti	5 718 130	5 974 396	5 916 605	5 781 200	4 923 050	-13,9	-3,7	100,0	100,0
v tom podle příčiny:									
pro nemoc	5 191 085	5 440 762	5 334 533	5 213 436	4 385 227	-15,5	-4,1	90,8	89,1
pro pracovní úrazy	234 781	225 659	245 798	232 219	221 862	-5,5	-1,4	4,1	4,5
pro ostatní úrazy	292 264	307 975	336 274	335 545	315 961	8,1	2,0	5,1	6,4
v tom podle okresů:									
Hradec Králové	1 916 497	1 997 760	1 928 033	1 908 553	1 682 401	-12,2	-3,2	33,5	34,2
Jičín	671 416	703 669	744 731	719 747	576 323	-14,2	-3,7	11,7	11,7
Náchod	1 062 019	1 097 467	1 112 749	1 101 307	940 949	-11,4	-3,0	18,6	19,1
Rychnov nad Kněžnou	736 757	770 897	769 084	773 001	629 479	-14,6	-3,9	12,9	12,8
Trutnov	1 331 441	1 404 603	1 362 008	1 278 592	1 093 898	-17,8	-4,8	23,3	22,2

Síť **zařízení lékárenské péče** zahrnuje lékárny (a odloučená oddělení výdeje léčiv) a výdejny zdravotnických prostředků. Jejich počet dlouhodobě narůstá, oproti roku 2000 se jejich počet (bez detašovaných pracovišť) na území kraje zvýšil ze 111 na 141 v roce 2004, tj. o 27 %, přitom včetně detašovaných pracovišť jich bylo celkem 157 (z toho 5 výdejen zdravotnických prostředků). Na 1 lékárnou v kraji (vč. detašovaných pracovišť) připadalo v průměru 3 601 obyvatel, v roce 2000 to bylo 4 967 obyvatel (bez detašovaných pracovišť). V oboru lékárenské péče pracovalo v Královéhradeckém kraji 371 farmaceutů a 211 farmaceutických asistentů.

Hygienickou službu zabezpečovala v kraji (po restrukturalizaci v roce 2003) celkem 2 zařízení, Krajská hygienická stanice a Zdravotní ústav, přitom KHS je pověřena výkonem státní správy. Tuto službu zabezpečovalo v roce 2004 10 lékařů a 85 středních zdravotnických pracovníků.

Průměrný počet nemocensky pojištěných osob pokračoval i ve sledovaném období ve své klesající tendenci, když se v průběhu let 2000 – 2004 jejich počet snížil o 13,5 tisíc osob, tj. o 5,7 % na 223 tisíc osob (proti roku 1991 poklesl počet nemocensky pojištěných osob téměř o pětinu). V souvislosti s tím se výrazně snížil i počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, tento ukazatel je však třeba hodnotit v relativní výši, tj. ve vztahu ke stejnému počtu pojištěných. Na 100 nemocensky pojištěných osob připadalo v roce 2000 90,94 případů, v roce 2004 došlo k poklesu na 65,16 případů. K výraznému snížení došlo především proti předchozímu roku (86,31 nově hlášených případů na 100 pojištěnců), kdy vstoupil v platnost zákon č. 421/2003 Sb., kterým došlo ke změnám v nemocenském pojištění (např. snížení procentní sazby nemocenského za první tři dny pracovní neschopnosti z 50 % na 25 % denního vyměřovacího základu). Z celkového počtu 145 tisíc nově hlášených případů pracovní neschopnosti v roce 2004 jich bylo 91,3 % z důvodu nemoci, 3,6 % z důvodu pracovních a 4,7 % z důvodu ostatních úrazů. Meziročně se podstatně snížil počet případů pracovní neschopnosti pro nemoc (o více než čtvrtinu), zatímco nově hlášené případy pro pracovní úrazy poklesly proti roku 2003 o 6,1 %, pro ostatní úrazy o 14,4 %. Z odvětvového hlediska bylo nejvíce nových případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců hlášeno stejně jako v předchozích letech ve stavebnictví a v průmyslu (83,31, resp. 82,81 nově hlášených případů), nejméně ve vzdělávání (54,15).

Celkem bylo v Královéhradeckém kraji zameškáno z důvodu pracovní neschopnosti v roce 2004 4 923 tisíc kalendářních dnů. Ve sledovaném období se jejich počet postupně meziročně snižoval o 3,7 %, celkem za pět let o 13,9 % (proti roku 1991 to bylo o pouhých 0,4 % méně). Na celkové snížení měl podstatný vliv

především úbytek zameškaných kalendářních dnů pro nemoc (15,5 %) a snížení zameškaných dnů z důvodu pracovních úrazů (5,5 %), naproti tomu byl za sledované období zaznamenán 8,1 % nárůst nepracovních úrazů. Skutečný dopad pracovní neschopnosti do využití fondu pracovní doby vyjadřuje především počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na jeden případ. **Průměrná doba trvání jednoho případu pracovní neschopnosti** činila v roce 2004 33,9 dne, před pěti lety to bylo 26,6 dne, v roce 1991 pouze 18,1 dne (to znamená prodloužení o 27,4 %, resp. o 87,3 %). Nejdelší léčbu vyžadují dlouhodobě nepracovní úrazy, v roce 2004 to bylo 45,83 dne, pracovní úrazy 42,65 dne, 1 případ pracovní neschopnosti pro nemoc trval průměrně 32,93 dne. Nejdelší dobu trvala v roce 2004 pracovní neschopnost 1 pracovníka v zemědělství a v dopravě a spojích (40,50, resp. 37,53 dne), nejkratší u pracovníků veřejné správy (24,80 dne). V roce 2004 bylo průměrně denně v rámci Královéhradeckého kraje 13 451 práce neschopných pracovníků, proti výchozímu roku sledovaného období to bylo o 13,9 % méně (proti roku 1991 o 0,7 % méně).

Podíl celkové délky pracovní neschopnosti na kalendářním fondu času nemocensky pojištěných osob vyjadřuje jeden z hlavních souhrnných ukazatelů nemocnosti a úrazovosti, **průměrné procento pracovní neschopnosti**. V roce 2004 dosáhlo průměrné procento pracovní neschopnosti hodnotu 6,033 %, tzn. že v daném roce bylo průměrně na svých pracovištích 93,967 % nemocensky pojištěných osob (zaměstnanců). Proti výchozímu roku sledovaného období se průměrné procento pracovní neschopnosti snížilo o 0,573 bodu, meziročně pak o 0,949 bodu. Průměrné procento pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy v průběhu pěti let v podstatě stagnovalo, průměrné procento pro nepracovní úrazy se zvýšilo nepatrně, takže rozhodující vliv na snížení průměrného procenta pracovní neschopnosti měl pokles procenta pro nemoc (proti roku 2000 o 0,623 bodu, ale proti 2003 o 0,922 bodu). Významné – dvojnásobné - odchylky průměrného procenta pracovní neschopnosti ukazuje odvětvové členění: nejvyšší procento bylo v roce 2004 ve stavebnictví a v průmyslu (7,945 %, resp. 7,534 %), nejnižší ve vzdělávání (3,954 %).

Tab. 4.5.3 Průměrné procento pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Průměrné procento pracovní neschopnosti	6,606	7,010	7,032	6,982	6,033	-0,573
v tom podle příčiny:						
pro nemoc	5,997	6,383	6,340	6,296	5,374	-0,623
pro pracovní úrazy	0,271	0,265	0,292	0,280	0,272	0,001
pro ostatní úrazy	0,338	0,361	0,400	0,405	0,387	0,050
v tom podle okresů:						
Hradec Králové	6,214	6,664	6,432	6,399	5,658	-0,556
Jičín	6,373	6,606	6,868	6,818	5,679	-0,695
Náchod	6,597	6,923	7,007	7,094	6,190	-0,406
Rychnov nad Kněžnou	6,882	7,384	7,406	7,630	6,511	-0,371
Trutnov	7,246	7,672	7,985	7,626	6,493	-0,753

V rámci Královéhradeckého kraje byl nejvyšší průměrný počet nemocensky pojištěných osob v okrese Hradec Králové (36,4 % z jejich celkového počtu v kraji). S tím také souvisí nejvyšší počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti a nejvíce zameškaných kalendářních dnů (35,0 %, resp. 34,2 %) v hradeckém okrese. Vypovídací hodnotu o vývoji pracovní neschopnosti však mají relativní ukazatele, které byly v roce 2004 v okrese Hradec Králové v rámci kraje nejpriznivější. Na 100 nemocensky pojištěných osob bylo hlášeno 62,65 nových případů pracovní neschopnosti (v průměru kraje to bylo 65,16), průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti byla 33,05 dní (33,89 dní), tím bylo v okrese dosaženo i nejnižší průměrné procento pracovní neschopnosti 5,658 % (6,033 %). Obdobně příznivé hodnoty byly také v okrese Jičín (62,96 nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců, 1 pracovní neschopnost trvala v průměru 33,01 dní, průměrné procento pracovní neschopnosti 5,658 %).

Výrazně vyšší hodnoty jednotlivých ukazatelů pracovní neschopnosti byly v roce 2004 zaznamenány v okrese Trutnov (68,47 nově hlášených případů na 100 pojištěných, průměrná doba 1 případu trvala 34,71 dní, průměrné procento pracovní neschopnosti bylo 6,493 %) a na Rychnovsku s nejdelší dobou trvání 1 případu pracovní neschopnosti (35,98 dní) a nejvyšším průměrným procentem pracovní neschopnosti (6,511 %) v rámci Královéhradeckého kraje.

Ve srovnání s průměrem České republiky měl Královéhradecký kraj v roce 2004 výrazně vyšší počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců (průměr České republiky 61,64 případů), nejméně to bylo v Hl. městě Praze (53,38 případů), nejvíce na Liberecku (68,31 případů). Průměrná délka trvání 1 případu pracovní neschopnosti byla v kraji proti České republice o 0,88 dne kratší (průměr České

republiky 34,77 dní), přitom nejkratší doba byla v Hl. městě Praze (31,57 dní) a na Karlovarsku (31,61 dní), naopak nejdelší trvání 1 případu bylo v Moravskoslezském kraji (40,52 dní). Průměrné procento pracovní neschopnosti činilo v České republice 5,857 %, do šestiprocentní hranice bylo dosaženo v Hl. městě Praze (4,605 %) a ve Středočeském, Karlovarském a Ústeckém kraji, nejnepříznivější hodnoty dosáhl tento ukazatel ve Zlínském a Moravskoslezském kraji (6,883 %, resp. 6,824 %).

4.6. Sociální péče

V roce 2004 bylo v Královéhradeckém kraji celkem 150 **zařízení sociální péče** s celkovou kapacitou 6 794 míst včetně 2 162 bytů v domech s pečovatelskou službou. Ve srovnání s rokem 2000 se počet zařízení zvýšil o 22 (tj. o 17,2 %): přibylo 12 ostatních zařízení sociální péče (charitní a azylové domovy, ubytovny, zařízení pěstounské péče, dětské vesničky, domovy pro matky s dětmi atd.), 10 domů s pečovatelskou službou a jeden domov důchodců, na druhé straně se snížil o 1 počet ústavů sociální péče pro mládež. Výrazný růst ostatních zařízení sociální péče má řešit sociální potřeby lidí, kteří se z nejrůznějších důvodů ocitnou ve složité životní situaci. Počet míst (včetně bytových jednotek) se celkem zvýšil o desetinu, nejvíce právě v ostatních zařízeních sociální péče (o 281 míst, tj. o 176,7 %) a v domech s pečovatelskou službou, ve kterých přibylo 216 (11,1 %) bytových jednotek.

Tab. 4.6.1 Zařízení sociální péče k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Ústavy sociální péče pro dospělé	5	5	5	5	5	0
místa	308	310	310	310	310	2
Ústavy sociální péče pro mládež	9	9	8	8	8	-1
místa	626	581	548	532	544	-82
Domovy důchodců	28	30	29	29	29	1
místa	2 193	2 310	2 351	2 365	2 354	161
Domovy - penziony pro důchodce	11	11	10	10	11	0
místa	636	638	641	663	680	44
Domy s pečovatelskou službou	62	67	70	68	72	10
bytové jednotky	1 946	2 011	2 079	2 115	2 162	216
Ostatní zařízení sociální péče	5	5	7	11	17	12
místa	159	157	227	252	440	281
Dětské domovy	8	8	8	8	8	0
místa	305	305	304	304	304	-1

Nejvyšší podíl (48,0 %) z celkového počtu zařízení sociální péče v kraji zaujímaly v roce 2004 domy s pečovatelskou službou s necelou třetinou bytových jednotek z celkového počtu míst. Více než čtvrtinu (26,7 %) tvořily domovy důchodců a penziony pro důchodce, ve kterých bylo umístěno celkem 3 034 osob. To znamená, že na 1 000 obyvatel Královéhradeckého kraje ve věku 65 a více let připadalo v roce 2004 zhruba 38 míst v domovech a penzionech pro důchodce, v roce 2000 to bylo 35 míst. Podle projekce obyvatelstva se bude počet obyvatel starších 65 let v Královéhradeckém kraji průměrně meziročně zvyšovat o zhruba 1 350 osob (v roce 2004 jich bylo 80 722), takže v roce 2010 by jejich počet dosáhl 88,2 tisíc. Z toho vyplývá, že v roce 2010 by na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let, při současném počtu míst v domovech důchodců a v penzionech pro důchodce, připadalo 34 míst, v roce 2015 by to bylo již pouze 29 míst.

Nejhustší síť zařízení sociální péče je na Trutnovsku (více než čtvrtina) a na Rychnovsku a Náchodsku (v každém okrese pětina) z celkového počtu zařízení na území kraje.

V roce 2004 bylo v Královéhradeckém kraji celkem 146,7 tisíc příjemců důchodů celkem, proti roku 2000 se jejich počet zvýšil o 2,6 %. Ve struktuře podle druhu důchodu převládaly osoby pobírající plný starobní důchod (51,8 %), necelá čtvrtina příjemců pobírala vdovský důchod (vč. kombinovaných) a 14,1 % plný invalidní důchod. Zbývajících zhruba 12 % pak připadalo na částečné invalidní důchody, vdovecké, sirotčí a poměrné starobní důchody. Průměrný věk všech příjemců důchodů činil 65 let, přitom osoby pobírající plný starobní důchod byly průměrně ve věku 67 let. V porovnání s rokem 2000 došlo k nejvyššímu nárůstu příjemců částečných invalidních důchodů (téměř o čtvrtinu), o 12,1 % se zvýšil počet příjemců vdoveckých

důchodů. S výjimkou sirotčích důchodů a poměrných starobních důchodů se mírně zvýšily i počty příjemců zbývajících typů důchodů.

Z celkového počtu příjemců důchodů bylo v kraji 55,5 tisíc mužů (37,8 %) a 91,3 tisíc žen (62,2 %). Struktura důchodů, které pobírali muži a ženy, se podstatně lišila. Plný starobní důchod pobíralo 58,8 % mužů a 47,5 % žen, vdovecký důchod necelá desetina mužů, ale vdovský důchod více než třetina žen, plný invalidní důchod pak zhruba pětina mužů a desetina žen. Důchodci pobírající důchod byli průměrně ve věku 64 let, přitom příjemci plného starobního důchodu byli průměrně ve věku 70 let. Průměrný věk důchodkyň byl 65 let, stejně jako věk žen pobírajících plný starobní důchod. Průměrný věk důchodců pobírajících vdovský a vdovecký důchod byl v podstatě shodný (74 let u mužů, 73 let u žen).

Tab. 4.6.2 Vybrané ukazatele sociálního zabezpečení

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Příjemci důchodů celkem (prosinec)	143 073	144 002	143 973	144 913	146 737	3 664
z toho plných starobních	74 489	75 267	74 316	74 501	75 963	1 474
Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu v Kč (prosinec)	6 187	6 699	6 725	6 968	7 162	975
Výdaje na dávky nemocenského pojištění (mil. Kč)	1 436	1 573	1 715	1 753	1 502	66
z toho:						
nemocenské	1 240	1 353	1 480	1 503	1 252	12
peněžitá pomoc v mateřství	146	159	180	188	207	61
podpora při ošetřování člena rodiny	50	61	55	61	43	-7
Držitelé průkazů zdravotně postižených (k 31. 12.)	17 993	18 207	18 070	18 812	20 540	2 547
Osoby v evidenci sociálně potřebných	22 753	13 857	10 997	.	.	x
Žadatelé o umístění v domově důchodců	1 757	1 863	1 468	2 833	648	-1 109
Žadatelé o umístění v penzionu pro důchodce	860	995	833	777	484	-376
Neuspokojení žadatelé o byt v domě s pečovatelskou službou	1 699	2 058	2 016	1 964	1 672	-27
Osoby, jimž byla poskytnuta pečovatelská služba	8 299	6 423	5 861	6 760	4 107	-4 192
Výdaje na pečovatelskou službu (mil. Kč)	66 792	71 019	77 337	85 212	49 213	-17 579

Průměrná měsíční výše vypláceného plného starobního důchodu činila v Královéhradeckém kraji v prosinci 2004 částku 7 162 Kč. Zatímco průměrná měsíční výše starobního důchodu mužů činila 7 898 Kč, ženám byl průměrný starobní důchod vyplácen v částce 6 607 Kč. V porovnání se starobním důchodem vypláceným v prosinci 2000 došlo k jeho nárůstu o 975 Kč, tj. o 15,8 %. Vdovecké důchody byly v prosinci 2004 vypláceny vdovcům ve výši 8 437 Kč, vdovské důchody vyplácené vdovám činily 7 778 Kč. Z porovnání příjemců starobních důchodů podle jeho výše se v Královéhradeckém kraji nejvíce mužů (42,3 %) nacházelo ve skupině, která pobírala důchod ve výši 7 000 – 7 999 Kč, více než třetina mužů pobírala 8 000 – 9 999 Kč, nad 10 tisíc Kč mělo vyměřený starobní důchod 5,1 % mužů. Naproti tomu téměř polovina žen (49,9 %) pobírala starobní důchod ve výši 6 000 – 6 999 Kč, pětina ve výši 7 000 – 7 999 Kč a další necelá pětina pobírala 5 000 – 5 999 Kč (podíl mužů pobírajících důchod v této skupině byl 1,5 %). Pouze 0,5 % žen byl vyplácen nejvyšší důchod – nad 10 tisíc Kč.

Průměrný starobní důchod vyplácený v Královéhradeckém kraji byl o 108 Kč (o 1,5 %) nižší než průměrný starobní důchod v České republice, nejvyšší průměrný starobní důchod byl v prosinci 2004 vyplácen v Hl. m. Praze (7 778 Kč), nejnižší na Vysočině (7 060 Kč).

Dávkový systém **nemocenského pojištění** tvoří dávky odvozené z ekonomické činnosti: nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. V rámci nemocenského pojištění bylo v Královéhradeckém kraji v roce 2004 vyplaceno 1 502 mil. Kč, tj. o 66 mil. Kč (4,6 %) více než v roce 2000, ale o 251 mil. Kč (14,3 %) méně než v předchozím roce. Tento vývoj odpovídá úsporným opatřením, která jsou spojena s reformou veřejných rozpočtů a promítli se do většiny sledovaných ukazatelů sociální péče. Nejvyšší částka byla vyplacena na nemocenské, 1 252 mil. Kč (tj. 83,4 %), proti roku 2000 stoupla o necelé 1 %, pokles o zhruba 17 % proti roku 2003 ovlivnil celkový úbytek dávek nemocenského pojištění. Podstatný nárůst zaznamenala peněžitá pomoc v mateřství, v roce 2004 to bylo 207 mil. Kč, tj. o téměř 42 % více než v roce 2000, výše těchto dávek se meziročně stále zvyšuje. O 14 % proti výchozímu roku pětiletého období se však snížila podpora při ošetřování člena rodiny, v roce 2004 tento výdaj činil 43 mil. Kč.

V Královéhradeckém kraji žilo v roce 2004 20 540 držitelů průkazů zdravotně postižených, více než dvě třetiny z nich byly osoby zvláště těžce postižené. Z celkového počtu držitelů těchto průkazů bylo 851 (4,1 %)

osob ve věku do 18 let; z nich bylo 70,0 % zvláště těžce postižených a potřebovali průvodce. Počty držitelů se během pětiletého období postupně zvyšují, proti výchozímu roku 2000 o 14 %, k nejvyššímu meziročnímu přírůstku došlo proti roku 2003 o 9,2 %, tj. o 1 728 osob. Naproti tomu držitelů průkazů do 18 let proti roku 2000 výrazně ubylo (o 16,9 %), když k největšímu 30 % úbytku došlo mezi roky 2000 – 2001, poté jejich počty jen mírně rostly.

Tab. 4.6.3 Dávky státní sociální podpory

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přiznané dávky ¹⁾	2 233 256	2 159 523	2 177 383	2 107 770	2 180 629	x
Vyplacené dávky (mil. Kč) ²⁾	1 731	1 722	1 809	1 725	1 973	241
z toho:						
přídavek na dítě	711	714	741	693	658	-53
sociální příspěvek	325	307	318	296	267	-58
příspěvek na bydlení	120	122	136	128	116	-4
příspěvek na dopravu	62	71	80	79	54	-8
rodičovský příspěvek	428	425	440	431	561	133
zaopatřovací příspěvek	1	1	1	0	0	0
pěstounská péče	21	22	22	24	24	3
z toho:						
na potřeby dítěte	16	17	17	18	18	2
odměna pěstouna	5	5	5	5	5	1
porodné	32	33	43	44	45	13
pohřebné	29	28	28	30	28	-1

¹⁾ v letech 2000 - 2002 bez zpětně přiznaných dávek

²⁾ včetně zpětně vyplacených dávek

Proti výchozímu roku 2000 se snížil počet žadatelů o umístění v domově důchodců nebo v penzionu pro důchodce 2,3krát, ale proti předchozímu roku 2003 již 3,2krát. Přitom podstatnější úbytek byl zaznamenán u žadatelů o umístění v domově důchodců, téměř dvě třetiny proti roku 2000 a více než tři čtvrtiny proti roku 2003, žadatelů o umístění v penzionu pro důchodce bylo v roce 2004 proti roku 2000 o 43,7 % méně, proti roku 2003 o zhruba třetinu méně. Nejvíce neuspokojených žadatelů o byt v domě s pečovatelskou službou bylo v roce 2001, celkem 2 058 osob, jejich počet se však postupně snižoval až na 1 672 v roce 2004, přitom k jejich největšímu úbytku o téměř 15 % došlo opět proti předchozímu roku.

Komplex pečovatelských služeb patří mezi služby terénní, které jsou poskytovány v domácnostech. V roce 2004 byla poskytnuta pečovatelská služba 4 107 osobám, tj. o polovinu méně než v roce 2000 a o téměř 40 % méně než v roce 2003, stejně tak výrazně se snížily i výdaje na pečovatelskou službu, proti roku 2000 o více než čtvrtinu (o 17,6 mil. Kč), proti předchozímu roku o 42,2 % (o 36 mil. Kč).

Dávky státní sociální podpory jsou poskytovány v závislosti na výši příjmů (přídavek na dítě, sociální příspěvek, příspěvek na bydlení, příspěvek na dopravu) nebo jejich vyplacení s výši příjmu nesouvisí (rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné). V roce 2004 bylo čerpáno 2 181 tis. dávek státní sociální podpory (včetně zpětně přiznaných dávek), tj. o 52,6 tis. (o 2,4 %) méně než v roce 2000 (údaj za rok 2000 je však bez zpětně přiznaných dávek). Ve finančním objemu představoval tento počet částku 1 973 mil. Kč a byl naopak o 241 mil. Kč (o 14,0 %) vyšší než ve výchozím roce pětiletého období.

Podstatně více bylo dávek závislých na výši příjmů, celkem 1 873 tis., a v roce 2004 byly vyplaceny ve výši 1 095 mil. Kč. Největší podíl tvořily přídavky na dítě (60,1 %) a sociální příplatky (téměř čtvrtinu). Proti roku 2000 bylo čerpáno z účtů státní sociální podpory na tyto dávky o 123 mil. Kč (o 10,1 %) finančních prostředků méně, přitom nejvyšší absolutní (58 mil. Kč) i relativní (17,9 %) úbytek byl zaznamenán u sociálního příplatku, přídavky na dítě byly nižší o 53 mil. Kč, tj. o 7,4 %. Zároveň poklesly i vyplacené finanční prostředky na bydlení a na dopravu (tento příspěvek však byl v polovině roku 2004 zrušen).

Dávek nezávislých na výši příjmů bylo přiznáno v roce 2004 celkem 308 tis. a celkový objem čerpaných částek dosáhl 877 mil. Kč. Proti roku 2000 se zvýšil o 363,8 mil. Kč a to vlivem výrazného nárůstu rodičovského příspěvku o 133 mil. Kč (o 31,1 %) na 561 mil. Kč. Se zvyšujícím se počtem narozených dětí došlo k nárůstu počtu dávek porodného, které byly vyplaceny ve výši 45 mil. Kč (nárůst 13 mil. Kč, 40,8 %),

naopak z důvodu velice pozvolného snižování počtu zemřelých bylo proti roku 2000 vyplaceno o necelý 1 mil. Kč pohřebního méně. Dávky pěstounské péče (tj. souhrn 4 dávek: příspěvek na potřeby dítěte, odměna pěstouna, převzetí dítěte a příspěvek na motorové vozidlo) činily 24 mil. Kč (nárůst 3,8 mil. Kč, 18,3 %), přitom mírně rostly především prostředky vynakládané na potřeby dítěte. V souvislosti s ukončením základní vojenské služby ke konci roku 2004 klesl o více než dvě třetiny počet zaopatřovacích příspěvků a s tím i výše finančních prostředků, za rok 2004 činila již pouze 186 tisíc Kč. Navíc proti předešlému období bylo v červnu roku 2004 vyplaceno celkem 110 tisíc mimořádných a jednorázových dávek příspěvku na dítě v celkovém objemu 219 mil. Kč.

4.7. Kriminalita

V Královéhradeckém kraji bylo podle údajů Policejního prezidia České republiky zjištěno v roce 2004 celkem 12 572 **trestných činů**. Jejich počet se v období 2000 – 2004 mírně snižoval, proti výchozímu roku o 6,1 %. Proti roku 1993, kdy počet zjištěných trestných činů dosáhl z dlouhodobého hlediska (po roce 1991) nejvyšší hodnoty (15 362), se jejich počet snížil o 18,2 %. V mezikrajském srovnání se na celkovém počtu zjištěných trestných činů v České republice ve výši 351 tisíc podílel Královéhradecký kraj 3,6 %, nejvyšší podíl tvořily trestné činy spáchané v Hl. městě Praze (27,7 %), nejméně jich bylo spácháno na Vysočině (2,4 %).

4.7.1 Trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zjištěné trestné činy	13 394	12 978	13 307	12 691	12 572	-822
z toho:						
hospodářská kriminalita	2 197	2 041	1 976	1 686	1 651	-546
obecná kriminalita	9 959	9 777	10 068	9 727	9 699	-260
z toho:						
loupeže	90	94	103	129	160	70
vloupání do bytů	265	310	328	273	362	97
znásilnění	28	25	24	23	22	-6
vraždy	7	8	11	8	9	2
Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	24,3	23,6	24,3	23,2	23,0	x
z toho:						
hospodářská kriminalita	4,0	3,7	3,6	3,1	3,0	x
obecná kriminalita	18,1	17,8	18,4	17,8	17,7	x

Ve více než 77 % ze všech spáchaných trestných činů na území Královéhradeckého kraje se jednalo o činy tzv. obecné kriminality (tj. násilné, mravnostní a majetkové trestné činy, podvody a zpronevěry a ostatní majetkové a kriminální trestné činy), 13,1 % tvořila hospodářská kriminalita. Snižování celkové trestné činnosti bylo způsobeno především nižším počtem zjištěných skutků hospodářské kriminality (o téměř čtvrtinu), obecná kriminalita poklesla o pouhých 2,6 %. Zatímco v rámci České republiky připadalo v roce 2004 na 1 000 obyvatel 34 trestných činů celkem, v Královéhradeckém kraji to bylo 23 trestných činů, z toho u obecné kriminality byl tento ukazatel zjištěn ve výši zhruba 18 trestných činů na 1 000 obyvatel, u hospodářské kriminality 3 trestné činy. Vyšší hodnota než celorepublikový průměr byla v roce 2004 zaznamenána pouze ve třech krajích (v Hl. městě Praze 83, v Ústeckém kraji 39 a v Libereckém kraji 36 trestných činů na 1 000 obyvatel). Celková objasněnost trestných činů se za sledované období snížila ze zhruba dvou třetin v roce 2000 na necelou polovinu v roce 2004. Výrazně vyšší objasněnost byla u hospodářské kriminality – v roce 2004 téměř tři čtvrtiny objasněných trestných činů, u obecné kriminality se podařilo objasnit zhruba 40 % trestných skutků.

O více než tři čtvrtiny se v Královéhradeckém kraji zvýšil za sledované pětileté období počet loupeží, které však narůstají dlouhodobě a nepřetržitě. Počet vloupání do bytů se od počátku 90. let stále zvyšoval až do roku 1997 (maximum – 382 vloupání), poté došlo k poklesu tohoto typu trestné činnosti až na 265 vloupání v roce 2000, za poslední pětileté období se jejich počet opět o více než třetinu zvýšil. Objasněnost těchto činů v roce 2004 byla 63,1 % u loupeží, vloupání do bytů bylo objasněno v 33,9 % případů. Objasněnost násilných deliktů jako znásilnění a vraždy je dlouhodobě vysoká, v roce 2004 činila 81,8 %, resp. 88,9 %. Počet těchto nejzávažnějších trestných činů se dlouhodobě stále snižuje, nejvíce znásilnění bylo zaznamenáno v roce 1996 (43 případů), nejvíce vražd v roce 1998 (17 případů).

V Královéhradeckém kraji bylo v roce 2004 stíháno nebo vyšetřováno celkem 5 684 osob, z nichž téměř 40 % byly osoby již dříve stíhané (recidivisté), v 5,6 % trestných činů byli stíháni mladiství (osoby, které dovršily 15tý rok a nepřekročily 18tý rok svého věku) a ve 3,6 % děti. Podíl stíhaných mladistvých a dětí v Královéhradeckém kraji je mírně vyšší než celorepublikový průměr (5,1 %, resp. 3,0 %).

Nejvíce kriminálních činů bylo spácháno v okrese Hradec Králové, téměř třetina všech spáchaných skutků na území kraje, více než pětina pak v okrese Trutnov. Zatímco v hradeckém okrese se tento podíl v uplynulých pěti letech na úhrnu kraje stále zvyšoval (o 3,3 body proti výchozímu roku), na Trutnovsku se naopak snižoval. Nejméně se na kriminalitě kraje podílí dlouhodobě okres Rychnov nad Kněžnou, v roce 2004 to bylo zhruba 12 %.

Tab. 4.7.2 Zjištěné trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	Trestné činy celkem			z toho					
				hospodářská kriminalita			obecná kriminalita		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Česká republika	391 310	351 090	89,7	37 582	33 203	88,3	327 880	292 913	89,3
Královéhradecký kraj	13 394	12 572	93,9	2 197	1 651	75,1	9 959	9 699	97,4
Hradec Králové	3 849	4 007	104,1	600	602	100,3	2 856	3 045	106,6
Jičín	1 958	1 813	92,6	202	241	119,3	1 608	1 395	86,8
Náchod	2 596	2 454	94,5	483	319	66,0	1 865	1 894	101,6
Rychnov nad Kněžnou	1 784	1 485	83,2	450	191	42,4	1 175	1 131	96,3
Trutnov	3 207	2 813	87,7	462	298	64,5	2 455	2 234	91,0

Ve všech okresech kraje s výjimkou okresu Hradec Králové došlo v porovnání roku 2004 s výchozím rokem 2000 k poklesu celkové trestné činnosti. Trestné činy hospodářské kriminality se podstatně zvýšily na Jičínsku (téměř o pětinu), v hradeckém okrese zůstaly zhruba na stejné úrovni, výrazně méně (téměř 2,5krát) jich bylo spácháno na Rychnovsku. Kategorie obecné kriminality zaznamenala nárůst opět v okrese Hradec Králové a dále v okrese Náchod.

Nejméně kriminálních činů na 1 000 obyvatel bylo v kraji spácháno v okrese Rychnov nad Kněžnou a Náchod (19, resp. 22), naopak nejvyšší hodnota byla evidována v okrese Hradec Králové a Jičín (25, resp. 24). Na Rychnovsku a na Náchodsku byla v roce 2004 objasněnost celkové trestné činnosti více než 50 % (55,6 %, resp. 52,7 %), nejnižší pak v okrese Hradec Králové (46,4 %).

Celkově nepříznivý vývoj byl zaznamenán v **dopravní nehodovosti**. Policie České republiky šetřila v Královéhradeckém kraji v roce 2004 celkem 10 180 dopravních nehod, při kterých bylo 76 osob usmrceno, 354 osob zraněno těžce a 1 369 osob zraněno lehce. Věcná škoda při těchto nehodách dosáhla 456,4 milionu Kč.

Porovnání hodnot základních ukazatelů s výchozím rokem 2000 je následující: dopravní nehody sice poklesly o 4,4 % (absolutně o 468), proti jednotlivým letům 2001-2003 však byl zaznamenán každoroční nárůst (proti roku 2001 o 12,8 %, tj. o 1 157, proti roku 2003 o 8,7 %, tj. o 818). Nejvíce osob bylo usmrceno v roce 2002 (celkem 102), poté se jejich počet snižoval až na 76 v roce 2004, tj. nejméně za pětileté období. Počet zraněných osob celkem se proti roku 2000 zvýšil o 2,1 % (tj. o 35 osob), přitom více přibýlo těžce zraněných (téměř 7 %, 23 osob). O více než pětinu se zvýšila způsobená hmotná škoda, tj. o více než 82 milionů Kč.

U nejvíce dopravních nehod jsou na vině dlouhodobě řidiči motorových vozidel, v roce 2004 jich zavinili 92,0 %. Hlavní příčinou dopravních nehod byl především nesprávný způsob jízdy (v 57,1 %), téměř pětina nehod byla způsobena nepřiměřenou rychlostí, 15,2 % řidičů nedalo přednost v jízdě, pod vlivem alkoholu bylo způsobeno 3,8 % nehod. V porovnání s předchozím rokem byla struktura příčin dopravních nehod v podstatě shodná. Počet nehod pod vlivem alkoholu se podstatně snížil především ve srovnání s rokem 2002: ubyla jich více než pětina, snížil se při nich počet usmrcených osob (o 10), počet těžce i lehce zraněných (o 21, resp. o 42) a hmotná škoda byla nižší o necelé 4 miliony Kč.

V rámci Královéhradeckého kraje bylo nejvíce dopravních nehod způsobeno v okrese Hradec Králové (37,1 %), včetně nejvyšších podílů sledovaných ukazatelů: třetina usmrcených osob, více než čtvrtina zraněných osob a především zdokumentované škody ve výši 180 milionů Kč, tj. 39,5 % celkové věcné škody způsobené na území kraje. Druhá nejhorší dopravní nehodovost byla na Trutnovsku, kde byl zaznamenán nejvyšší podíl dopravních nehod způsobených na území kraje pod vlivem alkoholu (více než čtvrtina). Naopak nejméně se na nehodovosti dlouhodobě podílí Rychnovsko, v roce 2004 tam byla způsobena necelá desetina všech dopravních nehod v kraji.

Na dopravních nehodách způsobených v roce 2004 v České republice se Královéhradecký kraj podílí zhruba 5 %, nejvíce jich bylo zaregistrováno v Hl. městě Praze (15,1 %) a ve Středočeském kraji (13,3 %), nejméně na Karlovarsku (3,4 %). Nejvíce osob přišlo o život při dopravních nehodách ve Středočeském kraji (191 z celkových 1 215). Hranice 100 usmrčených osob byla překročena ještě v Moravskoslezském kraji (128 osob), Jihomoravském (122 osob) a dále na Ústecku a v Jihočeském kraji (110, resp. 103 osoby). Tyto kraje, spolu s Hl. městem Prahou, měly největší podíl na dopravních nehodách, kdy jako hlavní příčina byl uveden vliv alkoholu.

Nemalé hmotné škody způsobují **požáry**. V roce 2004 bylo v Královéhradeckém kraji zaregistrováno celkem 1 000 požárů, ve sledovaném pětiletém období jich bylo nejvíce v roce 2003 (1 222) a nejméně v roce 2001 (721). Způsobená škoda se meztročně neustále zvyšovala, v roce 2000 činila 50,4 mil. Kč, v roce 2004 pak dosáhla nejvyšší hodnotu, více než 187 mil. Kč (nárůst 271 %). Příčina požárů byla v průběhu pěti let obdobná, nejvíce jich bylo způsobeno technickými závadami a nedbalostí, v roce 2004 to bylo 17,3 %, resp. 13,0 %, necelá desetina požárů byla založena úmyslně. V roce 2004 zemřely při požárech 2 osoby a 58 jich bylo zraněno, nejvíce osob zemřelo a bylo zraněno v roce 2000 (9 osob, resp. 70 osob). Včasným zásahem byly v kraji uchráněny hodnoty téměř za 1 miliardu Kč.

5. EKONOMICKÝ VÝVOJ

5.1. Makroekonomický rámec

V Královéhradeckém kraji je diverzifikovaná průmyslová základna, malý počet velkých podniků, dostatečný počet kvalitních rozvojových ploch v rámci České republiky, nadprůměrně vysoký počet turistů, vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu.

Celková výkonnost ekonomiky kraje je měřena pomocí souhrnných ukazatelů, jako je hrubá přidaná hodnota, hrubý domácí produkt, tvorba hrubého fixního kapitálu, disponibilní důchod domácností.

Hrubá přidaná hodnota (HPH) v základních cenách se každým rokem zvyšovala v průměru o 5,9 %, aby v roce 2004 dosáhla výše 119 985 mil. Kč. Největší měrou se na hrubé přidané hodnotě podílel terciární sektor (52,9 %), dále sekundární sektor (41,8 %) a pouhými 5,3 % primární sektor.

Hrubý domácí produkt (HDP) v tržních cenách meziročně rostl v průměru o 6,1 % na 133 767 mil. Kč v roce 2004. Na HDP vytvořeném v České republice se kraj podílel necelými 5 % (4,8 % v letech 2001 a 2004, v ostatních sledovaných letech hodnotou 4,9 %). V přepočtu na 1 obyvatele kraje byl vytvořen HDP ve výši 244 549 Kč, což bylo 90,2 % HDP na hlavu, vytvořeného v České republice. Při mezikrajském porovnání tohoto ukazatele se v roce 2004 náš kraj nacházel na 5. místě za Hl. m. Prahou, Středočeským, Plzeňským a Jihomoravským krajem. Zatímco HDP na hlavu v Hl. m. Praze byl v roce 2004 dvojnásobně vyšší než průměr za Českou republiku, žádný jiný kraj tohoto průměru nedosáhl. Porovnáním HDP na 1 obyvatele v PPS (jednotka pro měření kupní síly) Královéhradeckého kraje s průměrem 25 členských států Evropské unie, v roce 2004 dosáhl kraj 63,9 % tohoto průměru.

Tab. 5.1.1 Regionální makroekonomické ukazatele

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Hrubá přidaná hodnota (HPH) v zákl. cenách	mil. Kč	95 292	99 734	106 960	114 599	119 985	25,9	5,9
Hrubý domácí produkt (HDP) v tržních cenách	mil. Kč	105 374	110 197	117 976	126 152	133 767	26,9	6,1
Podíl kraje na HDP České republiky (ČR=100)	%	4,9	4,8	4,9	4,9	4,8	¹⁾ -0,1	x
Vývoj HDP (stálé ceny roku 1995, min. rok=100)		.	99,1	105,1	105,2	102,3	x	x
HDP na 1 obyvatele	Kč	191 139	200 157	215 012	230 322	244 549	27,9	6,4
HDP na 1 obyvatele (ČR=100)		91,3	88,4	90,8	91,9	90,2	¹⁾ -1,1	x
HDP na 1 obyvatele v PPS ²⁾ (EU 25 = 100) ³⁾		59,2	58,4	61,4	63,3	63,9	¹⁾ 4,7	x
HDP na 1 zaměstnance	Kč	485 595	514 226	527 745	609 800	656 882	35,3	7,8
HDP na 1 zaměstnance (ČR=100)		89,1	87,5	88,1	93,6	93,3	¹⁾ 4,2	x
Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK)	mil. Kč	28 591	24 229	32 658	26 810	28 303	-1,0	-0,3
THFK na 1 obyvatele	Kč	51 861	44 008	59 520	48 949	51 743	-0,2	-0,1
THFK na 1 obyvatele (ČR=100)		89,5	70,5	94,4	72,8	71,0	¹⁾ -18,5	x
Disponibilní důchod domácností (DDD)	mil. Kč	59 796	62 907	66 250	69 354	72 785	21,7	5,0
DDD na 1 obyvatele	Kč	108 465	114 261	120 740	126 623	133 063	22,7	5,2
DDD na 1 obyvatele (ČR=100)		97,5	97,1	96,8	97,3	97,8	¹⁾ 0,2	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

²⁾ PPS - jednotka pro měření kupní síly

³⁾ EU 25 - průměr za 25 členských zemí EU

Na tvorbě HDP v regionu se nejvíce podílel průmysl, především zpracovatelský, který má v kraji významné zastoupení. Jeho podíl na hrubé přidané hodnotě tvořil ve všech sledovaných letech více než třetinu. Meziročně však klesal, a to od podílu 37,9 % v roce 2000 na podíl 35,0 % v roce 2004. Meziročně klesal (s výjimkou roku 2004) rovněž podíl HPH v odvětví zemědělství, stavebnictví velké výkyvy nezaznamenalo.

V oblasti terciární sféry se na tvorbě hrubé přidané hodnoty nejvíce podílelo odvětví dopravy, finanční zprostředkování a činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu a dále vzdělávání, zdravotní a sociální péče a služby.

Hodnota **tvorby hrubého fixního kapitálu** (THFK) i hodnota přepočtu tohoto ukazatele na 1 obyvatele v průběhu pěti let poklesla jak v absolutních hodnotách, tak v podílu kraje na hodnotě za Českou republiku.

Disponibilní důchod domácností (DDD) naopak zaznamenal nárůst jak v absolutní hodnotě, která byla v kraji vytvořena, tak v přepočtu na 1 obyvatele i v podílu z republikové hodnoty.

Tab. 5.1.2 Hrubá přidaná hodnota podle odvětví ^{*)}

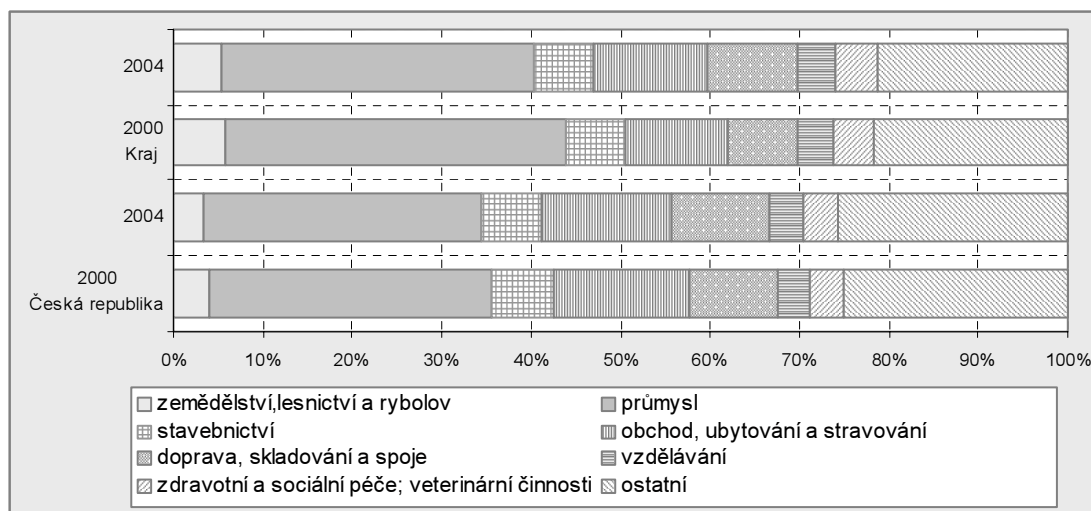
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Hrubá přidaná hodnota celkem (mil. Kč)	97 014	101 538	109 038	116 838	122 323	¹⁾ 26,1
v tom odvětví (%):						
zemědělství, myslivost, lesnictví; chov ryb	5,9	5,7	4,4	4,7	5,3	-0,6
průmysl	37,9	36,6	36,0	34,0	35,0	-2,9
stavebnictví	6,8	6,5	6,2	6,9	6,8	0,0
obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osob. potřebu; ubytování a stravování	11,5	11,6	12,5	13,9	12,7	1,2
doprava, skladování a spoje	7,9	8,9	9,4	10,1	10,1	2,2
finanční zprostředkování; činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti	13,7	13,9	14,1	12,2	11,7	-2,0
veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	5,6	5,7	6,2	6,7	6,8	1,2
vzdělávání; zdravotní a sociální péče; ostatní veřejné, sociální a osobní služby	10,9	11,2	11,1	11,5	11,8	0,8
ostatní odvětví	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

^{*)} HPH včetně FISIM

¹⁾ změna v %

Významným zdrojem růstu ekonomiky v regionech jsou i **přímé zahraniční investice** (PZI). Přímá zahraniční investice odráží záměr rezidenta jedné ekonomiky (přímý investor) získat trvalou účast v subjektu, který je rezidentem v ekonomice jiné než ekonomika investora (přímá investice). Za součást přímé zahraniční investice je považován kromě podílu na základním kapitálu také reinvestovaný zisk a ostatní kapitál, zahrnující úvěrové vztahy s přímým investorem. Podle údajů ČNB objem PZI, který směřoval do našeho kraje, doznal ve sledovaném období 2000 – 2003 (údaje za rok 2004 nebyly v době vydání publikace k dispozici) až 70% pokles (z 4,6 mld. v roce 2000 na 1,4 mld. Kč v roce 2003). V mezikrajském srovnání byl jejich podíl v roce 2003 druhý nejmenší a tvořil jen 2,1 % z PZI v České republice. Ještě méně investic putovalo do Karlovarského kraje (1,2 %) a naopak nejvíce přímých zahraničních investic se dostalo Hl. m. Praha (46,3 %).

Graf 11 Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004

5.2. Organizační struktura národního hospodářství

Počet ekonomických subjektů registrovaných na území Královéhradeckého kraje ve sledovaném období meziročně narůstal. Nutno však konstatovat, že po bouřlivém vývoji na počátku 90. let se situace značně uklidnila. Jestliže v roce 2000 bylo v kraji registrováno 196,6 ekonomických subjektů na 1000 obyvatel středního stavu, v roce 2001 přesáhl jejich počet hranici 200 subjektů a v roce 2004 připadalo na 1000 obyvatel 223,6 firem, organizací a dalších subjektů. Důvodem byl na jedné straně snižující se počet obyvatel a na druhé straně, a to především, rostoucí počet ekonomických subjektů. Mezi roky 2000 a 2004 jich přibýlo téměř 13 %, průměrný meziroční nárůst se pohyboval okolo 3 %.

Z tabulky struktury subjektů **podle právní formy** je zřejmé, že více než osmdesátiprocentní podíl tvořily fyzické osoby. V této skupině pak měly největší zastoupení fyzické osoby podnikající podle živnostenského zákona nezapsané v obchodním rejstříku, kterých bylo v roce 2004 zaregistrováno 87 243. Významnou složkou skupiny byli samostatně hospodařící rolníci nezapsaní v obchodním rejstříku (více než 7,5 tisíc) a téměř 6 tisíc fyzických osob podnikajících podle jiných zákonů než živnostenského a zákona o zemědělství nezapsaných v obchodním rejstříku. Necelou dvanáctinu celkového počtu registrovaných ekonomických subjektů tvořily obchodní společnosti, z toho nejvíce bylo zaregistrováno společností s ručením omezeným (8 420 v roce 2004). Počet akciových společností se pohyboval kolem 700. Nejprudší pokles počtu zaznamenaly státní podniky. Ještě v roce 2000 jich bylo na území kraje zaregistrováno 70, v roce 2004 už pouze 39. Naopak významně, o 33,5 %, vzrostl počet subjektů s právní formou zahraniční osoba. Při průměrném ročním tempu nárůstu 7,5 % se jejich počet v roce 2004 vyšplhal na 2 111, i když ve struktuře celkového počtu subjektů zaujímaly podíl pouze 1,7 %.

Tab. 5.2.1 Registrované subjekty podle právní formy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	108 377	111 450	116 262	121 334	122 313	12,9	3,1	100,0	100,0
z toho:									
fyzické osoby	91 854	94 122	98 331	101 682	101 743	10,8	2,6	84,8	83,2
obchodní společnosti	8 375	8 775	8 940	9 202	9 574	14,3	3,4	7,7	7,8
družstva	549	560	565	572	578	5,3	1,3	0,5	0,5
zahraniční osoby	1 581	1 583	1 684	1 886	2 111	33,5	7,5	1,5	1,7
sdržení	2 555	2 604	2 783	2 815	2 945	15,3	3,6	2,4	2,4

Z pohledu meziokresního srovnání byla téměř třetina ekonomických subjektů zaregistrována v okrese Hradec Králové, samozřejmě z drtivé většiny v krajském městě. Následovaly okresy Trutnov, Náchod, Jičín a Rychnov nad Kněžnou, ve kterém mělo sídlo necelých 14 % z celkového počtu v kraji. Stejně pořadí okresů zaujímaly obchodní společnosti a soukromí podnikatelé. Jiná byla situace u zemědělských podnikatelů a samostatně hospodařících rolníků. Těch bylo nejvíce registrováno v okrese Náchod, následovaly okresy Rychnov nad Kněžnou, Hradec Králové, Jičín a Trutnov. V porovnání s ostatními kraji republiky se počtem ekonomických subjektů v roce 2004 zařadil náš kraj na 10. místo a na počtu subjektů v České republice se podílel 5,2 %.

Registr ekonomických subjektů je velice dynamická databáze, nové subjekty do ní vstupují, jiné naopak zanikají. V roce 2004 na 4 015 vzniklých subjektů zaniklo 2 356 jednotek. Největší počet je u fyzických osob nezapsaných v obchodním rejstříku, kterých v tomto roce vzniklo 2 638 a zaniklo 1 843. Společností s ručením omezeným vzniklo 549, zaniklo 147.

Struktura subjektů **podle kategorie počtu zaměstnanců** zaznamenala největší změny u kategorie bez zaměstnanců a u kategorie 1 – 5 zaměstnanců. V prvním případě jejich podíl vzrostl z 40,5 % v roce 2000 na 52,5 % v roce 2004, ve druhém případě naopak klesl z 34,2 % na 16,8 %. K poklesu mezi roky 2003 a 2004 však došlo u obou těchto kategorií. Souvisí to s novými daňovými zákony, které stanovují minimální daň. Rostoucí daňová zátěž, zvýšené odvody na pojistném a pokračující růst cen vstupů ztížily podmínky pro podnikání do takové míry, že pro řadu podnikatelů přestalo být rentabilní. S přibývajícím počtem zaměstnanců podíl subjektů na jejich celkovém počtu klesá. Z hlediska počtu zaměstnanců největší subjekt v kraji, Fakultní nemocnice Hradec Králové, spadá do kategorie 4 000 – 4 999 zaměstnanců. Podle odvětví národního hospodářství a kategorie počtu zaměstnanců bylo nejvíce „velkých podniků“ (s 250 a více zaměstnanci) registrováno v průmyslu (64 podniků z celkového počtu 94 v této kategorii podle počtu zaměstnanců).

Největší podíl na zaměstnanosti v regionu měly obchodní společnosti. Z celkového počtu 9 574 obchodních společností v roce 2004 mělo 72 těchto subjektů 250 a více zaměstnanců, tj. práci v nich našlo minimálně 18 tisíc osob. V kraji bylo v posledním sledovaném roce registrováno také 3 347 zahraničních subjektů.

Tab. 5.2.2 Registrované subjekty podle počtu zaměstnanců

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	108 377	111 450	116 262	121 334	122 313	12,9	3,1	100,0	100,0
v tom s počtem zaměstnanců:									
neuvedeno	22 706	15 026	14 871	25 783	32 716	44,1	9,6	21,0	26,7
bez zaměstnanců	43 852	69 727	75 126	69 274	64 229	46,5	10,0	40,5	52,5
1 - 5	37 020	22 101	21 734	21 504	20 551	-44,5	-13,7	34,2	16,8
6 - 19	3 086	2 933	2 876	3 051	3 051	-1,1	-0,3	2,8	2,5
20 - 49	1 029	973	998	1 067	1 089	5,8	1,4	0,9	0,9
50 - 99	367	375	355	362	374	1,9	0,5	0,3	0,3
100 - 199	186	187	176	172	177	-4,8	-1,2	0,2	0,1
200 - 499	88	83	83	79	83	-5,7	-1,5	0,1	0,1
500 - 999	33	34	32	32	34	3,0	0,7	0,0	0,0
1 000 a více	10	11	11	10	9	-10,0	-2,6	0,0	0,0

Počet živnostníků (zapsaných i nezapsaných v obchodním rejstříku) každoročně narůstal, od roku 2000 téměř o 10 tisíc (z počtu 78 232 v roce 2000 na 88 077 v roce 2004). V roce 2004 mělo pozastavenou činnost 16 014 subjektů, z toho velká většina (15 952) byli právě živnostníci.

Tab. 5.2.3 Registrované subjekty podle převažující činnosti

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	108 377	111 450	116 262	121 334	122 313	12,9	3,1	100,0	100,0
z toho:									
zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov	9 382	9 490	9 673	9 880	9 955	6,1	1,5	8,7	8,1
průmysl celkem	15 924	16 654	17 380	17 894	17 787	11,7	2,8	14,7	14,5
stavebnictví	11 870	11 881	12 813	13 705	14 277	20,3	4,7	11,0	11,7
obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost	31 796	31 897	32 686	33 061	32 475	2,1	0,5	29,3	26,6
ubytování a stravování	6 266	6 557	6 844	7 221	7 487	19,5	4,6	5,8	6,1
doprava, skladování a spoje	3 412	3 732	3 689	3 750	3 687	8,1	2,0	3,1	3,0
finanční zprostředkování	3 857	3 749	3 713	3 693	3 681	-4,6	-1,2	3,6	3,0
činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu	13 043	14 071	15 366	17 008	17 652	35,3	7,9	12,0	14,4
veřejná správa a obrana, sociální zabezpečení	930	923	938	945	895	-3,8	-1,0	0,9	0,7
vzdělávání	1 209	1 306	1 447	1 863	1 868	54,5	11,5	1,1	1,5
zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	1 798	1 816	1 856	1 947	1 950	8,5	2,0	1,7	1,6
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	8 887	9 371	9 855	10 365	10 597	19,2	4,5	8,2	8,7

Počet samostatně hospodařících rolníků zůstal konstantní a po všechny sledované roky se pohyboval okolo 7 900 rolníků (v roce 2004 včetně zemědělských podnikatelů). Z celkového počtu 7 889 rolníků v roce 2004 jich 510 obhospodařovalo zemědělskou půdu o rozloze větší než 20 hektarů. Při mezikrajském porovnání relativní hodnoty počtu samostatně hospodařících rolníků a zemědělských podnikatelů v roce 2004 na 1000 obyvatel středního stavu zaujímal náš kraj počtem 14,4 rolníků třetí místo za kraji Vysočinou a Zlínským. Na druhém konci pořadí se nacházela Praha, kde bylo logicky registrováno relativně nejméně zemědělců (1,2 subjektů na 1000 obyvatel). Při přepočtu velikosti osevní plochy k 31. 5. 2004 na jednoho samostatně

hospodářského rolníka se kraj hodnotou 22,1 hektarů zařadil na 10. místo mezi 14 kraji, když průměr za Českou republiku činil 26,7 hektarů na jednoho rolníka.

Statistická jednotka typu podnik je subjekt, který podle informací ze statistických zjišťování nebo z administrativních zdrojů vykazuje ekonomickou činnost, čili je aktivní. Takových bylo v kraji v roce 2004 zjištěno 69 502, čili 56,8 % z celkového počtu. Z okresního pohledu bylo nejvíce aktivních subjektů na Trutnovsku (59,5 %), nejméně na Rychnovsku (52,6 %).

Místní jednotka je podnik nebo jeho část (dílna, obchod, kancelář, sklad, apod.) trvale umístěný v identifikovatelném místě na území České republiky, vyjádřeném adresou. V tomto místě nebo z tohoto místa jsou vykonávány ekonomické činnosti, které provádí jeden nebo více zaměstnanců téhož podniku. Každý podnik má alespoň jednu místní jednotku. V Královéhradeckém kraji bylo v roce 2004 3 067 místních jednotek s 56 065 zaměstnanci. Z tohoto počtu bylo 1 652 místních jednotek (29 643 zaměstnanců), patřících podnikům se sídlem v kraji a členěných na místní jednotky, a 1 415 místních jednotek (26 422 zaměstnanců) podniků sídlících mimo kraj. Podniky, u kterých je činnost vykonávána pouze v sídle podniku, se na místní jednotky nečlení a ve výše uvedených hodnotách nejsou zahrnuty. Počet podniků se sídlem v Královéhradeckém kraji a členěných na místní jednotky v roce 2004 činil 1 126.

5.3. Zemědělství a lesnictví

Do odvětví zemědělství jsou zařazeny podnikatelské subjekty zemědělské prvovýroby, jejichž činností je rostlinná a živočišná výroba. V roce 2002 Český statistický úřad zharmonizoval zjišťování dat za zemědělství s legislativou Evropské unie a od tohoto roku se veškeré údaje šetří a dopočítávají pouze za zemědělský sektor bez domácích hospodářství obyvatelstva.

Z pohledu dlouhodobého vývoje význam zemědělství klesá. Jestliže jeho **podíl na hrubé přidané hodnotě** činil v roce 2000 necelých 6 % (5,9 %), klesl v roce 2002 až na 4,4 %. V následujících dvou letech podíl na hrubé přidané hodnotě zase stoupl (na 5,3 % v roce 2004), úroveň roku 2000 však nedosáhl. Přitom počet registrovaných subjektů s převažující činností zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov každým rokem narůstá. V roce 2004 bylo takových subjektů v kraji registrováno 9 955, o 573 více než v roce 2000. Z celkového počtu zpravodajských zemědělských jednotek šetřených v roce 2003 činili samostatné hospodářci rolníci nezapsaní do obchodního rejstříku téměř dvě třetiny. Přibližně pětina zpravodajských jednotek se zabývala převážně rostlinnou výrobou, další pětina převážně živočišnou výrobou a dvě pětiny kombinovanou rostlinnou a živočišnou výrobou.

Tab. 5.3.1 Souhrnný zemědělský účet (SZÚ) v roce 2003

Kód SZÚ	Ukazatel	SZÚ 2003 (mil.Kč, běžné ceny)		Přepočet na (tis. Kč)			
		kraj	ČR	1 ha zem. půdy		1 pracovníka	
				kraj	ČR	kraj	ČR
10	Rostlinná produkce ¹⁾	3 130	43 927	13	12	284	269
13	Živočišná produkce ¹⁾	3 478	46 376	14	13	315	284
14	Produkce zemědělských výrobků (10+13)	6 608	90 303	28	25	599	553
15	Produkce zemědělských služeb	98	1 335	0	0	9	8
16	Zemědělská produkce (14+15)	6 707	91 638	28	25	608	561

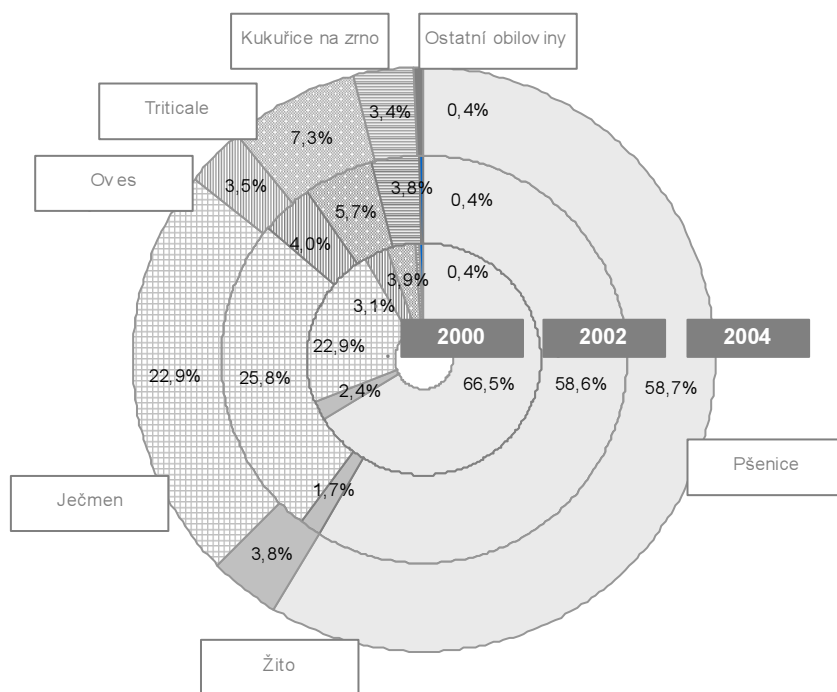
¹⁾ vč. dotací na produkty, bez daní na produkty

Souhrnný zemědělský účet v roce 2003 přepočítaný na 1 hektar půdy činil v Královéhradeckém kraji za celkovou zemědělskou produkci 28 tis. Kč, v České republice 25 tis. Kč. Rovněž částka přepočítaná na 1 pracovníka je v kraji vyšší než v České republice. Hodnoty zahrnují dotace na produkty, ale jsou bez daně na produkty. Podíl rostlinné a živočišné produkce je v podstatě vyrovnaný, živočišná produkce mírně převažuje v kraji i České republice.

Vývoj osevních ploch, sklizní i hektarových výnosů závisí z velké části na počasí. Velikost osevních ploch od roku 2000 do roku 2003 klesala, v roce 2004 zaznamenala opět nárůst, a to o 1,5 % oproti roku 2003. Nárůst osevních ploch byl v roce 2004 zaznamenán u všech hlavních plodin kromě brambor, kde osevní plochy neustále klesají. V roce 2004 byla bramborami osázena necelá polovina plochy ve srovnání s rokem 2000. Zato řepka byla vyseta na plochu o téměř 15 % větší než před čtyřmi lety. Nejenom větší osevní plocha u řepky, ale také výrazně vyšší hektarové výnosy této plodiny v roce 2004, související s mimořádně příznivým počasím, ovlivnily vysokou úrodu řepky v daném roce. Bylo sklizeno 76 771 tun

řepky, tedy o dvě třetiny více než v roce 2000 a oproti neúrodnému roku 2003 téměř dvaapůlkrát více. Hektarové výnosy se mezi posledními dvěma lety zvýšily o 2 tuny, z 1,76 na 3,79 tuny řepky na 1 hektar. Výjimečně úrodný rok 2004 byl zaznamenán i u dalších základních plodin, u obilovin i brambor. V roce 2004 v porovnání s předchozím rokem stouply hektarové výnosy u obilovin celkem více než o třetinu, u brambor celkem o čtvrtinu. Osevní plochy kraje zaujímaly v roce 2004 přibližně 6,5 % osevní plochy České republiky, na sklizni obilovin se kraj podílel 6,1 %, na sklizni brambor 3,6 %.

Graf 12 Osevní plochy obilovin (stav k 31. 5.)

Tab. 5.3.2 Sklizeň zemědělských plodin (v t)

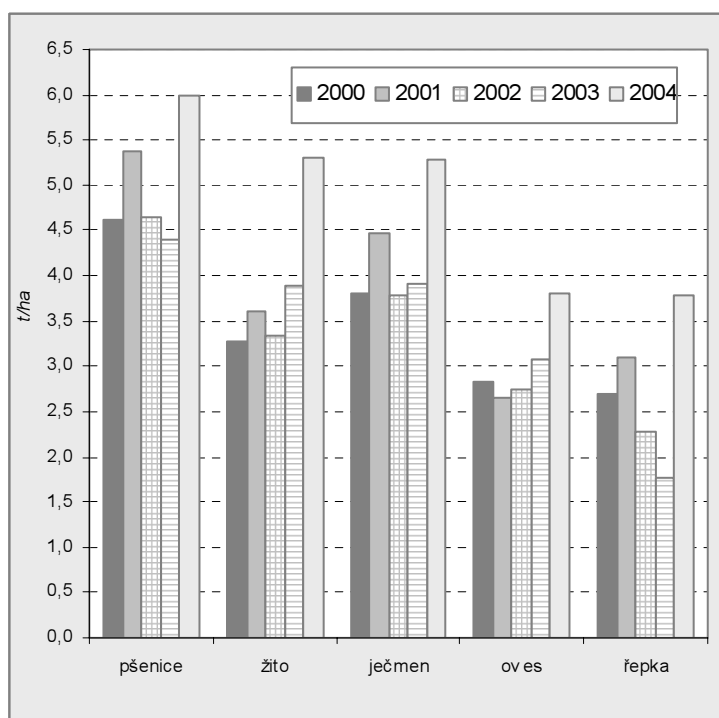
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Průměrná roční změna v %	
						2000 - 2004	1995 -1999
Obiloviny	414 515	465 408	426 602	383 764	537 018	6,7	-2,6
Pšenice	291 611	315 336	262 800	210 570	335 332	3,6	-2,4
Ječmen	81 808	92 465	94 321	103 859	114 846	8,9	-4,7
Luskoviny	10 721	10 774	8 365	7 111	8 269	-6,3	2,9
Brambory	53 501	37 634	33 869	26 245	30 914	-12,8	0,1
Cukrovka technická	410 462	475 181	527 805	460 230	471 320	3,5	-7,2
Olejniny	49 839	67 810	45 335	37 628	81 580	13,1	2,2
Řepka	47 477	64 981	41 212	31 552	76 771	12,8	0,9
Pícniny na orné půdě	316 859	274 793	241 318	192 165	239 783	-6,7	.
Kukuřice na zeleno a na siláž	601 666	567 543	535 501	457 229	506 090	-4,2	0,0

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

V živočišné výrobě pozorujeme dlouhodobý pokles produkce. Snižuje se výroba masa i mléka. Výrobci živočišných výrobků nacházejí pro svou produkci stále menší odbytiště na domácím trhu. Ne všichni výrobci dokážou odolávat cenově výhodnější zahraniční konkurenci. Snaží se hledat odbytiště v cizině, to však nevyrovná ztráty na tuzemském trhu. Chov skotu, prasat i drůbeže zaznamenal ve sledovaných letech citelný úbytek, trvale se zvyšoval pouze chov ovcí. V roce 2004 ve srovnání s rokem 2000 přibýlo 3 002 kusů ovcí, což v relativním vyjádření představuje nárůst 51 %. Intenzita chovu skotu, resp. prasat je definována jako počet kusů zvířat na 100 hektarů zemědělské, resp. orné půdy. Intenzita chovu skotu od roku 2000 do roku 2003 klesala, v roce 2004 dosáhla hodnoty 46,0 kusů skotu na 100 hektarů zemědělské půdy, tj. o 3,5 méně než v roce 2000, ale o 1,5 kusů více než v roce 2003. U prasat klesala intenzita chovu trvale, včetně

roku 2004. Za sledované období činil pokles přibližně 15 % na hodnotu 118,9 kusů prasat na 100 hektarů orné půdy.

Graf 13 Hektarové výnosy zemědělských plodin

Podíl **lesní půdy** představuje v kraji 30,9 % z celkové výměry půdy a dlouhodobě se výrazněji nemění. K podstatným změnám nedochází ani v zalesňování. Ročně je zalesňováno v průměru 8 až 9 km². Přibližně dvě třetiny jsou zalesňovány jehličnatými dřevinami, zbytek listnatými. U obou typů dřevin plně převažuje zalesňování sadbou. V roce 2004 bylo v kraji vytěženo 751,7 tis. m³ dřevní hmoty bez kůry, z toho 92 % bylo dřevo jehličnaté. Třebaže v roce 2004 se těžba dřeva oproti roku 2003 zvýšila, od roku 2000 poklesla o více než 11 %, což představuje téměř 100 tis. m³ dřeva. Průměrný roční pokles v průběhu sledovaných pěti let činil 3 %, ale mezi roky 2000 a 2001 byl pokles nejprudší a dosáhl až 30 %. Vedle plánované těžby může při různých živelních pohromách hrát velký význam i těžba nahodilá (živelní). Kyselé deště související s vyššími emisemi dusíku z automobilové dopravy se negativně projevují zejména na smrkových porostech v horských oblastech. Emise překračují normu troj až čtyřnásobně. Vysoký obsah dusičnanů způsobuje rychlý růst stromů, přičemž ostatní důležité živiny chybí. To způsobuje větší lámavost stromů, které za mrazů snadněji promrzají a jsou méně odolné vůči škůdcům.

Tab. 5.3.3 Hospodářská zvířata (stav k 1. 4. následujícího roku)

	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	v kusech Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Koně	1 736	1 667	1 406	1 458	1 486	85,6	-3,8
Skot	121 288	113 570	111 365	109 305	109 527	90,3	-2,5
z toho krávy	47 597	45 361	45 342	44 571	44 947	94,4	-1,4
Prasata	257 447	264 116	243 983	239 151	209 737	81,5	-5,0
z toho prasnice	22 332	22 123	20 472	18 728	16 608	74,4	-7,1
Ovce a berani	5 861	6 457	6 844	7 096	8 863	151,2	10,9
Drůbež	1 873 447	1 751 434	1 957 410	1 774 185	1 519 845	81,1	-5,1
z toho slepice	551 231	591 137	765 859	721 654	659 505	119,6	4,6

¹⁾ k 1. 3.

Tab. 5.3.4 Vybrané ukazatele lesnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zalesňování celkem (ha)	1 361	868	834	780	893	-34,4	-10,0
Těžba dřeva (m ³ bez kůry)	850 162	597 657	733 641	692 938	751 690	-11,6	-3,0
v tom:							
jehličnaté	784 891	549 915	679 954	638 266	691 180	-11,9	-3,1
listnaté	65 271	47 742	53 687	54 672	60 510	-7,3	-1,9
Prořezávky celkem (ha)	3 309	2 752	2 490	2 895	3 077	-7,0	-1,8
Probírky celkem (ha)	7 613	9 135	5 791	4 487	4 877	-35,9	-10,5

5.4. Průmysl

Do odvětví průmyslu jsou zahrnovány podnikatelské subjekty s převažující průmyslovou činností, tj. které jsou zařazeny podle odvětvové klasifikace ekonomické činnosti do oddílů 10 – 41.

Tab. 5.4.1 Tržby z průmyslové činnosti podle odvětví v průmyslu^{*)}

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průmysl celkem	66 711	72 477	67 749	72 874	83 583	25,3	5,8
v tom:							
těžba nerostných surovin	732	713	733	854	919	25,7	5,9
z toho:							
těžba energetických surovin	253	261	304	398	421	66,1	13,5
těžba ostatních nerostných surovin	478	453	430	456	499	4,2	1,0
zpracovatelský průmysl	62 457	67 713	62 616	67 589	78 056	25,0	5,7
z toho:							
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	6 630	7 058	6 548	7 213	8 190	23,5	5,4
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	11 054	11 232	10 524	9 727	9 733	-12,0	-3,1
výroba usní a výrobků z usní	681	776	206	164	143	-79,0	-32,3
zpracování dřeva, výroba dřevěných výrobků	340	271	254	466	331	-2,7	-0,7
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	2 613	2 446	2 454	2 632	2 776	6,2	1,5
výroba koksu, jaderných paliv, rafinerské zpracování ropy	-	-	-	-	-	x	x
výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	542	530	565	436	472	-12,9	-3,4
výroba pryžových a plastických výrobků	3 736	4 197	4 286	5 052	5 976	59,9	12,5
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	1 908	2 022	2 905	3 327	3 648	91,2	17,6
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	7 934	8 682	7 964	9 007	12 359	55,8	11,7
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	6 465	6 845	5 807	5 271	6 809	5,3	1,3
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	9 628	10 541	8 839	9 590	12 050	25,2	5,8
výroba dopravních prostředků a zařízení	9 328	11 545	10 791	11 363	12 353	32,4	7,3
zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	1 597	1 568	1 473	3 341	3 216	101,4	19,1
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	3 523	4 051	4 399	4 432	4 607	30,8	6,9

^{*)} podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Údaje jsou zjišťovány podnikovou metodou, tzn. za podniky se sídlem na příslušném území (kraje) včetně jejich závodů a provozoven v jiných krajích. Údaje nejsou dále členěny do okresů. V kategorii subjektů se 100 a více zaměstnanci jsou zjišťovány údaje o všech podnicích, v menších subjektech je zjišťování výběrové.

Jak již bylo konstatováno, Královéhradecký kraj má charakter zemědělsko-průmyslový, průmysl tedy nepředstavuje tak silný ekonomický potenciál jako v převážně průmyslových krajích. Zaměstnanci průmyslových podniků v kraji tvořili v roce 2004 pouze 6 % z počtu zaměstnanců v průmyslu v celé České republice. Na tržbách z průmyslové činnosti se náš kraj podílel ještě méně, a sice 4,3 % (v roce 2000 činil podíl 5,0 %).

Počet podniků registrovaných na území kraje s průmyslovou převažující činností (se 100 a více zaměstnanci) v posledních pěti letech mírně, ale trvale stoupal. Z počtu 154 průmyslových podniků v roce 2000 se jejich počet v roce 2004 zvýšil na 165. V rámci zpracovatelského průmyslu, který zahrnuje téměř 95 % všech průmyslových podniků v kraji, bylo v roce 2004 registrováno po 23 podnicích v těchto odvětvích: výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků, výroba textilií a oděvních výrobků, výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků, a výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených. V ostatních odvětvích byl počet subjektů výrazně nižší. Od roku 2000 se o 3 podniky snížil počet textilních a oděvních podniků, o 1 subjekt pak počet podniků zabývajících se výrobou a opravou strojů. Počet subjektů v ostatních odvětvích se neměnil nebo mírně stoupl. V současné době patří mezi největší průmyslové podniky v kraji (z hlediska kategorie počtu zaměstnanců) RUBENA a.s. Hradec Králové, vyrábějící pryžové výrobky, dále JUTA a.s. Dvůr Králové nad Labem, podnik s velkou tradicí na výrobu textilních materiálů impregnovaných, potažených nebo laminovaných plasty a další, o něco menší firmy, jako například ČEZ Měření, s.r.o. Hradec Králové, VEBA, textilní závody a.s. Broumov, Tyco Electronics EC Trutnov s.r.o., bavlnářský podnik TIBA, a.s. Dvůr Králové nad Labem a Continental Teves Czech Republic, s.r.o. Jičín, vyrábějící díly a příslušenství pro motorová vozidla (kromě motocyklů) a jejich motory.

Tab. 5.4.2 Průměrný evidenční počet zaměstnanců a průměrná hrubá měsíční mzda podle odvětví v průmyslu¹⁾

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)			Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Průmysl celkem	54 734	52 670	96,2	12 763	16 179	126,8
v tom:						
těžba nerostných surovin	379	286	75,5	15 088	21 966	145,6
z toho:						
těžba energetických surovin	160	182	113,8	14 842	20 919	140,9
těžba ostatních nerostných surovin	219	104	47,5	15 268	23 803	155,9
zpracovatelský průmysl	50 060	48 571	97,0	12 427	15 737	126,6
z toho:						
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	3 993	4 450	111,4	10 917	13 955	127,8
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	14 205	9 736	68,5	10 304	13 128	127,4
výroba usní a výrobků z usní	679	204	30,0	9 459	12 028	127,2
zpracování dřeva, výroba dřevěných výrobků	358	311	86,9	11 116	14 108	126,9
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	1 038	1 286	123,9	12 435	14 762	118,7
výroba koksu, jaderných paliv, rafinérské zpracování ropy	-	-	-	-	-	-
výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	615	503	81,8	12 765	15 235	119,3
výroba pryžových a plastických výrobků	3 684	4 641	126,0	13 061	15 383	117,8
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	1 418	1 827	128,8	16 207	20 751	128,0
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	5 532	6 398	115,7	13 055	17 564	134,5
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	7 023	5 292	75,4	13 378	17 644	131,9
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	6 673	8 147	122,1	14 854	16 305	109,8
výroba dopravních prostředků a zařízení	2 497	2 186	87,5	14 719	20 388	138,5
zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	2 344	3 589	153,1	11 861	13 505	113,9
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	4 296	3 813	88,8	16 469	21 379	129,8

¹⁾ podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Tržby z průmyslové činnosti dosáhly v roce 2004 hodnoty 83 583 mil. Kč, od roku 2000 se zvýšily o čtvrtinu. Průměrný meziroční nárůst činil 5,8 %. Tržby z průmyslové činnosti ve zpracovatelském průmyslu činily v posledním sledovaném roce 78 056 mil. Kč a navýšení oproti roku 2000 bylo stejné, rovněž o jednu čtvrtinu. V rámci zpracovatelského průmyslu vzrostly tržby z průmyslové činnosti za posledních 5 let nejvíce

ve zpracovatelském průmyslu jinde neuvedeném a výrobě ostatních nekovových minerálních výrobků (přibližně dvojnásobně). Objemově však nejsou tržby v těchto dvou odvětvích příliš významné. Naopak největší pokles tržeb nastal v kožedělném průmyslu, který však objemově patří také k nejmenším. Tržby z průmyslové činnosti na jednoho zaměstnance v roce 2004 činily 1 587 tis. Kč, v roce 2000 to bylo 1 219 tis. Kč.

Počet zaměstnanců (průměrný evidenční počet zaměstnanců) se mezi rokem 2000 a 2004 snížil o 2 064 osob (tj. o 3,8 %) na 52 670 osob v roce 2004. V souvislosti s vyšším počtem průmyslových podniků je zřejmé, že nově vznikající podniky byly co do počtu zaměstnanců menší, zaměstnávaly méně osob a staré podniky stav zaměstnanců redukovaly (pokud nezanikl celý subjekt). Pokud jde o jednotlivá odvětví průmyslu, největší nárůst počtu zaměstnanců ve sledovaných letech nastal ve zpracovatelském průmyslu jinde neuvedeném a ve výrobě ostatních nekovových minerálních výrobků. Nárůst počtu zaměstnanců se projevil vyššími tržbami – viz výše. Přibližně čtvrtinový nárůst zaměstnanců vykázaly také firmy zabývající se výrobou pryžových a plastických výrobků, papírenské podniky a výrobci elektrických a optických přístrojů a zařízení. Na druhé straně k největší redukci zaměstnanců došlo v kožedělném průmyslu, kde je opět zřejmá souvislost s poklesem tržeb.

Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v průmyslu v roce 2004 činila 16 179 Kč. Byla sice o 3 416 Kč vyšší než v roce 2000, ale mezi ostatními kraji patřila mezi třetí nejnižší. Tato skutečnost odpovídá jednak postavení průmyslu v kraji obecně a jednak struktuře průmyslových odvětví v kraji. Projevilo se zde vysoké zastoupení zpracovatelského průmyslu a v rámci něho značný podíl textilního a oděvního průmyslu, ve kterých byly vypláceny mzdy hluboko pod průměrem kraje. Průměrná mzda v tomto odvětví (13 128 Kč) v roce 2004 byla o 3 051 Kč nižší než průměr za průmysl celkem. Tradičně nízké mzdy v textilním a oděvním průmyslu byly v minulosti a jsou i v současnosti ovlivňovány vysokým podílem žen pracujících v tomto odvětví a nedostatkem jiných pracovních příležitostí, protože textilní továrny se nacházejí povětšinou v podhorských oblastech, kde je pracovní nabídka velice omezená. V rámci zpracovatelského průmyslu vypláceli nejvyšší mzdy výrobci ostatních nekovových minerálních výrobků (20 751 Kč v roce 2004), v rámci průmyslu celkem pak těžba nerostných surovin. Zaměstnanci v těžbě ostatních nerostných surovin pobírali průměrně 23 803 Kč a v tomto odvětví také mzdy od roku 2000 stouply nejvíce (o 55,9 %).

Spotřeba všech druhů paliv a energie byla v našem kraji v rámci České republiky třetí nebo čtvrtá nejnižší s výjimkou benzínu a petroleje, jejichž spotřeba byla v roce 2004 pátá nejnižší. Tomuto trendu se vymyká spotřeba koksu, která v roce 2004 zařadila kraj na čtvrtou nejvyšší pozici za Moravskoslezský kraj, Hl. m. Prahu a Středočeský kraj.

5.5. Stavebnictví

Do odvětví stavebnictví jsou zařazeny podnikatelské subjekty se sídlem na příslušném území (kraje), které mají převažující činnost stavební (OKEČ 45) a počet zaměstnanců 20 a více. Na území Královéhradeckého kraje bylo v roce 2004 zaregistrováno takových subjektů 125, o 10 více než před 4 lety. Hodnota **stavebních prací podle dodavatelských smluv podle sídla podniku** činila v roce 2004 téměř 8 miliard Kč v běžných cenách. Jednalo se o výkony ze stavební činnosti a přijatých poddodávek prací od jiných organizací. Drtivá většina dodávek byla realizována v tuzemsku, v zahraničí se jednalo o dodávky pouze za 4 miliony. Ve sledovaném pětiletém období jejich hodnota stoupla meziročně průměrně o 3,4 %, k poklesu došlo pouze mezi roky 2001 a 2002. Přibližně 85 % tvořila nová výstavba, rekonstrukce a modernizace, kolem 13 % opravy a údržba a nepatrný podíl ostatní práce.

Z podkladů Ministerstva práce o obchodu o územně členěných stavebních pracích podle dodavatelských smluv vyplývá, že v kraji byly v roce 2004 realizovány stavební práce **podle místa stavby** v celkové hodnotě 12,9 miliard Kč. Nárůst 0,6 miliard oproti roku 2000 představuje nárůst o 5,1 %, ale v porovnání s rokem 2003 vzrostly dodávky o 18,8 %. Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracím v tuzemsku podle sídla podniku činil v posledním sledovaném roce 162,9 % a svědčí o značném objemu stavebních prací realizovaných na území kraje firmami, které v Královéhradeckém kraji nesídlí. Z meziokresního srovnání vyplývá, že ve všech sledovaných letech přibližně polovina stavebních prací podle místa stavby byla realizována v okrese Hradec Králové, kolem jedné pětiny v okrese Trutnov a zbytek v ostatních třech okresech.

Stavebních firem zaregistrovaných na území našeho kraje je ve srovnání s ostatními kraji poměrně málo a to se projevilo i v dodávkách stavebních prací. V roce 2004 realizovaly firmy kraje třetí nejmenší objem dodávek, méně zrealizovali pouze stavebníci Karlovarského kraje a Vysočiny. Na dodávkách stavebních prací v celé České republice se v roce 2004 kraj podílel pouze 2,8 %. V roce 2000 činil tento podíl 3,6 %.

Stavební subjekty registrované na území kraje zaměstnávaly v roce 2004 průměrně 6 tisíc osob. Bylo to téměř o 900 zaměstnanců méně než v roce 2000, přičemž počet subjektů vzrostl o 10 jednotek. Znamená to tedy, že stavební podniky „zeštíhly“, vznikaly menší firmy, event. počet svých zaměstnanců redukovaly. **Průměrný evidenční počet zaměstnanců** klesal každoročně v průměru o 3,3 %, tedy jestliže v roce 2000 připadalo na jeden podnik 59,6 zaměstnanců, v roce 2004 to bylo pouze 47,9 zaměstnanců. Ještě rychleji (o 4 % ročně) klesal počet dělníků, zaměstnaných u těchto firem. Z počtu 5 990 zaměstnanců stavebních podniků v roce 2004 tvořili dělníci na stavebních pracích 68 %.

Tab. 5.5.1 Stavební práce

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný počet vykazujících podniků ¹⁾	115	117	116	121	125	8,7	2,1
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle sídla podniku celkem (mil. Kč b. c.)	6 940	7 218	6 818	7 336	7 929	14,2	3,4
z toho v tuzemsku	6 935	7 214	6 817	7 334	7 925	14,3	3,4
Struktura stavebních prací podle dodavatelských smluv v tuzemsku (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x	x
nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	86,6	88,2	85,7	84,7	85,3	³⁾ -1,3	x
opravy a údržba	13,3	11,5	13,6	14,3	13,5	³⁾ 0,1	x
ostatní práce	0,0	0,3	0,6	0,9	1,2	³⁾ 1,2	x
Stavební práce podle dodavatelských smluv v tuzemsku podle místa stavby ²⁾ (mil. Kč b. c.)	12 285	12 005	10 631	10 864	12 906	5,1	1,2
Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracem v tuzemsku podle sídla podniku (%)	177,2	166,4	156,0	148,1	162,9	³⁾ -8,1	x

¹⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

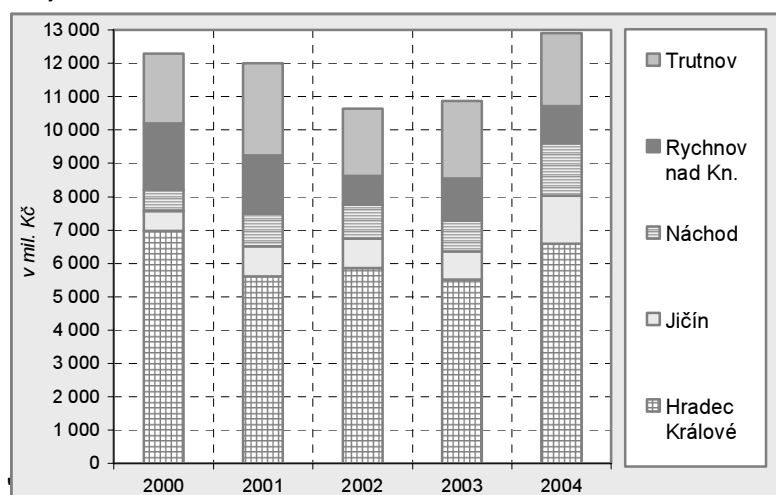
²⁾ stavební práce realizované na stavbách v okresech kraje (z podkladů MPO)

³⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Nižší počet zaměstnanců na jedné straně a vyšší objem stavebních prací na straně druhé měly vliv na zvýšení průměrné mzdy i produktivity práce ve sledovaném období. **Průměrná hrubá měsíční mzda** jednoho zaměstnance se za sledované období zvýšila o čtvrtinu, z 12 583 Kč v roce 2000 na 15 664 Kč v roce 2004. Průměrné meziroční tempo nárůstu bylo 5,6 %.

Graf 14 Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby

Zdroj: MPO

Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv vzrostla za 4 roky o 30,7 % při průměrném ročním tempu 6,9 %. Každý zaměstnanec vytvořil v roce 2004 hodnotu stavební práce v průměru za 1 324 tis. Kč.

Tab. 5.5.2 Zaměstnanost a mzdy ve stavebnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)	6 850	6 454	6 185	6 160	5 990	-12,6	-3,3
z toho dělníci na stavebních pracích	4 788	4 499	4 256	4 228	4 072	-15,0	-4,0
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na 1 podnik	59,6	55,2	53,3	50,9	47,9	¹⁾ -11,6	x
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (Kč)	12 583	13 734	14 209	14 691	15 664	24,5	5,6
Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv (tis. Kč b. c.)	1 013	1 118	1 102	1 191	1 324	30,7	6,9

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000**Tab. 5.5.3 Vydaná stavební povolení**

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Vydaná stavební povolení celkem	9 707	7 833	7 263	8 020	8 540	-12,0	-3,2
v tom na stavby (%):							
budovy	39,8	49,0	54,5	51,3	49,9	¹⁾ 10,0	x
v tom:							
bytové	23,0	26,6	32,4	32,6	30,8	¹⁾ 7,8	x
nebytové	16,8	22,4	22,1	18,7	19,1	¹⁾ 2,2	x
na ochranu životního prostředí	42,1	28,4	25,7	25,6	27,9	¹⁾ -14,2	x
ostatní	18,1	22,6	19,8	23,0	22,2	¹⁾ 4,2	x
Meziroční změna počtu vydaných stavebních povolení (%)	8,3	-19,3	-7,3	10,4	6,5	x	-6,1
Orientační hodnota staveb, na něž byla vydaná stavební povolení							
celkem (mil. Kč)	14 783	12 607	10 317	10 441	13 315	-9,9	-2,6
na 1 stavební povolení (tis. Kč)	1 523	1 609	1 420	1 302	1 559	2,4	0,6

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech**Tab. 5.5.4 Ceny vybraných druhů nemovitostí**

Zdroj: Ministerstvo financí

	Období 2001 - 2003			
	rodinné domy	byty	bytové domy	garáže
Počet převodů celkem	2 495	1 092	244	1 103
v tom ve velikostních skupinách obcí podle počtu obyvatel (%):				
do 1 999	55,2	6,5	22,5	20,9
2 000 - 9 999	29,5	18,7	48,4	36,8
10 000 - 49 999	13,5	34,1	22,1	33,2
50 000 a více	1,8	40,8	7,0	9,2
Průměrná kupní cena (Kč/m³)	1 006	¹⁾ 8 483	828	1 168
v tom ve velikostních skupinách obcí podle počtu obyvatel:				
do 1 999	865	¹⁾ 3 368	587	891
2 000 - 9 999	1 030	¹⁾ 5 580	903	1 093
10 000 - 49 999	1 298	¹⁾ 6 759	885	1 265
50 000 a více	2 732	¹⁾ 12 072	912	1 748
Průměrná velikost (m ³)	697	²⁾ 61	2 902	70
Průměrné opotřebení (%)	64,8	38,5	54,4	35,6

¹⁾ v Kč/m²²⁾ v m²

V roce 2004 bylo v kraji vydáno celkem 8 540 **stavebních povolení**, což je sice o 1 167 méně než v roce 2000, ale o 1 277 více než v roce 2002, kdy byl ve vydávání stavebních povolení největší útlum. Výrazně se měnila struktura vydaných povolení – zvyšoval se podíl stavebních povolení na budovy, převážně bytové, ale i nebytové a rapidně klesal podíl povolení na stavby na ochranu životního prostředí. S poklesem počtu vydaných stavebních povolení klesala i orientační hodnota staveb, na něž byla stavební povolení vydána (13 315 mil. Kč v roce 2004 oproti 14 783 mil. Kč v roce 2000). Hodnota staveb na jedno stavební povolení však mírně vzrostla a pohybovala se kolem 1,5 mil. Kč.

Výše uvedená tabulka č. 5.5.4 uvádí ceny vybraných druhů nemovitostí za necelé sledované období, pouze za roky 2001 až 2003. Byla převzata z Ministerstva financí a zdrojem dat jsou přiznání k dani z převodu nemovitostí, která jsou povinni podávat vlastníci (prodejci) nemovitostí místně příslušným finančním úřadům. Průměrné opotřebení v procentech je údaj, který stanovuje odhadce.

5.6. Doprava

V regionu Královéhradeckého kraje tvořilo v roce 2004 silniční síť 3,8 tis. km silnic I. až III. třídy. Dálnice či rychlostní komunikace v kraji nejsou, což přispívá ke zhoršené dopravní dostupnosti kraje, výrazně horší dopravní napojení pak vykazují především horské oblasti. Za sledované pětileté období se délka silniční sítě v podstatě nezměnila.

Silniční systém se ke konci roku 2004 opíral o 430 km silnic I. třídy, tj. zhruba desetina všech silnic kraje: jednak je to silnice I/11 (přivaděč od Prahy), která navazuje na první etapu dálnice D 11 ukončenou u Poděbrad. Tato silnice je součástí mezinárodního tahu E 67 z Prahy do Hradce Králové a do Wroclavi (Polsko), pak pokračuje východním směrem na Ostravu. Dále je to silnice I/33 směřující od Pardubic přes Hradec Králové a Náchodsko na již zmiňovanou Wroclav a silnice I/35 (součást mezinárodního tahu E 442) protínající kraj od severozápadu k jihu, tj. od Liberce přes Jičín a Hradec Králové dále na Olomouc.

Hustota silniční sítě Královéhradeckého kraje (0,79 km/km²) je mírně vyšší než průměrná hustota silniční sítě České republiky (0,70 km/km²), což odpovídá vyšší sídelní hustotě. Ze dvou třetin převažují vozovky III. třídy, silnice II. třídy tvoří necelou čtvrtinu silniční sítě. V rámci kraje má nejhustší silniční síť okres Jičín (1,0 km/km²) a Hradec Králové (0,89 km/km²), tzn. okresy s vyšší hustotou sídel, nejnižší hustotu silniční sítě vykazuje výrazně hornatý a řídko osídlený okres Trutnov (0,57 km/km²).

Tab. 5.6.1 Délka silnic a dálnic a dopravní prostředky

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Délka silnic a dálnic (km)	3 755	3 755	3 753	3 751	3 754	100,0
z toho:						
silnice 1. třídy	429	429	428	428	430	100,3
rychlostní komunikace	-	-	-	-	-	x
dálnice v provozu	-	-	-	-	-	x
Dopravní prostředky						
motocykly	58 106	55 507	55 712	55 047	55 077	94,8
osobní automobily	190 793	195 654	199 087	204 548	210 608	110,4
nákladní vozidla	14 668	15 814	17 065	17 839	19 297	131,6
silniční tahače	1 296	1 412	1 389	1 345	1 262	97,4
návěsy	1 762	1 877	1 871	1 612	1 660	94,2
autobusy	909	859	1 004	931	921	101,3

Ke konci roku 2004 bylo na základě centrálního registru vozidel evidováno na území Královéhradeckého kraje celkem 357,4 tisíc provozovaných vozidel, tj. o 7,1 % více než ve výchozím roce sledovaného období. Z hlediska typu motorových vozidel bylo nejvíce osobních automobilů, celkem 210,6 tisíc, na celkovém počtu vozidel se podílely téměř 59 %. V průběhu pěti let byl zaznamenán jejich nárůst o více než desetinu, absolutně o téměř 20 tisíc. Nejvyšší nárůst byl však zaznamenán u nákladní přepravy. Počet nákladních vozidel, ale i silničních tahačů spolu s návěsy se výrazně zvýšil především z dlouhodobého hlediska. Proti roku 1996 přibýly nákladní automobily o téměř dvě třetiny (během posledních pěti let o necelou třetinu), silniční tahače zhruba o čtvrtinu a počet návěsů se zvýšil o 55 %, i když ve sledovaném období se jejich počet mírně snížil. Osobní automobily přibýly proti roku 1996 o více než pětinu. Z dlouhodobého pohledu naproti tomu výrazně ubyly motocykly (o 30,3 %), ale i autobusy (zhruba o desetinu).

Zatímco v roce 2000 připadalo v Královéhradeckém kraji průměrně na 1 km silnic 88,9 evidovaných vozidel (z toho 50,8 osobních automobilů a 3,9 nákladních vozidel) v roce 2004 to již bylo 95,2 evidovaných vozidel celkem (56,1 osobních a 5,1 nákladních). V průměru České republiky to bylo v roce 2004 108,1 vozidel celkem na 1 km silnic a dálnic (68,7 osobních automobilů a 6,7 nákladních vozidel). S výjimkou specifického Hl. města Prahy, kde připadalo na 1 km dálnic a silnic 10 825 evidovaných vozidel, byl tento ukazatel výrazně vyšší v moravských krajích (v Moravskoslezském 167,9, ve Zlínském 139,7 a v Jihomoravském 137,0 vozidel), z českých krajů byl nejvyšší v Ústeckém kraji 106,9 a nejnižší na Vysočině, 65,0 evidovaných vozidel na 1 km dálnic a silnic.

Rozdílný vývoj byl zaznamenán ve výkonech silniční nákladní dopravy. Z kraje bylo v roce 2004 vyvezeno o 253 tis. tun, tj. o 6,4 %, zboží více než na počátku sledovaného období, přitom maximální hodnotu tento ukazatel dosáhl v roce 2002, kdy byl ještě o desetinu vyšší než v roce 2004. Naopak dramatický pokles byl zaznamenán v dovozu zboží do kraje. Zatímco do roku 2002 dovoz zboží rostl, v roce 2003 došlo k 80 % meziročnímu propadu, který pokračoval i v následujícím roce. V roce 2004 bylo tak do kraje dovezeno pouhých 15,7 % zboží dovezeného v roce 2000, tj. 6,4krát méně, proti roku 2002 dokonce 7,5krát méně. Do roku 2002 bylo množství dovezeného zboží do kraje vyšší než množství vyvezeného zboží (v roce 2002 zhruba o desetinu), v roce 2003 dosáhla hodnota dovezeného zboží čtvrtiny vývozu, v roce 2004 to již bylo pouhých 16,2 %. Přeprava zboží v rámci Královéhradeckého kraje se ve sledovaném období výrazně zvýšila, i když i u tohoto ukazatele byl vývoj rozdílný. V letech 2000 – 2002 se přeprava zboží postupně zvyšovala, v roce 2003 pak množství přepraveného zboží v rámci kraje pokleslo o 27 %. Přesto se v roce 2004 přepravilo zhruba o čtvrtinu zboží více než ve výchozím roce sledovaného pětiletého období.

Tab. 5.6.2 Výkony silniční nákladní a autobusové dopravy

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	3 961,7	4 396,9	4 633,2	3 930,5	4 214,7	106,4
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	4 335,6	4 302,9	5 122,5	964,4	682,1	15,7
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	12 471,8	16 246,4	18 655,1	13 557,8	15 714,4	126,0
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	20 644	18 148	19 314	18 558	12 396	60,0
Počet autobusových spojů v rámci kraje	22 616	22 772	23 842	23 842	24 338	107,6
z toho:						
pracovní den	15 927	16 165	16 905	16 905	17 190	107,9
sobota	3 178	3 142	3 302	3 302	3 381	106,4
neděle a svátky	3 511	3 465	3 635	3 635	3 767	107,3

Rozdílný vývoj byl zaznamenán také u osobní přepravy. Přestože se v rámci Královéhradeckého kraje počet autobusových spojů stále plynule zvyšuje (za pět let o 7,6 %, absolutně o 1 722), přeprava cestujících v rámci kraje zaznamenala výrazný pokles. Zatímco v roce 2000 bylo v kraji přepraveno 20,6 mil. cestujících, na konci období to bylo o 40 % osob méně, tzn. pouze 12,4 mil. osob. Pokles využívání autobusové přepravy byl ovlivněn mimo jiné i výrazným nárůstem počtu osobních automobilů.

Železniční síť Královéhradeckého kraje se vyznačuje velkým množstvím regionálních tratí v celkové provozní délce 590 km. Nejdůležitějšími železničními uzly jsou Hradec Králové, Jaroměř a Týniště nad Orlicí, přes které vedou regionálně nejvýznamnější tratě ve směru Praha – Liberec – Letohrad, tj. trať Velký Osek – Chlumec n. C. – Hradec Králové – Týniště nad Orlicí – Lichkov, trať Liberec – Turnov – Stará Paka – Jaroměř – Hradec Králové – Pardubice – Chrudim, trať Turnov – Jičín – Hořice – Hradec Králové a trať Nymburk – Kopidlno – Jičín. Hustota železnic v kraji je 0,13 km/km², což odpovídá průměrné hustotě železniční sítě České republiky. Pro Královéhradecký kraj je velmi důležitá blízkost a snadná návaznost na mezinárodní železniční magistrálu E40, která probíhá přes sousední Pardubický kraj. Také v železniční dopravě se v průběhu sledovaných let zvýšil počet vlakových spojů v rámci kraje, a to zhruba o desetinu, absolutně o 1 142.

Výkony v železniční dopravě měly proti výkonům v silniční dopravě zcela opačný vývoj. Ve sledovaném období došlo k výraznému propadu ve vývozu zboží z kraje z téměř 3 000 tis. tun na pouhých 630 tis. tun, tj. pokles o téměř 80 %, naproti tomu dovoz zboží do kraje zaznamenal téměř pětinný nárůst. Ke zlomu ve vývoji došlo, stejně jako u přepravy zboží po silnicích, v roce 2002. V rámci Královéhradeckého kraje bylo v roce 2004 železniční dopravou přepraveno 98 tis. tun zboží, což je proti roku 2000 sice nárůst o 39,7 %, od roku 2002, kdy bylo za sledované období přepraveno největší množství zboží (téměř 132 tis. tun) však dochází k dalšímu poklesu.

Tab. 5.6.3 Železniční doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Provozní délka železničních tratí (km)	580	583	589	590	590	101,7
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	2 982,8	1 356,5	745,6	669,8	629,5	21,1
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	917,0	622,8	1 199,4	1 211,0	1 083,1	118,1
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	70,3	127,6	131,8	115,7	98,2	139,7
Počet vlakových spojů v rámci kraje	11 108	11 307	12 017	12 017	12 250	110,3
z toho:						
pracovní den	4 288	4 215	4 520	4 520	4 678	109,1
sobota	3 435	3 611	3 656	3 656	3 847	112,0
neděle a svátky	3 385	3 481	3 841	3 841	3 725	110,0

Z porovnání výkonů silniční nákladní dopravy a železniční dopravy za sledované pětileté období vyplynulo, že silniční nákladní dopravou bylo z Královéhradeckého kraje vyvezeno 3,3krát více zboží a 3,1krát více zboží do kraje dovezeno než po železnici. Stále vzrůstající význam nákladní silniční přepravy dokumentuje i množství přepraveného zboží v rámci samotného Královéhradeckého kraje: využitím silniční nákladní dopravy bylo přepraveno 76,7 mil. tun zboží, zatímco po železnici bylo za stejné období přepraveno pouze 544 tis. tun zboží, tzn. necelé jedno procento.

5.7. Technická infrastruktura

Vybavenost obcí základní infrastrukturou je jednou ze základních podmínek jejich rozvoje. V Královéhradeckém kraji je vybavenost jednotlivých obcí základními sítěmi (tj. veřejným vodovodem, kanalizací s napojením na čistírnu odpadních vod, plynem ze sítě), stejně jako v celé České republice, značně diferencovaná v závislosti na velikosti obce, rozpočtové situaci nebo přírodních podmínkách území. Obecně však platí, že vybavenost obcí vodovodem je ze všech tří druhů technické infrastruktury nejvyšší. Vybavenost obcí Královéhradeckého kraje technickou infrastrukturou je v rámci České republiky podprůměrná, ani v jednom případě nedosahuje průměru ČR.

Tab. 5.7.1 Vodovody

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/ 2000	průměrná roční
Délka vodovodní sítě	km	.	.	.	.	4 554	.	.
Obyvatelé zásobovaní vodou z vodovodů	osoby	476 872	480 200	483 970	484 000	496 514	4,1	1,0
Podíl obyvatel zásobovaných vodou	%	86,5	86,6	88,2	88,4	90,8 ¹⁾	4,3	x
Voda vyrobená pro veřejnou potřebu	tis. m ³	38 831	37 359	36 387	37 378	37 198	-4,2	-1,1
Voda fakturovaná celkem	tis. m ³	28 253	25 933	25 930	26 936	26 959	-4,6	-1,2
z toho pro domácnosti	%	61,7	62,5	62,2	64,3	63,6 ¹⁾	1,9	x
Podíl ztrát v trubní síti (z vyrobené vody určené k realizaci)	%	24,7	26,1	24,6	24,4	24,3 ¹⁾	-0,4	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Také rozložení podle okresů kraje není rovnoměrné, podstatně vyšší hodnoty ve vybavenosti obcí (s výjimkou kanalizace s napojením na ČOV) dosahuje v rámci kraje okres Hradec Králové. Z celkového počtu 448 obcí kraje jich bylo 80 % (alespoň 1 místní část dané obce) vybaveno veřejným vodovodem. Nejméně obcí vybavených veřejným vodovodem bylo na Jičínsku (59 % obcí), tj. o 33 bodů méně než na Náchodsku a o 30 bodů méně než na Hradecku. Zhruba 60 % obcí bylo napojeno na kanalizační síť, ale pouze čtvrtina jich byla vybavena veřejnými kanalizacemi napojenými na čistírny odpadních vod. Největší podíl těchto obcí je v hornatých oblastech okresu Náchod (41,0 %) a Trutnov (38,7 %), což je ovlivněno nejen řídkou sídelní strukturou, ale i zvýšenou nutností ochrany vodních toků na jejich horních úsecích. V okresech Jičín a Hradec Králové byla napojena na kanalizaci s ČOV pouze malá část obcí (12,6 %, resp. 14,9 %). Celkem bylo v roce 2004 na území kraje 109 čistíren odpadních vod, z toho jich byla převážná většina (téměř 90 %) mechanicko-biologických a zbytek byly ČOV mechanické. Výrazně narůstá podíl obcí vybavených plynem ze sítě, průměrně bylo v kraji plynofikováno 42,2 % obcí, přitom nejpříznivější situace

byla v okrese Hradec Králové, kde byly na plyn napojeny více než tři čtvrtiny obcí, na Náchodsku a Trutnovsku shodně zhruba 38 % obcí.

Z celkového počtu obyvatel Královéhradeckého kraje jich bylo v roce 2004 zásobováno vodou z veřejných vodovodů 90,8 %, za pětileté období byl zaznamenán nárůst 4,3 bodu. Nejnižší podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů byl v Plzeňském kraji (80,8 %), nejvyšší na Karlovarsku (97,8 %) při průměru České republiky 91,6 %. Délka vodovodní sítě dosáhla na území kraje 4,5 tisíce km se 120 úpravami vod. Přestože se během sledovaného období nezastavil pokles výroby pitné vody (o 4,2 %) ani voda fakturovaná celkem (o 4,6 %), zvýšil se o 1,9 bodu podíl vody fakturované domácnostem. Průměrná cena za 1 m³ fakturované vody činila v roce 2004 v Královéhradeckém kraji 20,6 Kč, nejvyšší byla v Jihočeském kraji (28,7 Kč) a nejnižší v Moravskoslezském kraji (18,8 Kč), v průměru České republiky to bylo 21,5 Kč. Zvýšenou údržbou a opravami vodovodních sítí se snížil ve sledovaném období podíl ztrát v trubní síti o 0,4 bodu a dosáhl 24,3 % z vody určené k realizaci.

Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci zaznamenal za sledované období podstatně nižší nárůst, jejich podíl se zvýšil o 1,9 bodu na 73,8 % v roce 2004, přitom obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s čistírnou odpadních vod byly téměř dvě třetiny. Průměr České republiky činil 77,9 % obyvatelstva bydlících v domech napojených na kanalizaci, z toho bylo 71,1 % napojených na kanalizaci s ČOV. Nejméně příznivé byly tyto hodnoty v roce 2004 ve Středočeském kraji (61,0 %, resp. 60,3 %), naopak v Hl. městě Praze byly domy napojeny pouze na kanalizaci s ČOV, celkem 99,5 % obyvatel. Množství vypouštěných odpadních vod do kanalizace se od roku 2000 meziročně snižovalo o 0,5 bodu, celkem za sledované období o 2,0 %. V roce 2004 se tak do veřejné kanalizace vypustilo 27,4 mil. m³ odpadních vod, z nich 93,4 % bylo čištěno. Průměrná cena za 1 m³ odváděných odpadních vod, která v rámci České republiky v roce 2004 činila 17,2 Kč, dosáhla v Královéhradeckém kraji 18,2 Kč. Nejnižší byla opět v Moravskoslezském kraji (12,7 Kč), nejvyšší v kraji Jihomoravském (22,3 Kč).

5.7.2 Kanalizace

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Délka kanalizační sítě	km					1 928		
Obyvatelé bydlící v domech napojených na kanalizaci	osoby	396 169	400 800	395 470	395 500	403 492	1,8	0,5
Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci	%	71,9	72,3	72,1	72,2	73,8	1,9	x
Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace	tis. m ³	27 913	28 447	30 157	29 612	27 362	-2,0	-0,5

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

5.8. Cestovní ruch

Královéhradecký kraj patří v rámci České republiky mezi kraje s největším potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu. Nachází se zde celá řada území nebo lokalit mimořádné přírodní hodnoty, což se promítá jak do rozsahu, tak i do počtu chráněných území. Přestože se na území kraje nenachází žádný objekt „světového“ významu (památko UNESCO), může se Královéhradecký kraj pochlubit i celou řadou kulturně historických pamětihodností, tj. historických objektů nebo historicky hodnotných urbanistických celků jako jsou městská jádra nebo lidová architektura. Svůj význam plní i Hradec Králové jako sídelní město kraje s řadou jedinečných prvků, jako univerzitní město, významné místo kongresové turistiky i východisko pro návštěvy ostatních míst kraje.

Nejvíce **historických a památkově chráněných objektů** se nachází ve východní polovině kraje. Za městské památkové rezervace byla vyhlášena města Hradec Králové, Nové Město nad Metují, Josefov a Kuks. Jedinečnými památkami jsou barokní komplex v Kuksu, Josefovská pevnost, benediktinský klášter v Broumově nebo zámky v Náchodě, Novém Městě nad Metují či v Ratibořicích. K významným oblastem z hlediska koncentrace kulturně historických pamětihodností patří okres Jičín, zvláště jeho severovýchodní část tvořící součást Českého ráje a dále jižní polovina okresu Rychnov nad Kněžnou se zámky Rychnov nad Kněžnou, Častolovice, Kostelec nad Orlicí, Doudleby nad Orlicí a hrady Potštejn a Litice.

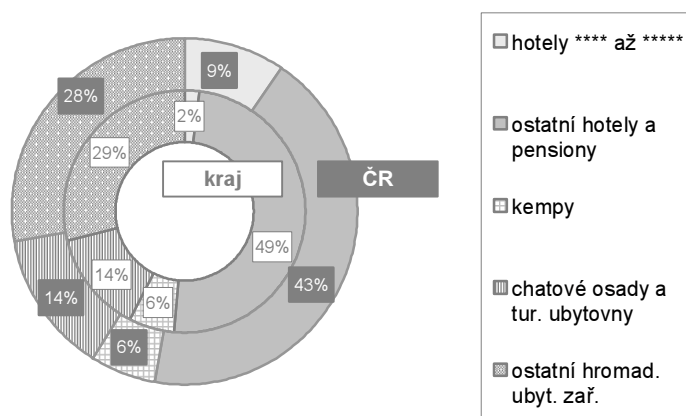
Tab. 5.8.1 Kapacita ubytovacích zařízení^{*)}

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Ubytovací zařízení celkem	979	999	1 010	995	966	98,7
z toho:						
hotely	178	176	177	176	170	95,5
penziony	335	353	379	369	357	106,6
kempy	35	36	37	39	40	114,3
chatové osady	21	19	19	20	19	90,5
turistické ubytovny	101	102	104	97	90	89,1
Lůžka v ubytovacích zařízeních celkem	45 802	45 017	45 355	45 183	43 985	96,0
z toho:						
hotely	11 884	11 474	11 556	11 878	11 836	99,6
penziony	10 448	10 821	11 711	11 542	10 859	103,9
kempy	2 576	2 579	2 671	2 760	2 832	109,9
chatové osady	2 431	2 092	2 118	1 980	1 918	78,9
turistické ubytovny	3 960	4 081	4 421	4 439	3 995	100,9
Průměrná cena za ubytování (Kč)	214	226	232	236	247	115,4
Počet pracujících osob celkem	5 848	5 822	5 578	5 616	5 643	96,5

^{*)} v letech 2000 - 2002 stav k 31.7., v letech 2003 - 2004 stav k 31.12.

Z hlediska cestovního ruchu tak můžeme území Královéhradeckého kraje vymezit – podle míry koncentrace přírodních a kulturních hodnot – do několika kategorií:

- Krkonoše a Orlické hory (území s vysokou koncentrací přírodních hodnot bez významnějších historických pamětihodností)
- Broumovsko, Český ráj včetně Jičínska, povodí Orlice na Rychnovsku (území s relativně vysokou koncentrací jak přírodních, tak kulturních hodnot)
- Královéhradecko, Jaroměřsko a Náchodsko (území s vysokou koncentrací kulturních hodnot).

Graf 15 Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních k 31. 12. 2004

Dále je možné rozdělit okresy kraje do dvou skupin podle intenzity cestovního ruchu v zimních a letních měsících. Okresy Trutnov a Rychnov nad Kněžnou s Krkonošemi a Orlickými horami patří do skupiny s významnou zimní a sekundárně i letní sezónou, intenzita návštěvnosti těchto turistických oblastí v průběhu roku ovlivňuje rozhodujícím způsobem návštěvnost celého okresu. Ve třech zbývajících okresech je nejvyšší návštěvnost koncentrována pouze do jednoho – letního – období.

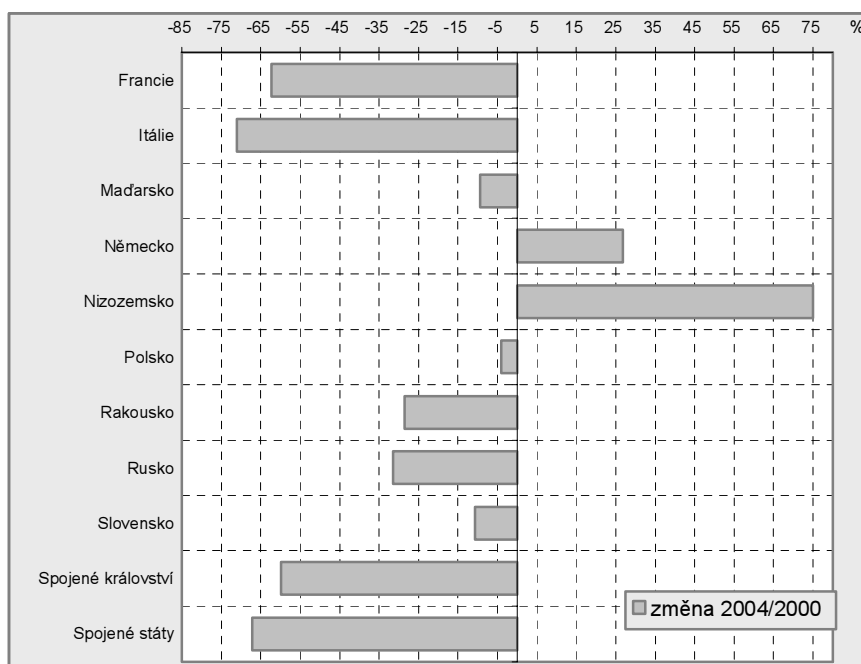
V roce 2004 nabízel Královéhradecký kraj turistům celkem 966 hromadných ubytovacích zařízení, ve kterých bylo k dispozici téměř 44 tis. lůžek. Více než třetinu z nich

tvořily penziony, necelou pětinu hotely, dále necelou desetinu turistické ubytovny, kempy (4,1 %) a chatové osady (2,0 %). Zbývající necelá třetina (celkem 290 zařízení) pak připadala na ostatní hromadná zařízení jinde nespecifikovaná (léčebné lázně, rekreační zařízení podniků, školící střediska a dále taková zařízení, která vyčleňují lůžkovou kapacitu pro cestovní ruch: domovy mládeže, vysokoškolské koleje).

S výjimkou kempů a penzionů počty ubytovacích zařízení v porovnání s rokem 2000 poklesly, přitom ve srovnání s rokem 2003 poklesl i počet penzionů. Relativně i absolutně nejvíce ubylo turistických ubytoven. Průběžně se ve sledovaném pětiletém období zvyšoval pouze počet kempů.

Proti roku 2000 se spolu s úbytkem počtu ubytovacích zařízení snížila o 4,0 % i jejich celková kapacita. Výrazný úbytek lůžek (zhruba o 500, tj. o pětinu) byl zaznamenán u chatových osad, o necelé půl procento pak v hotelích a o téměř 14 % (cca 2 tis. lůžek) v ostatních ubytovacích zařízeních. Naopak výraznější nárůst lůžek vykázaly penziony a kempy (411, resp. 256). V porovnání na předchozí rok 2003 se však, s výjimkou kempů, snížila kapacita všech typů ubytovacích zařízení, nejvíce v turistických ubytovnách a penzionech (zhruba o desetinu, resp. o 5,9 %).

Graf 16 Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních

Z hlediska intenzity cestovního ruchu je v rámci Královéhradeckého kraje, ale i celé České republiky, nejexponovanější okres Trutnov. Má výrazně nejvyšší počet hromadných ubytovacích zařízení, v roce 2004 jich bylo celkem 664, tj. více než dvě třetiny všech zařízení kraje. Tento počet byl také výrazně vyšší než úhrn ubytovacích zařízení v jednotlivých krajích (s výjimkou Jihočeského s 1 007 zařízeními a Libereckého s 926 zařízeními). S tím souvisí i výrazně vyšší kapacita ubytování, na Trutnovsku bylo k dispozici v roce 2004 celkem 26,8 tisíc lůžek, z celkového počtu 5,6 tisíc pracovníků v ubytovacích zařízeních kraje jich 3,6 tisíc připadalo na okres Trutnov.

S výjimkou okresu Hradec Králové, který měl počet registrovaných ubytovacích zařízení velmi nízký absolutně i relativně (29 zařízení, 3,0 % v rámci kraje), byl počet ubytovacích zařízení ve zbývajících okresech také poměrně vysoký. Průměr 100 ubytovacích zařízení na jeden okres v rámci České republiky byl v roce 2004 překročen v okrese Rychnov nad Kněžnou (107 ubytovacích zařízení), na Náchodsku jich bylo 89 a na Jičínsku 77. Počet lůžek se pak pohyboval v každém z těchto tří okresů okolo 4,9 tisíc, na Hradecku jich bylo 2,6 tisíc. V okrese Hradec Králové však byla výrazně vyšší průměrná cena za ubytování. Zatímco v průměru Královéhradeckého kraje to bylo 247 Kč, v hradeckém okrese to bylo 425 Kč, ve zbývajících okresech se průměrná cena pohybovala v rozpětí 214 Kč (okres Jičín) až 247 Kč (okres Trutnov). V průměru České republiky byla cena za ubytování zaznamenána ve výši 337 Kč, výrazně nad průměrem se pohybovala v Hl. městě Praze (998 Kč) a v Karlovarském kraji (538 Kč), nejnižší byla na Liberecku (227 Kč). Podstatné rozdíly v cenách za ubytování byly v rámci Královéhradeckého kraje logicky mezi jednotlivými typy zařízení: ve čtyřhvězdičkových hotelích činila průměrná cena za ubytování 1 230 Kč, v ostatních hotelích a penzionech 314 Kč, nejnižší pak byly ceny v turistických ubytovnách a kempech (134, resp. 103 Kč). V průměru vzrostla cena za ubytování v Královéhradeckém kraji za pět let o více než 15 %.

V průběhu roku 2004 přicestovalo do Královéhradeckého kraje 951,5 tisíc návštěvníků. Jejich počet se během sledovaného pětiletého období průběžně snižoval, a to z důvodu úbytku návštěvníků z České republiky, počet zahraničních hostů se o více než pětinu zvýšil. Cizinci se na celkovém počtu návštěvníků Královéhradeckého kraje podíleli v roce 2004 necelou jednou třetinou, přitom ve výchozím roce pětiletého období jich byla čtvrtina. Ve struktuře cizinců dlouhodobě převládají návštěvníci z Německa, a přestože

jejich počet dlouhodobě mírně klesá, v roce 2004 tvořili z celkového počtu cizinců 56,9 %, absolutně jich bylo 169,5 tisíc. Druhou nejčetnější skupinou byli Nizozemci, jejichž podíl se naopak za pět let téměř zdvojnásobil na 12,0 %, v roce 2004 jich Královéhradecký kraj navštívilo téměř 36 tisíc, Poláků přijelo 28 tisíc (9,5 %) a Slováků 10 tisíc (3,4 %). S výjimkou Dánů (2,5 %), Rakušanů (1,9 %), Rusů (1,6 %) a hostů ze Spojeného království (1,3 %) nepřekročili návštěvníci z dalších zemí ve struktuře hostů 1 %.

Tab. 5.8.2 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Počet příjezdů hostů	961 423	1 016 532	1 002 624	964 243	951 492	99,0
v tom(%):						
Česká republika	717 522	699 929	736 886	677 243	653 364	91,1
zahraniční hosté	243 901	316 603	265 738	287 000	298 128	122,2
z toho:						
Slovenská republika	2,4	2,4	4,4	3,6	3,4	¹⁾ 1,0
Polsko	16,9	17,7	13,4	11,6	9,5	¹⁾ -7,4
Německo	62,7	61,7	61,4	61,7	56,9	¹⁾ -5,9
Nizozemsko	6,2	6,1	8,9	8,1	12,0	¹⁾ 5,8
Počet přenocování	4 562 151	3 989 463	3 936 269	3 891 214	3 809 230	83,5
v tom (%) :						
Česká republika	3 646 246	2 853 002	2 880 827	2 785 195	2 648 353	72,6
zahraniční hosté	915 905	1 136 461	1 055 442	1 106 019	1 160 877	126,7
z toho:						
Slovenská republika	2,0	1,9	3,3	2,7	2,2	¹⁾ 0,3
Polsko	13,8	14,6	10,7	9,2	7,4	¹⁾ -6,4
Německo	67,2	65,8	66,4	66,9	61,4	¹⁾ -5,8
Nizozemsko	6,5	7,2	9,6	9,1	14,0	¹⁾ 7,5
Průměrná doba pobytu (dny)	5,9	5,1	4,9	5,0	5,0	¹⁾ -0,9
z toho zahraniční hosté	5,0	4,7	5,0	4,9	4,9	¹⁾ -0,1

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Průměrná doba pobytu návštěvníků Královéhradeckého kraje se za pět let téměř o jeden den snížila, v roce 2004 trvala 5 dní. Doba pobytu cizinců zůstává dlouhodobě zhruba stejná, v roce 2004 trvala v průměru 4,9 dne, přitom nejdéle se na území kraje zdržovali v roce 2004 Maďaři (6 dní) a Nizozemci (5,5 dne), nejkratší pobyt byl zaznamenán u Francouzů (3 dny).

Tab. 5.8.3 Hosté v lázeňských ubytovacích zařízeních

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Počet příjezdů hostů	19 458	17 130	18 110	18 198	19 070	98,0
v tom:						
Česká republika	19 248	15 077	15 697	16 089	16 639	86,4
zahraniční hosté	210	2 053	2 413	2 109	2 431	1157,6
Počet přenocování	506 680	490 650	451 250	475 635	463 064	91,4
v tom:						
Česká republika	485 681	467 425	423 338	450 778	441 768	91,0
zahraniční hosté	20 999	23 225	27 912	24 857	21 296	101,4
Průměrná doba pobytu (dny)	27,0	29,6	25,9	27,1	25,3	¹⁾ -1,7
z toho zahraniční hosté	11,0	12,3	12,6	12,8	9,8	¹⁾ -1,2

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Do léčebných lázní na území kraje, které jsou zahrnuty v ostatních ubytovacích zařízeních, jezdilo v letech 2000 – 2004 v průměru ročně zhruba 18 tisíc hostů. V roce 2004 jich bylo 19,1 tisíc a převážnou většinu tvořili Češi, 87,3 %. Počet návštěvníků z České republiky se proti roku 2000 o více než 13 % snížil, od roku 2001 se však již meziročně plynule zvyšoval. Výrazně přibýlo v Královéhradeckých lázních zahraničních hostů, jejich absolutní počet se zvýšil téměř 12krát. Zatímco v roce 2000 tvořili z celkového počtu hostů 1 %,

v roce 2004 to už bylo téměř 13 %. Mírně se za pětileté období snížila průměrná doba pobytu v lázeňských ubytovacích zařízeních (rozdíl mezi lety 2000 a 2004 činil 1,7 dne), takže v roce 2004 činila průměrná doba pobytu 25,3 dne, podstatně kratší dobu strávili v lázních zahraniční hosté, průměrně 9,8 dne.

V roce 2004 realizovali čeští občané na území Královéhradeckého kraje celkem 678,8 delších cest, tzn. domácích dovolených za účelem trávení volného času a rekreace (při kterých alespoň 4krát za sebou přenocovali mimo své obvyklé bydlení). V Královéhradeckém kraji se uskutečnilo více než 12 % delších cest z jejich celkového počtu v rámci České republiky; více našich občanů směřovalo svoji dovolenou již jen do Jihočeského kraje (14 % všech domácích dovolených). Počet domácích dovolených na území Královéhradeckého kraje vzrostl meziročně o 15,4 %, celkové výdaje se zvýšily o 11,5 % na 2 552 mil. Kč. V rámci České republiky činil průměrný výdaj na tuzemskou dovolenou 3 365 Kč. Průměrné výdaje na 1 cestu do Královéhradeckého kraje sice meziročně o více než 3 % poklesly (na 3 759 Kč), větší výdaje však byly v rámci republiky vynaloženy na 1 tuzemskou dovolenou už jen ve Zlínském a Libereckém kraji (4 017, resp. 3 953 Kč), naopak nejmenší výdaje byly potřeba na tuzemskou dovolenou v Pardubickém kraji, 2 414 Kč. Průměrný počet přenocování byl nejvyšší ve Středočeském kraji, dosáhl 13,1 dne, v Královéhradeckém kraji patřily tuzemské dovolené se 7,7 dne pobytu ve srovnání s ostatními kraji mezi nejkratší.

Tab. 5.8.4 Tuzemské delší a kratší cesty^{*)}

	Delší cesty			Kratší cesty		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Počet cest celkem (tis.)	588,2	678,8	115,4	1 650,0	1 349,8	81,8
Celkový počet přenocování (tis.)	4 274,0	5 222,6	122,2	3 244,9	2 796,2	86,2
Průměrný počet přenocování na 1 cestu	7,3	7,7	105,5	2,0	2,1	105,0
Celkové výdaje (mil. Kč)	2 289	2 552	111,5	1 437	1 188	82,7
Průměrné výdaje na 1 cestu (Kč)	3 892	3 759	96,6	871	880	101,0

^{*)} z výběrového šetření cestovního ruchu

O téměř pětinu se meziročně snížil počet kratších cest (tj. s 1-3 noclehy, včetně víkendových pobytů), které i přes výrazný pokles tvořily z celkového počtu delších a kratších cest směřujících do Královéhradeckého kraje dvě třetiny. V roce 2004 jich bylo v Královéhradeckém kraji realizováno 1 349,8 tisíc s průměrným počtem přenocování na 1 cestu 2,1 dne. Celkové výdaje se proti roku 2003 snížily o zhruba 17 % na 1 188 mil. Kč, průměrný výdaj na 1 cestu se mírně zvýšil na 880 Kč, tj. o 79 Kč více než v průměru České republiky. Ve srovnání s ostatními kraji směřovalo v roce 2004 více těchto krátkých „víkendových“ cest do Středočeského, Jihočeského, Jihomoravského a Moravskoslezského kraje, v Královéhradeckém kraji však návštěvníci pobývali nejdéle.

5.9. Věda, výzkum, informační technologie

Výzkum a vývoj jako součást vědy a technologií představuje klíčový hybný prvek zvyšování produktivity, ekonomického růstu, zaměstnanosti a sociální soudržnosti. Z tohoto důvodu hrají ukazatele výzkumu a vývoje důležitou úlohu při informování politiků i široké veřejnosti o tom, jak si daný region v této oblasti stojí. Zpravodajskými jednotkami v oblasti statistického zjišťování výzkumu a vývoje jsou všechny právnícké a fyzické osoby, které provádějí výzkum a vývoj jako svoji hlavní nebo vedlejší činnost bez ohledu na počet jejich zaměstnanců nebo odvětví, ve kterém působí.

V Královéhradeckém kraji bylo v roce 2003 šetřeno 96 zpravodajských jednotek (5,2 % z celkového počtu v České republice), v roce 2004 to bylo 98 zpravodajských jednotek, které se na celorepublikovém počtu podílely 5 %. Tímto podílem se kraj zařadil na 6. místo mezi 14 kraji republiky, když za sebou zanechal kraje s tak rozvinutým průmyslem jako například Plzeňský, ale na druhé straně nás předstihl kraj Zlínský, se kterým jsme ještě v roce 2003 byli na stejné úrovni.

V roce 2004 pracovalo v kraji v oblasti výzkumu a vývoje 1 050 zaměstnanců. Tento počet vyjadřuje počet pracovníků přepočtený na plný pracovní úvazek. Ve skutečnosti se jednalo o 2 113 fyzických osob (bez ohledu na výši pracovního úvazku). Z toho je zřejmé, že počet zaměstnanců na kratší pracovní úvazek byl v tomto odvětví poměrně vysoký. Nárůst počtu zaměstnanců mezi jednotlivými roky sledovaného období byl značný, mezi roky 2001 a 2004 o 55 %. Zastoupení žen mezi zaměstnanci výzkumu a vývoje nebylo ani třetinové (30,5 % v roce 2004). Přesto i v tomto ohledu se situace změnila k lepšímu, v roce 2001 tvořily ženy pouze 26 % zaměstnanců. Ve vládním sektoru bylo zastoupení žen výrazně vyšší, v roce 2004 činilo

51,5 %. Výzkumem a vývojem se zabývá především podnikatelský sektor, ve kterém bylo v roce 2004 šetřeno 86 zpravodajských jednotek (z celkového počtu 98 jednotek, tj. 88 %) a ty zaměstnávaly 66 % pracovníků tohoto odvětví. Ve vládním sektoru pracovala necelá čtvrtina zaměstnanců, součástí vyšších odborných a vysokých škol bylo 5 výzkumných a vývojových pracovišť a v nich 126 (12 %) zaměstnanců.

Tab. 5.9.1 Zaměstnanci a výdaje výzkumu a vývoje

	2001	2002	2003	2004	Změna v % 2004/2001
Zaměstnanci výzkumu a vývoje (FTE) ¹⁾	678	729	800	1050	54,9
v tom sektor:					
podnikatelský	522	571	645	689	32,0
vládní	86	73	70	235	173,3
vyššího odborného a vysokého školství	69	79	84	126	82,6
soukromý neziskový	1	6	1	-	x
Výzkumní pracovníci (FTE)	236	296	299	517	119,1
v tom sektor:					
podnikatelský	129	176	176	263	103,9
vládní	46	42	48	131	184,8
vyššího odborného a vysokého školství	60	76	73	122	103,3
soukromý neziskový	1	2	1	-	x
Vnitřní výdaje na výzkum a vývoj (mil. Kč)	685,3	661,9	784,3	1 177,4	71,8
v tom sektor:					
podnikatelský	527,2	456,4	598,5	682,7	29,5
vládní	60,9	44,7	63,5	270,9	344,9
vyššího odborného a vysokého školství	96,6	159,3	121,8	223,8	131,8
soukromý neziskový	0,6	1,6	0,5	-	x

¹⁾ FTE: počet pracovníků přepočtený na plný pracovní úvazek

Výdaje na výzkum a vývoj v roce 2004 činily 1 177,4 mil. Kč, tedy o 492,1 mil. Kč (o 71,8 %) více než v roce 2001. V členění podle sektorů došlo k největšímu navýšení ve vládním sektoru, téměř 4,5 násobně, ale ani více než dvojnásobný nárůst v sektoru odborného a vysokého školství nebyl zanedbatelný.

Tab. 5.9.2 Informační a komunikační technologie v domácnostech

	Královéhradecký kraj			Česká republika		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Domácnosti celkem (v tisících)	218	214	98,1	4 064	4 110	101,1
z nich vybavené (%):						
pevnou telefonní linkou	61,0	61,7	¹⁾ 0,7	62,9	61,9	¹⁾ -1,0
osobním počítačem	20,2	30,6	¹⁾ 10,4	23,8	29,5	¹⁾ 5,7
z toho připojeným k internetu	13,8	21,9	¹⁾ 8,1	14,8	19,4	¹⁾ 4,6
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (v tisících)	464,0	464,5	100,1	8 658,5	8 687,1	100,3
z nich mající k dispozici pro soukromé účely (%):						
mobilní telefon	59,3	68,4	¹⁾ 9,1	66,0	73,9	¹⁾ 7,9
osobní počítač (PC) doma	26,8	37,3	¹⁾ 10,5	32,6	35,9	¹⁾ 3,3
internet doma	18,2	26,8	¹⁾ 8,6	20,8	23,8	¹⁾ 3,1
přenosný PC	1,2	.	.	2,4	3,1	¹⁾ 0,7

¹⁾ rozdíl 2004 - 2003 v procentních bodech

Údaje o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci vycházejí z periodického ročního statistického šetření. První periodické šetření provedl Český statistický úřad ve 4. čtvrtletí 2003, další ve 4. čtvrtletí 2004. Bylo zjištěno, že na pevnou telefonní linku bylo v roce 2004 připojeno v kraji 61,7 % **domácností**. Zatímco v České republice pevných připojení od roku 2003 ubylo, v našem kraji byl zaznamenán malý, ale přece jenom nárůst (o 0,7 %). Vybavenost osobním počítačem

činila v kraji 30,6 % a z toho připojení k internetu 21,9 %. Oba ukazatele jsou vyšší než průměr za Českou republiku a i meziroční tempo nárůstu je vyšší než v republice.

Ve vybavenosti **jednotlivců** (fyzických osob ve věku 15 let a více) mobilními telefony kraj mírně zaostával za průměrem České republiky, tempo nárůstu mezi roky 2003 a 2004 bylo však rychlejší. Velký meziroční nárůst byl v kraji zaznamenán ve vlastnictví osobního počítače a internetu doma. Jestliže v roce 2003 mělo doma osobní počítač 26,8 % a internet 18,2 % obyvatel starších 15 let, v roce 2004 jejich podíl vzrostl na 37,3 %, resp. 26,8 %. Nárůst těchto ukazatelů v České republice byl podstatně menší. V kraji roste také počet veřejně přístupných míst na internet v knihovnách. Od roku 2000, kdy bylo takových míst k dispozici 78, vzrostl jejich počet na 341 v roce 2004. Vzrostl také počet osob, které použily internet k nákupu zboží. Podíl těchto osob dosáhl v roce 2004 výše 6,1 % (oproti 3,3 % v roce 2003) a kraj v tomto ukazateli převyšuje průměr za Českou republiku o 0,9 procentních bodů. Mezi kraji je na 3. místě za Hl. m. Prahou a krajem Libereckým.

5.10. Veřejná ekonomika (veřejné rozpočty, hospodaření územních samosprávných celků)

Veřejné rozpočty jsou tvořeny rozpočty Krajského úřadu, obcí a dobrovolných svazků obcí. Územní rozpočty prošly v roce 2003 zásadní změnou, která navazovala na reformu veřejné správy – agendy a prostředky ze zrušených okresních úřadů byly převedeny na obce a kraje.

Celkové příjmy **Krajského úřadu** Královéhradeckého kraje ke konci roku 2004 činily 6 282,2 mil. Kč. Převážnou část, více než 80 % těchto příjmů, tvořily přijaté dotace, především neinvestičního charakteru. Další příjmovou položkou (13 %) byly daně. Z celkového objemu daní ve výši 818,7 mil. Kč tvořila největší položku daň z přidané hodnoty (337,7 mil. Kč) a dále daně z příjmu fyzických osob a daně z příjmu právnických osob (každá z položek přibližně 240 mil. Kč). Výdaje Krajského úřadu byly k 31. 12. 2004 o 150,6 mil. Kč nižší než příjmy a tímto přebytkem uzavřel Krajský úřad rozpočtový rok 2004. Největšími výdajovými položkami byly v rámci běžných výdajů neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím (39,8 % z celkových výdajů), v rámci kapitálových výdajů pak investiční dotace příspěvkovým organizacím (5,4 %).

Tab. 5.10.1 Příjmy veřejných rozpočtů k 31. 12. 2004

	v tis. Kč				
	Krajský úřad	Města v sídle SO ORP	Města v sídle SO POU	Ostatní obce	Dobrovolné svazky obcí
Daňové příjmy	818 740	1 533 326	592 192	1 187 396	-
z toho :					
daně z příjmů fyzických osob	242 642	448 544	174 743	348 816	-
daně z příjmu právnických osob	237 376	392 546	152 274	258 693	-
daň z přidané hodnoty	337 731	438 996	181 666	359 232	-
Nedaňové příjmy	281 027	395 889	183 208	270 636	7 730
z toho :					
příjmy z vlastní činnosti	441	101 878	76 976	116 247	973
odvody příspěvkových organizací	160 633	13 673	3 292	1 834	-
příjmy z pronájmu majetku	21 144	196 851	76 833	91 348	3 030
Kapitálové příjmy	7 072	273 014	55 334	114 050	10 081
z toho :					
příjmy z prodeje dlouhodobého majetku	7 072	266 360	31 757	99 001	6 603
Přijaté dotace	5 175 370	1 891 934	848 208	946 233	142 722
v tom					
neinvestiční přijaté dotace	4 937 857	1 687 131	620 958	686 616	30 289
investiční přijaté dotace	237 512	204 803	227 249	259 616	112 433
Příjmy celkem	6 282 208	4 094 162	1 678 941	2 518 314	160 532

Příjmy měst, která jsou sídly **správních obvodů obcí s rozšířenou působností** (dále jen SO ORP) dosáhly v roce 2004 hodnoty 4 094,2 mil. Kč a i v tomto případě se na tom nejvíce podílely přijaté dotace, i když ne tak výrazně jako u příjmů Krajského úřadu. Dotace zde činily 46,2 %, o něco méně (37,5 %) přispěly do

pokladen těchto měst daňové příjmy. Výdaje činily 4 039,8 mil. Kč a města v sídle SO ORP tak vykázala rozpočtový přebytek 54,3 mil. Kč.

Města v sídle **správních obvodů pověřených obecních úřadů** (dále jen SO POU) skončila svůj rozpočet ke konci roku 2004 se schodkem. Výdaje překročily celkové příjmy o 76,3 mil. Kč. Největší příjmová složka, přijaté dotace ve výši 848,2 mil. Kč, se na celkových příjmech podílela přibližně polovinou, dalších 35 % tvořily daně, 11 % nedaňové příjmy a přibližně 3 % kapitálové příjmy. Výdaje tvořily především běžné výdaje a v jejich rámci neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím (519,3 mil. Kč) a v rámci kapitálových výdajů pak položka investiční nákupy a související výdaje (500,9 mil. Kč). Tento typ obcí (města v sídle SO POU) se jak na celkových příjmech tak i výdajích kraje podílel nejméně (pokud nebereme v úvahu dobrovolné svazky obcí).

Tab. 5.10.2 Výdaje veřejných rozpočtů k 31. 12. 2004

v tis. Kč

	Krajský úřad	Města v sídle SO ORP	Města v sídle SO POU	Ostatní obce	Dobrovolné svazky obcí
Běžné výdaje	5 560 827	3 229 507	1 240 686	1 781 597	41 896
z toho :					
platy zaměst.a ost. platby za provedenou práci	109 475	430 188	166 216	251 435	1 258
nákup vody, paliv, energie.služeb a ostatní nákupy	89 866	629 050	248 175	543 591	25 916
neinvestiční dotace podnikatelským subjektům	204 765	21 082	2 503	869	-
neinvestiční transfery příspěv. a pod. organizacím	2 437 968	1 271 104	519 299	689 844	-
neinvestiční transfery obyvatelstvu	6 333	387 069	129 698	6 256	20
Kapitálové výdaje	570 751	810 335	514 554	723 773	128 453
z toho :					
investiční nákupy a související výdaje	32 134	757 872	500 940	643 140	115 051
investiční dotace podnikatelským subjektům	64 068	11 138	3 313	16 905	3
investiční dotace příspěvkovým organizacím	329 526	17 342	2 715	2 189	-
Výdaje celkem	6 131 579	4 039 842	1 755 240	2 505 371	170 348

Ostatní obce vykázaly v roce 2004 v podstatě vyrovnaný rozpočet. Příjmy překročily výdaje pouze o necelých 13 mil. Kč a jejich největším zdrojem byly na rozdíl od předešlých typů obcí daňové příjmy. Následovaly přijaté dotace a tyto dva zdroje zabezpečily příjem celkem z 85 %. Na straně výdajů byly největšími položkami běžné výdaje na neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím (689,8 mil. Kč) a běžné výdaje na nákup vody, paliv, energie, služeb a ostatní nákupy (543,6 mil. Kč), z kapitálových výdajů pak investiční nákupy a související výdaje (643,1 mil. Kč).

Celkem 50 **dobrovolných svazků obcí** registrovaných v Královéhradeckém kraji vytvořilo v rozpočtovém roce 2004 schodek necelých 10 mil. Největší část příjmů v celkové výši 160,5 mil. Kč tvořily přijaté dotace (142,7 mil. Kč), přičemž podstatná část těchto dotací (112,4 mil. Kč) byly dotace investiční. Největší výdajová částka (115,1 mil. Kč) z celkových výdajů (170,3 mil. Kč) byla použita na investiční nákupy a související výdaje. Za nákup vody, paliv, energie a ostatní nákupy utratily svazky obcí přibližně 26 mil. Kč.

6. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

6.1. Ovzduší

Kraj se vyznačuje v dlouhodobém vývoji nižší úrovní emisí a zatížení ovzduší ve srovnání s průměrem České republiky. Od roku 1994 se podařilo v kraji více než šestinásobně snížit emise tuhých látek a více než čtyřnásobně emise oxidu siřičitého díky odsíření rozhodujících zdrojů umístěných v kraji i mimo něj (např. elektrárny Chvaletice a Opatovice nad Labem) a také útlumem některých druhů průmyslové výroby (zejména těžkého průmyslu). Kvalitu ovzduší hodnotíme podle celkového množství emisí vybraných znečišťujících látek z velkých, středních a malých zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO 1–3).

Tab. 6.1.1 Měrné emise základních znečišťujících látek REZZO 1-3

	v t/km ² /rok					
	2000	2001	2002	2003	Změna v %	
					2003/ 2000	průměrná roční
Emise tuhé	0,6	0,5	0,6	0,6	-5,3	-1,8
Oxid siřičitý SO ₂	2,1	2,0	1,6	1,8	-15,1	-5,3
Oxidy dusíku NO _x	0,6	0,7	0,6	0,7	7,8	2,5
Oxid uhelnatý CO	3,0	2,9	2,1	2,3	-25,2	-9,2

Ve sledovaném období 2000 - 2003 došlo k dalšímu poklesu látek znečišťujících ovzduší, jejich pokles byl již pomalejší oproti 2. polovině 90. let. Výjimku tvoří oxidy dusíku, u nichž byl zaznamenán vzestupný trend, vlivem nárůstu automobilové dopravy, hlavně ve městech a podél hlavních tahů.

Hlavním producentem oxidu siřičitého zůstávají velké zdroje (zařazené do REZZO1). V kraji se jedná hlavně o tyto podniky: Cukrovar České Meziříčí, ČEZ a.s. Elektrárny Poříčí – provoz Trutnov a Dvůr Králové nad Labem, ESAB Vamberk, SAINT GOBAIN ORSIL s.r.o. Častolovice, Harpen ČR s.r.o. – Teplárna Náchod. Ostatní látky nejvíce emitují mobilní a malé zdroje, z těchto hlavně domácí topeniště na tuhá paliva. Postupná plynofikace obcí napomáhá tento stav zlepšit, protože zemní plyn je dnes pokládán za ekologicky přijatelné palivo.

V **emisích tuhých látek** za rok 2003 se kraj řadí na střed mezi 14 kraji. Na rozdíl od vývoje v ČR jeho emise ve sledovaném období 2000 - 2003 v kraji klesaly, nejvíce v okresech Náchod a Trutnov, naopak nárůst byl zaznamenán v okrese Hradec Králové, nejvyšší hodnota emisí tuhých látek byla naměřena v roce 2003 v okrese Rychnov nad Kněžnou (0,64 t/km²/rok), což je na úrovni průměru za ČR.

Tab. 6.1.2 Měrné emise oxidů dusíku (NO_x) REZZO 1-3 podle okresů

Kraj, okres	v t/km ² /rok					
	2000	2001	2002	2003	Změna v %	
					2003/ 2000	průměrná roční
Česká republika	2,1	2,1	2,1	2,1	-0,1	0,0
Královéhradecký kraj	0,6	0,7	0,6	0,7	7,8	2,5
Hradec Králové	0,4	0,4	0,4	0,4	-8,0	-2,7
Jičín	0,3	0,3	0,3	0,3	-8,9	-3,1
Náchod	0,7	0,7	0,6	0,6	-10,7	-3,7
Rychnov n. Kn.	0,5	0,5	0,5	0,5	8,4	2,7
Trutnov	1,2	1,3	1,0	1,4	24,1	7,5

Měrné emise oxidu siřičitého ve sledovaném období klesaly v kraji ještě rychleji než byl pokles za republiku jako celek, kraj se řadí na 8. místo ze 14 krajů. Ve čtyřech okresech z pěti došlo v kraji k podstatnému snížení měrných emisí. Velmi nepříznivá je situace v okrese Trutnov, naměřené hodnoty emisí byly nejen nad průměrem kraje a republiky, ale ve sledovaném období dále rostly. Okres Trutnov tak zaujal 16 místo z 76 okresů v republice s nejvyššími naměřenými hodnotami emisí oxidu siřičitého v roce 2003. Situace je zapříčiněna koncentrací energetického průmyslu (ČEZ a.s., Elektrárny Poříčí) a lokalizací

zdrojů v podhorském území se zhoršenými rozptylovými podmínkami. Vzhledem k vysoké ceně plynu občané hlavně na venkově ustupují od tohoto ekologicky šetrného paliva a vrací se k levnějšímu lokálnímu topení, nelze přitom řádně kontrolovat složení spalovaných hmot (často odpadů).

Nárůst měrných **emisí oxidů dusíku** je ovlivněn hlavně dopravou, absencí dálniční sítě a obchvatů měst. V porovnání s jinými kraji a průměrem republiky jsou hodnoty sice nižší, ale jejich nárůst v celém kraji a především pak v některých okresech (Trutnov a Rychnov nad Kněžnou) vyžadují řešení nedobré situace v dopravě.

Měrné emise oxidu uhelnatého v roce 2003 řadí kraj na nelichotivé 5 místo v ČR. Pozitivní je zjištění, že ve sledovaném období 2000 - 2003 došlo v kraji k poklesu až o čtvrtinu, v některých okresech kraje bylo snížení měrných emisí oxidu uhelnatého ještě výraznější, v okrese Trutnov o 37,1 %.

Ke změně kvality ovzduší mělo dojít v roce 2004, kdy vybrané velké zdroje emisí začaly plnit plán snižování emisí. Omezit se měl také přeshraniční přenos nečistot především z Polska a to vlivem začínající spolupráce mezi sousedními regiony, kterou zastřešuje MŽP a jsou do ní zapojeny kraje sousedící s Polskem. Výsledky měrných emisí za rok 2004 prozatím nejsou k dispozici.

6.2. Voda

Území kraje disponuje vysokým potenciálem zdrojů podzemních a povrchových vod. Významné zásoby podzemních vod jsou kromě horských a podhorských partií vázány na hlubší křídové hydrogeologické struktury, mezi nejvýznamnější patří Polická pánev a oblast Lité. Poměrně významné zásoby podzemních vod (ale s horší kvalitou) jsou vázány na kvarterní sedimenty (okres Hradec Králové). V minulých desetiletích došlo jak k lokálním kontaminacím podzemních vod (průmyslové a zemědělské podniky, osídlení), tak i k plošnému znečištění dusíkatými látkami ze zemědělství a imisí. I když již několik let dochází k odstraňování ekologických zátěží, sanaci skládek a snižování dávek hnojiv, díky akumulaci znečištění v půdě a horninovém prostředí a jeho postupnému uvolňování, bude ještě řadu let trvat stagnace nebo i vzrůstající trend znečištění podzemních vod především v okresech Rychnov nad Kněžnou, Hradec Králové a Jičín.

Významné zdroje povrchových vod jsou vázány na pramenní oblasti v horských a podhorských partiích v severní až východní části kraje. Téměř celé území kraje náleží do povodí Labe, okrajová část Broumovského výběžku náleží k povodí Odry. Na území kraje byla vybrána data o jakosti vody na pěti profilech (místech měření) čtyř nejvýznamnějších toků kraje.

6.2.1 Jakost vody ve vybraných tocích a profilech

Pramen: ČHMÚ

Tok - vybraný profil Znečišťující látka	Znečištění v mg/l				Stupeň znečištění (třída) ¹⁾			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Labe - Debrné								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,2	1,8	2,0	2,5	II	II	II	II
dusičnanový dusík (N-NO ₃ -)	2,4	2,4	2,3	2,2	II	II	II	II
Labe - Hradec Králové								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,8	1,9	2,0	1,9	III	II	II	II
dusičnanový dusík (N-NO ₃ -)	3,3	3,3	2,9	2,8	II	II	II	II
Úpa - Jaroměř								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	3,0	2,4	3,2	3,0	III	II	IV	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ -)	3,1	3,0	3,1	3,2	II	II	II	III
Metuje - Jaroměř								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	6,3	2,1	3,0	2,7	V	II	IV	II
dusičnanový dusík (N-NO ₃ -)	3,5	3,7	3,0	3,0	II	II	II	II
Orlice - Nepasice								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,7	2,4	3,0	2,8	III	III	III	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ -)	4,2	3,6	3,4	3,5	III	II	II	III

¹⁾ zatřídění do tříd podle ČSN 75 7221

Biochemická spotřeba kyslíku (BSK₅), která vyjadřuje množství kyslíku spotřebovaného k aerobnímu biochemickému rozkladu organických látek obsažených ve vodě po dobu 5 dnů při standardních podmínkách, byla naměřena nejvyšší na řece Úpě v Jaroměři, v třídě jakosti III, tj. znečištěná voda. Nejvyšší hodnoty znečišťující látky dusičnanového dusíku (N-NO₃-) byly zjištěny na řece Orlici v profilu Nepasice a na Úpě v Jaroměři, což podle ČSN představuje III. stupeň – znečištěnou vodu.

Pokud se týká zásobování obyvatelstva kraje vodou z veřejných vodovodů došlo ve sledovaném období sice k nárůstu počtu obyvatel (o necelých 20 tisíc) v kraji, jejich podíl se v roce 2004 zvýšil na 90,8 % z celkového počtu obyvatel, ale v porovnání s ostatními kraji se řadí až na osmé místo a zaostává za republikovým průměrem o 0,8 procentního bodu. Vyrobená pitná voda z vodovodů pro veřejnou potřebu v letech 2000 – 2004 klesla podobně jako v ostatních krajích, projevuje se tendence k využívání vlastních zdrojů pitné vody a to jak u právnických tak i fyzických osob.

Ve sledovaném období došlo v kraji pouze k mírnému nárůstu počtu obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci (o 7,3 tisíc), jejich podíl na celkovém počtu obyvatel činil v roce 2004 73,8 %, což je pod průměrem ČR a kraj řadí až na 10. místo mezi 14 kraji.

Celkový objem vypouštěných odpadních vod do veřejné kanalizace se snížil, protože domácnosti se snaží šetřit. Výstavbou nových čistíren odpadních vod se mírně zvýšil podíl čistěných vod, v roce 2004 to bylo 93,4 % z vypouštěných odpadních vod do veřejné kanalizace. Porovnáním znečištění na čistírně odpadních vod na přítoku a na odtoku došlo například v případě biologické spotřeby kyslíku ke snížení 36krát, a jeho hodnota dosáhla 368 t za rok.

Tab. 6.2.2 Čištění odpadních vod

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Počet čistíren odpadních vod	58	67	67	76	109	87,9	17,1
Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace (tis. m ³)	27 913	28 447	30 157	29 612	27 362	-2,0	-0,5
Čištěné odpadní vody bez srážkových vod (tis. m ³)	25 804	26 225	27 473	28 510	25 564	-0,9	-0,2
Podíl čistěných odpadních vod (%)	92,4	92,2	91,1	96,3	93,4	¹⁾ 1,0	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

6.3. Půda

Z dlouhodobého hlediska dochází v kraji k úbytku zemědělské i orné půdy, pokles je ale pomalejší než v průměru za republiku. V sledovaném období 2000 - 2004 se snížilo zastoupení zemědělské půdy na celkové výměře kraje o necelých 800 ha, orné půdy ubylo více než 1 000 ha, naopak přibýly trvalé travní porosty. Přesto zůstává v kraji podíl zemědělské i orné půdy na celkové výměře kraje nad průměrem republiky a řadí náš kraj na páté místo mezi 14 kraji. Podíl lesních pozemků zůstal ve sledovaném období konstantní, byl mírně pod průměrem republiky, mezi kraji jsme zaujali 8. příčku.

Tab. 6.3.1 Pozemky k 31.12. 2004 podle druhů a okresů

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

v %

	Podíl z celkové výměry						Podíl ze zemědělské půdy				
	zemědě- lská půda	z toho orná půda	lesní půda	vodní plochy celkem	zasta- věné plochy	ostatní plochy	orná půda	chmel- nice	vinice	zahrady a ovocné sady	trvalé travnaté porosty
Česká republika	54,1	38,7	33,5	2,0	1,7	8,7	71,6	0,3	0,4	4,9	22,8
Královéhradecký kraj	58,8	40,7	30,9	1,5	2,0	6,8	69,2	x	0,0	5,7	25,1
Hradec Králové	70,8	59,3	16,3	1,9	2,6	8,4	83,8	x	0,0	5,2	11,0
Jičín	68,4	52,2	21,6	1,5	2,1	6,4	76,3	x	x	6,6	17,1
Náchod	61,8	40,0	27,0	2,3	2,1	6,7	64,6	x	x	6,5	28,9
Rychnov nad Kněžnou	54,3	33,7	37,4	1,1	1,8	5,4	62,0	x	x	4,8	33,2
Trutnov	43,9	24,2	46,6	1,0	1,4	7,2	55,2	x	x	5,3	39,5

Kraj můžeme charakterizovat jako zemědělský, ale jednotlivé okresy se od sebe značně liší, což souvisí především s jejich polohou. Okresy Hradec Králové a Jičín, které leží v jižní nížinaté a úrodnější části kraje, jsou typicky zemědělskými okresy. Zemědělská půda zaujímá kolem 70 % rozlohy těchto okresů, orná půda se rozkládá na více než polovinu jejich výměry. Naopak okresy v severní a východní hornaté části kraje, podél státní hranice s Polskem, okresy Trutnov a Rychnov nad Kněžnou, mají nadprůměrné podíly lesní půdy na svém území a podíl zemědělské i orné půdy je pod průměrem kraje i republiky.

V roce 2004 připadlo na jednoho obyvatele kraje 51,2 arů zemědělské půdy, 35,4 arů orné půdy a 26,9 arů lesní půdy. Všechny uvedené hodnoty se pohybují nad průměrem republiky a svědčí o zemědělském charakteru našeho kraje.

6.4. Odpady

Statistické zjišťování produkce odpadů se provádí prostřednictvím statistického výkazu u ekonomických subjektů s 20 a více zaměstnanci podle převažující činnosti. Subjekty, které se zabývají nakládáním s odpadem (OKEČ 90) jsou šetřeny plošně, u subjektů zabývajících se zpracováním druhotných surovin, velkoobchodem s chemickými výrobky a velkoobchodem s odpadem a šrotem je prováděno výběrové šetření. Od 1.1. 2002 vstoupil v platnost nový zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech, který zavádí novou definici odpadu a některých základních pojmů. Z tohoto důvodu lze v případě podnikového odpadu provést pouze srovnání posledních tří let. Z celkového množství odpadů vyprodukovaných v kraji tvoří většinu (více než 80 %) odpady podniků. Hodnotíme-li objem vyprodukovaného podnikového odpadu došlo ve srovnatelném období 2002 - 2004 k navýšení o 36 %. V množství tohoto odpadu na jednoho obyvatele dosahuje náš kraj s objemem 1,3 t páté nejnižší hodnoty mezi kraji a je poloviční ve srovnání s průměrem ČR. Z hlediska odvětví se nejvíce odpadů v našem kraji produkuje v textilním průmyslu (32,6 %), ve výrobě ostatních nekovových minerálních výrobků (12,6 %) a stavebnictví (12,4 %).

6.4.1 Produkce odpadů a vybrané způsoby nakládání s odpady

	v tis. tun					
	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004	Změna v %
						2004/ 2000 průměrná roční
Celková produkce odpadů	949	1 072	517	644	705	-25,7 -7,2
Nakládání s odpady celkem	964	1 419	901	1 141	1 091	10,0 3,1
z toho:						
recyklace, získání složek	24	9	3	50	53	120,8 21,9
spalování	9	8	9	7	10	11,1 2,7
skládání a ost. způsoby ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu	398	467	424	351	603	51,5 10,9

¹⁾ změna definice odpadu

Způsoby nakládání s odpady zahrnují jak vyprodukované odpady tak odpady odebrané ze skladu. Dominantním způsobem nakládání s odpady na území kraje zůstává stále jejich skládání. Ve sledovaném období došlo k více než 50procentnímu nárůstu objemu odpadů odstraňovaných pomocí skládání. Také podíl tohoto způsobu nakládání s odpady vzrostl v letech 2000 - 2004 o 14 procentních bodů na 55,3 % z celkového objemu nakládání s odpady. Neustále se však zvyšuje podíl i materiálového využití odpadů (třídění, recyklace, kompostování, využití jako druhotná surovina). Nebezpečné odpady tvořily v roce 2004 desetinu z celkových nakládaných odpadů a jejich podíl se ve sledovaném období stále snižoval.

6.5. Investice na ochranu životního prostředí

V roce 2003 dosáhly investice (výdaje na pořízení dlouhodobého majetku) na ochranu životního prostředí v Královéhradeckém kraji nejvyšší hodnoty od roku 2000, a to téměř 791 mil. Kč (v běžných cenách, podle místa investice). Tento objem představuje 4,1 % dlouhodobého majetku určeného na ochranu životního prostředí na území ČR, mezi 14 kraji nás řadí na střed. V porovnání s rokem 2000, kdy objem investic představoval pouhých 2,5 %, tedy 2. nejnižší hodnotu mezi kraji, je to značný posun. Hlavními finančními zdroji

pořízených investic na ochranu životního prostředí v roce 2003 byly v kraji vlastní zdroje a rozpočtové prostředky (69,4 % z pořízených investic), úvěr, půjčky a finanční výpomoci (16,5 %) a granty a dotace z veřejných rozpočtů (4,1 %). Tato struktura zdrojů neodpovídá průměru republiky, velmi málo byly v kraji využívány dotace a granty z veřejných rozpočtů, vůbec nevyužity zůstaly granty a dotace ze zahraničí.

6.5.1 Pořízené investice na ochranu životního prostředí

	v mil. Kč (běžné ceny)				
	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Celkem	530 665	480 085	682 865	790 984	149,1
v tom:					
ochrana ovzduší a klimatu	131 846	201 128	316 337	408 662	310,0
nakládání s odpadními vodami	293 884	193 089	213 640	150 031	51,1
nakládání s odpady	50 216	53 911	22 380	127 978	254,9
ostatní	54 719	31 957	130 508	104 313	190,6

Největší podíl investic na ochranu životního prostředí v Královéhradeckém kraji byl v roce 2003 určen na ochranu ovzduší a klimatu (51,7 %), dále na ochranu vody s výjimkou podzemních (19 %) a na nakládání s odpady (16,3 %). Podíly investic na jednotlivé složky životního prostředí se v našem kraji značně lišily od republikového průměru. Nadprůměrně (více než dvojnásobný podíl oproti průměru České republiky) bylo v kraji investováno do ochrany ovzduší a klimatu a mírně nadprůměrně do nakládání s odpady, podprůměrně byly investice na ochranu vody a půdy. Poměr investic do jednotlivých složek životního prostředí se ve sledovaném období značně změnil. Zatímco v roce 2000 převažovaly v kraji investice do nakládání s odpady, od roku 2001 se nejvíce investuje na ochranu ovzduší a klimatu.

Vedle výdajů na pořízení dlouhodobého majetku na ochranu životního prostředí existují i neinvestiční náklady, které se vztahují k aktivitám na ochranu životního prostředí (technologie, procesy) a zahrnují mzdové náklady, platby nájemného, energie a ostatní materiál a platby za služby, u kterých je hlavním účelem prevence, snížení, úprava nebo eliminace znečišťujících látek a znečištění nebo jakékoliv další degradace životního prostředí a jsou výsledkem provozních aktivit podniku. Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí v kraji v roce 2003 dosáhly výše 1 207,6 mil. Kč (z toho dvě třetiny byly z vnitřních zdrojů). Tento objem představoval 5,3 % neinvestičních nákladů určených na ochranu životního prostředí v naší republice a mezi kraji nás zařadil na střed. Největší podíl neinvestičních nákladů na ochranu životního prostředí v roce 2003 byl v kraji vynaložen na nakládání s odpady (65,2 %), dále na nakládání s odpadními vodami (27 %), na ochranu půdy, podzemních a povrchových vod, omezování hluku atd. (4,6 %) a na ochranu ovzduší a klimatu (3,2 %). Podíl neinvestičních nákladů vynaložených do jednotlivých oblastí ochrany životního prostředí zhruba odpovídá celostátnímu průměru. Ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí činil v roce 2003 v kraji 1 638 mil. Kč (v běžných cenách), to je 7,3 % z celkových přínosů v České republice a byl mírně nad průměrem republiky.

6.6. Chráněná území

Z hlediska počtu a významu přírodních památek se kraj řadí k nejbohatším v České republice. Nachází se zde řada lokalit mimořádné přírodní hodnoty, což se promítá do rozsahu i počtu chráněných území. Velkoplošná chráněná území představují národní parky a chráněné krajinné oblasti, mezi maloplošná chráněná území patří národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace, které se od sebe liší významem celostátním nebo regionálním.

V severní části kraje při státní hranici s Polskem se rozkládá nejstarší ze čtyř národních parků v České republice – **Krkonošský národní park** s naší nejvyšší horou Sněžkou, vyhlášený v roce 1963, na nějž na polské straně navazuje Karkonoski park narodowy. Krkonošský národní park patří k nejcenějším přírodním oblastem v republice. Na území našeho kraje se nachází dvě třetiny (cca 24,5 tis. ha) a v sousedním Libereckém kraji jedna třetina rozlohy národního parku. Území je rozděleno do tří zón s různým stupněm ochrany a jeho součástí je 31 maloplošných zvláště chráněných území.

Na většině Broumovského výběžku byla v roce 1991 vyhlášena chráněná krajinná oblast **Broumovsko** (cca 41 tis. ha), která chrání malebnou krajinu s bohatou historií. Její součástí je 6 maloplošných zvláště chráněných území a na polské straně na ni navazují Stolové hory. Druhou chráněnou krajinnou oblastí jsou **Orlické hory** (cca 20 tis. ha), která byla vyhlášena v roce 1969 a zčásti přesahuje i do sousedního Pardubického kraje. Kromě hlavního hřebene hor, jehož porosty byly poškozeny dálkovými imisemi, je její území hustě zalesněno, výskyt vzácné flóry a zachovalé biotopy zde chrání 19 maloplošných zvláště

chráněných území. Nejstarší chráněnou krajinnou oblastí v České republice je **Český ráj** (vyhlášený v roce 1955), který na území Královéhradeckého kraje zasahuje oblastí Prachovských skal nedaleko Jičína a větší částí se rozprostírá v sousedních krajích Libereckém a Středočeském.

6.6.1 Chráněná území podle okresů k 31.12. 2004

Pramen: Agentura ochrany přírody a krajiny

v hektarech

	Národní parky ¹⁾	Chráněné krajinné oblasti ¹⁾	Maloplošná chráněná území			
			národní přírodní památka	národní přírodní rezervace	přírodní památka	přírodní rezervace
Královéhradecký kraj	24 544,0	71 061,7	334,2	2 531,2	7 667,3	1 358,6
Hradec Králové	-	-	-	5,4	166,3	35,5
Jičín	-	5 047,6	-	-	1 002,7	433,2
Náchod	-	39 129,1	334,2	2 046,5	16,7	541,5
Rychnov n. Kn.	-	22 813,5	-	115,8	60,8	320,5
Trutnov	24 544,0	4 071,5	-	363,4	6 420,8	28,0

¹⁾ data z GIS, mohou se lišit od jinde publikovaných

Z hlediska celkové rozlohy maloplošných chráněných území (11 891 ha) se Královéhradecký kraj řadí na třetí místo v republice hned za kraji Jihočeským a Středočeským. Na území kraje se nachází 1 národní přírodní památka, 5 národních přírodních rezervací, 67 přírodních památek a 38 přírodních rezervací.

Z pohledu okresů relativně vysoká koncentrace maloplošných chráněných území, **přírodních rezervací a přírodních památek**, je v celé severní části okresu Jičín, celkem 37, tj. třetina všech maloplošných chráněných území v rámci celého kraje (celkem 111). Poměrně velkým množstvím přírodních rezervací a přírodních památek je charakteristický okres Rychnov nad Kněžnou (celkem 33), ta se nacházejí v povodí Orlice a na území CHKO Orlické hory, a dále jihovýchodní území hradeckého okresu (celkem 14) v mikroregionu Třebechovice pod Orebem. Přírodně nejhodnotnější maloplošná území jsou **národní přírodní rezervace** Trčkov a Bukačka (Orlické hory, okres Rychnov nad Kněžnou), Adršpašsko-teplické skály a Broumovské stěny (Broumovsko, okres Náchod) a **národní přírodní památka** Babiččino údolí (okres Náchod). Celkem zaujímají maloplošná chráněná území v Královéhradeckém kraji 11,9 tis. ha, z toho nejrozsáhlejší jsou na Trutnovsku (více než 57 % z celkové plochy) jako součást Krkonošského národního parku a na Náchodsku (24,7 %) především jako součást CHKO Broumovsko, nejmenší rozlohu mají MCHÚ v okrese Hradec Králové a na Rychnovsku (1,7 %, resp. 1,2 %). Přírodní památky tvoří z celkové plochy maloplošných chráněných území Královéhradeckého kraje téměř dvě třetiny, pětinu pak zaujímají národní přírodní rezervace.

7. REGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE

7.1. Mikroregiony

Mikroregionem obecně rozumíme spolupráci obcí buď ve smyslu § 46 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích nebo má podobu svazku obcí (§ 49 téhož zákona). Vznik mikroregionů je nutný pro společné prosazování zájmů a záměrů venkovských obcí a je pozitivním trendem probíhajícím ve venkovském prostoru. Hranice mikroregionů jen poměrně málo souvisí s jinými územními jednotkami. Důvody, které vedou ke vzniku mikroregionů mají většinou nadobecní charakter jako je komunikace, plynofikace, veřejný vodovod, životní prostředí, cestovní ruch atd.

7.1.1 Mikroregiony se sídlem v Královéhradeckém kraji v roce 2004

Zdroj: ÚÚR Brno, Královéhradecký kraj

Název mikroregionu	Sídlo	Okres	Počet členských obcí		Počet obyvatel členských obcí k 31. 12. 2004
			celkem	z toho mimo kraj	
Mikroregion Černilovsko	Černilov	Hradec Králové	7	-	3 720
Mikroregion Třebechovicko	Třebechovice p. O.	Hradec Králové	8	-	7 453
Svazek obcí Cidlina	Nepolisy	Hradec Králové	15	-	9 795
Mikroregion Novobydžovsko	Nový Bydžov	Hradec Králové	19	-	14 956
Mikroregion Urbanická brázda	Praskačka	Hradec Králové	10	-	4 906
Mikroregion Nechanicko	Mokrovousy	Hradec Králové	20	-	8 760
Mikroregion obcí Památkové zóny 1866	Všestary	Hradec Králové	8	-	3 615
Mikroregion Hustiřanka	Habřina	Hradec Králové	10	-	3 048
Mikroregion Podchlumí	Ostromeč	Jičín	22	-	7 227
Lázeňský mikroregion	Lázně Bělohrad	Jičín	22	-	12 093
Mikroregion Rozhraní	Dětenice	Jičín	13	-	6 415
Svazek obcí Brada	Libuň	Jičín	12	-	2 647
Mariánská zahrada	Jičín	Jičín	17	-	5 868
Svazek obcí 1866	Studnice u Náchoda	Náchod	6	-	3 188
Dobrovolný svazek obcí Broumovsko	Broumov	Náchod	13	-	17 018
Svazek obcí Metuje	Velká Jesenice	Náchod	10	-	4 545
Sdružení obcí Stráně	Hořčiky	Náchod	7	-	2 110
Dobrovolný svazek obcí Region Novoměstsko	Nové Město nad Met.	Náchod	28	-	19 738
Dobrovolný svazek obcí Policka	Police nad Metují	Náchod	8	-	7 953
Svazek obcí Úpa	Červený Kostelec	Náchod	10	-	16 343
Dobrovolný svazek obcí Region Orlické hory	Deštné v Orł. horách	Rychnov n. Kn.	28	-	12 902
Dobrovolný svazek obcí Poorlicko	Albrechtice n. Orlicí	Rychnov n. Kn.	9	-	13 911
Mikroregion Bělá	Skuhrov nad Bělou	Rychnov n. Kn.	5	-	5 425
Dobrovolný svazek obcí Orlice	Kostelec nad Orlicí	Rychnov n. Kn.	17	-	14 407
Mikroregion Rychnovsko	Rychnov nad Kněžnou	Rychnov n. Kn.	28	-	32 615
Svazek obcí Jestřebí hory	Úpice	Trutnov	12	-	16 346
Svazek obcí Východní Krkonoše	Horní Maršov	Trutnov	7	-	7 880
Svazek obcí Žacléřsko	Žacléř	Trutnov	5	-	5 322
Svazek obcí Horní Labe	Hostinné	Trutnov	17	-	27 704
Krkonoše - svazek měst a obcí	Vrchlabí	Trutnov	37	15	62 090
Společenství obcí Podkrkonoší	Pílníkov	Trutnov	11	-	6 904

Mikroregiony jsou důležitým mezikládkem ve veřejné správě a jejich význam roste. Mají bezesporu větší šanci odolávat tlakům velkých měst a být jejich důstojným partnerem. Mikroregiony nabyly na významu i v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie, neboť sdružování obcí do mikroregionů je důležitou podmínkou čerpání finančních prostředků z jejich zdrojů.

Důvody, které vedou ke vzniku jednotlivých mikroregionů, jsou různé. V minulosti vznikaly zejména monotematicky zaměřené mikroregiony, které většinou po splnění účelu, za kterým byly vytvořeny, nepokračovaly v další spolupráci. Některé mikroregiony na základech spolupráce založené na jednorázovém úkolu postavily další spolupráci a svůj komplexní rozvoj. Všechny stávající mikroregiony se sídlem na území našeho kraje řeší již komplexní rozvoj svého území.

Z podkladů Ústavu územního rozvoje v Brně z května 2004 a dalším upřesněním údajů Krajským úřadem Královéhradeckého kraje bylo zjištěno k 31.12. 2004 na území kraje celkem **31 mikroregionů**. Pohyb mikroregionů, jejich vznik a zánik, je značný, podobně jako zapojování a vystupování jednotlivých obcí „z“ a „do“ mikroregionů. Často je jedna obec zapojena do dvou i více mikroregionů. V mikroregionech, majících sídlo v našem kraji, je celkem zapojeno 441 obcí, z toho 15 obcí patří územně k sousednímu Libereckému kraji. Právě tento mikroregion Krkonoše, který vedle 15 obcí sousedního kraje sdružuje i 17 obcí Královéhradeckého kraje, je nejlidnatější (62 tis. obyvatel). V rámci kraje jsou mikroregiony rozloženy nepravidelně, zvláště na Jičínsku je zapojení obcí ve svazcích nižší než ve zbytku kraje.

7.2. Euroregiony

Euroregiony jsou nadnárodním typem svazků či sdružení obcí a měst. Cílem těchto mezinárodních sdružení měst a obcí je především podpora a realizace projektů odrážejících všechny formy spolupráce mezi smluvními stranami. Hlavním motivem sdružených měst a obcí, které jsou zde zastoupeny svými místními představiteli veřejné správy, je odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice, vedoucí k postupnému vyrovnávání ekonomického i sociálního rozvoje. Spolupráce přesahující hranice napomáhá zmírňovat nevýhody, které s sebou hranice v území nesou. Překonává národní okrajové polohy pohraničních oblastí a zlepšuje životní podmínky obyvatelstva zde žijícího. Má zasahovat do všech kulturních, sociálních, hospodářských, infrastrukturálních a environmentálních oblastí života občanů.

Královéhradecký kraj je členem Euroregionu Pomezí Čech, Moravy a Kladska „Euroregionu Glacensis“, který je jedním ze sedmi euroregionů působících na polsko-českém příhraničním území a třetím – kromě Euroregionu „Neisse-Nisa-Nysa“ a Euroregionu „Dobrawa“ – který leží v Dolním Slezsku. Přeshraniční spolupráce ve Středních a Východních Sudetech má mnohaletou tradici. Největší a současně nejstarší česko-polský euroregion byl založen 5.12. 1996 v Hradci Králové. Podpisem smlouvy mezi sdružením měst a obcí Pomezí Čech, Moravy a Kladska na české straně a Sdružením obcí Kladské oblasti na polské straně bylo završeno několikaleté úsilí o rozvoj vzájemné přeshraniční spolupráce na obou stranách hranice. Sídlo sdružení je v Rychnově nad Kněžnou, kde také působí sekretariát české části euroregionu. Sídlem polského sdružení, a tedy i sekretariátu polské části Euroregionu Glacensis, je Klodzko.

K 31.12. 2004 měla česká část Euroregionu Glacensis 93 členských měst, obcí a institucí, ležících na území devíti okresů (Semily, Hradec Králové, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Pardubice, Svitavy, Ústí nad Orlicí a Jeseník) čtyř krajů – Královéhradeckého, Pardubického, Libereckého (jedna obec Benecko) a Olomouckého. Kraje Královéhradecký, Liberecký a Pardubický jsou součástí regionu NUTS 2 Severovýchod, Olomoucký kraj je součástí NUTS 2 Střední Morava. Území euroregionu má rozlohu necelé 2 tisíce km² a na jeho území žije necelých 430 tisíc obyvatel. V polské části Euroregionu je členem 31 obcí ležících na území tří polských okresů Klodského, Zabkowického a Dzierzoniowského. Euroregion na polské straně hranice má rozlohu necelé 3 tisíce km² a žije zde více než 500 tisíc obyvatel. Každoročně dochází ke změnám v počtu členů euroregionu. V roce 2005 ukončila své členství v euroregionu Glacensis čtyři města (Hradec Králové, Svitavy, Vysoké Mýto a Jeseník) a naopak přistoupily některé nové obce a instituce.

Trvalým úkolem Euroregionu Glacensis zůstává napomoci procesu evropské integrace České republiky a Polska, navrácení funkce státní hranice nejen jako konce suverénního území státu, ale zejména jako mostu pro setkávání a spolupůsobení dvou národů, k zajištění dynamického rozvoje obou území a současně k vytvoření přátelského soužití obou národů.

7.3. Vnější vztahy

Královéhradecký kraj spolupracuje s několika partnerskými kraji v různých částech Evropy. Spolupráce s některými se datuje ještě z období před rokem 1989, ale většina vztahů byla navázána až po listopadu 1989. Našími partnerskými kraji jsou:

- Dolnoslezské vojvodství v Polsku
- Báňskobystrický samosprávný kraj na Slovensku
- Region Jogeve v Estonsku (s nimi ale nemáme podepsanou smlouvu o partnerství)
- Department Seine et Marne ve Francii
- Jihobanátská oblast v Srbsku
- a Region Sibiu v Rumunsku (smlouva o partnerství před podpisem).

Porovnáme-li Královéhradecký kraj se sousedním partnerským Dolnoslezským vojvodstvím v Polsku můžeme najít mnoho podobných rysů i některé odlišnosti. Srovnání je třeba brát pouze jako orientační, protože metodika výpočtu některých ukazatelů se může v jednotlivých zemích značně lišit.

Dolnoslezské vojvodství je jedním z 16 vojvodství v Polsku a patří mezi jeden z nejrychleji se rozvíjejících regionů našich severních sousedů, s Českou republikou sousedí na jihu a na západě s Německem. Největší řeka vojvodství je Odra a nejvyšší vrchol Sněžka. Hlavním městem vojvodství je Wroclaw (640 tis. obyvatel). V Dolnoslezském vojvodství žijí téměř 3 milióny obyvatel, což je 7,7 % populace celého Polska. Královéhradecký kraj má šestkrát méně obyvatel oproti partnerskému vojvodství (necelých 550 tisíc), což představuje 5,4 % populace České republiky. Ve vojvodství je 11 měst, kde žije více než 20 tisíc obyvatel. Mnohé z těchto měst jsou lázeňská centra. V Královéhradeckém kraji ze 43 měst pouze tři překračují dvacetitisícovou hranici v počtu obyvatel (Hradec Králové, Trutnov a Náchod).

Dolnoslezské vojvodství má velmi strategickou polohu a také kvalitní dopravní síť. Jsou tu 4 hlavní silniční tahy: E 36 (vede z Calais přes Brusel a Aachen do Wroclavi a dále do Krakowa), E 40 (vede do Berlína), E 65 (do Malmö přes Ystad) a E 67 (z Prahy přes Wroclaw do Varšavy a dále do Pobaltí). Vedou tudy i mezinárodní železniční trasy, Wroclaw je největším železničním uzlem v Polsku pro přepravu zboží i osob. Ve Wroclawi je také mezinárodní letiště. Pro Dolnoslezské vojvodství je důležitá i vodní doprava, řeka Odra spojuje toto vojvodství s přístavišti Zeczecin - Swinousscie. Královéhradecký kraj má hustou silniční síť. Hlavní dopravní osa kraje vede z Prahy přes Hradec Králové - Náchod právě do Vratislavi a začíná dálnicí D11. Na pokračování a dobudování dálnice a rychlostní komunikace, kraj stále čeká. Ze severozápadu na jihovýchod směřuje vedlejší osa Liberec – Trutnov - Hradec Králové – Svitavy - Olomouc, na východ směřuje trasa na Šumperk a Ostravu, jižním směrem vede tah na Pardubice a dále na jih. Pro Královéhradecký kraj je velmi důležitá i blízkost a snadná návaznost na mezinárodní železniční magistrálu E40, která probíhá přes sousední Pardubický kraj.

Celkem 7,1 % obyvatelstva vojvodství má vysokoškolské vzdělání a 55 % obyvatel středoškolské vzdělání. Hlavním centrem vzdělání je Wroclaw, tamější univerzity zaměstnávají 6,5 tisíce vysokoškolských učitelů a studuje na nich 96 tisíc studentů. Podíl vysokoškoláků v Královéhradeckém kraji je nepatrně vyšší (7,5 %), obyvatel se středním vzděláním naopak nižší (42,2 %, s maturitou 23,8 %) ve srovnání s polským regionem. V krajském městě Hradec Králové studuje na jedné vysoké škole a pěti fakultách necelých deset tisíc studentů.

V dolnoslezském vojvodství je 50,5 % pracujících zaměstnáno ve službách, 33,7 % ve stavebnictví a průmyslu a 15,8 % v zemědělství a lesnictví. Královéhradecký kraj se v rámci České republiky počítá mezi zemědělsko-průmyslové kraje, tj. s vyšším podílem zaměstnaných v priméru a nižším podílem zaměstnaných v terciéru než je republikový průměr. Ve srovnání s Dolnoslezským vojvodstvím má Královéhradecký kraj o více než polovinu nižší podíl zaměstnaných v priméru (6,1 %), mírně vyšší podíl zaměstnaných v sekundéru (39,5%) a o 3,9 procentního bodu vyšší podíl zaměstnaných v terciéru (54,4 %). Také podíl nezaměstnaných v Dolnoslezském vojvodství (16 %) vysoko překračuje procento v našem kraji, které je podle nové metodiky 7,67 %.

Dolnoslezské vojvodství nabízí výborné podmínky pro zemědělství. Nachází se tu více než 65 tisíc farem, 58 % vojvodství zabírá orná půda a lesy pokrývají zhruba 30 %. V Královéhradeckém kraji orná půda zaujímá 40 % rozlohy kraje a lesy pokrývají přibližně stejné procento území jako v polském vojvodství.

Dolnoslezské vojvodství je atraktivní také z turistického hlediska, přijíždí sem 4 milióny turistů ročně. Krajina se mění od jihu k severu, začíná hornatou jižní částí, přechází v lesnatou část a sever vojvodství je pokryt velkým množstvím rybníků. Nachází se zde gotické a barokní poklady, ať již ve Wroclawi nebo v ostatních

městech. Také Královéhradecký kraj patří k hojně navštěvovaným lokalitám díky svým přírodním i historickým památkám. Ročně se ubytuje v kraji v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu okolo milionu návštěvníků, z toho třetina je ze zahraničí. Kraj se, na rozdíl od polského vojvodství, svažuje ze severních a východních pohraničních hor k jihu a západu do vnitrozemí přes Podkrkonoší a podhůří Orlických hor do úrodného Polabí.

Tab. 7.3.1 Turistické regiony, oblasti, zóny a rajóny Královéhradeckého kraje

Zdroj: Královéhradecký kraj

Turistické regiony	Turistické oblasti	Turistické zóny	Turistické rajóny
Východní Čechy	Kladské pomezí	Skály	Teplicko Adršpašsko
		Stěny Ostaš	Červenokostelecko Hronovsko Policko Českoskalicko Náchodsko Novoměstsko
	Podzvičínsko	Rozkoš	
		Na soutoku	
		Kraj Raise a Erbeny	Novopacko Peckovsko Miletínsko Bělohradsko Podchlumí Hořicko Braunův kraj Les království
Český ráj	Hradecko	Hradec Králové Bydžovsko-Chlumecko Smiřicko-Třebechovicko	
	Orlické hory		
	Český ráj-Sobotecko Český ráj-Mariánská zahrada Český ráj-Valdštejnova zahrada	Dětenicko Libáňsko Kopidlno Santa Casa Zámezí Valdštejnův Jičín Pod Kumburkem	
Krkonoše	Krkonoše východ	Žacléřsko Trutnovsko-Podkrkonoší Janské Lázně a okolí Pec p. Sn. a okolí	
	Krkonoše střed	Špindlerovsko Vrchlabsko	

Pro atraktivnější prezentaci České republiky především v zahraničí bylo v letech 1998 až 1999 vymezeno 15 **turistických regionů**, v každém z nich určitý druh cestovního ruchu. Pro potřeby domácího cestovního ruchu byly tyto regiony dále rozděleny do 43 **turistických oblastí** a ty se dále dělí na turistické zóny a rajóny.

Na území Královéhradeckého kraje zasahují tři turistické regiony – Východní Čechy, Český ráj a Krkonoše. Turistické regiony povětšinou přesahují na území sousedních krajů.

Turistický region Východní Čechy zaujímá kromě čtyř turistických oblastí na území Královéhradeckého kraje i další čtyři turistické oblasti v kraji Pardubickém, tj. Pardubicko, Svitavsko, Chrudimsko – Hlinecko a Vysočinu.

Turistický region v západní části našeho kraje – Český ráj se na území našeho kraje rozprostírá v oblasti Prachovských skal u Jičína, ale z větší části leží na území Libereckého kraje (Hruboskalsko, Maloskalsko v okrese Semily). Malá část Českého ráje spadá na území Středočeského kraje (čedičové skály u Mnichova Hradiště).

Třetí turistický region Krkonoše se dělí na tři turistické oblasti Krkonoše–východ, střed a západ. Prvně jmenovaná oblast se nachází na území Královéhradeckého kraje, oblast Krkonoše–střed zaujímá částečně území Královéhradeckého kraje (Vrchlabsko, Špindlerovsko) a její západní část (Benecko a Vítkovice) patří do Libereckého kraje, celá turistická oblast Krkonoše–západ pak náleží do Libereckého kraje.

Základní údaje o kapacitách hromadných ubytovacích zařízení cestovního ruchu v turistických oblastech, které se nacházejí na území Královéhradeckého kraje možno vyčíst z následující tabulky.

Tab. 7.3.2 Kapacita hromadných ubytovacích zařízení cestovního ruchu podle turistických oblastí k 31.12. 2004 v Královéhradeckém kraji

Turistické oblasti	Kraj	Hromadná ubytovací zařízení	Pokoje	Lůžka	Průměrná cena za ubytování (Kč)	Pracovníci v ubytovacích zařízeních
Český ráj	Liberecký, Královéhradecký , Středočeský	137	2 440	6 902	314	761
Hradecko	Královéhradecký	29	1 111	2 594	425	325
Kladské pomezí	Královéhradecký	99	2 043	5 549	231	608
Krkonoše - střed	Liberecký, Královéhradecký	337	6 482	14 244	275	1 916
Krkonoše - východ	Královéhradecký	392	6 822	14 269	215	1 874
Orlické hory a Podorlicko	Královéhradecký , Pardubický	212	3 608	9 425	216	920
Podzvičínsko	Královéhradecký	42	1 067	2 702	221	445

8. MEZIKRAJSKÉ SROVNÁNÍ

Cílem kapitoly „Mezikrajské srovnání“ je kvantifikovat postavení kraje a změnu postavení kraje v období let 2000 – 2004, a to ve čtyřech oblastech: demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro kvantifikaci postavení kraje byl zvolen následující postup. Původně bylo navrženo a roztríděno do jednotlivých okruhů 86 ukazatelů. Na základě dat roku 2000 byly vypočteny korelační koeficienty mezi ukazateli samostatně v rámci každého okruhu (nebyly testovány korelační vazby mezi ukazateli napříč čtyřmi vybranými okruhy a nebyly testovány vazby mezi vývojovými indexy). Byly vyloučeny ukazatele (například hrubý domácí produkt), u nichž korelační koeficient¹⁾ v absolutní hodnotě přesáhl hodnotu 0,8 (stejný jev by mohl mít při ponechání závislých ukazatelů v mezikrajském srovnání několikanásobnou váhu). U více obdobných ukazatelů rozhodovalo, který z nich se používá nejčastěji, jak je dostupný, jakou má vypovídací hodnotu (metodická přesnost výpočtu, schopnost věrohodně zachytit sledovaný jev), popř. na základě variačního koeficientu²⁾ (u ukazatelů se srovnatelnou významností a dostupností se pro zdůraznění rozdílů ponechal ten variabilnější). Zbýlých 47 ukazatelů se dále rozdělilo na ukazatele vhodné pro posouzení postavení kraje v celém období (průměr let 2000 – 2004, jedinečná data např. ze sčítání lidu, domů a bytů a z nepravidelných šetření) a využitelné pro posouzení změny postavení kraje v čase (u ukazatelů, které jsou k dispozici v časové řadě).

Váhy ukazatelů byly stanoveny metodou párového srovnávání, a to na třech úrovních (expertní metoda). Na úrovni ústředí ČSÚ se stanovení vah zúčastnilo 8 pracovníků, v krajských reprezentacích ČSÚ více než 100 zaměstnanců a bylo využito i zkušeností 37 externích odborníků. Každý zpracovatel vyplnil pro každý okruh ukazatelů tabulky preferencí (2 = důležitější ukazatel, 1 = stejně důležitý nebo nelze určit, 0 = méně důležitý ukazatel), které byly zprůměrovány za všechny skupiny zpracovatelů. Průměrné preference byly zaokrouhleny na 2 desetinná místa, tj. došlo ke zjemnění určení důležitosti (např. 1,35 = „o něco důležitější“ ukazatel). Po zprůměrování výsledných preferencí za tři výše uvedené skupiny posuzovatelů byly vypočteny váhy ukazatelů jako podíl součtu preferencí pro daný ukazatel k součtu všech preferencí v daném okruhu ukazatelů. Váhy jsou vypočteny zvlášť pro posouzení celkového postavení kraje a zvlášť pro změnu postavení kraje v čase. V časové řadě je k dispozici méně ukazatelů, proto se váhy pro postavení kraje (v tabulkách označené jako „váhy“) liší od vah pro změnu postavení kraje v čase („váhy ČR“).

Ukázka vyplnění zpracovatelem

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i
Ž1		2	0	0	2	2	2	2	2	12
Ž2	0		0	0	0	1	1	0	2	4
Ž3	2	2		0	2	2	2	2	2	14
Ž4	2	2	2		2	2	2	2	2	16
Ž5	0	2	0	0		2	2	2	2	10
Ž6	0	1	0	0	0		1	0	2	4
Ž7	0	1	0	0	0	1		0	2	4
Ž8	0	2	0	0	0	2	2		2	8
Ž9	0	0	0	0	0	0	0	0		0

Výsledná tabulka preferencí za oblast životního prostředí

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i	Váhy	Váhy ČR
Ž1		1,27	0,93	0,61	0,59	0,61	0,58	0,69	1,03	6,31	0,088	0,094
Ž2	0,73		0,69	0,33	0,32	0,37	0,31	0,36	0,72	3,83	0,053	0,055
Ž3	1,07	1,31		0,76	0,81	0,70	0,66	0,81	1,22	7,34	0,102	0,109
Ž4	1,39	1,67	1,24		1,09	0,87	1,08	1,29	1,52	10,13	0,141	0,154
Ž5	1,41	1,68	1,19	0,91		0,93	1,04	1,26	1,48	9,89	0,137	0,150
Ž6	1,39	1,63	1,30	1,13	1,07		1,14	1,28	1,61	10,56	0,147	0,160
Ž7	1,42	1,69	1,34	0,92	0,96	0,86		1,39	1,53	10,12	0,140	0,153
Ž8	1,31	1,64	1,19	0,71	0,74	0,72	0,61		1,39	8,32	0,115	0,124
Ž9	0,97	1,28	0,78	0,48	0,52	0,39	0,47	0,61		5,50	0,076	x

Z dat bylo nutné vypočítat normované hodnoty³⁾ a určit jejich vzdálenost od antiptima. Jako antiptimum byla stanovena minimální hodnota ukazatele mezi kraji (u ukazatelů pozitivně působících na danou oblast – v tabulce 8.1 označeno jako směr působení s kladným znaménkem) či maximální hodnota mezi kraji (u ukazatelů s negativním směrem působení, u nichž platí „čím více, tím hůře“). Vypočtením vzdálenosti normovaných dat od antiptima v absolutní hodnotě se zajistil stejný směr pohybu všech ukazatelů.

¹⁾ podle vzorce
$$r_{xy} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \cdot \sqrt{n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}}$$
; byla použita funkce MS Excel =CORREL(pole1;pole2)

²⁾ podle vzorce
$$s_K = \frac{s}{x}$$
, kde s je směrodatná odchylka a $\bar{x}$ je průměr

³⁾ Z-transformace
$$Z_{ki} = \frac{x_{ki} - \bar{x}_k}{s_k}$$
, kde k značí jednotku (kraj) a i znak (ukazatel). Takto upravené hodnoty mají

nulový průměr a jednotkovou směrodatnou odchylku a jsou mezi sebou vzájemně porovnatelné.

Výsledný syntetický ukazatel představuje součet násobků vzdáleností od antioptima a příslušných vah za jednotlivé kraje v každém ze čtyř okruhů. Z tohoto výpočtu vychází i stanovení výsledného pořadí kraje v oblasti demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro celkové hodnocení postavení kraje ve sledovaném období byly vstupními daty průměry hodnot za roky 2000 – 2004 a jedinečná data, která nejsou k dispozici v časové řadě. Pro posouzení změny postavení kraje ve vybraných ukazatelích v letech 2000 – 2004 bylo základem stanovení indexu (podle dostupnosti dat, nejčastěji 2004/2000). Další postup (normování, určení antioptima, vypočtení vzdálenosti v absolutní hodnotě, součet vzdáleností vynásobených váhou a stanovení pořadí kraje v rámci okruhu) se při posuzování celkového postavení kraje a změny postavení kraje v čase nelišil.

Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

Okruh Ukazatel		Váha	Váha ČR	Směr pús.	Data za roky
Demografický vývoj					
D1	Standardizovaná hrubá míra úmrtnosti (standard: věková struktura ČR)	0,168	0,211	-	2000 - 2004
D2	Přírůstek (úbytek) obyvatelstva stěhováním na 1 000 obyvatel	0,232	0,293	+	2000 - 2004
D3	Index stáří (podíl osob ve věku 65+ k osobám ve věku 0-14 let)	0,295	0,380	-	2000 - 2004
D4	Podíl dětí živě narozených mimo manželství (v %)	0,096	0,116	-	2000 - 2004
D5	Podíl osob 15letých a starších s vysokoškolským vzděláním (v %; SLDB)	0,209	x	+	2001
Sociální vývoj					
S1	Dokončené byty na 1 000 obyvatel	0,054	0,075	+	2000 - 2004
S2	Míra ekonomické aktivity (v %; VŠPS)	0,070	0,096	+	2000 - 2004
S3	Podíl zaměstnaných v primární sféře (v %; VŠPS)	0,048	0,067	-	2000 - 2004
S4	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	0,086	0,120	-	2000 - 2004
S5	Žáci SOŠ s maturitou, gymnázií a VOŠ na 1 000 obyvatel	0,048	0,066	+	2000 - 2004
S6	Průměrné procento pracovní neschopnosti	0,053	0,074	-	2000 - 2004
S7	Lékaři na 1 000 obyvatel	0,057	0,078	+	2000 - 2004
S8	Lůžka v léčebných zařízeních na 1 000 obyvatel	0,050	0,070	+	2000 - 2004
S9	Lůžka v zařízeních sociální péče na 1 000 obyvatel	0,047	0,066	+	2000 - 2003
S10	Nevyřízené žádosti o umístění v domech s pečovatelskou službou na 1 000 obyvatel	0,040	0,055	-	2000 - 2003
S11	Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu (v Kč)	0,066	0,091	+	2000 - 2004
S12	Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	0,047	0,065	-	2000 - 2004
S13	Sebevraždy na 100 000 obyvatel	0,030	0,042	-	2000 - 2004
S14	Průměrný čistý roční peněžní příjem na 1 člena domácnosti (v Kč; Mikrocensus)	0,083	x	+	2002
S15	Podíl domácností s čistým peněžním příjmem menším než životní minimum (v %; Mikrocensus)	0,075	x	-	2002
S16	Průměrný počet osob v trvale obydleném bytě (SLDB)	0,042	x	-	2001
S17	Podíl bytů v domech postavených v letech 1981 - 2001 (v %; SLDB)	0,033	x	+	2001
S18	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště celkem (v %; SLDB)	0,048	x	-	2001
S19	Účast voličů ve volbách do zastupitelstev krajů (v %) ¹⁾	0,023	0,031	+	2000, 2004
Ekonomický vývoj					
E1	Průměrná hrubá měsíční mzda (v Kč)	0,120	0,173	+	2000 - 2004
E2	Rozdíl mezi odvětvím s nejvyšší a nejnižší průměrnou měsíční mzdou (v %)	0,066	0,089	-	2000 - 2004
E3	Podnikatelská aktivita (v %; podíl OSVČ na zaměstnaných z VŠPS)	0,100	0,135	+	2000 - 2004
E4	Podíl zemědělské půdy na celkové rozloze území (v %)	x	0,060	+	2000 - 2004
E5	Tržby z průmyslové činnosti na 1 zaměstnance (v tis. Kč, b. c.)	0,101	0,140	+	2000 - 2004
E6	Stavební práce podle dodavatelských smluv podle místa stavby na 1 000 obyvatel (v mil. Kč, b. c.)	0,092	0,125	+	2000 - 2004

¹⁾ v Praze účast ve volbách do zastupitelstva hlavního města Prahy 1998 a 2002

Přestože vypočtené hodnoty mají povahu syntetických ukazatelů (zahrnují v sobě vážený vliv jednotlivých proměnných) a měly by tedy mít větší vypovídací hodnotu než samostatné dílčí ukazatele, je třeba k jejich interpretaci přistupovat obezřetně. Výsledná hodnota syntetického ukazatele silně závisí na rozsahu výběru ukazatelů a jejich vypovídací hodnotě (tj. schopnosti věrně kvantifikovat stav a vývoj v daném problémovém okruhu) – ta byla zohledněna i při stanovování vah. Ne všechny problémové okruhy bylo možné statisticky popsat, ať už z důvodu absence těchto údajů v regionálním členění nebo z důvodu vysoké korelace s ostatními ukazateli. S opatrností je třeba přistupovat i k hodnocení vývoje. Kromě zadaného období let 2000 – 2004, které je pro posuzování vývoje velmi krátké, je výsledek ovlivněn samotnou konstrukcí vývojového indexu, vycházejícího z krajních let. Svou roli hraje i vnitřní diferenciací krajů, zejména vliv

krajského centra (popř. aglomerace) v sídelní struktuře kraje, která výrazně ovlivňuje hodnotu ukazatele za celý kraj a zčásti zakrývá stav a vývoj v periferních či venkovských oblastech kraje.

Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

dokončení

	Okruh Ukazatel	Váha	Váha ČŘ	Směr pūs.	Data za roky
E7	Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel	0,067	0,090	+	2000 - 2004
E8	Registrovaná vozidla na 1 000 obyvatel	0,044	0,056	+	2000 - 2004
E9	Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele (v Kč)	0,095	0,131	+	2001 - 2003
E10	Přijaté dotace celkem na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; obecní rozpočty)	0,074	x	+	2004
E11	Investiční nákupy a související výdaje na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; krajské a obecní rozpočty)	0,080	x	+	2004
E12	Podíl osob (15letých a starších), které mají k dispozici PC doma (v %)	0,050	x	+	2003, 2004
E13	Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové rozloze kraje (v %; strukturální šetření)	0,054	x	+	2003
E14	Podíl obyvatel v obcích bez autobusového a železničního spojení (v %)	0,057	x	-	2000
Životní prostředí					
Ž1	Hustota obyvatelstva (v osobách/km ²)	0,088	0,094	-	2000 - 2004
Ž2	Podíl obyvatel v obcích do 300 obyvatel (v %)	0,053	0,055	+	2000 - 2004
Ž3	Podíl lesní půdy na celkové rozloze území (v %)	0,102	0,109	+	2000 - 2004
Ž4	Emise oxidu siřičitého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,141	0,154	-	2000 - 2003
Ž5	Emise oxidu uhelnatého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,137	0,150	-	2000 - 2003
Ž6	Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 obyvatele (v Kč)	0,147	0,160	+	2000 - 2003
Ž7	Podíl čištěné odpadní vody na celkovém množství vypouštěné odpadní vody (v %)	0,140	0,153	+	2000 - 2004
Ž8	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci (v %)	0,115	0,124	+	2000 - 2004
Ž9	Specifická potřeba vody na 1 obyvatele celkem (v l/den; cenzus veřejných vodovodů a kanalizací)	0,076	x	-	2001

8.1. Demografický vývoj

Posuzování demografického vývoje na základě popsaných výpočtů má omezené využití vzhledem k velkému počtu ukazatelů, které byly z původního výběru vyloučeny pro vzájemnou korelaci. Navzdory nízkému počtu ukazatelů (5, z toho 4 v časové řadě) se pořadí v jednotlivých demografických ukazatelích u krajů velmi lišilo, nebyl žádný kraj, který by byl výrazně lepší nebo výrazně horší ve všech ukazatelích, naopak v případě několika krajů se u různých ukazatelů sešly zároveň pozitivní i negativní extrémy. Výsledné pořadí demografického vývoje do značné míry záviselo také na zvolených vahách ukazatelů a zejména na extrémních výkyvech vzdáleností normovaných hodnot od antioptima (především u přírůstku stěhování).

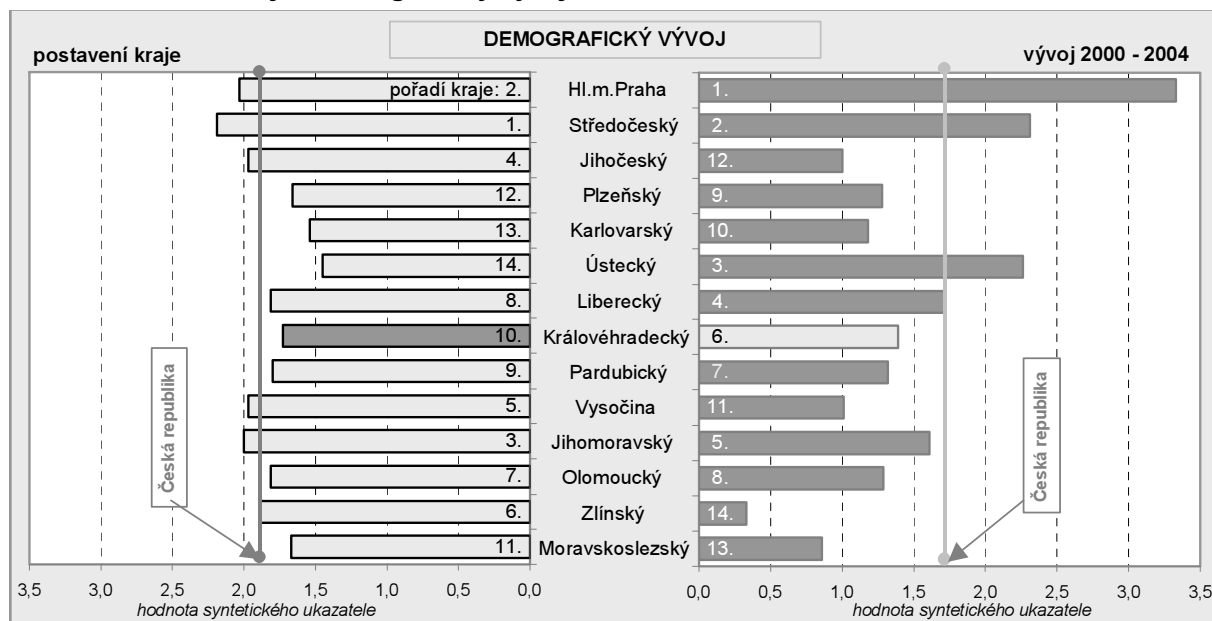
V souhrnném pořadí za demografickou oblast byl vyhodnocen Středočeský kraj jako kraj s nejlepším postavením, a to díky enormně vysokému relativnímu přírůstku stěhování. Tento jev souvisí s celorepublikovým trendem stěhování lidí z velkoměst, v tomto případě z Prahy, ale také se soustřeďováním obyvatel do oblastí s dobrou dostupností pracovních příležitostí. Hlavní město Praha dosáhlo v přírůstku stěhování druhého nejlepšího výsledku především v důsledku stěhování ze zahraničí. Příznivé hodnoty syntetického ukazatele byly zjištěny kromě Středočeského kraje a Hlavního města Prahy také u krajů Jihomoravského, Jihočeského a Vysočiny. Postavení Hlavního města Prahy ovlivnila zejména nejnížší standardizovaná míra úmrtnosti (což se dá připsat mj. dobře dostupné zdravotní péči) a nejvyšší podíl osob s vysokoškolským vzděláním (tito lidé nacházejí nejlepší uplatnění právě v hlavním městě). Stejně ukazatele se, spolu s relativně nízkým podílem dětí narozených mimo manželství, pozitivně odrazily i v hodnocení Jihomoravského kraje. Základem příznivé hodnoty syntetického ukazatele u Jihočeského kraje byly vyrovnané nadprůměrné výsledky v jednotlivých ukazatelích.

Na základě syntetického ukazatele z oblasti demografie bylo jako nejhorší vyhodnoceno postavení kraje Ústeckého a Karlovarského, v obou případech zejména vlivem nepříznivě vysoké standardizované míry úmrtnosti, vysokého podílu dětí narozených mimo manželství a nízkého podílu vysokoškoláků v populaci. Ústecký kraj přitom dosáhl nejlepší hodnoty v ukazateli s nejvyšší vahou – v indexu stárí, a třetího nejpříznivějšího postavení v přírůstku stěhování; ve zbývajících ukazatelích se však výsledky tohoto kraje řadily k nejhorším. Postavení Karlovarského kraje je výsledkem působení podobných faktorů, na rozdíl od kraje Ústeckého je zde však relativně vysoký příliv cizinců kompenzován negativním saldem vnitřní migrace.

Nepříznivá demografická situace je také v krajích Plzeňském, Královéhradeckém a Moravskoslezském. Společným jmenovatelem pro první dva jmenované kraje je nepříznivá věková struktura, v posledně zmiňovaném kraji pak vyšší úmrtnost doprovázená dlouhodobě negativní bilancí vnitřního stěhování.

Ve vývoji postavení krajů v demografické oblasti v letech 2000 – 2004 si vedle Hlavního města Prahy a Středočeského kraje, kde migrace působila na zpomalení demografického stárnutí, velmi polepšil i kraj Ústecký a Liberecký. Naproti tomu v Karlovarském kraji, který má z hlediska demografie obdobné postavení jako Ústecký, nebyl vývoj v posledních letech tak příznivý – vinou přetrvávající vysoké úmrtnosti a rychlejší dynamiky populačního stárnutí. Nejméně příznivý demografický vývoj v čase zaznamenal kraj Zlínský a Moravskoslezský, podprůměrné hodnoty však nacházíme ve všech migračně uzavřenějších moravských krajích. Postavení Jihočeského kraje se postupně zhoršovalo zejména vlivem vývoje standardizované úmrtnosti.

Graf 17 Postavení krajů - demografický vývoj

8.2. Sociální vývoj

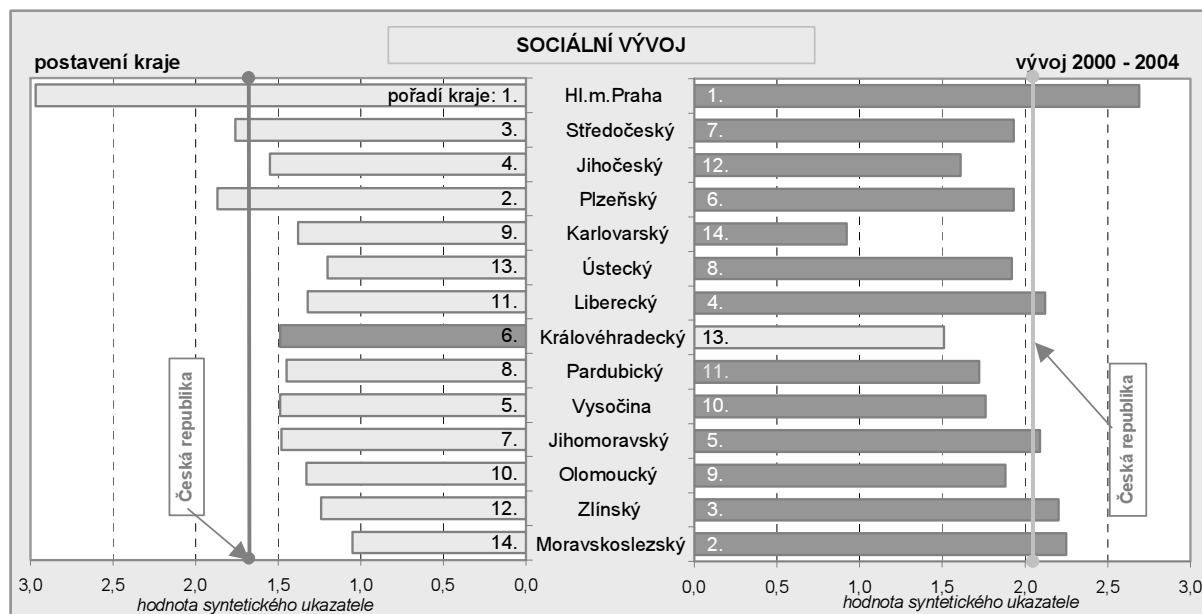
V sociální oblasti se potvrdilo dominantní postavení Hlavního města Prahy; příznivých hodnot syntetického ukazatele dosáhly dále kraje Plzeňský, Středočeský a Jihočeský. Naproti tomu ze sociálního hlediska byla situace nejproblematictější v Moravskoslezském, Ústeckém a Zlínském kraji, nepříznivě je možné hodnotit stav i v krajích Libereckém a Olomouckém. Hlavním faktorem, který ovlivňuje postavení krajů v této oblasti, je situace na trhu práce. Především na ní závisí vývoj příjmové situace domácností, bytové výstavby, ale i dalších ukazatelů.

Hlavní město Praha dosáhlo nejlepší pozice ve 12 z 19 sledovaných ukazatelů. Praha má však v sociální oblasti postavení jen obtížně srovnatelné s ostatními kraji, a to vlivem koncentrované nabídky pracovních příležitostí. Stejný faktor ovlivnil i postavení sousedního Středočeského kraje. Hodnoty syntetického ukazatele u krajů s nejlepším postavením příznivě ovlivnily zejména vysoké příjmy domácností (vč. důchodců), vysoká míra ekonomické aktivity, nadprůměrná intenzita bytové výstavby a příznivé hodnoty ukazatelů v oblasti zdravotnictví. Na nízké úrovni se udržovaly nezaměstnanost a pracovní neschopnost.

Stejně ukazatele (zejména problematická situace na trhu práce) se promítly i do postavení sociálně nejvíce znevýhodněných krajů. Moravskoslezský kraj má nejnížší příjmy domácností na osobu, Ústecký kraj nejvyšší míru nezaměstnanosti a nejnížší relativní počet dokončených bytů, Zlínský pak mj. nejnížší míru ekonomické aktivity a nejvyšší procento pracovní neschopnosti. Zhoršené sociální postavení Olomouckého kraje je výsledkem především vysoké nezaměstnanosti a nízkých příjmů domácností (vč. důchodců). V případě Libereckého kraje mají podstatný vliv relativně nižší kapacity ve zdravotnických a sociálních zařízeních a vyšší kriminalita.

Změna postavení v sociální oblasti mezi roky 2000 a 2004 již tak předvídatelná není. Hlavní město Praha se sice ještě více vzdálilo od ostatních regionů, výraznější posun byl však zaznamenán také v krajích Moravskoslezském, Zlínském a Libereckém, jejichž zaostávání za ostatními kraji se již dále neprohlubovalo. Vývoj Hlavního města Prahy ovlivnilo další zlepšení dostupnosti zdravotní a sociální péče. Moravskoslezský kraj se určitým zvýšením bytové výstavby, poklesem kriminality a procenta pracovní neschopnosti dostal ve srovnání těchto ukazatelů před Ústecký a Zlínský kraj. V Libereckém kraji došlo ke zlepšení úrovně v 11 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase. Nejhorší sociální vývoj v období let 2000 – 2004 zaznamenal Karlovarský kraj, a to nejméně příznivým vývojem ve 4 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase (především ukazatelů trhu práce). Mírně zhoršení sociální situace v porovnání s ostatními kraji zaznamenal i Královéhradecký, Jihočeský a také Pardubický kraj.

Graf 18 Postavení krajů - sociální vývoj

8.3. Ekonomický vývoj

Posuzování ekonomického vývoje je ovlivněno tím, že data z této oblasti jsou dostupná pouze podle sídla podniku a ne podle místa skutečné ekonomické činnosti, což se může ve výsledcích projevit především v méně lidnatých krajích. Ukazatel podíl zemědělské půdy, u kterého jsou údaje k dispozici v časové řadě, byl pro posouzení postavení kraje nahrazen ukazatelem podíl obhospodařované zemědělské půdy ze strukturálního šetření v roce 2003, který má lepší vypovídací hodnotu.

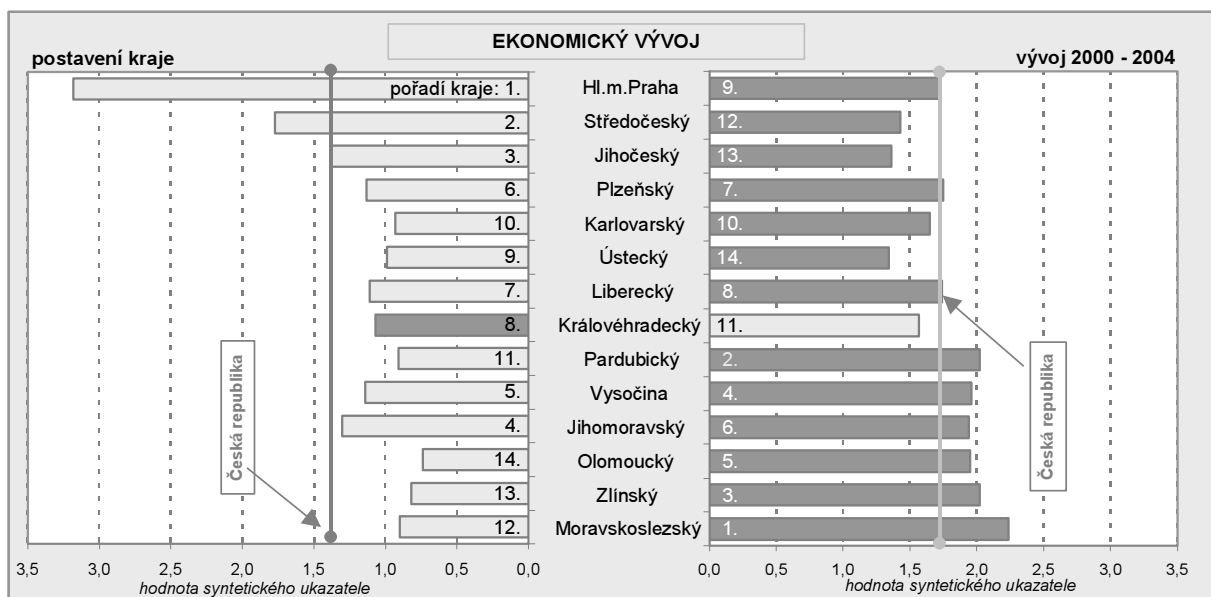
Souhrnné hodnocení postavení krajů svědčí o těsné spjatosti ekonomického vývoje se sociálním a v menší míře i demografickým vývojem. Nejlepší ekonomické postavení zaznamenaly Hlavní město Praha, dále Středočeský a Jihočeský kraj, ale i kraj Jihomoravský, naproti tomu nejhůře na tom byl Olomoucký, Zlínský, Moravskoslezský a Pardubický kraj. Hlavní město Praha dosáhlo nejlepších výsledků v 10 ze 13 sledovaných ekonomických ukazatelů; k tomu přispěla (obdobně jako u Středočeského kraje) zejména průměrná hrubá měsíční mzda, míra podnikatelské aktivity, tržby z průmyslové činnosti na zaměstnance, objem stavebních prací, výdaje na výzkum a vývoj či podíl osob využívajících doma osobní počítač. Vyšší úroveň mzdové diferenciace představuje jediný ukazatel, kde byla pozice Prahy nepříznivá (tento stav je však výsledkem výrazné segmentace zdejšího pracovního trhu; nadprůměrný výskyt špičkově placených míst souvisí mj. i s mezinárodní funkcí metropole).

Na nepříznivém postavení Olomouckého kraje se podepsala zejména nejnížší průměrná hrubá měsíční mzda, druhá nejnížší míra podnikatelské aktivity, nižší produktivita práce v průmyslu, ale i nejmenší podíl osob, které mají k dispozici doma počítač. Příznivá hodnota syntetického ukazatele Jihočeského kraje je odrazem nadprůměrných výsledků ve většině jednotlivých ukazatelů (např. třetí nejlepší výsledek v případě objemu stavebních prací). Jihomoravský kraj lze charakterizovat relativně vysokými výdaji na výzkum a vývoj na obyvatele, dobrou vybaveností domácností počítačem a výrazně nadprůměrnými objemy přijatých dotací a investičních nákupů z veřejných rozpočtů. Pro ekonomicky nejvíce znevýhodněné kraje jsou kromě

nízkých mezd, malé podnikatelské aktivity a slabšího cestovního ruchu typické buď nižší tržby z průmyslové činnosti, nebo nízký objem stavebních prací.

Také z hlediska změny ekonomického postavení mezi rokem 2000 a 2004 nalezneme určité paralely se sociálním vývojem. Výjimku tvořil Pardubický kraj, kde změna k lepšímu v ekonomické oblasti (druhá nejpriznivější) nebyla provázána obdobným vývojem v sociální oblasti (čtvrtý nejhorší výsledek). Ve sledovaném období si nejvíce polepšil kraj Moravskoslezský, Pardubický, Zlínský a také Vysočina. K příznivým změnám došlo u zmíněných krajů zejména v tržbách z průmyslové činnosti a ve výdajích na výzkum a vývoj. K největšímu relativnímu zhoršení došlo u Ústeckého, Jihočeského a Středočeského kraje. Přispělo k tomu v porovnání s ostatními kraji nižší tempo růstu tržeb z průmyslové činnosti a průměrných mezd. Všechny moravské kraje zaznamenaly ve sledovaném období příznivý ekonomický vývoj, ačkoliv stav jejich ekonomiky byl s výjimkou Jihomoravského kraje hodnocen jako podprůměrný.

Graf 19 Postavení krajů - ekonomický vývoj

8.4. Životní prostředí

Rozdílná povaha ukazatelů hodnotících životní prostředí způsobila určitou nejednoznačnost výsledků. Pro výraznou většinu krajů je typický souběh jak výrazně pozitivních, tak i negativních výsledků v dílčích ukazatelích, relativně vyrovnaný průběh lze vysledovat pouze u krajů Pardubického a Královéhradeckého. Podle hodnot syntetického ukazatele lze kraje rozdělit do tří skupin: a) kraje s nejvyšší koncentrací ekologických problémů (Moravskoslezský a Ústecký kraj a Hlavní město Praha), b) kraje s nepříznivým stavem životního prostředí (kraje tvořící region soudržnosti Severovýchod, tj. Liberecký, Královéhradecký a Pardubický), c) ostatní kraje s celkově spíše příznivým stavem životního prostředí. Hodnota syntetického ukazatele u všech osmi krajů z třetí skupiny převyšovala ve všech případech úroveň ČR a rozdíly mezi těmito kraji byly zanedbatelné.

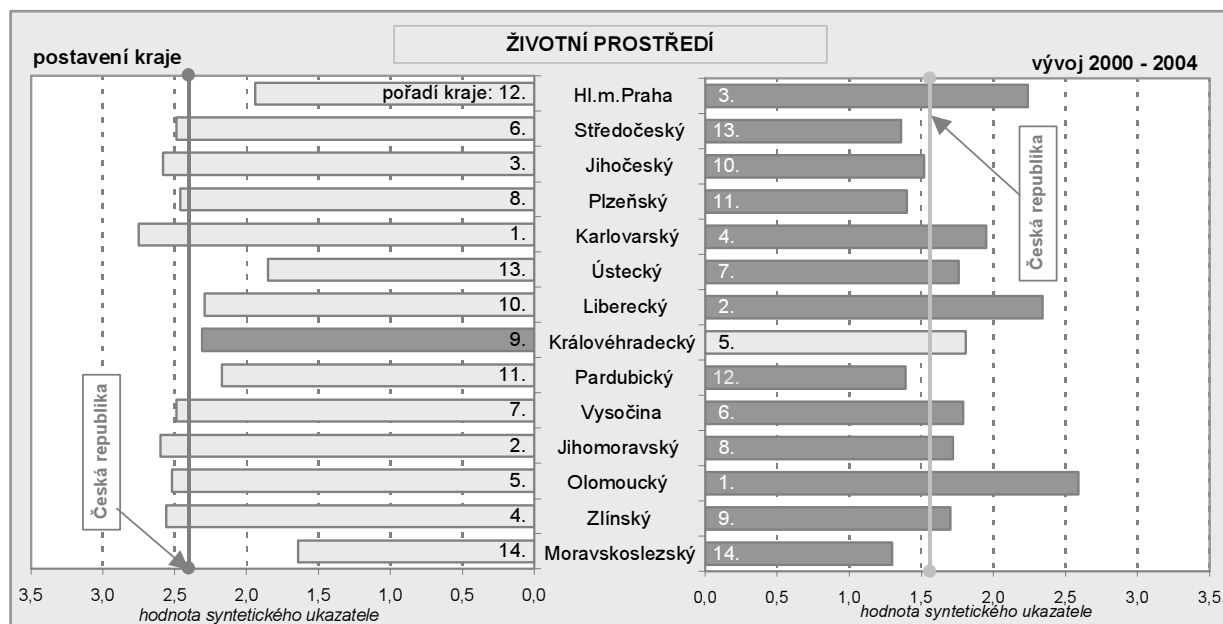
Tři kraje s nejméně příznivým životním prostředím jsou vedle vysokého stupně urbanizace znevýhodněny především extrémně vysokými hodnotami měrných emisí (v některých případech převyšujícími celorepublikové hodnoty až desetinásobně). Specifika výhradně městského prostředí Prahy se projevují v porovnání s ostatními kraji kvalitní ekologickou infrastrukturou (čištění odpadních vod, kanalizační a vodovodní síť) podpořenou mj. i významnými investicemi. Dalším charakteristickým rysem je vysoká intenzita využívání zdrojů (např. nejvyšší potřeba vody navzdory relativně vysoké ceně).

Spojícím článkem mezi kraji regionu Severovýchod jsou nízké investice do životního prostředí a dosud méně rozvinutá ekologická infrastruktura. Dílčí environmentální problémy se nevyhýbají ani skupině nejlépe hodnocených krajů, o čemž svědčí např. fakt, že úroveň měrných emisí oxidu siřičitého v celkově nejlépe hodnoceném kraji Karlovarském stále zůstává oproti republikovým hodnotám na téměř dvojnásobné úrovni.

Lze říci, že problémy životního prostředí jsou spíše než na jednotlivé kraje vázány na typ sídelní struktury. Specifikem městského prostředí je zejména horší stav ovzduší, vyšší zatížení automobilovou dopravou,

specifické využití ploch (nižší lesnatost, větší hustota zástavby), ve venkovském prostředí je problematickým faktorem nedostatečná rozvinutost ekologické infrastruktury (především v oblasti vodního hospodářství). Tato negativa se promítají do úrovně celých krajů v závislosti na tom, v jakém poměru jsou jednotlivé typy osídlení v dané kraji rozšířeny.

Snižování emisí, ale i další faktory jako zvyšování podílu čištěné odpadní vody způsobily, že nejpříznivější vývoj ve sledovaném období zaznamenal Olomoucký kraj, Liberecký kraj a Hlavní město Praha. Syntetický ukazatel změny postavení u Libereckého kraje byl příznivě ovlivněn i přílivem investic na ochranu životního prostředí. Změnu postavení k horšímu v letech 2000 – 2004 u Středočeského, Moravskoslezského a Pardubického kraje způsobily zejména emise. Poslední dva zmiňované kraje jsou také jedinými případy, kde došlo k souběhu nepříznivého stavu i nepříznivého vývoje, obecně se však neprokázala žádná závislost mezi krátkodobými vývojovými tendencemi a celkovou dosaženou úrovní životního prostředí krajů.

Graf 20 Postavení krajů – životní prostředí

8.5. Postavení Královéhradeckého kraje mezi ostatními kraji

Na základě syntetického ukazatele z oblasti demografie je náš kraj hodnocen jako pátý nejhorší, ale s nevelkou odchylkou od hodnoty ČR. Nadprůměrného výsledku dosahuje kraj ve standardizované míře úmrtnosti (třetí nejnižší), což se dá připsat mj. dobře dostupné zdravotní péči. Mírně nadprůměrný je výsledek v podílu dětí narozených mimo manželství. V obou případech jde o ukazatele s menší vahou. V kraji se projevuje především nepříznivé věkové složení obyvatelstva a také negativní migrační bilance (především vnitřního stěhování), což je podobné jako v sousedním Pardubickém kraji. Nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním se projevuje nejen v našem kraji ale i obou sousedních – Pardubickém a Libereckém.

Z pohledu vývoje demografických ukazatelů se kraj výrazně neodchyluje od průměru, za nejdynamičtějšími kraji – Prahou a Středočeským – však výrazně zaostává. Vývoj není příznivý v důsledku rostoucí úmrtnosti.

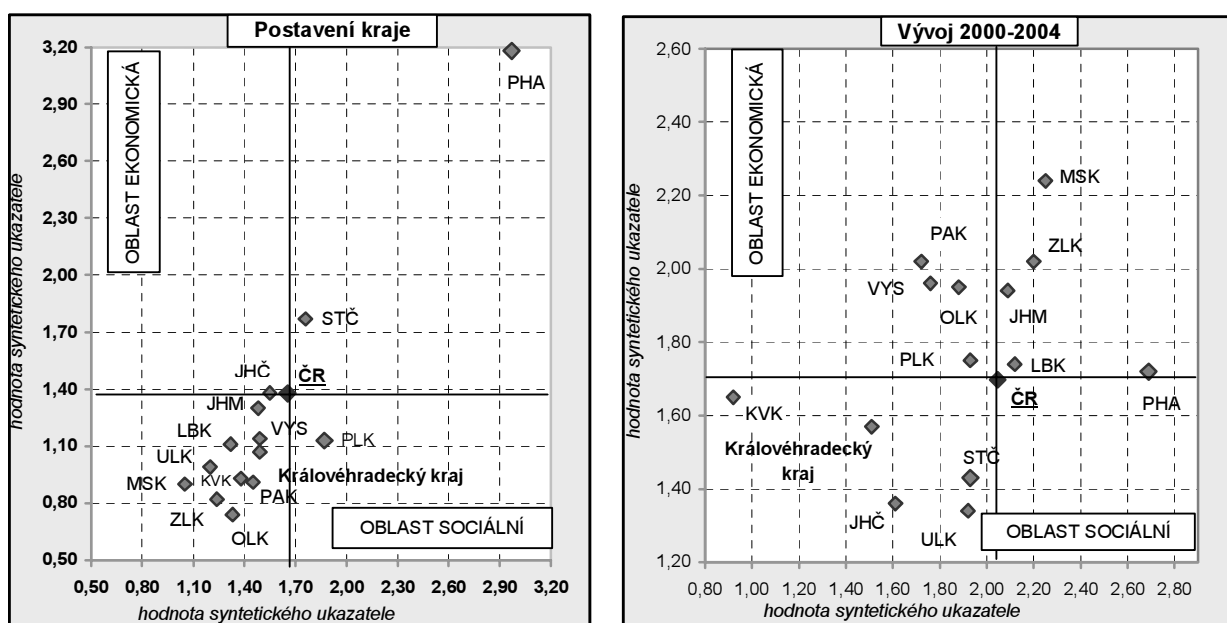
V sociální oblasti se Královéhradecký kraj zařadil spolu se sousedními kraji - Pardubickým a Libereckým - mezi kraje s nepříliš příznivým stavem (syntetický ukazatel dosáhl šesté nejvyšší hodnoty). Nadprůměrné výsledky vykazuje kraj zejména v nízké úrovni nezaměstnanosti, vysoké volební účasti i některých ukazatelích kriminality a zdravotní péče. Naopak nejhorší situace ze všech krajů zde byla v podílu nevyřízených žádostí o umístění v domech s pečovatelskou službou. Podprůměrné výsledky byly jak v příjmech domácností na osobu (podle Mikrocensu 2002), tak i ve výši starobního důchodu, v dokončených letech i pracovní neschopnosti. S tradiční zemědělsko-průmyslovou orientací kraje a rozdrobeností sídelní struktury souvisí i struktura zaměstnanosti (5. nejvyšší podíl zaměstnaných v primární sféře) a typ osídlení (vyšší intenzita vyjížděky).

Vývoj kraje v sociální oblasti v období let 2000 - 2004 byl nepříznivý (druhý nejhorší výsledek syntetického ukazatele změny) a odstup od nejdynamičtěji se rozvíjející Prahy se nadále prohloubil (to platí i pro sousední Pardubický kraj, naopak v Libereckém kraji byl zaznamenán významný posun, jeho zaostávání za ostatními kraji se dále neprohlubovalo). V Královéhradeckém kraji došlo ke zhoršení v 8 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase (především ukazatelů trhu práce, ale i některých ukazatelů zaměstnanosti, zdravotnictví a kriminality).

Královéhradecký kraj zaujal osmou příčku v ekonomickém postavení ze 14 krajů, sousední Liberecký kraj je o příčku lepší a Pardubický kraj ještě o dvě příčky horší v porovnání s naším krajem. K negativnímu hodnocení našeho kraje přispívá nejvíce nižší úroveň mezd, podprůměrná výše tržeb z průmyslové činnosti na zaměstnance a nízká úroveň výdajů na výzkum a vývoj na 1 obyvatele (v obou případech čtvrtá nejnižší), což našemu kraji nedává příliš dobré ekonomické vyhlídky do budoucna. Nejnížší úroveň ze všech krajů máme v investičních nákupech a výdajích z krajského a obecních rozpočtů a druhá nejnižší je výše přijatých dotací do obecních rozpočtů. Pod průměrem ČR zůstává i objem stavebních prací podobně jako procento osob vybavených doma počítačem, které je čtvrté nejnižší. Naopak slibně se rozvíjí podnikatelská aktivita (čtvrtý nejvyšší podíl OSVČ na zaměstnaných z VŠPS) a cestovní ruch. Nadprůměrně jsou obyvatelé kraje vybaveni motorovými vozidly, což lze vysvětlit rozdrobenou sídelní strukturou a nutností se dopravovat do zaměstnání a škol, přestože dopravní obslužnost venkova je na slušné úrovni (pátý nejnižší podíl obyvatel obcí bez autobusového a železničního spojení). Zemědělská tradice kraje se odráží ve vyšším podílu obhospodařované půdy (pátý nejvyšší bez mimopražských krajů).

Ve sledovaném období byl ekonomický vývoj Královéhradeckého kraje podobně jako v sociální oblasti nepříznivý (čtvrtý nejhorší výsledek syntetického ukazatele změny). Na rozdíl od sousedního Pardubického kraje, který zaznamenal druhý nejpříznivější vývoj v období 2000 - 2004 v ekonomické oblasti ze všech krajů. Ani růst podnikatelské aktivity nezvrátil nepříznivý ekonomický vývoj našeho kraje, který byl mj. ovlivněn i přetrvávající nízkou úrovní mezd, podprůměrnou úrovní tržeb v průmyslu, podprůměrným objemem stavebních prací a zaostáváním v dopravě.

Graf 21 Postavení Královéhradeckého kraje v ekonomické a sociální oblasti a jeho vývoj

Královéhradecký kraj v oblasti životního prostředí spolu se sousedními kraji Pardubickým a Libereckým (kraje tvoří region Severovýchod) patří mezi kraje s nepříznivým stavem životního prostředí. Náš kraj dosáhl šestého nejhoršího výsledku syntetického ukazatele. Negativní hodnocení kraje ovlivnila mj. i nízká úroveň investic do životního prostředí a dosud méně rozvinutá ekologická infrastruktura. Životní prostředí kraje příznivě ovlivňuje, navzdory relativně nízké váze, zejména nižší hustota zalidnění a díky rozdrobenosti sídelní struktury kraje i vyšší podíl obyvatel malých obcí.

V letech 2000 - 2004 zaznamenal Královéhradecký kraj pátý nejlepší vývoj mezi kraji (sousední Liberecký dokonce druhý nejlepší, naopak Pardubický kraj třetí nejhorší ze všech krajů). Syntetický ukazatel změny postavení byl v našem kraji příznivě ovlivněn především přílivem investic na ochranu životního prostředí, negativní vliv měly vyšší emise oxidu uhelnatého díky automobilové dopravě a pokles podílu lesní půdy na rozloze kraje.

Tab. 8.2 Postavení kraje v celém sledovaném období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,89	2,03	2,19	1,97	1,66	1,54	1,45	1,81	1,73	1,80	1,97	2,00	1,81	1,89	1,67
Pořadí														
x	2	1	4	12	13	14	8	10	9	5	3	7	6	11
Sociální vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,65	2,97	1,76	1,55	1,87	1,38	1,20	1,32	1,49	1,45	1,49	1,48	1,33	1,24	1,05
Pořadí														
x	1	3	4	2	9	13	11	6	8	5	7	10	12	14
Ekonomický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,38	3,18	1,77	1,38	1,13	0,93	0,99	1,11	1,07	0,91	1,14	1,30	0,74	0,82	0,90
Pořadí														
x	1	2	3	6	10	9	7	8	11	5	4	14	13	12
Životní prostředí														
Hodnota syntetického ukazatele														
2,41	1,94	2,49	2,58	2,46	2,75	1,85	2,29	2,31	2,17	2,49	2,60	2,52	2,56	1,64
Pořadí														
x	12	6	3	8	1	13	10	9	11	7	2	5	4	14

Tab. 8.3 Změna postavení kraje během sledovaného období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,68	3,33	2,31	1,00	1,28	1,18	2,26	1,72	1,39	1,32	1,01	1,61	1,29	0,33	0,86
Pořadí														
x	1	2	12	9	10	3	4	6	7	11	5	8	14	13
Sociální vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
2,05	2,69	1,93	1,61	1,93	0,92	1,92	2,12	1,51	1,72	1,76	2,09	1,88	2,20	2,25
Pořadí														
x	1	7	12	6	14	8	4	13	11	10	5	9	3	2
Ekonomický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,70	1,72	1,43	1,36	1,75	1,65	1,34	1,74	1,57	2,02	1,96	1,94	1,95	2,02	2,24
Pořadí														
x	9	12	13	7	10	14	8	11	2	4	6	5	3	1
Životní prostředí														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,54	2,24	1,36	1,52	1,40	1,95	1,76	2,34	1,81	1,39	1,79	1,72	2,59	1,70	1,30
Pořadí														
x	3	13	10	11	4	7	2	5	12	6	8	1	9	14

V souhrnném pohledu, podle vybraných ukazatelů čtyř sledovaných okruhů, se ukázalo postavení Královéhradeckého kraje spíše jako podprůměrné. Ve dvou ukazatelích z téměř 50 dosáhl kraj sice nejhoršího výsledku ze všech krajů (nejvyšší procento nevyřízených žádostí o umístění v domech s pečovatelskou službou a nejnižší úroveň v investičních nákupech a výdajích z krajského a obecních rozpočtů), ale díky nízkým vahám to postavení kraje nijak významně neovlivnilo. Ve většině rozhodujících ukazatelů (tj. s vyšší vahou na celkovém hodnocení) však kraj zaostává za úrovní celé ČR. Výjimku tvoří

stále poměrně nízká úroveň nezaměstnanosti v sociální oblasti a slibně se rozvíjející podnikatelská aktivita v ekonomické oblasti. Jisté zaostávání se projevilo i v tendencích krátkodobého vývoje posledních pěti let (zachycených čtyřmi desítkami ukazatelů); výjimku tvoří některé dílčí ukazatele v sociálním vývoji (snižující se podíl zaměstnaných v primární sféře), v ekonomickém vývoji (vysoká podnikatelská aktivita) a v životním prostředí (přiliv investic na ochranu životního prostředí).

Tab. 8.4 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích - postavení kraje v celém sledovaném období¹⁾

	Váha	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj															
D1	0,168	1	11	7	9	13	14	10	3	6	4	2	8	5	12
D2	0,232	2	1	5	4	8	3	7	12	11	9	6	13	10	14
D3	0,295	14	10	6	13	2	1	4	11	8	5	12	7	9	3
D4	0,096	7	6	5	10	14	13	12	8	4	1	3	9	2	11
D5	0,209	1	11	5	4	13	14	9	8	10	12	2	3	7	6
Sociální vývoj															
S1	0,054	2	1	6	3	12	14	11	9	5	7	4	10	8	13
S2	0,070	2	6	7	4	1	5	3	8	9	10	12	11	14	13
S3	0,048	1	8	13	9	3	5	4	10	11	14	7	12	6	2
S4	0,086	1	5	2	3	10	14	6	4	8	7	11	12	9	13
S5	0,048	1	14	2	11	12	10	13	7	4	6	3	8	5	9
S6	0,053	1	2	5	6	3	4	12	9	8	7	10	11	14	13
S7	0,057	1	14	7	3	6	11	9	5	10	13	2	4	12	8
S8	0,050	1	12	11	2	14	4	13	5	10	3	7	8	9	6
S9	0,047	14	11	12	9	4	1	13	8	5	10	7	3	2	6
S10	0,040	2	4	12	3	6	8	13	14	7	9	1	11	5	10
S11	0,066	1	4	10	5	6	3	7	9	11	14	8	13	12	2
S12	0,047	14	11	6	7	10	13	12	4	3	1	9	5	2	8
S13	0,030	5	3	9	13	11	12	8	6	4	1	2	14	10	7
S14	0,083	1	2	5	3	6	11	4	9	12	8	7	13	10	14
S15	0,075	1	4	5	2	13	12	9	7	8	3	10	6	14	11
S16	0,042	1	8	8	4	3	2	5	6	11	13	12	10	14	6
S17	0,033	14	1	6	7	9	11	13	8	3	4	10	5	2	12
S18	0,048	1	14	9	8	6	4	2	7	12	11	5	10	13	3
S19	0,023	1	10	8	5	14	13	9	4	2	3	7	11	6	12
Ekonomický vývoj															
E1	0,097	1	2	8	4	12	5	6	9	11	13	7	14	10	3
E2	0,054	12	14	2	11	1	8	4	7	9	3	13	5	10	6
E3	0,082	1	2	6	10	8	12	3	4	9	11	7	13	5	14
E5	0,083	3	1	7	6	14	2	10	11	4	9	13	12	8	5
E6	0,076	1	9	3	2	5	6	12	4	10	13	8	7	14	11
E7	0,055	1	10	5	6	2	13	3	4	12	9	7	11	8	14
E8	0,036	4	3	2	1	12	10	8	5	7	6	9	11	13	14
E9	0,077	1	2	8	9	14	13	5	11	4	12	3	10	6	7
E10	0,071	1	11	7	14	10	3	5	13	9	6	2	8	12	4
E11	0,055	1	5	2	4	8	13	10	14	7	6	3	12	9	11
E12	0,061	1	4	7	10	12	13	9	11	6	3	2	14	8	5
E13	0,056	1	5	8	9	13	11	14	6	3	2	4	7	12	10
E14	0,066	1	6	8	13	10	11	7	5	14	4	1	1	12	9
Životní prostředí															
Ž1	0,088	14	5	1	2	4	11	9	7	6	3	12	8	10	13
Ž2	0,053	14	3	2	4	11	10	8	6	5	1	9	7	12	13
Ž3	0,102	14	13	5	4	2	10	1	8	11	9	12	7	3	6
Ž4	0,141	11	9	3	5	13	14	6	7	10	2	1	4	8	12
Ž5	0,137	13	10	2	6	7	12	11	8	9	3	1	5	4	14
Ž6	0,147	1	4	8	11	3	2	14	13	10	9	5	6	7	12
Ž7	0,140	1	3	13	6	2	14	10	9	8	12	4	7	5	11
Ž8	0,115	1	14	3	8	2	4	12	10	13	9	6	11	7	5
Ž9	0,076	14	4	5	11	13	12	10	8	6	3	7	1	2	9

¹⁾ seznam ukazatelů je uveden v tab. 8.1

V porovnání s nejbližšími sousedními kraji lze v obecné rovině konstatovat relativně vysokou podobnost jak vstupních podmínek (dosaženého stavu), tak i základních vývojových tendencí. Vyšší dynamiku rozvoje oproti Královéhradeckému kraji lze pozorovat především v ekonomické oblasti u sousedního Pardubického kraje, Liberecký kraj se rozvíjel dynamičtěji oproti našemu kraji ve všech čtyřech sledovaných oblastech.

Tab. 8.5 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích - změna postavení kraje během sledovaného období¹⁾

	Váha ČŘ	Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeň- ský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králo- véhra- decký	Pardu- bický	Vysoči- na	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Morav- skoslez- ský
Demografický vývoj															
D1	0,211	4	9	13	11	14	2	3	10	8	6	5	1	12	7
D2	0,293	1	2	7	10	3	4	13	6	11	9	5	14	12	8
D3	0,380	2	1	9	5	12	3	4	6	7	11	8	10	13	14
D4	0,116	4	6	12	7	1	2	3	10	11	14	8	9	13	5
Sociální vývoj															
S1	0,075	2	1	3	7	6	12	4	11	10	8	5	13	14	9
S2	0,096	8	3	11	9	14	1	2	13	7	5	10	12	6	4
S3	0,067	1	6	4	3	14	2	13	5	8	7	10	12	9	11
S4	0,120	8	3	9	5	14	1	12	13	6	10	7	2	11	4
S5	0,066	7	14	13	8	12	4	11	10	2	9	6	5	3	1
S6	0,074	10	13	14	11	9	4	5	6	7	12	3	8	2	1
S7	0,078	1	14	13	6	10	5	9	8	2	12	11	7	3	4
S8	0,070	4	13	6	11	14	12	1	9	10	3	7	8	2	5
S9	0,066	1	14	12	3	13	11	2	7	6	9	4	10	8	5
S10	0,055	3	10	12	4	13	6	1	7	14	9	5	2	8	11
S11	0,091	1	2	4	8	11	14	3	5	10	12	6	9	7	13
S12	0,065	9	1	5	13	12	14	11	10	7	8	6	3	2	4
S13	0,042	2	8	12	10	1	13	5	7	14	9	3	11	4	6
S19	0,031	4	1	6	8	9	10	3	2	5	7	12	14	13	11
Ekonomický vývoj															
E1	0,173	7	13	14	6	10	12	3	9	5	1	2	4	11	8
E2	0,089	10	7	9	6	14	5	2	1	12	13	11	4	3	8
E3	0,135	12	1	6	13	5	9	11	3	14	10	7	2	4	8
E4	0,060	14	9	7	5	12	10	4	3	6	8	11	13	2	1
E5	0,140	13	8	12	9	11	14	7	10	1	6	3	4	2	5
E6	0,125	4	10	8	1	3	7	9	13	6	11	5	14	12	2
E7	0,090	1	7	5	3	12	14	13	10	9	8	2	6	4	11
E8	0,056	2	9	11	13	5	7	8	12	10	14	6	4	3	1
E9	0,131	9	14	6	13	2	8	12	10	5	3	11	7	4	1
Životní prostředí															
Ž1	0,094	5	14	12	11	13	9	10	8	7	6	4	1	3	2
Ž2	0,055	8	13	11	9	4	14	2	7	12	5	10	6	3	1
Ž3	0,109	2	8	3	12	7	4	10	11	6	5	14	1	13	9
Ž4	0,154	2	10	8	11	3	6	1	7	13	5	14	4	9	12
Ž5	0,150	2	13	5	3	1	12	6	9	8	10	11	4	7	14
Ž6	0,160	14	6	10	11	12	13	2	3	9	4	1	7	5	8
Ž7	0,153	8	5	12	13	4	1	3	7	9	14	11	2	10	6
Ž8	0,124	12	2	7	6	13	11	5	10	9	1	4	3	8	14

¹⁾ seznam ukazatelů je uveden v tab. 8.1

9. ZÁVĚR

Zhodnocením stavu a vývoje Královéhradeckého kraje v letech 2000 - 2004 ve čtyřech základních oblastech – demografické, sociální, ekonomické a environmentální se snažíme zodpovědět na základní otázku případně podotázky, která byly položeny v úvodu publikace. Zjištěné skutečnosti shrnujeme do kladných a záporných stránek vývoje kraje:

Kladné stránky

- nižší hustota obyvatelstva v regionu
- relativně stabilní obyvatelstvo, nízký podíl migrace „z“ a „do“ jiných regionů
- kvalita bydlení obyvatel kraje se zvyšuje, narůstá vybavení domácností informačními a komunikačními technologiemi
- v kraji žije pod životním minimem nižší procento domácností než je celostátní průměr
- podprůměrná nezaměstnanost
- nárůst počtu studentů středních i vysokých škol, rozvinuté vysoké školství s renomovanými fakultami a navazující fakultní nemocnicí a výzkumnými pracovišti
- zdravotní péče v kraji na vysoké úrovni
- průměrné procento pracovní neschopnosti celkem se snížilo díky snížení procenta pro nemoc (vliv úpravy ve vyplácení nemocenského pojištění v roce 2004)
- kriminalita a nehodovost zůstávají pod republikovým průměrem
- nadprůměrná výše HDP na jednoho obyvatele
- zemědělství a lesnictví vytváří mírně nadprůměrný podíl z celkové hrubé přidané hodnoty v kraji
- nárůst osevních ploch byl u všech hlavních plodin kromě brambor
- trvale se zvyšoval chov ovcí
- intenzita chovu skotu i prasat je v kraji silně nad průměrem republiky
- hustota silniční sítě je mírně nadprůměrná
- pro kraj je velmi důležitá blízkost a snadná návaznost na mezinárodní železniční magistralu E40, která probíhá přes sousední Pardubický kraj
- významnou část hranice kraje tvoří státní hranice s Polskem na níž leží železniční a silniční přechody, nejzatíženější z přechodů je Náchod – Kudowa Slone, přes nějž prochází i hlavní dopravní osa kraje – silnice Evropského silničního systému Praha - Hradec Králové – Náchod - Vratislav
- významný pro kraj je cestovní ruch, ročně kraj navštíví necelý milion turistů, třetina je ze zahraničí
- kraj se vyznačuje nižší úrovní emisí a zatížení ovzduší ve srovnání s průměrem republiky
- pro další rozvoj kraje je významná i rozvíjející se činnost euroregionu Glacensis, 31 mikroregionů a spolupráce s partnerskými kraji v zahraničí

Záporné stránky

- rozdrobená sídelní struktura, nižší lidnatost sídel
- pokračující úbytek obyvatelstva přirozenou měnou a stárnutí populace
- vysoká rozvodovost, nadprůměrná potratovost
- každé třetí dítě se rodí mimo manželství
- vzdělanostní úroveň pod celostátním průměrem
- narůstá podíl neúplných rodin a rodin jednotlivců
- intenzita bytové výstavby je podprůměrná, rozestavěnost vysoká
- ubývá pracovní síly, míra ekonomické aktivity je velmi nízká

- nadprůměrný podíl zaměstnaných v priméru a sekundéru
- podprůměrná úroveň mezd
- nedostatek pracovních příležitostí pro osoby s nízkou kvalifikací a se zdravotním omezením
- s poklesem počtu dětí a žáků mateřských a základních škol došlo ke zrušení části těchto zařízení, počet žáků středních odborných učilišť stagnoval
- průměrná doba trvání jednoho případu pracovní neschopnosti v kraji narostla
- počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců v roce 2004 byl výrazně vyšší oproti průměru České republiky
- počet příjemců důchodů vzrostl, průměrná výše starobních důchodů je dlouhodobě pod celorepublikovým průměrem
- podíl kraje na tvorbě hrubého fixního kapitálu České republiky je podprůměrný
- úroveň přímých zahraničních investic nízká
- chov skotu, prasat i drůbeže zaznamenal citelný úbytek
- produktivita práce v průmyslu (počítaná z tržeb průmyslové povahy na 1 zaměstnance) patří v republice k nejnižším
- stavebních firem zaregistrovaných na území našeho kraje je poměrně málo, poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracím v tuzemsku podle sídla podniku svědčí o značném objemu stavebních prací realizovaných na území kraje firmami, které v Královéhradeckém kraji nesídlí
- vybavenost obcí technickou infrastrukturou je v rámci České republiky podprůměrná
- dálnice či rychlostní komunikace v kraji nejsou, což přispívá ke zhoršené dopravní dostupnosti kraje, výrazně horší dopravní napojení pak vykazují především horské oblasti
- v kraji narůstají emise oxidu dusíku, což je ovlivněno hlavně dopravou, absencí dálniční sítě a obchvatů měst

Z výsledků mezikrajského srovnání pomocí **syntetických ukazatelů stavu** vyplývá, že postavení kraje v oblasti demografie je nepříznivé, v sociální oblasti je uspokojivé, v ekonomické a environmentální oblasti průměrné až mírně podprůměrné. Hodnotíme-li tempa **změn** ve sledovaných čtyřech oblastech, dosáhl kraj v oblasti demografické a životního prostředí průměrné pozice, v oblasti sociální a ekonomické značně podprůměrné.

Tabulková část

Tab. 1 Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

	Měřicí jednotka	Královéhradecký		Podíl na ČR v %	
		2000	2004	2000	2004
ÚZEMÍ (k 31. 12.)					
Rozloha	km ²	4 758	4 758	6,0	6,0
Počet obcí		448	448	7,2	7,2
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	115,8	115,0	¹⁾ 129,7	¹⁾ 129,6
Podíl městského obyvatelstva	%	69,0	68,0	¹⁾ 70,9	¹⁾ 70,2
OBYVATELSTVO					
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	550 892	547 296	5,4	5,4
Na 1 000 obyvatel					
živě narození	‰	9,0	9,5	¹⁾ 8,8	¹⁾ 9,6
zemřelí	‰	10,5	10,5	¹⁾ 10,6	¹⁾ 10,5
Průměrný věk (k 31. 12.)		39,0	40,1	¹⁾ 38,8	¹⁾ 39,8
muži	roky	37,3	38,4	37,1	38,2
ženy	roky	40,6	41,6	40,3	41,3
Naděje dožití při narození					
muži	roky	72,16	73,13	¹⁾ 71,32	¹⁾ 72,29
ženy	roky	78,67	79,18	¹⁾ 78,03	¹⁾ 78,77
Bydlení					
Dokončené byty		1 404	1 322	5,6	4,1
na 1 000 obyvatel		2,5	2,4	¹⁾ 2,5	¹⁾ 3,2
Zaměstnanost a mzdy					
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	263,5	251,0	5,6	5,3
primární sektor	%	7,4	6,1	¹⁾ 5,1	¹⁾ 4,3
sekundární sektor	%	40,3	39,5	¹⁾ 39,5	¹⁾ 39,2
terciární sektor	%	52,2	54,4	¹⁾ 55,4	¹⁾ 56,5
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	11 945	15 732	¹⁾ 13 614	¹⁾ 18 035
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	11 150	14 351	¹⁾ 10 300	¹⁾ 13 171
průmysl	Kč	12 244	15 747	¹⁾ 13 589	¹⁾ 17 503
stavebnictví	Kč	12 536	15 707	¹⁾ 13 531	¹⁾ 18 071
Nezaměstnanost (k 31. 12.)					
Neumístění uchazeči o zaměstnání	osoby	16 644	22 526	3,6	4,2
Volná pracovní místa	místa	5 031	2 075	9,7	4,1
Míra registrované nezaměstnanosti	%	5,89	²⁾ 8,28	¹⁾ 8,78	^{1), 2)} 10,33
Školství					
Děti, žáci, studenti škol (denní studium)					
mateřských	osoby	15 379	15 695	5,5	5,6
základních	osoby	56 948	50 253	5,4	5,5
gymnázií	osoby	7 310	7 530	5,3	5,3
středních odborných	osoby	10 784	11 421	5,5	5,5
středních odborných učilišť	osoby	9 483	9 271	5,4	5,3
vyšších odborných	osoby	996	1 147	4,4	4,6
Zdravotnictví					
Lékaři celkem (přepočtený počet)	osoby	2 059	2 151	5,4	5,3
na 1 000 obyvatel	osoby	3,7	3,9	¹⁾ 3,7	¹⁾ 4,0
z toho v nestátních zařízeních	osoby	1 221	1 642	4,6	5,1
Nemocnice		15	12	7,1	6,1
lůžka		3 950	3 728	5,9	5,7
na 1 000 obyvatel		7,2	6,8	¹⁾ 6,6	¹⁾ 6,4
Počet nemocensky pojištěných	osoby	236 496	222 950	5,2	5,1
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,606	6,033	¹⁾ 6,455	¹⁾ 5,857

¹⁾ průměr ČR

²⁾ v metodice platné do 30.6.2004

³⁾ údaje za rok 2003

Jednotlivé ukazatele metodicky navazují na údaje publikované v příslušných kapitolách analýzy

Tab. 1 Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

dokončení

	Měřicí jednotka	Královéhradecký		Podíl na ČR v %	
		2000	2004	2000	2004
Sociální zabezpečení					
Místa v zařízeních sociální péče celkem	místa	3 922	4 388	5,3	5,5
Příjemci důchodů celkem	osoby	143 073	146 737	5,6	5,6
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 129	7 069	¹⁾ 6 169	¹⁾ 7 118
starobní	Kč	6 187	7 162	¹⁾ 6 292	¹⁾ 7 270
KRIMINALITA					
Zjištěné trestné činy		13 394	12 572	3,4	3,6
na 1 000 obyvatel		24,3	23,0	¹⁾ 38,1	¹⁾ 34,4
DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY					
Dopravní nehody celkem		10 648	10 180	5,0	5,2
na 1 000 obyvatel		19,3	18,6	¹⁾ 20,6	¹⁾ 19,3
Usmrcené osoby		83	76	6,2	6,3
Těžce zraněné osoby		331	354	6,0	7,3
Požáry celkem		834	1 000	4,0	4,7
Makroekonomické ukazatele					
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	105 374	133 767	4,9	4,8
na 1 obyvatele	Kč	191 139	244 549	¹⁾ 209 302	¹⁾ 271 161
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě					
primární	%	5,9	5,3	¹⁾ 3,9	¹⁾ 3,3
sekundární	%	44,7	41,8	¹⁾ 38,5	¹⁾ 37,9
terciární	%	49,5	52,9	¹⁾ 57,6	¹⁾ 58,8
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	51 861	51 743	¹⁾ 57 913	¹⁾ 72 873
Organizační struktura					
Počet registrovaných subjektů		108 377	122 313	5,3	5,2
obchodní společnosti		8 375	9 574	4,1	3,9
fyzické osoby		91 854	101 743	5,5	5,4
ZEMĚDĚLSTVÍ					
Osevní plochy celkem (k 31. 5.)	ha	188 351	174 018	6,2	6,5
Sklizeň: obiloviny celkem	t	414 515	537 018	6,4	6,1
brambory celkem	t	53 501	30 914	3,6	3,6
Hospodářská zvířata (k 1. 4. násl. roku)					
skot celkem	kusy	121 288	109 527	7,7	7,8
prasata celkem	kusy	257 447	209 737	7,4	7,3
PRŮMYSL (podniky s 20 a více zaměstnanci)					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	71 206	67 722	6,1	6,0
Tržby za prodej výrobků a služeb průmyslové povahy	mil. Kč b. c.	92 769	101 149	5,0	4,3
STAVEBNICTVÍ					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	6 850	5 990	4,2	3,8
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	6 940	7 929	3,6	2,8
Cestovní ruch					
Hromadná ubytovací zařízení celkem		979	966	13,1	12,6
lůžka		45 802	43 985	10,5	10,2
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	961 423	951 492	8,8	7,8
z toho cizinci	osoby	243 901	298 128	5,1	4,9
Podíl chráněných území na rozloze	%	.	22,6	.	¹⁾ 15,9
Měrné emise (REZZO 1 - 3)					
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	2,11	³⁾ 1,79	¹⁾ 3,26	^{1), 3)} 2,86
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,65	³⁾ 0,70	¹⁾ 2,06	^{1), 3)} 2,06
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,02	³⁾ 2,26	¹⁾ 4,05	^{1), 3)} 3,46

¹⁾ průměr ČR

²⁾ v metodice platné do 30.6.2004

³⁾ údaje za rok 2003

Jednotlivé ukazatele metodicky navazují na údaje publikované v příslušných kapitolách analýzy

Tab. 2 Vývoj kraje v letech 2000 – 2004

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Území, osídlení (k 31. 12.)						
Výměra půdy celkem	ha	475 819	475 825	475 817	475 819	475 824
v tom: zemědělská půda	ha	280 605	280 521	280 258	280 061	279 811
z toho orná	ha	194 727	194 498	194 208	193 906	193 636
nezemědělská půda	ha	195 214	195 304	195 559	195 758	196 013
z toho lesní pozemky	ha	146 801	146 856	146 930	147 008	147 070
Počet obcí celkem		448	448	448	448	448
se statutem města		43	43	43	43	43
Podíl městského obyvatelstva	%	69,0	68,5	68,4	68,2	68,0
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	115,8	115,4	115,3	115,1	115,0
Obyvatelstvo						
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	551 297	550 556	548 698	547 720	546 995
z toho ženy	osoby	283 125	282 437	281 771	281 158	280 833
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	550 780	549 329	548 437	547 563	547 296
z toho ženy	osoby	282 809	282 046	281 547	281 085	280 778
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)						
0 - 14	osoby	90 121	88 130	86 220	84 476	82 758
z toho ženy	osoby	43 627	42 728	41 722	40 829	40 008
15 - 64	osoby	380 532	381 351	382 132	382 842	383 816
z toho ženy	osoby	190 314	190 758	191 156	191 581	191 927
65 a více	osoby	80 127	79 848	80 085	80 245	80 722
z toho ženy	osoby	48 868	48 560	48 669	48 675	48 843
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	39,0	39,3	39,6	39,8	40,1
Na 1 000 obyvatel středního stavu						
živě narození	‰	9,0	9,0	9,0	9,3	9,5
zemřelí	‰	10,5	10,5	10,4	11,0	10,5
přistěhovalí	‰	5,7	6,1	8,4	9,7	9,7
vystěhovalí	‰	5,8	7,4	8,7	9,6	9,2
přirozený přírůstek	‰	-1,5	-1,5	-1,4	-1,7	-1,0
přírůstek stěhováním	‰	-0,1	-1,3	-0,2	0,1	0,5
celkový přírůstek	‰	-1,6	-2,8	-1,6	-1,6	-0,5
sňatky	‰	5,5	5,2	5,0	4,8	4,8
rozvody	‰	2,8	3,0	3,3	3,0	3,3
potraty	‰	4,5	4,3	4,3	4,3	4,2
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	2,8	3,8	4,0	3,5	5,4
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	2,0	2,8	3,0	1,8	3,7
Potratovost ³⁾	‰	502,1	471,9	474,6	463,8	442,5
Bydlení						
Dokončené byty		1 404	1 419	1 671	1 270	1 322
na 1 000 obyvatel		2,55	2,58	3,05	2,32	2,42
Zaměstnanost a mzdy						
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	263,5	260,6	263,8	257,4	251,0
primární sektor	%	7,4	5,4	5,6	5,5	6,1
sekundární sektor	%	40,3	43,6	43,2	38,3	39,5
terciární sektor	%	52,2	51,0	51,2	56,2	54,4
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance ⁴⁾	Kč	11 945	12 943	13 752	14 734	15 732
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	11 150	12 210	12 562	13 194	14 351
průmysl	Kč	12 244	13 111	13 803	14 631	15 747
stavebnictví	Kč	12 536	13 725	14 108	14 742	15 707

Tab. 2 Vývoj kraje v letech 2000 – 2004

1.pokračování

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Nezaměstnanost (k 31. 12.)⁵⁾						
Uchazeči o zaměstnání	osoby	16 644	17 433	20 497	22 146	22 526
z toho ženy	osoby	8 493	8 827	10 470	11 317	11 488
Volná pracovní místa	místa	5 031	3 950	2 764	2 298	2 075
Míra registrované nezaměstnanosti ⁶⁾	%	5,89	6,30	7,30	7,89	8,28
Školství						
Mateřské školy		357	349	345	296	298
děti	osoby	15 379	15 273	15 340	15 478	15 695
Základní školy		263	262	260	259	256
žáci celkem	osoby	56 948	55 416	53 966	52 265	50 253
Gymnázia		20	20	18	18	18
žáci denního studia	osoby	7 310	7 293	7 450	7 523	7 530
Střední odborné školy		56	54	53	53	51
žáci denního studia	osoby	10 784	10 734	10 904	11 079	11 421
Střední odborná učiliště		38	38	38	36	35
žáci denního studia	osoby	9 483	9 953	9 553	9 321	9 271
Vyšší odborné školy		10	10	11	11	11
žáci denního studia	osoby	996	976	993	1 179	1 147
Vysoké školy		2	2	2	2	1
studenti v prezenčním studiu (české státní občanství)	osoby	5 213	5 486	5 733	6 303	6 810
Kultura						
Divadla		20	20	20	20	20
Stálá kina		46	48	48	48	48
Muzea (včetně poboček)		61	62	62	62	62
Veřejné knihovny (včetně poboček)		503	502	498	498	498
Zdravotnictví						
Lékaři celkem	přepočtené osoby	2 059	2 090	2 111	2 124	2 151
z toho v nestátních zařízeních	přepočtené osoby	1 221	1 201	1 222	1 627	1 642
na 1 000 obyvatel		3,7	3,8	3,8	3,9	3,9
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	268	263	260	258	254
Nemocnice		15	15	14	14	12
lůžka		3 950	3 976	3 990	3 961	3 728
lékaři	přepočtené osoby	415	427	447	471	441
Odborné léčebné ústavy		13	13	15	15	15
lůžka		897	903	963	963	1 072
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		5	5	6	6	5
lůžka		426	426	472	472	459
Lékaři v ambulantní péči	přepočtené osoby	1 551	1 563	1 564	1 573	1 615
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	355	352	351	348	339
Samostatné ordinace praktického lékaře						
pro dospělé		236	237	238	239	239
pro děti a dorost		123	123	122	122	121
stomatologa		306	305	302	301	300
Lékárny a výdejny		111	113	120	129	141
Místa v jeslích		160	155	145	147	148

Tab. 2 Vývoj kraje v letech 2000 – 2004

2.pokračování

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Pracovní neschopnost						
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	236 496	233 514	230 531	226 860	222 950
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,606	7,010	7,032	6,982	6,033
pro nemoc	%	5,997	6,383	6,340	6,296	5,374
pro pracovní úrazy	%	0,271	0,265	0,292	0,280	0,272
pro ostatní úrazy	%	0,338	0,361	0,400	0,405	0,387
Sociální zabezpečení						
Počet zařízení sociální péče celkem		58	60	60	63	67
místa		3 922	3 996	4 077	4 122	4 388
Příjemci důchodů celkem	osoby	143 073	144 002	143 973	144 913	146 737
starobních plných	osoby	74 489	75 267	74 316	74 501	75 963
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 129	6 645	6 661	6 892	7 069
starobní plný	Kč	6 187	6 699	6 725	6 968	7 162
Kriminalita, nehody						
Zjištěné trestné činy		13 394	12 978	13 307	12 691	12 572
na 1 000 obyvatel		24,3	23,6	24,3	23,2	23,0
Dopravní nehody		10 648	9 023	9 087	9 362	10 180
usmrcení	osoby	83	80	102	91	76
těžce zranění	osoby	331	386	339	359	354
lehce zranění	osoby	1 357	1 410	1 362	1 411	1 369
způsobené hmotné škody	mil.Kč	374	416	431	445	456
Makroekonomické ukazatele						
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	105 374	110 197	117 976	126 152	133 767
na 1 obyvatele	Kč	191 139	200 157	215 012	230 322	244 549
průměr ČR = 100	%	91,3	88,4	90,8	91,9	90,2
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě:						
primární	%	5,9	5,7	4,4	4,7	5,3
sekundární	%	44,7	43,0	42,3	40,9	41,8
terciární	%	49,5	51,3	53,3	54,4	52,9
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	51 861	44 008	59 520	48 949	51 743
Organizační struktura						
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		108 377	111 450	116 262	121 334	122 313
z toho:						
obchodní společnosti celkem		8 375	8 775	8 940	9 202	9 574
družstva		549	560	565	572	578
státní podniky		70	61	58	52	39
soukromí podnikatelé		78 232	80 580	84 781	88 008	88 077
samostatně hospodařící rolníci ⁷⁾		7 872	7 876	7 868	7 899	7 889
Zemědělství						
Osevní plochy celkem (k 31. 5.) ⁸⁾	ha	188 351	182 130	177 876	171 488	174 018
z toho: obiloviny celkem	ha	95 131	93 425	96 545	91 278	95 216
brambory celkem	ha	2 812	1 998	1 526	1 399	1 318
řepka	ha	17 723	21 152	18 108	17 880	20 250
Sklizeň vybraných plodin ⁸⁾						
obiloviny celkem	t	414 515	465 408	426 602	383 764	537 018
brambory celkem	t	53 501	37 634	33 869	26 245	30 914
řepka	t	47 477	64 981	41 212	31 552	76 771

Tab. 2 Vývoj kraje v letech 2000 – 2004

dokončení

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Hektarové výnosy vybraných plodin⁸⁾						
obiloviny celkem	t	4,34	5,01	4,42	4,18	5,64
brambory celkem	t	19,02	18,92	22,19	18,77	23,46
řepka	t	2,70	3,09	2,28	1,76	3,79
Hospodářská zvířata (k 1. 3. následujícího roku)⁹⁾						
skot celkem	kusy	121 288	113 570	111 365	109 305	109 527
prasata celkem	kusy	257 447	264 116	243 983	239 151	209 737
drůbež celkem	kusy	1 873 447	1 751 434	1 957 410	1 774 185	1 519 845
ovce celkem	kusy	5 861	6 457	6 844	7 096	8 863
Intenzita chovu skotu ¹⁰⁾	ks/100 ha	49,5	46,4	45,5	44,5	46,0
prasat ¹¹⁾	ks/100 ha	139,5	143,1	132,2	129,7	118,9
Průmysl¹²⁾						
Počet podniků		154	156	158	164	165
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	54 734	56 123	54 316	52 633	52 670
	mil. Kč					
Tržby z průmyslové činnosti	b. c.	66 711	72 477	67 749	72 874	83 583
Stavebnictví¹³⁾						
Počet podniků		115	117	116	121	125
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	6 850	6 454	6 185	6 160	5 990
	mil. Kč					
Stavební práce podle dodavatelských smluv	b. c.	6 940	7 218	6 818	7 336	7 929
Stavební povolení						
Počet vydaných stavebních povolení		9 707	7 833	7 263	8 020	8 540
	mil. Kč					
Předpokládaná hodnota staveb	b. c.	14 783	12 607	10 317	10 441	13 315
Cestovní ruch						
Hromadná ubytovací zařízení celkem		979	999	1 010	995	966
lůžka		45 802	45 017	45 355	45 183	43 985
Hosté v hromadných ubyt. zařízeních	osoby	961 423	1 016 532	1 002 624	964 243	951 492
z toho cizinci	osoby	243 901	316 603	265 738	287 000	298 128
Podíl chráněných území na rozloze	%	.	.	.	.	22,6
Měrné emise (REZZO 1 - 3)						
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	2,11	2,00	1,55	1,79	.
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,65	0,68	0,59	0,70	.
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,02	2,95	2,06	2,26	.

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ zemřelí do 28 dnů na 1 000 živě narozených

³⁾ potraty na 1 000 narozených celkem

⁴⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

⁵⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁶⁾ v metodice platné do 30. 6. 2004

⁷⁾ v roce 2004 včetně zemědělských podnikatelů

⁸⁾ do roku 2001 vč. "hobby aktivit" obyvatel

⁹⁾ od roku 2002 k 1.4.

¹⁰⁾ vztaženo k zemědělské půdě

¹¹⁾ vztaženo k orné půdě

¹²⁾ průmyslové podniky se 100 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

¹³⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

Tab. 3 Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Území, osídlení (k 31. 12.)									
Výměra půdy celkem	ha	7 886 838	49 608	1 101 464	1 005 731	756 106	331 452	533 488	316 300
v tom: zemědělská půda	%	54,1	42,3	60,6	49,2	50,7	37,6	52,0	44,5
z toho orná	%	71,6	73,5	83,2	64,6	68,9	45,6	67,0	49,3
nezemědělská půda	%	45,9	57,7	39,4	50,8	49,3	62,4	48,0	55,5
z toho lesní pozemky	%	73,0	17,2	70,3	73,6	80,1	69,3	62,2	79,7
Počet obcí celkem		6 249	1	1 146	623	501	132	354	216
se statutem města		527	1	74	45	46	28	46	36
Podíl městského obyvatelstva	%	70,2	100,0	54,6	63,9	66,7	80,7	79,3	77,9
Počet částí obcí		15 077	147	2 783	1 975	1 543	516	1 140	763
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	129,6	2 359,6	103,9	62,2	72,7	91,9	154,1	135,2
Obyvatelstvo									
Střední stav obyvatelstva	osoby	10 206 923	1 165 617	1 137 748	625 421	549 216	303 722	820 619	427 395
z toho ženy		5 235 193	609 819	581 228	318 296	280 366	155 141	418 764	219 302
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	10 220 577	1 170 571	1 144 071	625 712	549 618	304 588	822 133	427 563
z toho ženy		5 239 664	611 463	584 150	318 465	280 463	155 549	419 302	219 299
Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)									
0 - 14 let	%	14,9	12,5	15,1	15,3	14,6	15,6	15,9	15,7
15 - 64 let	%	71,0	71,8	70,8	70,8	70,8	71,8	71,7	71,4
65 a více let	%	14,0	15,7	14,1	13,9	14,6	12,6	12,4	13,0
Průměrný věk (k 31. 12.)	roky	39,8	41,7	39,8	39,5	40,2	38,8	38,8	39,2
Naděje dožití při narození (průměr let 2003 - 2004)									
muži	roky	72,29	74,07	71,98	72,79	72,27	71,30	70,17	72,35
ženy	roky	78,77	79,59	78,37	79,06	78,62	77,49	77,23	78,30
Na 1 000 obyvatel									
živě narození	‰	9,6	9,5	9,9	9,5	9,2	9,6	10,5	10,1
zemřelí	‰	10,5	11,0	11,1	10,3	10,9	9,9	10,9	10,2
přistěhovalí	‰	5,2	24,7	21,6	9,3	10,2	14,0	10,5	10,4
vystěhovalí	‰	3,4	18,9	13,2	8,2	9,3	12,5	8,6	10,7
celkový přírůstek	‰	0,9	4,3	7,3	0,3	-0,9	1,1	1,5	-0,4
sňatky	‰	5,0	5,8	5,1	4,8	5,1	5,6	5,4	5,3
rozvody	‰	3,2	3,4	3,4	2,9	3,3	3,8	4,1	3,4
potraty	‰	4,0	3,9	4,1	3,9	4,9	5,3	5,7	4,9
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	3,7	3,1	3,6	2,4	4,4	5,9	5,2	3,2
Bydlení									
Dokončené byty		32 268	5 924	6 127	2 193	2 032	503	888	1 316
na 1 000 obyvatel		3,2	5,1	5,4	3,5	3,7	1,7	1,1	3,1
Zaměstnanost a mzdy									
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	4 706,6	601,3	547,2	296,6	263,3	142,8	358,1	204,3
primární sektor	%	4,3	0,4	4,7	6,1	4,4	2,9	2,2	3,3
sekundární sektor	%	39,2	20,6	37,0	41,7	43,0	43,1	38,4	51,7
terciární sektor	%	56,5	79,0	58,3	52,2	52,7	54,0	59,3	44,8
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance ²⁾	Kč	18 035	22 437	17 704	15 771	16 831	15 414	16 320	16 231
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	13 171	14 056	13 919	12 795	13 378	13 279	12 409	12 003
průmysl	Kč	17 503	22 344	19 309	16 591	17 667	15 628	17 642	16 801
stavebnictví	Kč	18 071	24 176	16 473	16 203	16 718	15 504	15 991	16 747

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský		
475 824	451 860	692 555	706 674	515 892	396 377	553 506	ha	Území, osídlení (k 31. 12.)
58,8	60,6	60,6	60,2	53,5	49,4	51,4	%	Výměra půdy celkem
69,2	73,4	77,4	83,6	75,4	64,4	62,7	%	v tom: zemědělská půda
41,2	39,4	39,4	39,8	46,5	50,6	48,6	%	z toho orná
75,0	74,6	77,2	69,8	74,7	78,3	72,9	%	nezemědělská půda
448	452	729	647	394	304	302		z toho lesní pozemky
43	32	33	47	26	30	40		Počet obcí celkem
68,0	61,2	57,6	63,2	57,6	61,2	76,7	%	se statutem města
1 072	995	1 443	871	755	438	636		Podíl městského obyvatelstva
115,0	111,8	74,7	158,9	123,1	149,0	227,2	osoby/km ²	Počet částí obcí
								Hustota obyvatelstva
546 995	505 193	517 282	1 122 391	635 449	591 287	1 258 588	osoby	Obyvatelstvo
280 833	257 969	261 660	578 255	326 347	303 189	644 024		Střední stav obyvatelstva celkem
547 296	505 285	517 153	1 123 201	635 126	590 706	1 257 554	osoby	z toho ženy
280 778	257 854	261 563	578 323	326 201	303 031	643 223		Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem
								z toho ženy
								Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)
15,1	15,6	15,8	14,7	15,1	15,0	15,5	%	0 - 14 let
70,1	70,0	70,0	70,7	70,9	70,7	71,6	%	15 - 64 let
14,7	14,4	14,3	14,6	14,0	14,3	12,9	%	65 a více let
40,1	39,6	39,3	40,0	39,6	39,6	39,1	roky	Průměrný věk (k 31. 12.)
								Naděje dožití při narození
								(průměr let 2003 - 2004)
73,13	72,90	73,26	72,92	72,62	71,80	70,88	roky	muži
79,18	78,76	79,43	79,61	79,13	79,54	78,17	roky	ženy
								Na 1 000 obyvatel
9,5	9,5	9,3	9,5	9,3	8,8	9,4	‰	živě narození
10,5	10,3	9,8	10,3	10,0	10,1	10,4	‰	zemřelí
9,7	9,2	8,4	9,5	6,7	6,7	4,6	‰	přistěhovalí
9,2	8,8	8,6	8,1	7,9	7,4	5,8	‰	vystěhovalí
-0,5	-0,4	-0,7	0,6	-1,9	-2,0	-2,2	‰	celkový přírůstek
4,8	4,6	4,7	5,0	4,6	4,6	4,7	‰	sňatky
3,3	2,9	2,4	2,9	3,1	2,6	3,5	‰	rozvody
4,2	3,4	3,3	3,5	3,3	3,3	3,9	‰	potraty
5,4	3,7	2,5	2,3	4,9	3,3	4,2	‰	Kojenecká úmrtnost ¹⁾
								Bydlení
1 322	1 580	1 581	3 842	1 462	1 494	2 004		Dokončené byty
2,4	3,1	3,1	3,4	2,3	2,5	1,6		na 1 000 obyvatel
								Zaměstnanost a mzdy
251,0	230,0	237,9	509,1	275,0	267,3	522,7	tis. osob	Zaměstnaní (VŠPS)
6,1	6,2	10,4	5,1	7,0	4,0	3,0	%	primární sektor
39,5	45,6	44,4	38,5	41,2	46,3	44,8	%	sekundární sektor
54,4	48,3	45,3	56,4	51,7	49,7	52,1	%	terciární sektor
								Průměrná hrubá měsíční mzda
15 732	15 579	15 562	16 226	15 448	15 629	16 909	Kč	zaměstnance ²⁾
								zemědělství, lesnictví,
14 351	13 100	12 790	12 614	12 964	13 400	12 501	Kč	rybolov
15 747	15 750	16 330	16 026	15 468	15 949	18 524	Kč	průmysl
15 707	15 164	15 098	16 991	18 062	16 355	15 506	Kč	stavebnictví

Tab. 3 Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Nezaměstnanost (k 31. 12.) ³⁾									
Uchazeči o zaměstnání	osoby	541 675	26 727	44 012	23 021	21 051	18 726	73 493	20 299
ženy		276 254	14 042	23 727	12 487	11 144	8 812	36 995	10 650
absolventi škol a mladiství		47 260	2 069	3 882	2 210	1 840	1 479	5 215	1 632
se zdravotním postižením		74 672	3 100	6 001	3 239	3 023	1 935	9 000	3 042
dosažitelní uchazeči		509 510	24 415	41 657	21 281	19 645	18 064	69 428	18 854
Volná pracovní místa	místa	51 203	14 598	6 475	3 239	4 416	1 196	2 948	2 547
Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)	%	9,47	3,58	6,85	6,59	6,74	10,75	15,85	8,22
Školství									
Mateřské školy		4 776	307	614	296	258	138	323	208
děti	osoby	280 487	27 646	31 063	18 694	14 876	8 197	22 072	12 327
Základní školy		3 785	219	471	239	207	102	247	181
žáci celkem	osoby	917 738	85 584	101 540	57 819	47 641	27 819	76 504	39 819
Gymnázia		345	58	33	24	14	9	24	13
žáci denního studia	osoby	142 374	23 295	12 771	9 059	6 490	3 362	8 884	4 858
Střední odborné školy		812	100	75	59	33	24	73	41
žáci denního studia	osoby	208 929	30 323	17 408	13 399	10 493	5 805	16 621	7 967
Střední odborná učiliště		514	46	54	39	27	19	45	19
žáci denního studia	osoby	175 975	16 752	14 839	11 863	9 325	5 476	15 040	8 085
Vyšší odborné školy		174	36	18	15	5	2	11	8
žáci denního studia	osoby	25 033	5 605	2 045	2 254	959	233	1 336	734
Vysoké školy - počet škol		62	29	3	3	2	1	2	1
studenti v prezenčním studiu (s českým státním občanstvím)	osoby	216 226	81 760	568	7 761	14 280	1 799	5 976	5 802
Kultura									
Divadla		271	84	25	14	14	11	16	9
Stálá kina		626	34	57	54	33	26	62	25
Muzea (včetně poboček)		841	74	117	68	44	28	52	35
Veřejné knihovny (vč. poboček)		6 523	84	904	634	556	145	355	244
Zdravotnictví									
Lékaři celkem	přep. osoby	40 371	7 930	3 405	2 226	2 341	1 103	2 715	1 437
z toho v nestátních zařízeních		32 409	4 242	3 288	2 184	1 632	1 068	2 649	1 424
na 1 000 obyvatel		4,0	6,8	3,0	3,6	4,3	3,6	3,3	3,4
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	253	147	334	281	235	275	302	297
Střední zdravotničtí pracovníci	přep. osoby	105 077	18 829	8 786	5 824	6 052	3 125	7 797	3 858
Nemocnice		197	25	25	10	11	5	20	9
lůžka		65 488	10 327	5 715	3 798	3 581	1 734	5 644	2 637
na 1 000 obyvatel		6,4	8,9	5,0	6,1	6,5	5,7	6,9	6,2
lékaři (lůžková část)	přep. osoby	8 867	1 677	717	512	489	197	651	373
Odborné léčebné ústavy		166	16	24	9	5	4	12	7
lůžka		23 189	2 585	2 847	973	1 883	393	1 452	507
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		73	6	13	4	2	4	5	2
lůžka		7 272	953	1 069	438	340	393	418	126
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	29 230	5 816	2 430	1 620	1 716	728	1 949	1 011
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	349	200	468	386	320	417	421	423

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský		
22 526	24 399	24 531	66 207	39 591	31 606	105 486	osoby	Nezaměstnanost (k 31. 12.)³⁾
11 488	12 414	13 116	33 441	19 717	16 125	52 096		Uchazeči o zaměstnání
2 188	2 359	2 581	6 397	3 412	3 092	8 904		ženy
3 422	3 951	3 535	9 787	5 518	4 981	14 138		absolventi škol a mladiství
21 277	22 987	23 404	62 369	37 300	29 097	99 732		se zdravotním postižením
2 075	2 039	1 273	3 448	2 513	1 762	2 674	místa	dosažitelní uchazeči
								Volná pracovní místa
7,67	8,94	8,85	10,69	11,73	9,53	15,66	%	Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)
								Školství
298	312	286	614	353	306	463		Mateřské školy
15 695	15 120	15 216	30 624	18 583	16 693	33 681	osoby	děti
256	232	257	440	279	233	422		Základní školy
50 253	47 244	50 965	100 060	57 455	55 046	119 989	osoby	žáci celkem
18	20	18	40	20	15	39		Gymnázia
7 530	7 268	6 813	18 174	9 695	7 726	16 449	osoby	žáci denního studia
51	43	38	85	48	52	90		Střední odborné školy
11 421	10 862	10 425	22 496	12 271	13 606	25 832	osoby	žáci denního studia
35	30	29	45	41	32	53		Střední odborná učiliště
9 271	8 253	9 588	21 473	11 681	11 575	22 754	osoby	žáci denního studia
11	10	12	16	7	11	12		Vyšší odborné školy
1 147	1 435	1 873	3 108	1 064	1 151	2 089	osoby	žáci denního studia
1	2	1	9	2	2	4		Vysoké školy - počet škol
6 810	5 473	59	47 439	10 986	4 565	22 948		studenti v prezenčním studiu (s českým státním občanstvím)
								Kultura
20	16	6	16	8	9	23		Divadla
48	40	47	56	47	35	62		Stálá kina
62	54	52	80	45	52	78		Muzea (včetně poboček)
498	423	610	732	520	405	413		Veřejné knihovny (včetně poboček)
								Zdravotnictví
2 151	1 686	1 629	4 785	2 541	1 919	4 502	přep. osoby	Lékaři celkem
1 642	1 644	1 556	3 315	1 958	1 853	3 954		z toho v nestátních zařízeních
3,9	3,3	3,1	4,3	4,0	3,2	3,6		na 1 000 obyvatel
254	300	318	235	250	308	280	osoby	Obyvatelé na 1 lékaře
5 738	4 344	4 737	12 201	6 412	5 215	12 158	přep. osoby	Střední zdravotničtí pracovníci
12	10	6	23	10	11	20		Nemocnice
3 728	2 702	2 925	8 028	3 667	3 377	7 625		lůžka
6,8	5,3	5,7	7,2	5,8	5,7	6,1		na 1 000 obyvatel
441	320	359	1 191	565	358	1 015	přep. osoby	lékaři (lůžková část)
15	7	11	11	13	10	22		Odborné léčebné ústavy
1 072	1 254	2 200	1 465	1 784	1 625	3 149		lůžka
5	3	4	3	5	4	13		z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné
459	252	373	423	526	388	1 114		lůžka
1 615	1 274	1 142	3 428	1 818	1 437	3 246	přep. osoby	Lékaři v ambulantní péči
339	397	453	327	350	411	388	osoby	obyvatelé na 1 lékaře

Tab. 3 Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Samostatné ordinace praktického lékaře									
pro dospělé		4 460	518	473	288	241	118	321	186
pro děti a dorost		2 107	240	240	137	104	64	159	96
stomatologa		5 419	847	492	328	315	140	375	215
Lékárny a výdejny		2 302	312	214	150	134	80	185	104
Místa v jeslích		1 616	325	96	90	76	-	298	-
Pracovní neschopnost									
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	4 389 251	863 895	434 613	254 733	230 214	111 108	288 969	164 459
Průměrná pracovní neschopnost	%	5,857	4,605	5,405	6,027	6,021	5,685	5,884	6,489
pro nemoc	%	5,256	4,271	4,834	5,338	5,280	5,117	5,334	5,869
pro pracovní úrazy	%	0,222	0,131	0,218	0,283	0,315	0,211	0,230	0,235
pro ostatní úrazy	%	0,379	0,203	0,352	0,406	0,426	0,357	0,320	0,386
Sociální zabezpečení									
Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾		1 073	45	113	58	54	40	105	43
místa ⁴⁾		79 074	4 718	7 975	4 356	4 369	2 631	8 560	2 699
Příjemci důchodů celkem	osoby	2 625 685	293 364	292 670	156 986	142 551	70 806	203 710	106 522
starobních plných	osoby	1 371 420	170 204	148 655	80 655	76 048	39 066	102 964	54 080
Průměrný měsíční důchod	Kč	7 118	7 601	7 120	7 035	7 127	7 045	7 057	7 032
starobní plný	Kč	7 270	7 778	7 269	7 162	7 231	7 190	7 262	7 202
Kriminalita, nehody									
Zjištěné trestné činy		351 090	97 302	37 776	16 396	16 815	10 349	32 348	15 352
na 1 000 obyvatel		34,4	83,5	33,2	26,2	30,6	34,1	39,4	35,9
Dopravní nehody		196 484	29 598	26 161	13 707	12 308	6 610	14 533	8 757
na 1 000 obyvatel		19,3	25,4	23,0	21,9	22,4	21,8	17,7	20,5
usmrcení	osoby	1 215	56	191	103	75	37	110	38
těžce zranění	osoby	4 878	428	812	335	189	171	391	182
způsobené hmotné škody	mil. Kč	9 687	1 799	1 537	652	622	294	600	379
Makroekonomické ukazatele									
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	2 767 717	637 704	288 888	150 970	137 911	65 798	188 041	94 451
na 1 obyvatele	Kč	271 161	547 096	253 912	241 389	251 106	216 639	229 146	220 991
průměr ČR = 100	%	100,0	201,8	93,6	89,0	92,6	79,9	84,5	81,5
Podíl na hrubé přidané hodnotě									
primární sektor	%	3,3	0,1	4,2	6,2	4,3	2,5	1,9	2,0
sekundární sektor	%	37,9	18,0	44,1	41,1	42,1	42,9	50,0	48,6
terciární sektor	%	58,8	81,9	51,7	52,7	53,6	54,6	48,1	49,4
Tvorba hrubého fixního kapitálu	mil. Kč	743 807	214 631	76 184	45 337	37 491	20 544	46 381	28 586
na 1 obyvatele	Kč	72 873	184 135	66 960	72 491	68 263	67 642	56 519	66 885
průměr ČR = 100	%	100,0	252,7	91,9	99,5	93,7	92,8	77,6	91,8
Organizační struktura (k 31. 12.)									
Počet registrovaných subjektů		2 352 601	417 123	262 821	142 796	125 065	74 580	163 874	108 207
z toho:									
obchodní společnosti celkem		244 537	84 717	19 979	11 123	10 018	5 388	13 403	8 656
družstva		13 334	5 372	951	701	417	134	412	372
státní podniky		803	211	88	40	24	28	66	38
soukromí podnikatelé		1 674 595	269 424	194 328	102 538	89 028	54 542	118 656	82 020
zemědělství podnikatelé a samostatně hospodařící rolníci		99 669	1 347	11 829	8 473	5 232	1 834	6 724	4 235

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský		
								Samostatné ordinace praktického lékaře
239	219	220	525	296	287	529		pro dospělé
121	102	104	228	143	120	249		pro děti a dorost
300	247	246	605	353	334	622		stomatologa
141	110	107	251	132	122	260		Lékárny a výdejny
148	48	65	110	100	130	130		Místa v jeslích
								Pracovní neschopnost
								Průměrný počet
222 950	203 411	198 512	488 910	222 843	233 801	470 833	osoby	nemocensky pojištěných
6,033	6,099	6,103	6,161	6,399	6,883	6,824	%	Průměrná pracovní neschopnost
5,374	5,449	5,349	5,617	5,695	6,116	5,974	%	pro nemoc
0,272	0,247	0,303	0,207	0,224	0,227	0,250	%	pro pracovní úrazy
0,387	0,403	0,451	0,337	0,480	0,540	0,600	%	pro ostatní úrazy
								Sociální zabezpečení
67	48	52	123	79	93	153		Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾
4 388	4 133	3 690	9 033	6 277	6 179	10 066		místa ⁴⁾
146 737	132 372	134 413	301 175	163 584	156 443	324 352	osoby	Příjemci důchodů celkem
75 963	69 939	70 911	155 365	86 104	79 937	161 529	osoby	starobních plných
7 069	7 012	7 015	7 004	6 980	6 969	7 156	Kč	Průměrný měsíční důchod
7 162	7 096	7 060	7 189	7 081	7 094	7 344	Kč	starobní plný
								Kriminalita, nehody
12 572	10 519	8 526	32 008	15 352	10 619	35 156		Zjištěné trestné činy
23,0	20,8	16,5	28,5	24,2	18,0	27,9		na 1 000 obyvatel
10 180	8 563	8 911	18 911	9 949	8 324	19 972		Dopravní nehody
18,6	16,9	17,2	16,8	15,7	14,1	15,9		na 1 000 obyvatel
76	67	66	122	84	62	128	osoby	usmrcení
354	331	253	415	321	244	452	osoby	těžce zranění
456	353	545	851	449	365	785	mil. Kč	způsobené hmotné škody
								Makroekonomické ukazatele
								Hrubý domácí produkt
133 767	116 639	121 318	285 855	134 376	131 789	280 210	mil. Kč	v tržních cenách
244 549	230 880	234 530	254 684	211 467	222 885	222 638	Kč	na 1 obyvatele
90,2	85,1	86,5	93,9	78,0	82,2	82,1	%	průměr ČR = 100
								Podíl na hrubé přidané hodnotě
5,3	5,9	9,7	3,9	5,9	3,9	2,1	%	primární sektor
41,8	44,4	46,9	36,1	39,5	48,1	47,9	%	sekundární sektor
52,9	49,7	43,4	60,0	54,6	48,0	50,0	%	terciární sektor
28 303	21 601	27 083	78 668	30 405	29 041	59 552	mil. Kč	Tvorba hrubého fixního kapitálu
51 743	42 758	52 356	70 090	47 848	49 115	47 316	Kč	na 1 obyvatele
71,0	58,7	71,8	96,2	65,7	67,4	64,9	%	průměr ČR = 100
								Organizační struktura
122 313	102 319	95 816	252 506	129 075	128 679	227 427		Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)
								z toho:
9 574	7 669	6 073	30 406	8 386	11 178	17 967		obchodní společnosti celkem
578	382	552	1 492	491	299	1 181		družstva
39	31	19	90	39	20	70		státní podniky
88 077	72 955	66 500	175 285	96 748	93 317	171 177		soukromí podnikatelé
								zemědělníci podnikatelé a
7 889	5 916	7 796	13 552	7 567	8 728	8 547		samostatně hospodařící rolníci

Tab. 3 Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Zemědělství									
Osevní plochy (k 31. 5.)	ha	2 665 713	8 915	505 506	284 375	216 650	42 270	152 524	43 457
z toho: obiloviny celkem	ha	1 607 251	5 605	311 917	171 272	128 166	25 694	107 110	25 950
brambory celkem	ha	35 973	17	7 538	5 219	1 635	263	948	441
řepka	ha	259 460	1 217	51 215	34 523	24 607	5 645	3 878	5 203
Sklizeň vybraných plodin									
obiloviny celkem	t	8 783 801	33 966	1 757 895	873 063	669 427	131 519	608 443	132 325
brambory celkem	t	861 798	398	176 918	130 134	39 747	6 405	21 073	10 718
řepka	t	934 674	4 886	191 173	117 304	85 706	19 272	14 687	18 491
Hektarové výnosy vybraných plodin:									
obiloviny celkem	t	5,46	6,06	5,63	5,11	5,23	5,12	5,68	5,11
brambory celkem	t	23,96	23,41	23,47	24,93	24,31	24,45	22,21	24,30
řepka	t	3,60	4,01	3,73	3,40	3,48	3,41	3,79	3,55
Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)									
skot celkem	kusy	1 397 308	154 934		211 413	155 285	34 689	39 652	38 051
prasata celkem	kusy	2 876 834	415 646		348 209	212 974	42 349	116 604	43 166
drůbež celkem	kusy	25 372 333	4 907 240		4 647 242	1 869 222	249 401	1 530 870	112 016
ovce a berani	kusy	140 197	12 247		21 244	14 547	13 276	10 379	7 529
Intenzita chovu skotu ⁵⁾	ks/100 ha	38,5	26,1		48,4	48,0	32,3	18,4	38,0
praset ⁶⁾	ks/100 ha	105,8	78,2		121,5	94,9	88,5	73,9	95,3
Průmysl⁷⁾									
Počet podniků	fyz.	8 184	741	838	547	512	268	538	428
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	osoby	1 129 615	103 309	120 519	69 351	72 377	34 759	80 488	61 925
Tržby z průmyslové činnosti	mil. Kč b. c.	2 371 494	262 396	406 060	117 453	137 217	43 707	216 540	105 257
Stavebnictví⁷⁾									
Počet podniků	fyz.	2 404	341	202	164	142	60	217	82
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	osoby	157 982	36 643	10 811	9 157	7 883	2 929	11 551	4 049
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	278 207	100 377	16 560	13 558	11 805	3 941	15 107	8 089
Stavební povolení									
Vydaná stavební povolení		153 622	13 106	27 647	10 739	10 421	4 192	8 170	6 233
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	315 072	51 222	40 790	14 729	15 788	8 181	14 420	7 473
Cestovní ruch									
Hromadná ubytovací zařízení		7 640	598	560	1 007	426	423	402	926
lůžka		433 214	68 913	30 112	51 685	21 810	26 609	20 036	39 964
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	12 219 689	3 863 989	854 987	1 068 596	519 024	564 543	355 225	752 473
z toho cizinci	osoby	6 061 225	3 470 279	268 155	317 742	170 586	386 971	148 441	250 575
Podíl chráněných území na rozloze	%	15,9	5,3	9,0	21,0	10,6	18,9	26,9	32,5
Měrné emise (REZZO 1 - 3)⁸⁾									
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	2,86	3,81	2,37	1,13	1,53	4,83	13,60	1,42
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	2,06	6,18	1,65	0,47	0,66	2,55	11,80	0,66
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,46	6,13	2,46	1,19	1,49	1,31	3,11	2,24

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

³⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁴⁾ předběžné údaje

⁵⁾ vztaženo k zemědělské půdě

⁶⁾ vztaženo k orné půdě

⁷⁾ podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

⁸⁾ údaje roku 2003

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský		
174 018	190 480	296 971	322 395	186 054	103 901	138198	ha	Zemědělství
95 216	101 274	164 004	216 799	111 605	61 495	81145	ha	Osevní plochy (k 31. 5.)
1 318	1 826	11 890	2 610	781	526	961	ha	z toho: obiloviny celkem
20 250	22 833	32 585	16 806	16 768	7 536	16394	ha	brambory celkem
								řepka
								Sklizeň vybraných plodin
537 018	551 488	819 729	1 245 082	647 795	347 939	428 112	t	obiloviny celkem
30 914	43 285	293 284	56 047	18 424	12 356	22 095	t	brambory celkem
76 771	82 874	110 572	60 754	64 278	28 467	59 439	t	řepka
								Hektarové výnosy vybraných plodin:
5,64	5,44	5,00	5,68	5,80	5,64	5,27	t	obiloviny celkem
23,46	23,70	24,67	21,47	23,59	23,49	22,97	t	brambory celkem
3,79	3,63	3,39	3,62	3,83	3,78	3,63	t	řepka
								Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)
109 527	121 379	218 625	75 511	96 851	60 730	80 661	kusy	skot celkem
209 737	193 783	391 482	433 761	215 185	104 796	149 142	kusy	prasata celkem
1 519 845	1 559 590	1 231 383	4 303 093	613 279	1 184 033	1 645 119	kusy	drůbež celkem
8 863	8 678	7 655	4 104	5 517	14 321	11 837	kusy	ovce a berani
46,0	49,9	57,1	20,5	40,2	38,0	36,1	ks/100 ha	Intenzita chovu skotu ⁵⁾
118,9	100,8	131,3	133,0	115,2	99,4	106,1	ks/100 ha	prasat ⁶⁾
								Průmysl⁷⁾
505	485	467	964	518	656	717		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
67 722	64 223	64 203	108 445	67 112	71 203	143 979	osoby	počet zaměstnanců
							mil. Kč	
101 149	160 836	106 268	162 544	105 767	128 324	317 978	b. c.	Tržby z průmyslové činnosti
								Stavebnictví⁷⁾
125	134	115	298	122	144	259		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
5 990	7 755	7 004	20 127	8 894	8 604	16 584	osoby	počet zaměstnanců
							mil. Kč	Stavební práce
7 929	9 708	7 863	35 568	14 597	11 786	21 320	b. c.	podle dodavatelských smluv
								Stavební povolení
8 540	6 419	8 196	20 344	8 488	7 021	12 789		Vydaná stavební povolení
							mil. Kč	Předpokládaná
13 315	12 387	11 725	28 468	13 124	12 562	24 115	b. c.	hodnota staveb
								Cestovní ruch
966	281	357	490	344	370	490		Hromadná ubytovací zařízení
43 985	15 006	18 544	30 168	18 614	21 415	26 353		lůžka
								Hosté v hromadných
951 492	338 687	399 005	1 014 514	417 663	522 355	597 136	osoby	ubytovacích zařízeních
298 128	53 018	64 194	345 930	97 405	81 608	108 193	osoby	z toho cizinci
								Podíl chráněných území
22,6	9,8	9,6	7,0	11,9	30,6	18,0	%	na rozloze
								Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾
1,79	4,73	0,61	0,55	1,22	1,95	5,35	t/km ²	oxid siřičitý SO ₂
0,70	3,30	0,40	0,65	0,80	0,93	4,38	t/km ²	oxidy dusíku NO _x
2,26	2,24	1,42	0,85	1,33	1,33	25,82	t/km ²	oxid uhelnatý CO

Tab. 4 Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Králové- hradecký kraj	v tom okresy				
			Hradec Králové	Jičín	Náchod	Rychnov n. Kn.	Trutnov
Území, osídlení (k 31. 12.)							
Výměra půdy celkem	ha	475 824	87 549	88 663	85 154	99 782	114 676
v tom: zemědělská půda	%	58,8	70,8	68,4	61,8	54,3	43,9
z toho orná	%	69,2	83,8	76,3	64,6	62,0	55,2
nezemědělská půda	%	41,2	29,2	31,6	38,2	45,7	56,1
z toho lesní pozemky	%	75,0	55,8	68,5	70,7	81,8	82,9
Počet obcí celkem		448	101	111	78	83	75
se statutem města		43	6	7	10	9	11
Podíl městského obyvatelstva	%	68,0	74,2	57,5	72,6	58,0	69,0
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	115,0	181,9	86,9	131,8	79,2	104,4
Obyvatelstvo							
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	546 995	159 010	76 936	112 354	78 969	119 726
z toho ženy	osoby	280 833	82 309	39 257	57 702	40 338	61 227
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	547 296	159 293	77 031	112 219	78 987	119 766
z toho ženy	osoby	280 778	82 406	39 289	57 530	40 341	61 212
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)							
0 - 14	osoby	82 758	22 932	11 539	17 616	12 556	18 115
z toho ženy	osoby	40 008	11 120	5 585	8 564	6 051	8 688
15 - 64	osoby	383 816	111 435	53 675	78 137	55 126	85 443
z toho ženy	osoby	191 927	56 373	26 461	39 000	27 454	42 639
65 a více	osoby	80 722	24 926	11 817	16 466	11 305	16 208
z toho ženy	osoby	48 843	14 913	7 243	9 966	6 836	9 885
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	40,1	40,8	40,3	39,8	39,4	39,7
Na 1 000 obyvatel							
živě narození	‰	9,5	9,3	9,2	9,5	10,5	9,2
zemřelí	‰	10,5	10,3	10,5	10,2	10,5	11,1
přistěhovalí	‰	9,7	15,2	12,0	9,8	11,7	13,4
vystěhovalí	‰	9,2	14,2	11,2	10,9	12,0	11,6
přirozený přírůstek	‰	-1,0	-1,0	-1,3	-0,7	0,0	-1,8
přírůstek stěhováním	‰	0,5	1,0	0,8	-1,1	-0,3	1,7
celkový přírůstek	‰	-0,5	0,1	-0,5	-1,8	-0,3	-0,1
sňatky	‰	4,8	4,5	5,1	4,6	5,0	5,2
rozvody	‰	3,3	3,3	3,4	3,2	2,8	3,6
potraty	‰	4,2	4,7	3,8	3,8	4,2	4,1
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	5,4	7,4	5,6	2,8	4,8	5,4
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	3,7	4,1	5,6	1,9	2,4	4,5
Potratovost ³⁾	‰	442,5	506,1	415,5	402,6	400,0	444,8
Bydlení							
Dokončené byty		1 322	345	231	223	186	337
na 1 000 obyvatel		2,4	2,2	3,0	2,0	2,4	2,8
Zaměstnanost a mzdy ⁴⁾							
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	143 415	51 127	17 440	27 929	16 583	30 335
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	15 732	16 853	15 317	14 565	15 500	15 283
Nezaměstnanost (k 31. 12.) ⁵⁾							
Uchazeči o zaměstnání	osoby	22 526	6 078	3 521	4 597	2 828	5 502
z toho ženy	osoby	11 488	3 156	1 838	2 253	1 499	2 742
Volná pracovní místa	místa	2 075	669	260	450	156	540
Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)	%	7,67	6,73	9,61	7,59	6,71	8,61

Tab. 4 Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

1. pokračování

	Měřicí jednotka	Králové-hradecký kraj	v tom okresy				
			Hradec Králové	Jičín	Náchod	Rychnov n. Kn.	Trutnov
Školství							
Mateřské školy		298	70	50	64	55	59
děti	osoby	15 695	4 323	2 243	3 309	2 369	3 451
Základní školy		256	55	38	56	51	56
žáci celkem	osoby	50 253	14 210	7 149	10 624	7 572	10 698
Gymnázia		18	5	3	3	2	5
žáci denního studia	osoby	7 530	2 335	1 023	1 425	850	1 897
Střední odborné školy		51	17	10	10	4	10
žáci denního studia	osoby	11 421	4 725	1 793	1 899	1 072	1 932
Střední odborná učiliště		35	11	7	8	3	6
žáci denního studia	osoby	9 271	3 309	1 393	2 221	685	1 663
Vyšší odborné školy		11	5	2	1	2	1
žáci denního studia	osoby	1 147	551	173	179	209	35
Vysoké školy (počet škol)		1	1	-	-	-	-
Kultura							
Divadla		20	3	1	9	2	5
Stálá kina a multikina		48	6	11	11	8	12
Muzea (včetně poboček)		62	8	13	18	10	13
Veřejné knihovny (vč. poboček)		498	118	120	89	101	70
Zdravotnictví							
Lékaři celkem	přep. osoby	2 151	934	268	335	236	378
z toho v nestátních zař.	přep. osoby	1 642	441	264	335	236	366
na 1 000 obyvatel		3,9	5,9	3,5	3,0	3,0	3,2
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	254	170	288	335	334	316
Nemocnice		12	2	1	3	2	4
Odborné léčebné ústavy		15	2	2	1	1	9
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		5	1	2	-	1	1
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	1 615	697	187	258	193	280
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	339	228	412	436	410	427
Samostatné ordinace praktického lékaře							
pro dospělé		239	67	38	50	34	50
pro děti a dorost		121	38	17	23	17	26
stomatologa		300	98	41	58	38	65
Lékárny a výdejny		141	50	18	26	24	23
Místa v jeslích		148	70	10	-	-	68
Pracovní neschopnost							
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	222 950	81 243	27 729	41 530	26 415	46 033
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,033	5,658	5,679	6,190	6,511	6,493
pro nemoc	%	5,374	5,054	5,032	5,494	5,858	5,760
pro pracovní úrazy	%	0,272	0,253	0,273	0,296	0,278	0,279
pro ostatní úrazy	%	0,387	0,351	0,374	0,401	0,375	0,454

Tab. 4 Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

dokončení

	Měřicí jednotka	Králové- hradecký kraj	v tom okresy				
			Hradec Králové	Jičín	Náchod	Rychnov n. Kn.	Trutnov
Sociální zabezpečení							
Zařízení sociální péče celkem ⁶⁾		67	14	11	16	11	15
místa ⁶⁾		4 388	1 262	629	888	813	796
Příjemci důchodů celkem	osoby	146 737	42 873	20 378	30 068	20 887	32 531
starobních plných	osoby	75 963	23 058	10 782	16 286	10 330	15 507
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	7 069	7 201	7 027	6 981	6 972	7 067
starobní plný	Kč	7 162	7 338	7 053	7 033	7 103	7 151
Kriminalita, nehody							
Zjištěné trestné činy		12 572	4 007	1 813	2 454	1 485	2 813
na 1 000 obyvatel		23,0	25,2	23,6	21,8	18,8	23,5
Dopravní nehody		10 180	3 781	1 581	1 572	991	2 255
usmrcení	osoby	76	25	15	10	9	17
těžce zranění	osoby	354	98	71	56	37	92
lehce zranění	osoby	1 369	366	249	253	197	304
způsobené hmotné škody	mil. Kč	456	180	82	53	51	90
Organizační struktura							
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		122 313	38 046	17 390	24 160	16 643	26 074
z toho:							
obchodní společnosti celkem		9 574	4 050	1 064	1 655	882	1 923
družstva		578	270	58	81	70	99
státní podniky		39	15	1	6	3	14
soukromí podnikatelé		88 077	26 683	12 499	17 291	11 565	20 039
zemědělství podnikatelé a samostatně hospodařící rolníci		7 889	1 663	1 386	1 942	1 807	1 091
Stavebnictví ⁷⁾							
Počet podniků		125	52	11	23	13	26
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	5 990	2 265	463	892	512	1 857
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	7 929	3 017	547	1 063	502	2 801
Stavební povolení							
Vydaná stavební povolení		8 540	2 506	1 646	1 260	1 440	1 688
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	13 315	5 717	1 751	1 838	1 609	2 400
Cestovní ruch							
Hromadná ubytovací zařízení		966	29	77	89	107	664
lůžka		43 985	2 594	4 807	4 954	4 797	26 833
Životní prostředí							
Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾							
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	1,79	0,86	0,86	1,75	1,43	3,57
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,70	0,40	0,31	0,61	0,51	1,44
oxid uhelnatý CO	t/km ²	2,26	1,83	2,25	2,62	2,60	2,03

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ zemřelí do 28 dnů na 1 000 živě narozených

³⁾ potraty na 1 000 narozených celkem

⁴⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

⁵⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁶⁾ předběžné údaje

⁷⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v okrese

⁸⁾ údaje za rok 2003

Tab. 5 Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Počet					Výměra (ha)	Podíl v %		
	obcí	částí obcí	katastrů	obyva- tel	jednotek v RES		zemědělské půdy	lesních pozemků	zastavě- ných ploch
Královéhradecký kraj	448	1 072	961	547 296	122 313	475 825	58,8	30,9	2,0
v tom správní obvody:									
Broumov	14	37	31	17 410	3 230	25 938	57,7	34,7	1,2
Dobruška	25	57	48	19 552	4 108	27 334	62,5	29,0	1,9
Dvůr Králové n. Lab.	28	62	52	27 105	5 630	25 782	56,6	33,9	1,7
Hořice	28	59	52	17 923	4 212	18 761	69,0	21,2	2,2
Hradec Králové	82	170	154	143 175	34 899	68 302	69,3	16,8	2,7
Jaroměř	15	45	36	19 039	3 893	13 850	77,3	10,7	2,8
Jičín	78	202	158	45 925	10 154	60 183	69,9	20,2	2,0
Kostelec n. Orlicí	22	50	34	24 724	4 999	22 348	45,2	44,4	2,1
Náchod	36	110	95	61 447	13 853	35 558	57,5	30,4	2,4
Nová Paka	5	34	30	13 183	3 024	9 719	58,3	30,8	2,1
Nové Město n. Met.	13	25	24	14 323	3 184	9 809	66,7	17,0	2,6
Nový Bydžov	23	47	43	16 949	3 311	21 415	74,8	16,0	2,2
Rychnov n. Kněžnou	32	73	79	33 880	7 372	47 933	53,4	39,2	1,5
Trutnov	32	75	98	64 901	13 877	60 481	42,1	48,2	1,3
Vrchlabí	15	26	27	27 760	6 567	28 414	36,1	54,6	1,3

Tab. 6 Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

	Byty celkem	v tom		Nebydlené byty užívané k rekreaci	Dokončené byty		Zrušené byty
		trvale obydlené	neobydlené		celkem	na 1 000 obyvatel	
		SLDB k 1. 3. 2001				v roce 2004	
Královéhradecký kraj	241 699	204 529	37 170	16 184	1 322	2,4	136
v tom správní obvody:							
Broumov	7 840	6 614	1 226	647	20	1,2	1
Dobruška	8 734	7 046	1 688	784	54	2,8	2
Dvůr Králové n. L.	11 987	10 067	1 920	873	37	1,4	2
Hořice	8 417	6 478	1 939	1 028	25	1,4	8
Hradec Králové	60 653	54 292	6 361	1 458	328	2,3	11
Jaroměř	8 299	7 008	1 291	383	37	1,9	28
Jičín	23 075	17 210	5 865	3 579	177	3,9	24
Kostelec n. Orlicí	10 451	8 979	1 472	505	52	2,1	9
Náchod	27 668	23 064	4 604	2 227	139	2,3	23
Nová Paka	6 151	4 861	1 290	723	29	2,2	5
Nové Město n. Met.	6 036	5 229	807	274	27	1,9	4
Nový Bydžov	7 732	6 045	1 687	909	17	1,0	5
Rychnov n. Kn.	14 852	12 363	2 489	1 203	80	2,4	2
Trutnov	27 820	24 846	2 974	1 088	158	2,4	7
Vrchlabí	11 984	10 427	1 557	503	142	5,1	5

Tab. 7 Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004

	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
Královéhradecký kraj	2 650	1 779	5 190	2 300	5 747	-557	290	-267
v tom správní obvody:								
Broumov	84	53	159	82	179	-20	-59	-79
Dobruška	106	48	196	82	206	-10	20	10
Dvůr Králové n. L.	136	79	241	99	291	-50	92	42
Hořice	95	62	138	74	189	-51	62	11
Hradec Králové	659	478	1 345	693	1 451	-106	119	13
Jaroměř	78	71	178	78	187	-9	-90	-99
Jičín	239	159	460	177	491	-31	-18	-49
Kostelec n. Orlicí	115	73	257	100	299	-42	31	-11
Náchod	288	195	593	220	644	-51	91	40
Nová Paka	62	37	111	44	126	-15	18	3
Nové Město n. Met.	62	35	135	50	137	-2	-64	-66
Nový Bydžov	64	47	141	61	199	-58	40	-18
Rychnov n. Kn.	170	95	372	147	314	58	-66	-8
Trutnov	342	254	592	290	722	-130	-13	-143
Vrchlabí	150	93	272	103	312	-40	127	87
Relativní údaje (na 1 000 obyvatel středního stavu)								
Královéhradecký kraj	4,8	3,3	9,5	4,2	10,5	-1,0	0,5	-0,5
v tom správní obvody:								
Broumov	4,8	3,0	9,1	4,7	10,3	-1,1	-3,4	-4,5
Dobruška	5,4	2,5	10,0	4,2	10,5	-0,5	1,0	0,5
Dvůr Králové n. L.	5,0	2,9	8,9	3,7	10,7	-1,8	3,4	1,6
Hořice	5,3	3,5	7,7	4,1	10,6	-2,8	3,5	0,6
Hradec Králové	4,6	3,3	9,4	4,8	10,2	-0,7	0,8	0,1
Jaroměř	4,1	3,7	9,3	4,1	9,8	-0,5	-4,7	-5,2
Jičín	5,2	3,5	10,0	3,9	10,7	-0,7	-0,4	-1,1
Kostelec n. Orlicí	4,6	3,0	10,4	4,0	12,1	-1,7	1,3	-0,4
Náchod	4,7	3,2	9,6	3,6	10,5	-0,8	1,5	0,7
Nová Paka	4,7	2,8	8,4	3,3	9,6	-1,1	1,4	0,2
Nové Město n. Met.	4,3	2,4	9,4	3,5	9,5	-0,1	-4,5	-4,6
Nový Bydžov	3,8	2,8	8,3	3,6	11,8	-3,4	2,4	-1,1
Rychnov n. Kn.	5,0	2,8	11,0	4,3	9,3	1,7	-2,0	-0,2
Trutnov	5,3	3,9	9,1	4,5	11,1	-2,0	-0,2	-2,2
Vrchlabí	5,4	3,4	9,8	3,7	11,3	-1,4	4,6	3,1

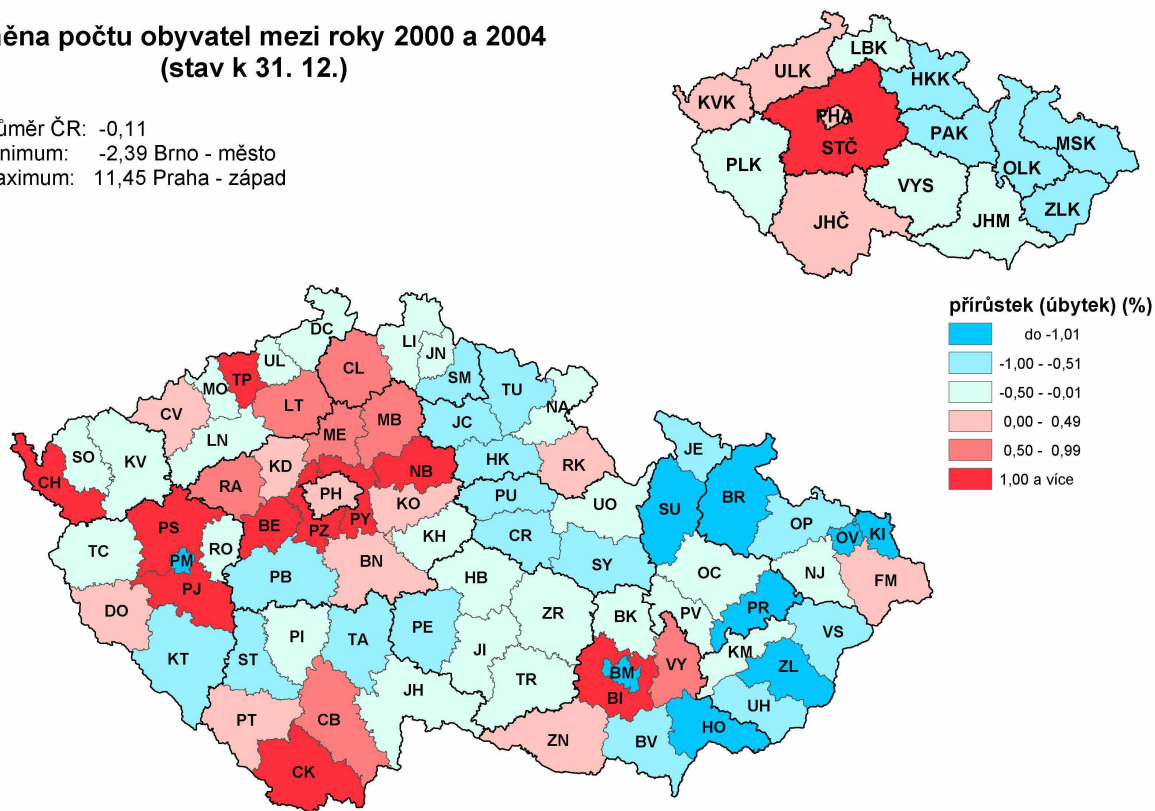
Tab. 8 Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Registrovaní uchazeči o zaměstnání						Míra nezaměstnanosti (%) ¹⁾	
	celkem	z toho podíl (v %)						
		ženy	ve věku		délka evidence			
			do 24 let	50 a více	6 - 12 měs.	1 rok a více		
Královéhradecký	22 526	51,0	22,4	22,6	16,5	31,0	8,07	9,11
v tom správní obvody								
Broumov	1 006	46,1	24,0	17,9	18,5	35,9	11,40	11,78
Dobruška	664	53,6	22,0	21,8	15,5	22,0	6,87	8,36
Dvůr Králové n. L.	1 412	53,3	21,2	22,4	17,8	37,9	10,19	12,11
Hořice	857	53,4	21,6	20,7	14,4	27,3	9,42	11,38
Hradec Králové	5 189	50,6	23,0	22,4	16,5	25,6	6,97	7,67
Jaroměř	868	51,0	22,9	23,3	15,9	27,4	9,05	10,35
Jičín	2 052	51,7	20,9	24,0	16,5	35,5	8,62	10,06
Kostelec n. Orlicí	844	53,1	25,2	21,0	15,3	20,3	6,97	8,52
Náchod	2 269	48,3	24,9	19,5	17,4	28,1	7,41	7,89
Nová Paka	612	52,1	21,2	26,1	17,0	33,5	9,23	10,84
Nové Město n. Met.	454	55,1	26,2	19,6	16,5	24,0	6,28	7,79
Nový Bydžov	917	59,5	18,1	23,9	12,3	40,3	11,18	14,89
Rychnov n. Kn.	1 292	52,4	23,5	21,1	18,1	25,0	7,53	8,88
Trutnov	3 126	48,6	21,4	26,2	16,5	39,4	9,45	9,97
Vrchlabí	964	48,8	19,0	25,8	15,7	37,9	6,56	6,98

¹⁾ počet registrovaných uchazečů o zaměstnání vztahený k ekonomicky aktivním ze SLDB 2001

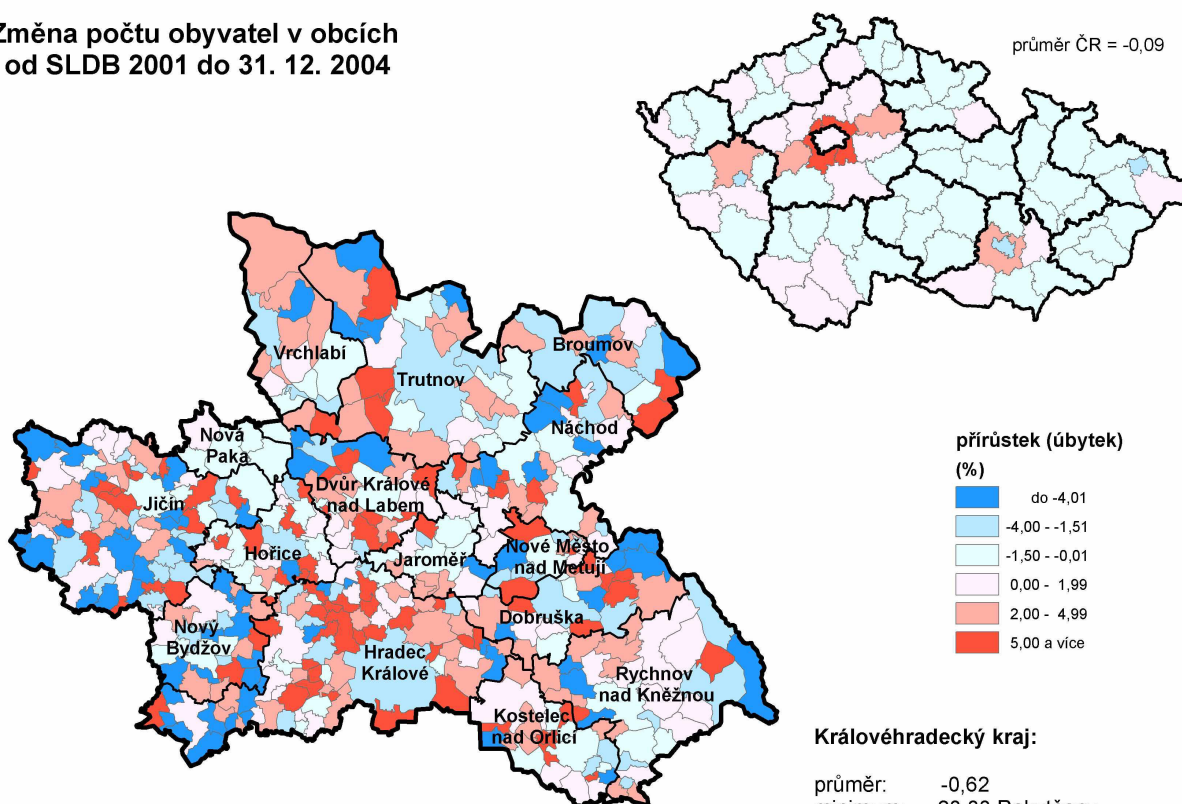
Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

průměr ČR: -0,11
minimum: -2,39 Brno - město
maximum: 11,45 Praha - západ

Změna počtu obyvatel v obcích od SLDB 2001 do 31. 12. 2004

průměr ČR = -0,09

Index stáří a průměrný věk obyvatel (stav k 31.12.2004)

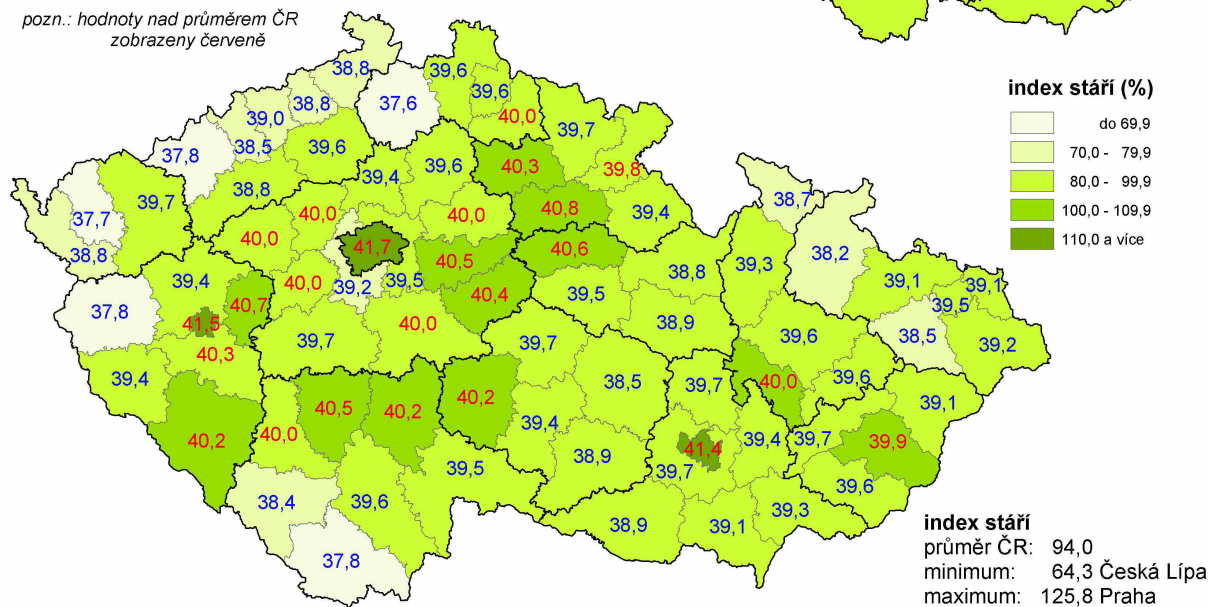
průměrný věk

průměr ČR: 39,8

minimum: 37,6 Česká Lípa

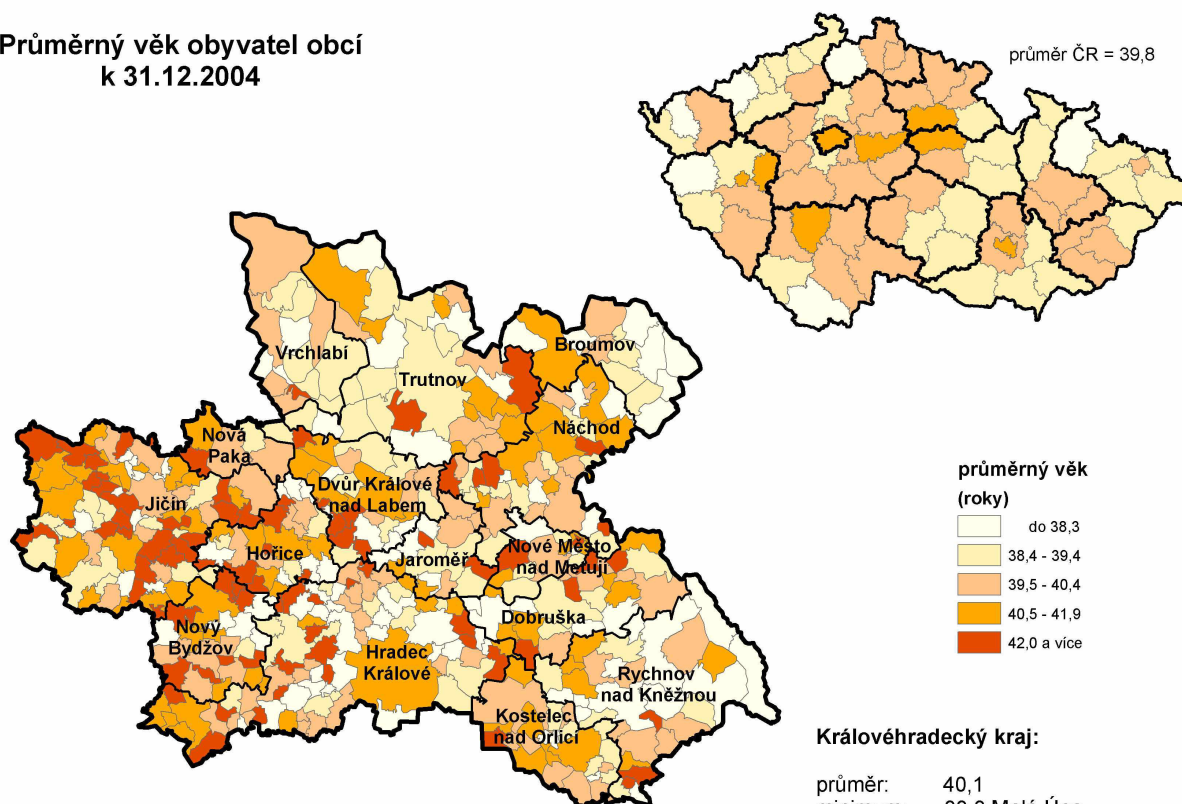
maximum: 41,7 Praha

pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
zobrazeny červeně

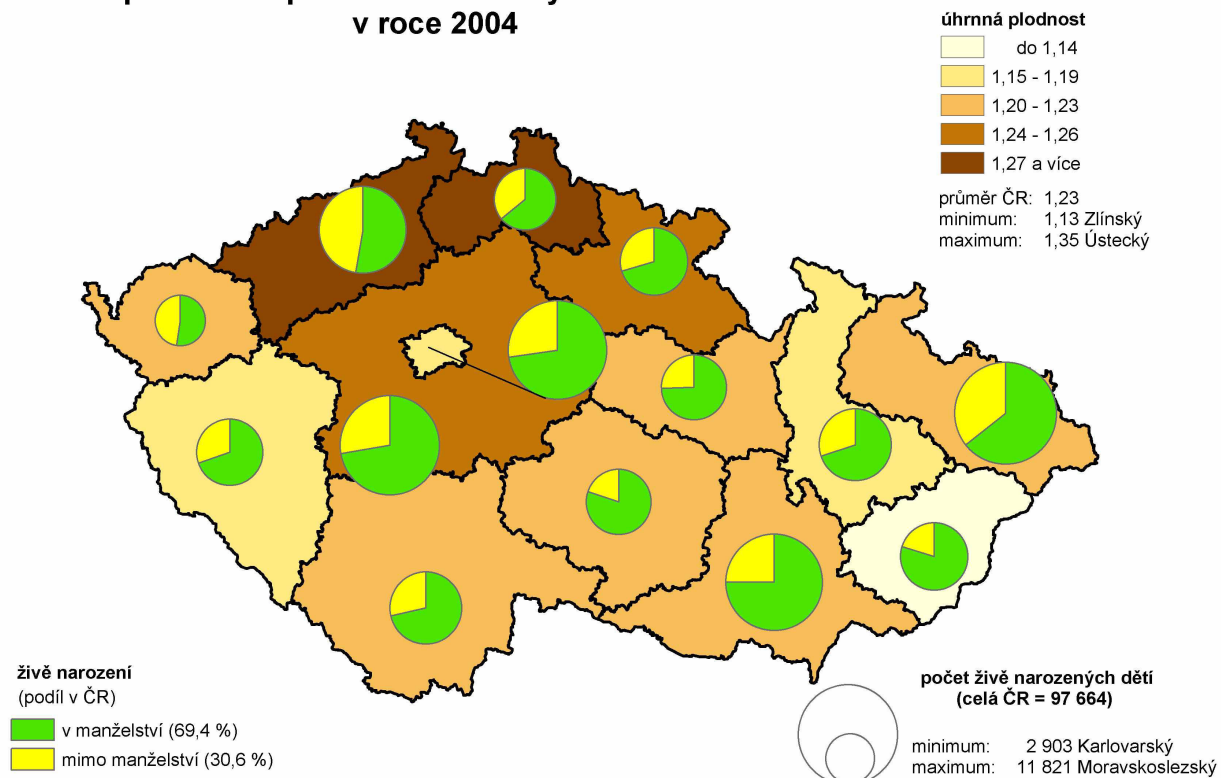
Průměrný věk obyvatel obcí k 31.12.2004

průměr ČR = 39,8

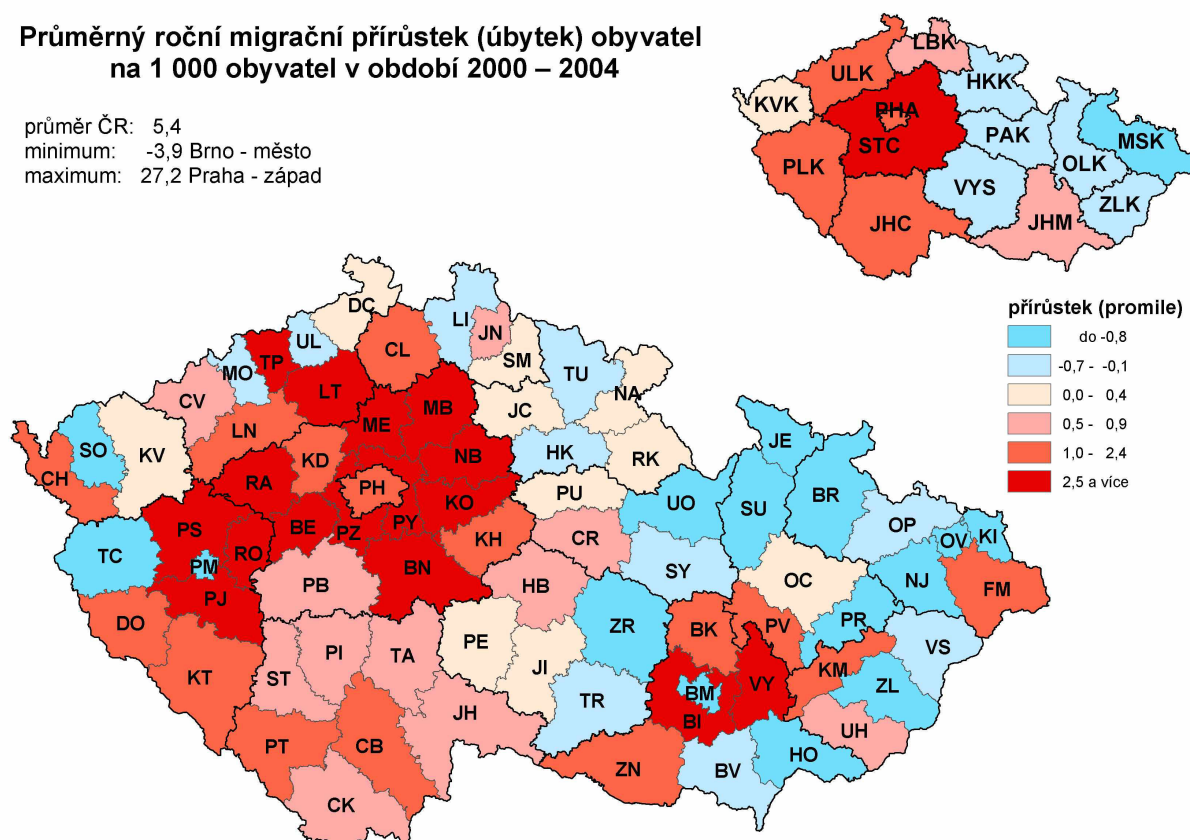
Pozn.: rozdělení hodnot metodou pentil

Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004

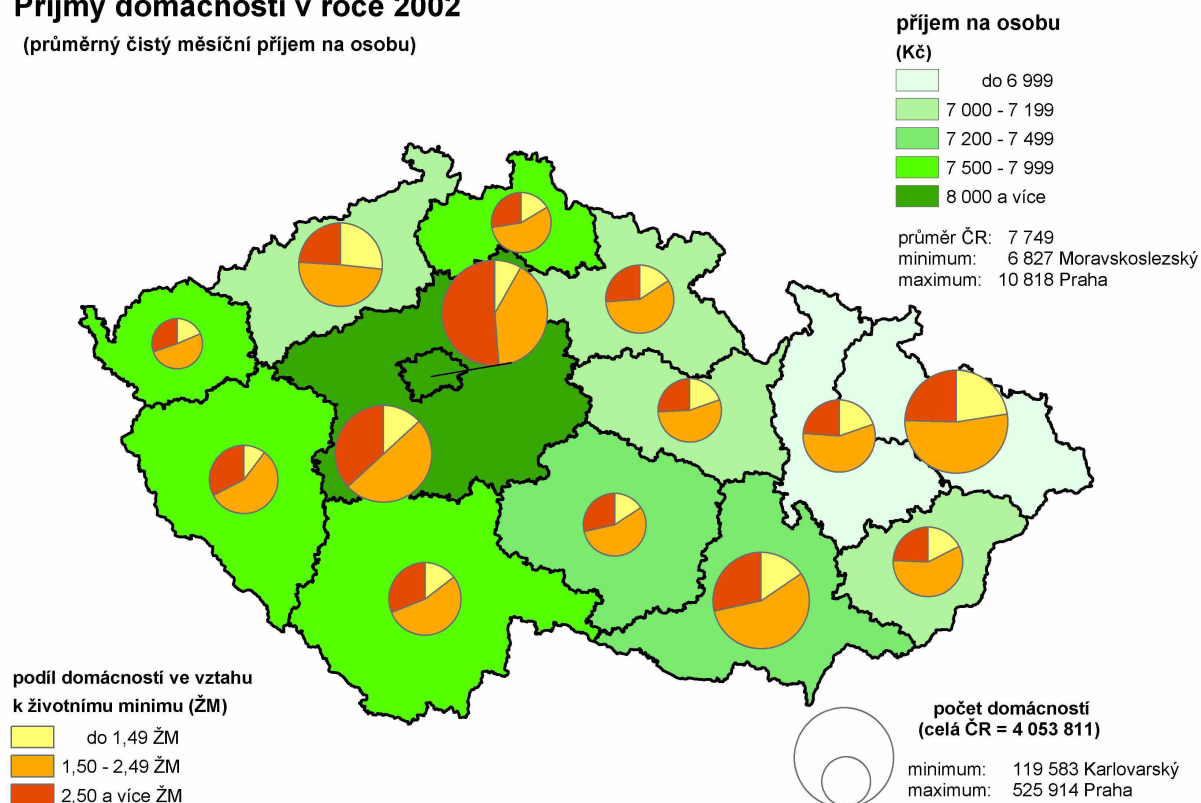
Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 – 2004

průměr ČR: 5,4
minimum: -3,9 Brno - město
maximum: 27,2 Praha - západ

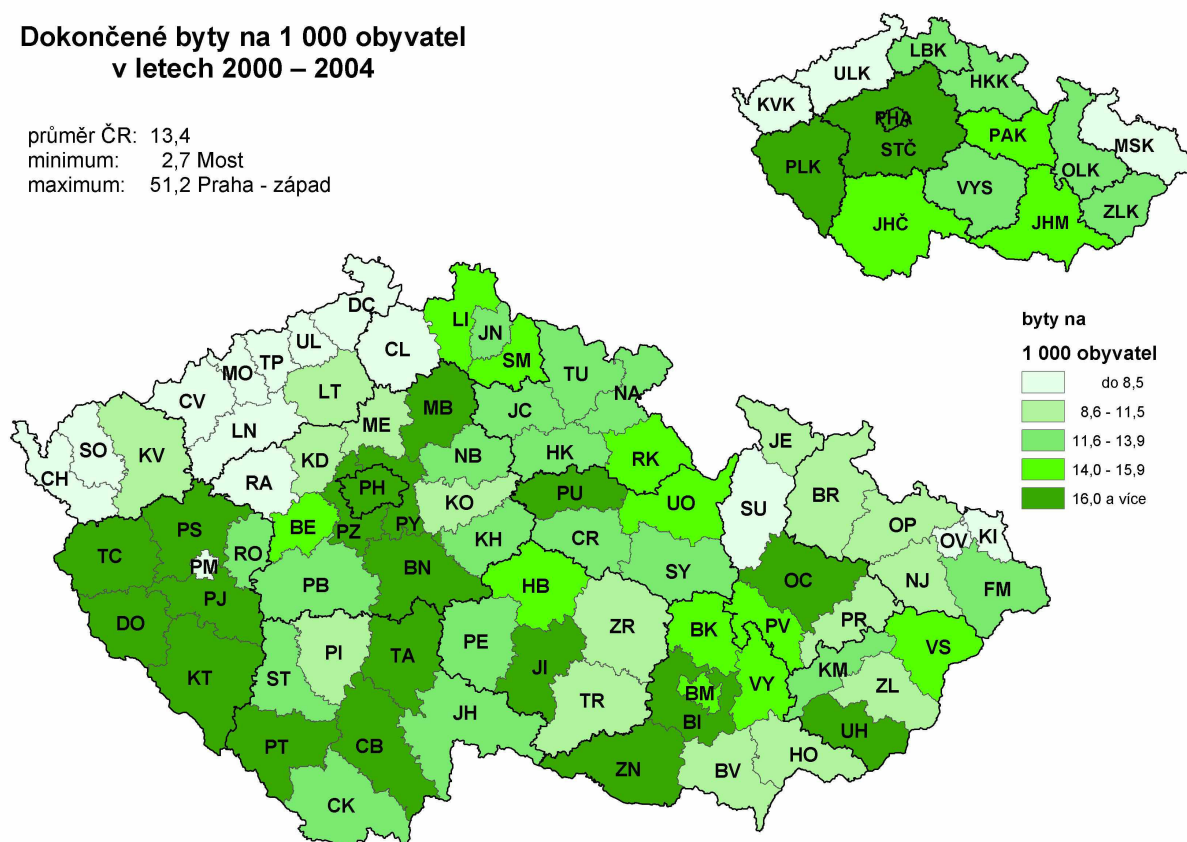
Příjmy domácností v roce 2002

(průměrný čistý měsíční příjem na osobu)

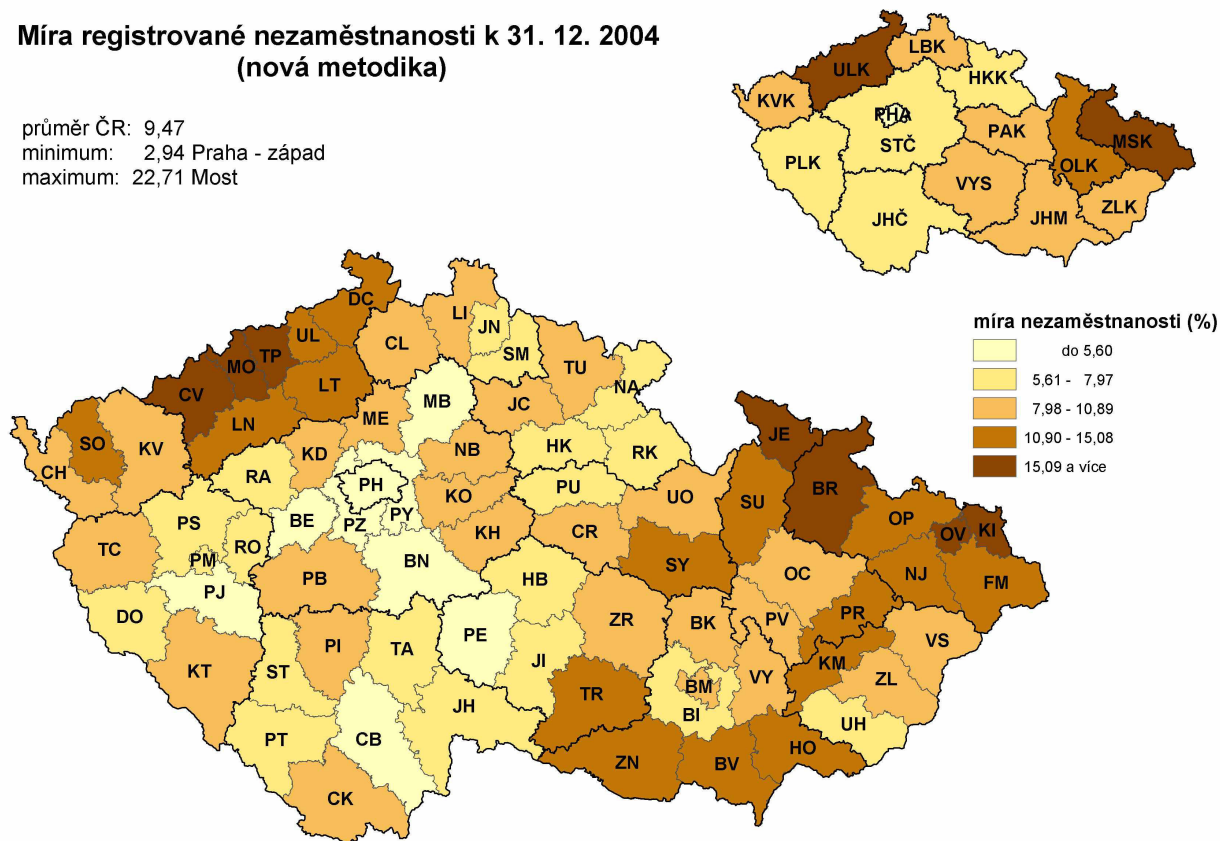
Dokončené byty na 1 000 obyvatel v letech 2000 – 2004

průměr ČR: 13,4
minimum: 2,7 Most
maximum: 51,2 Praha - západ

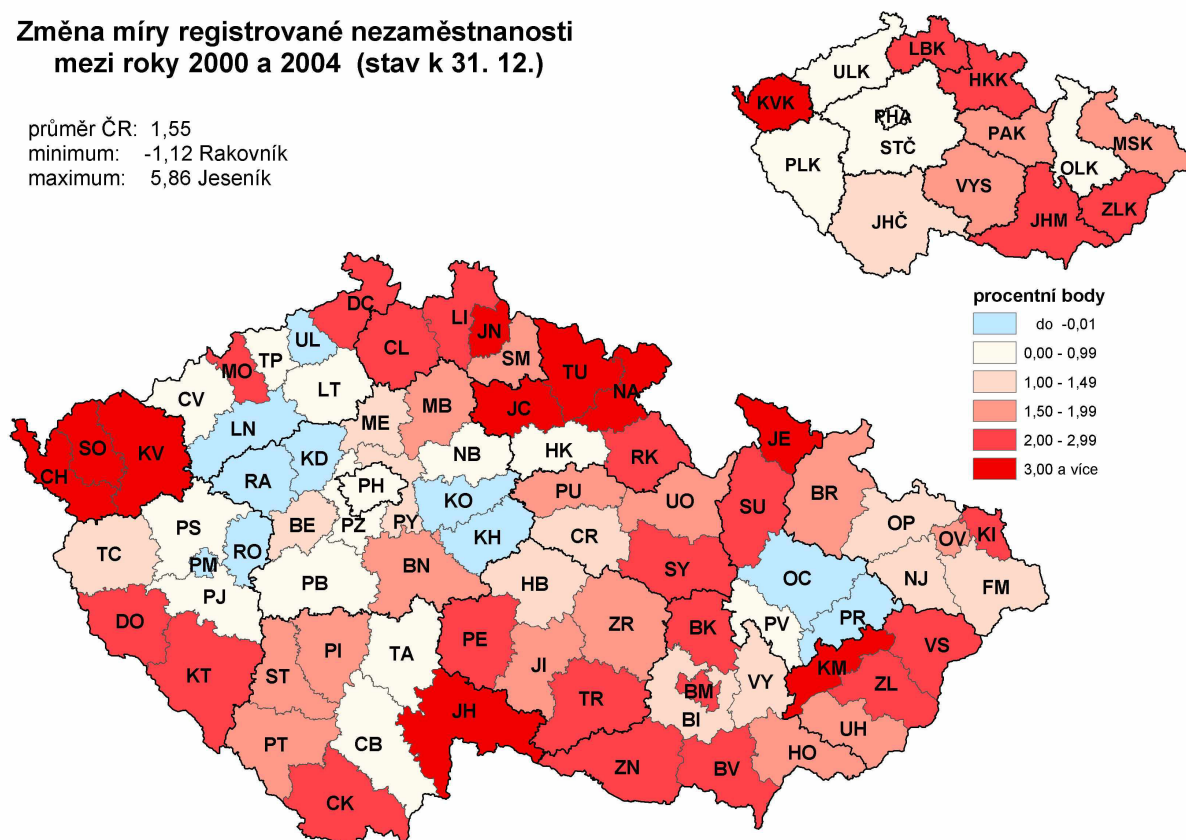
Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)

průměr ČR: 9,47
minimum: 2,94 Praha - západ
maximum: 22,71 Most

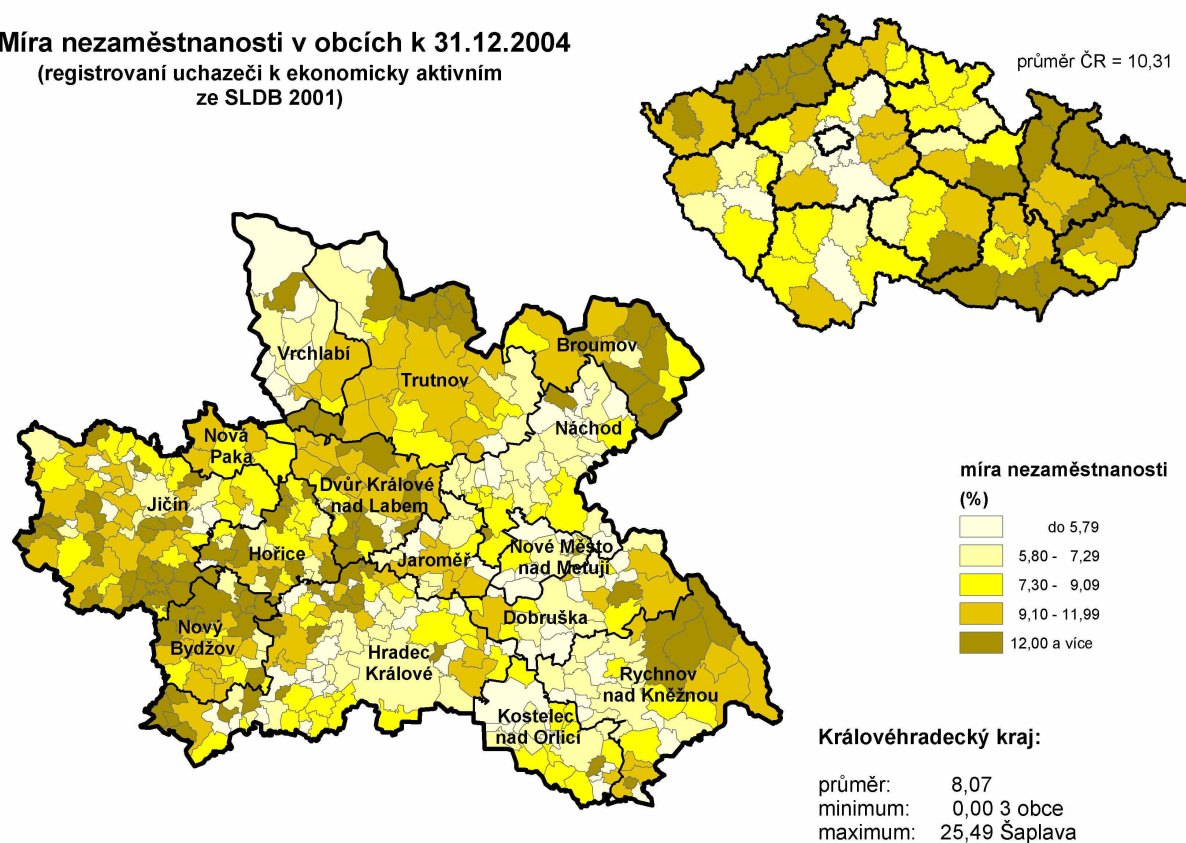

Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

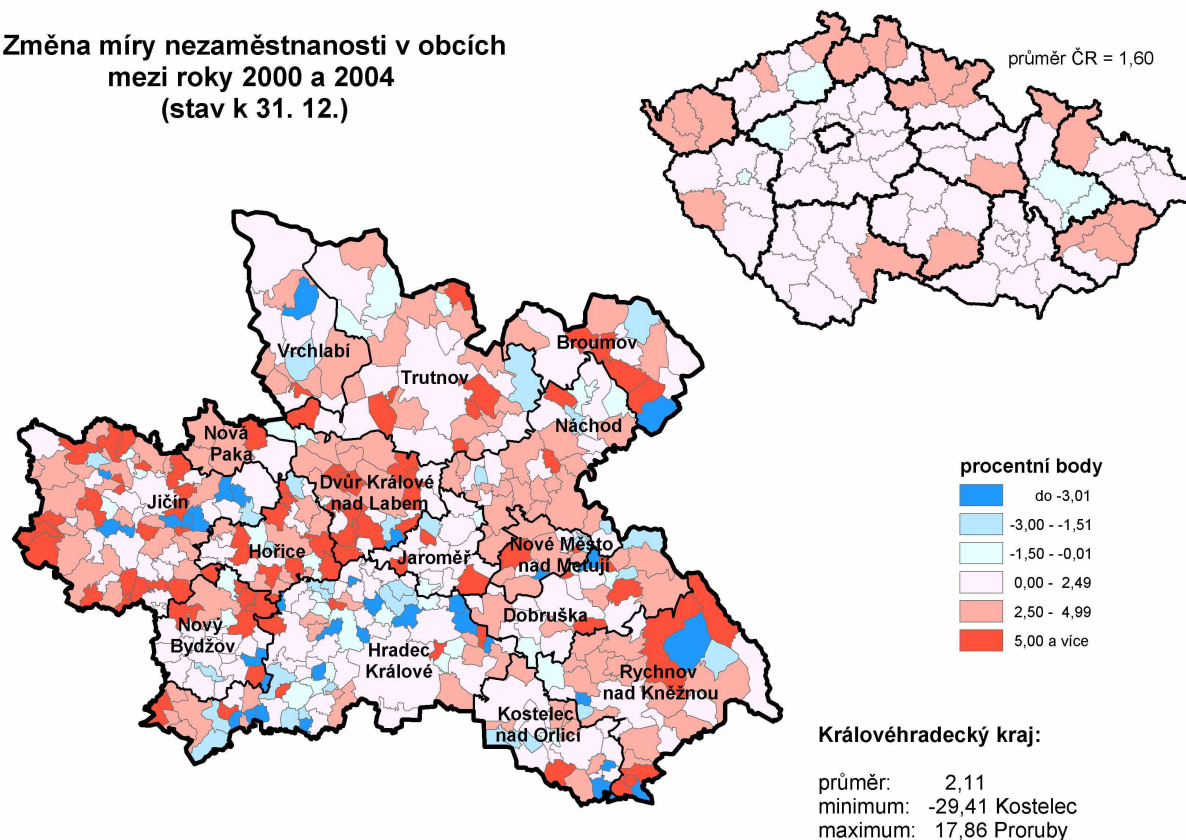
průměr ČR: 1,55
minimum: -1,12 Rakovník
maximum: 5,86 Jeseník

Míra nezaměstnanosti v obcích k 31.12.2004
(registrovaní uchazeči k ekonomicky aktivním
ze SLDB 2001)

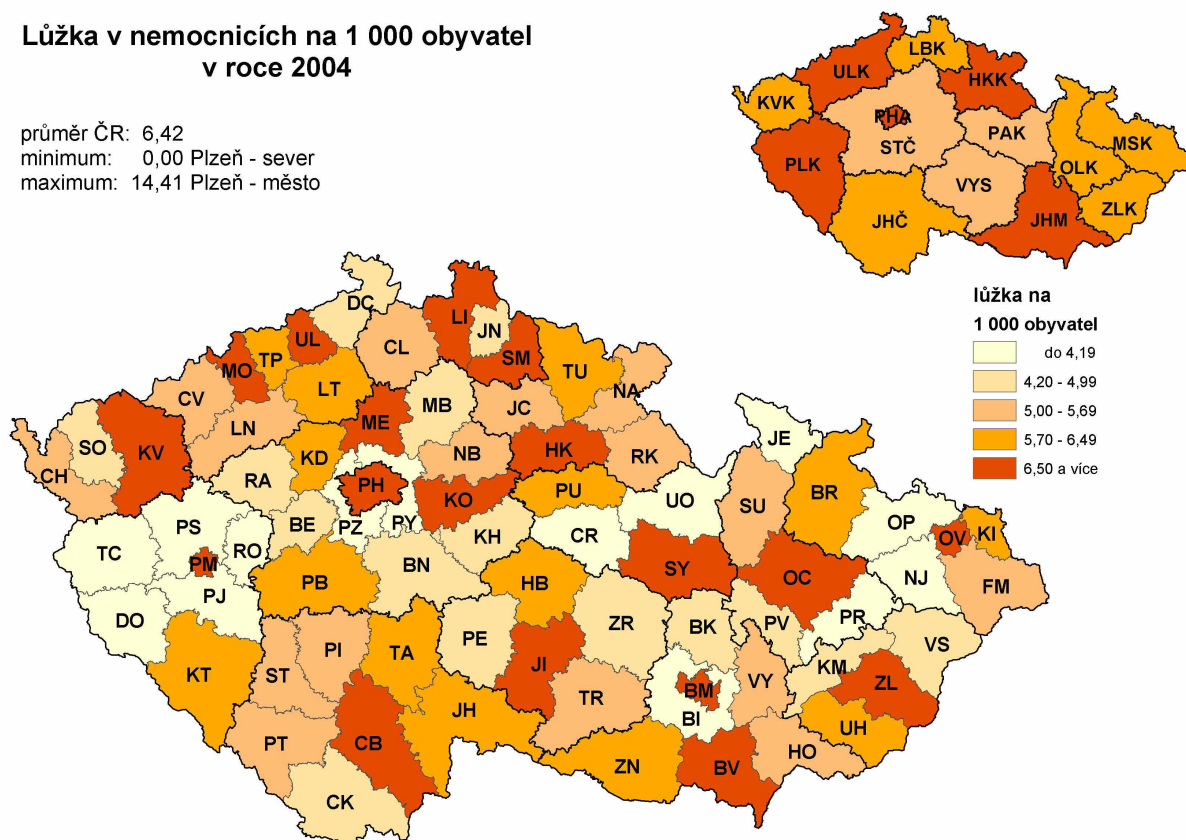

**Změna míry nezaměstnanosti v obcích
mezi roky 2000 a 2004**
(stav k 31. 12.)

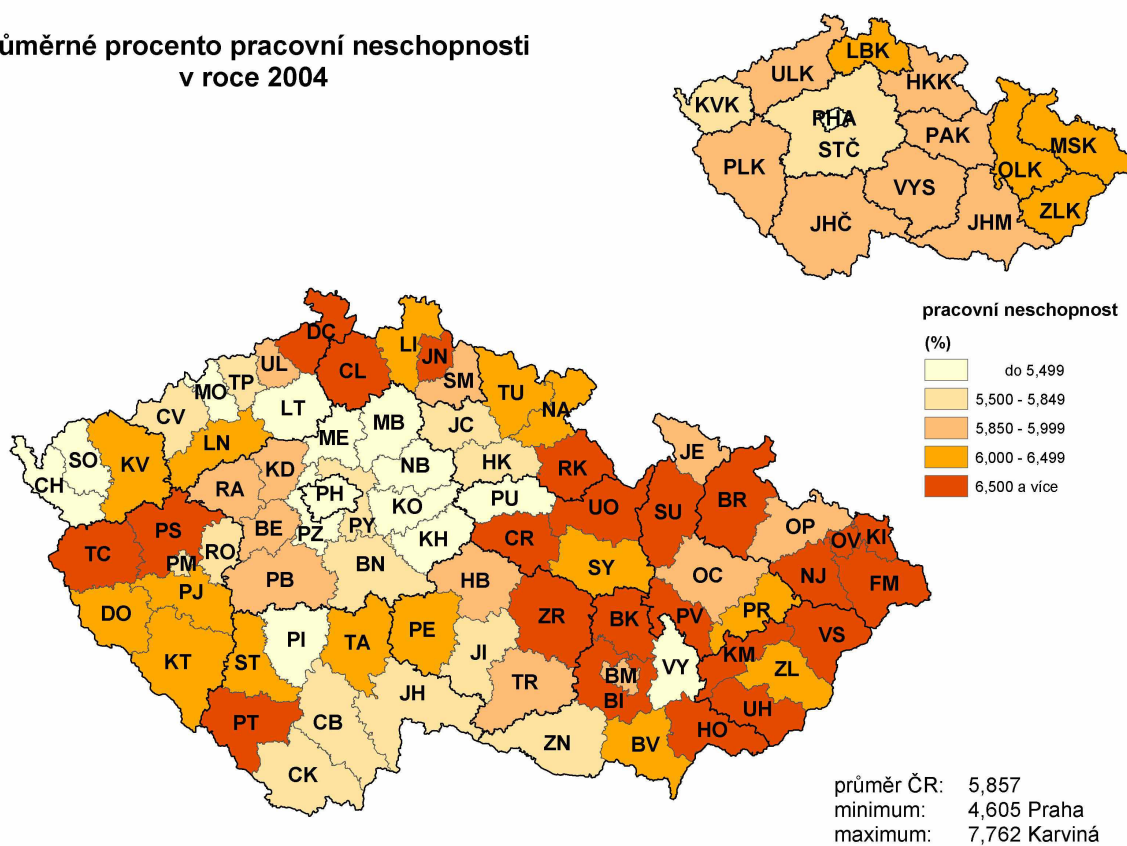

Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel v roce 2004

průměr ČR: 6,42
minimum: 0,00 Plzeň - sever
maximum: 14,41 Plzeň - město

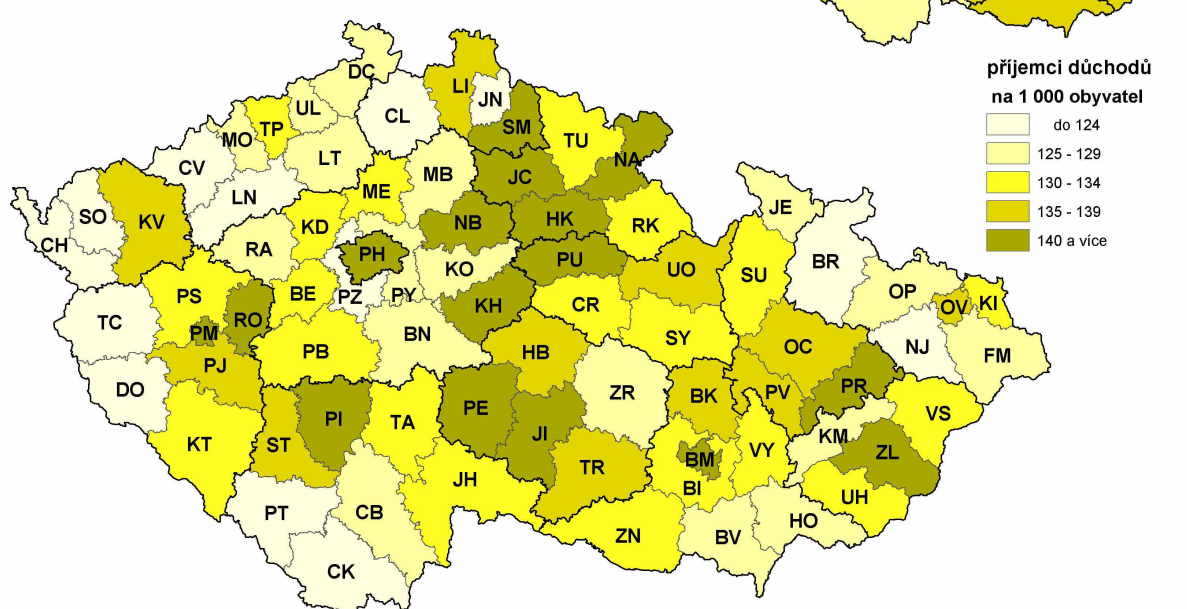

Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004

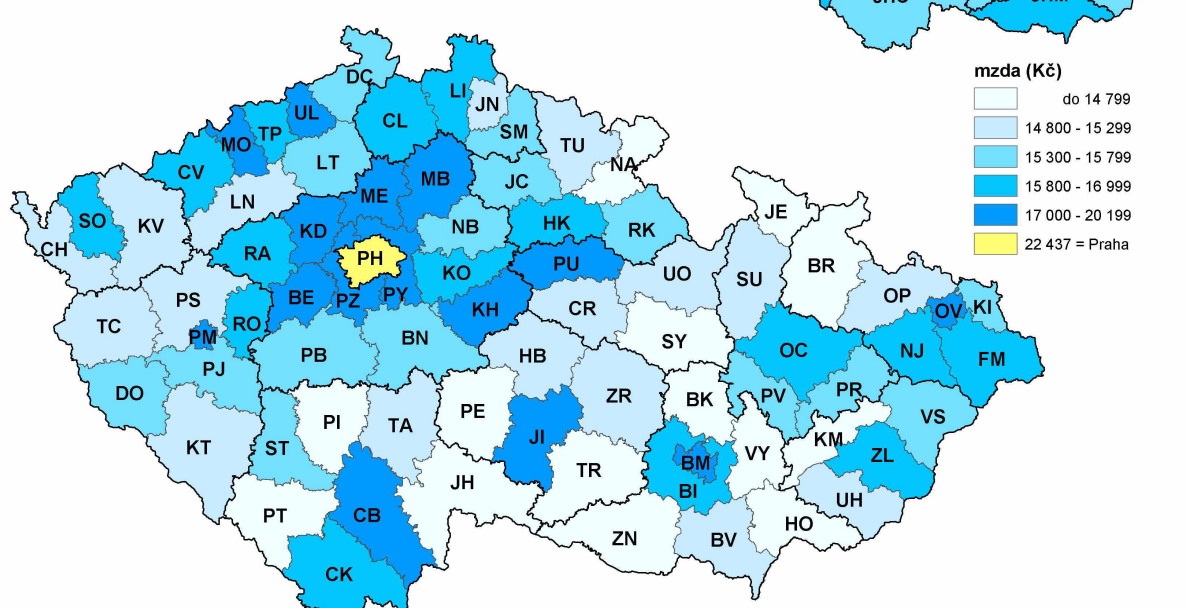
Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004

průměr ČR: 134,2
minimum: 105,0 Česká Lípa
maximum: 156,9 Plzeň - město

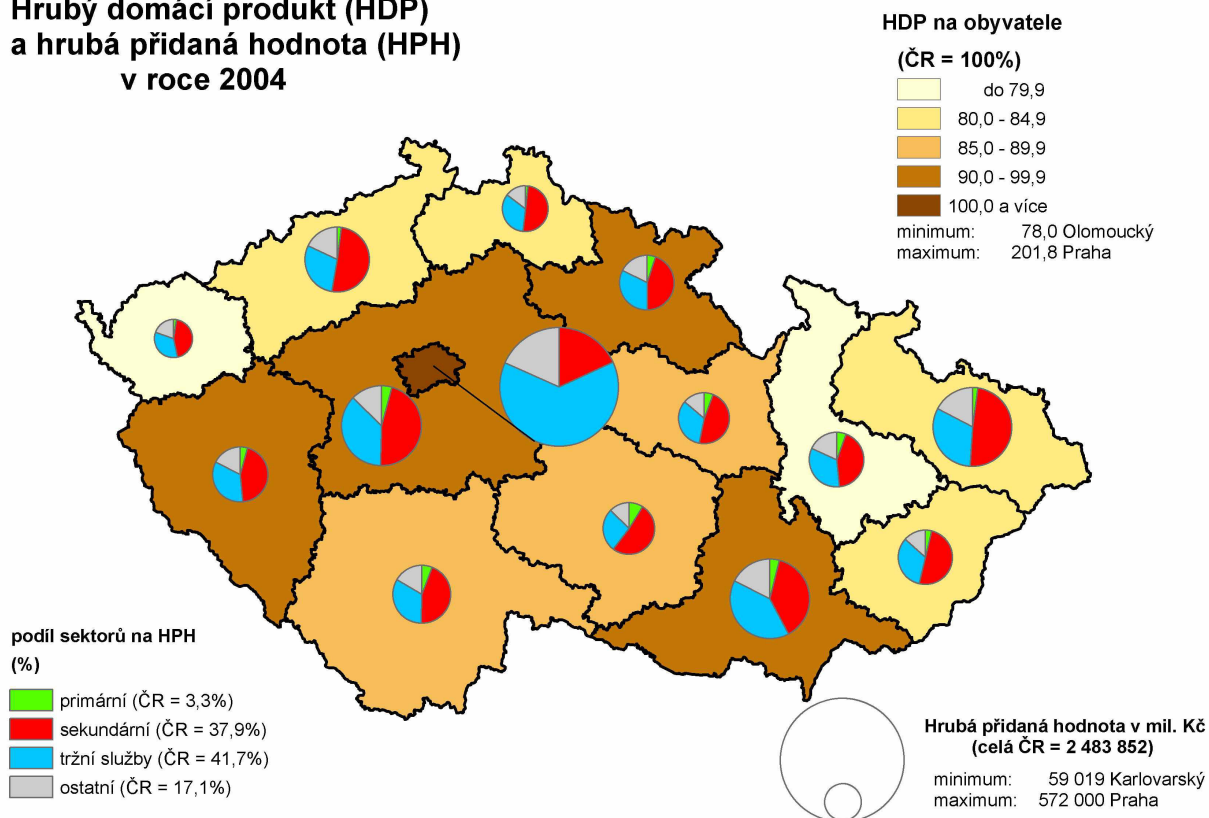

Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004

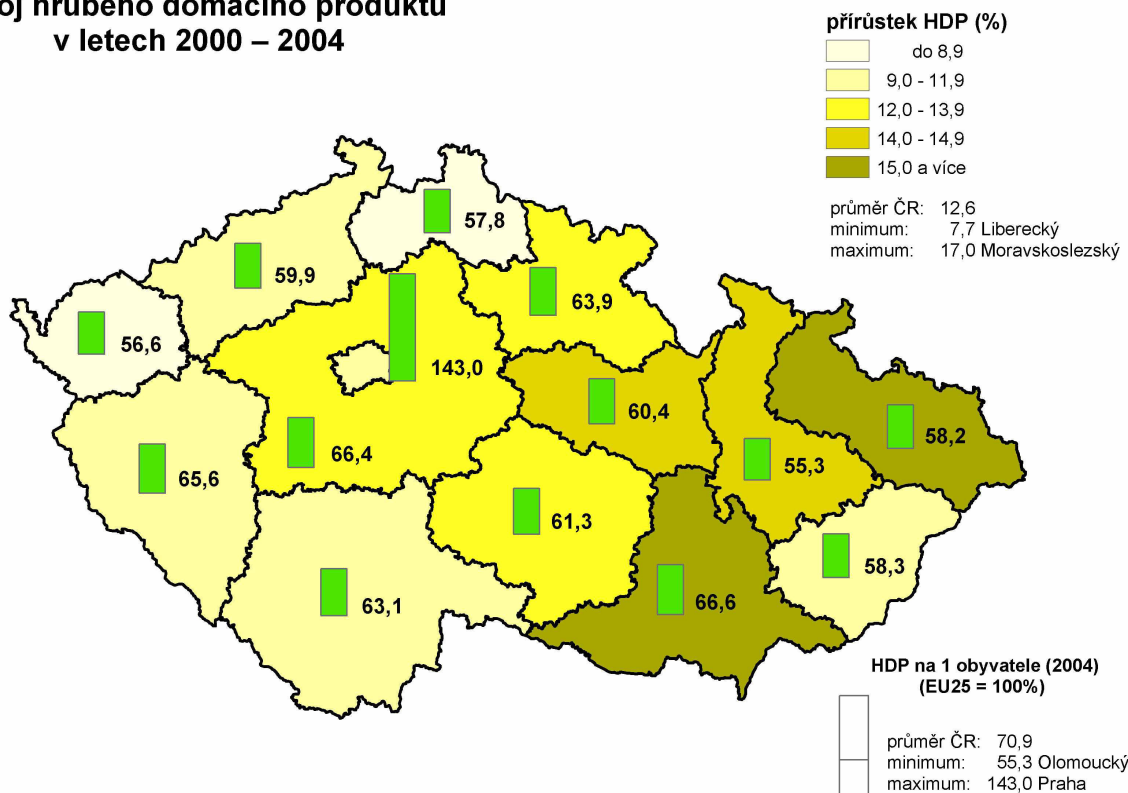
průměr ČR: 18 035
minimum: 13 860 Jeseník
maximum: 20 112 Mladá Boleslav
(mimo Prahu)

Hrubý domácí produkt (HDP) a hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2004

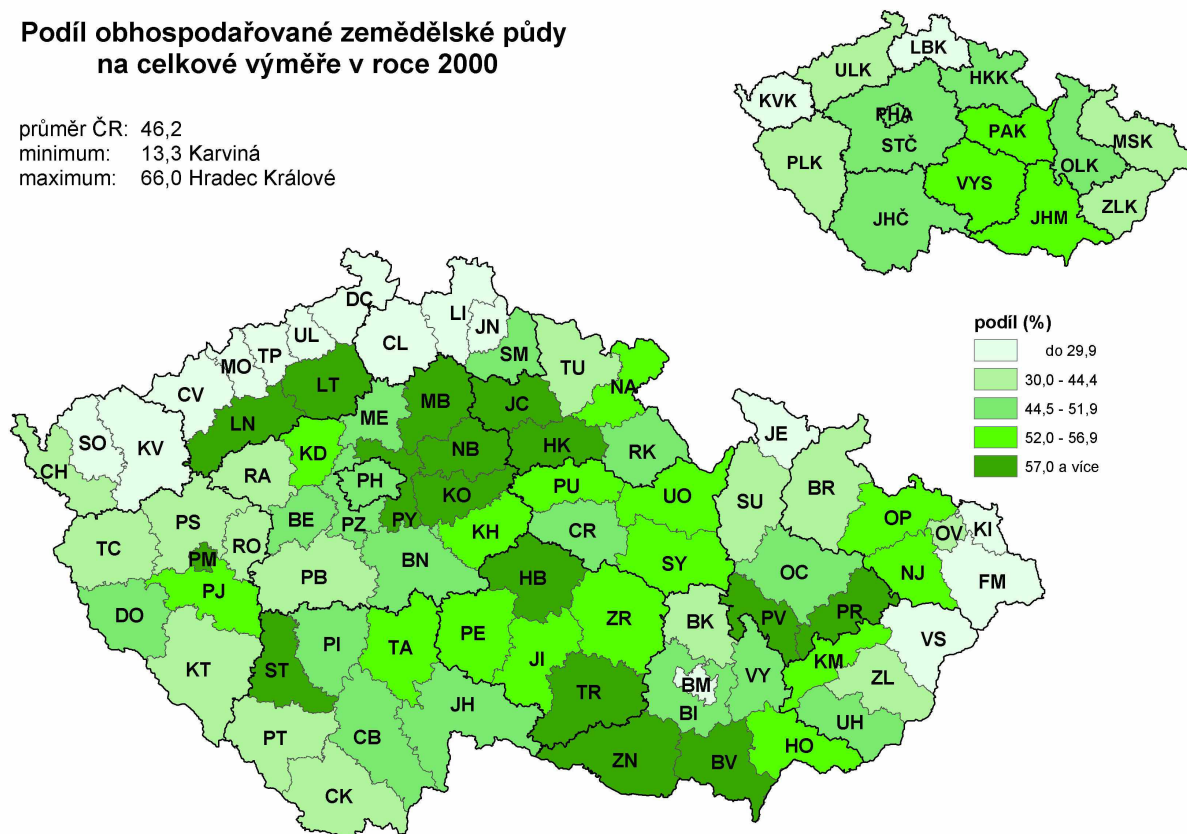

Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2004

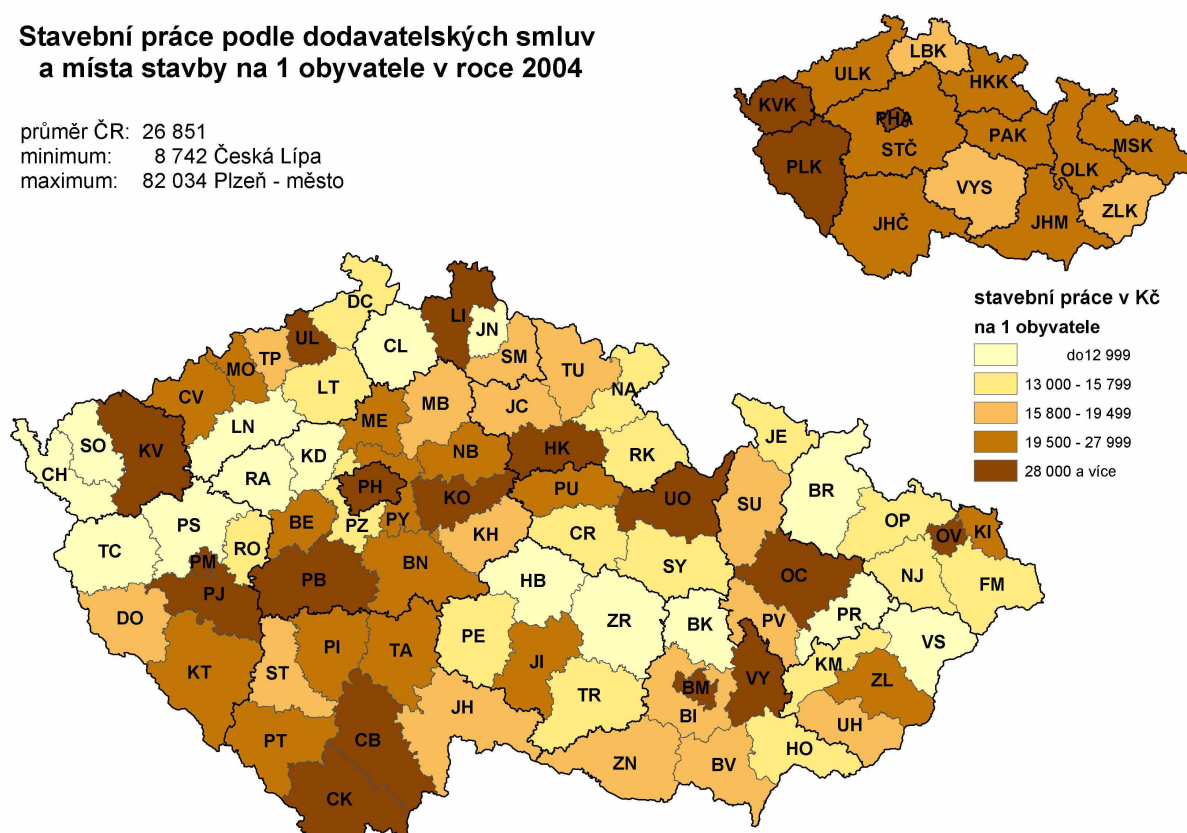
Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře v roce 2000

průměr ČR: 46,2
minimum: 13,3 Karviná
maximum: 66,0 Hradec Králové

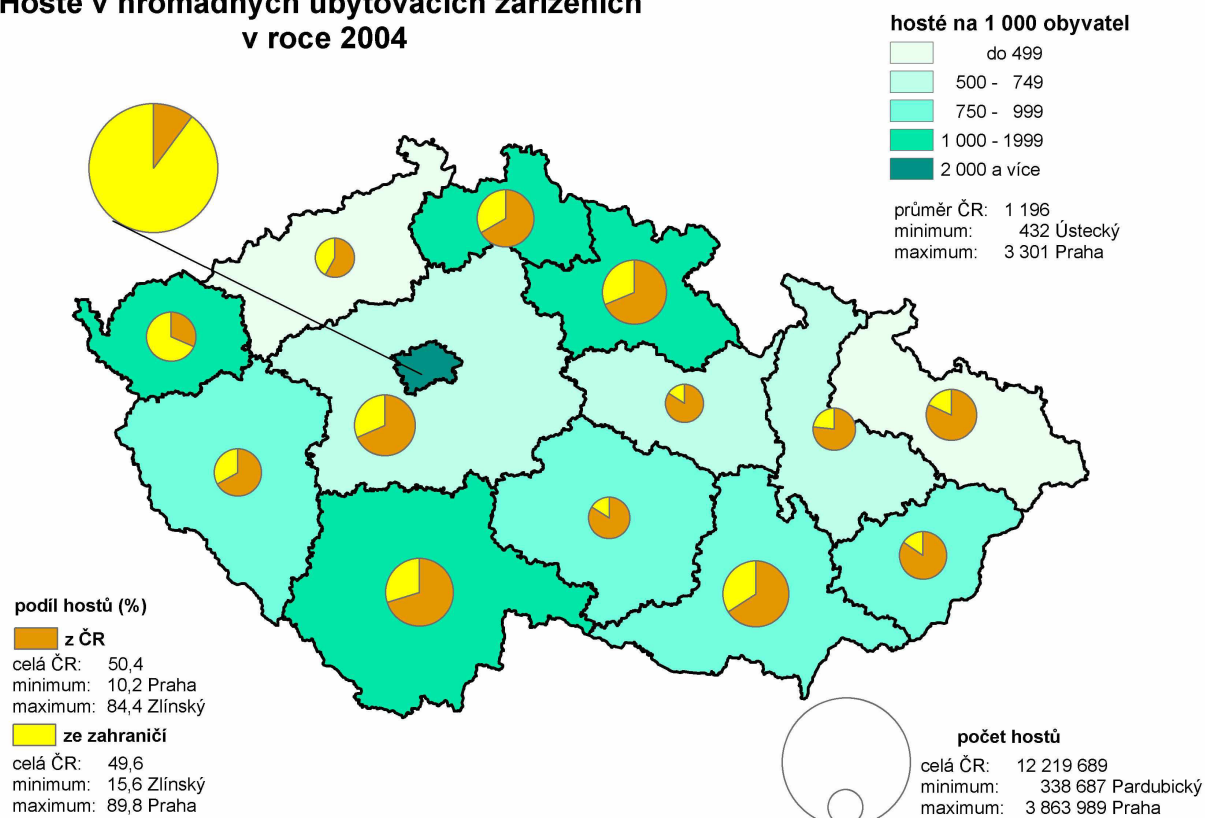

Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby na 1 obyvatele v roce 2004

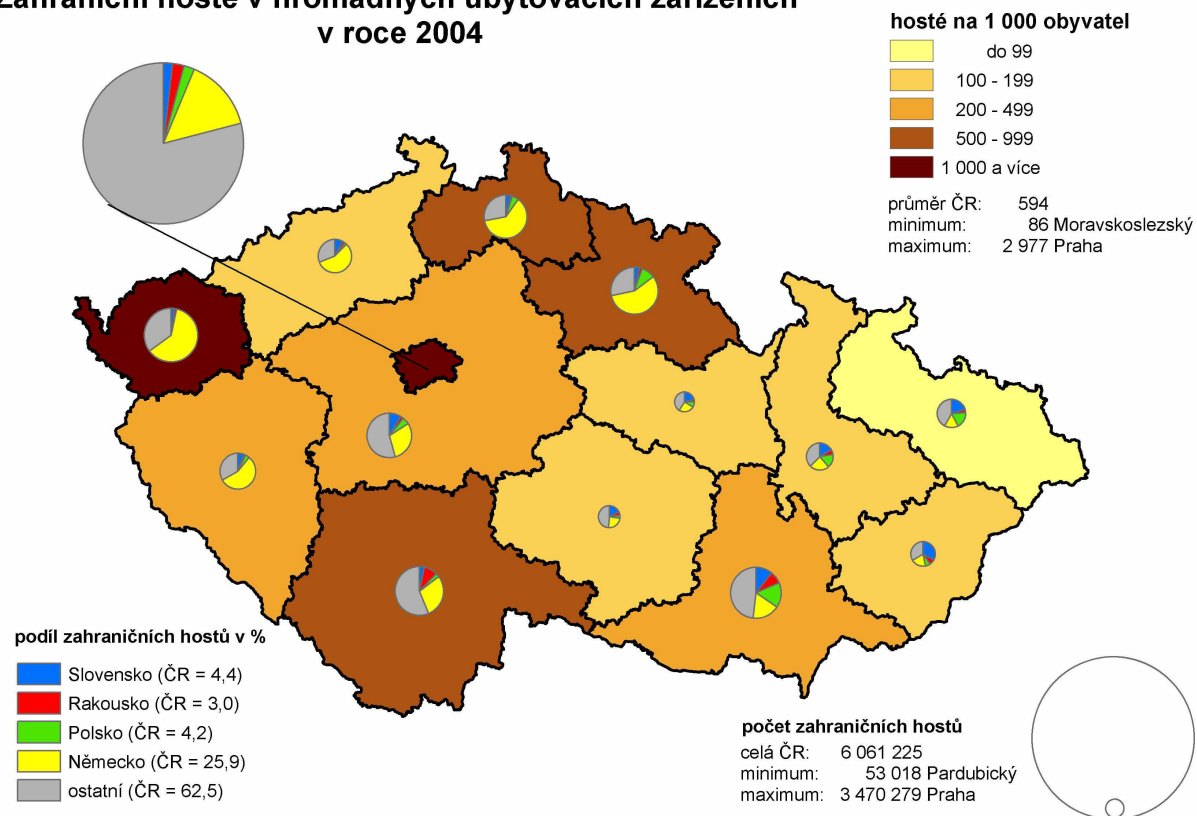
průměr ČR: 26 851
minimum: 8 742 Česká Lípa
maximum: 82 034 Plzeň - město

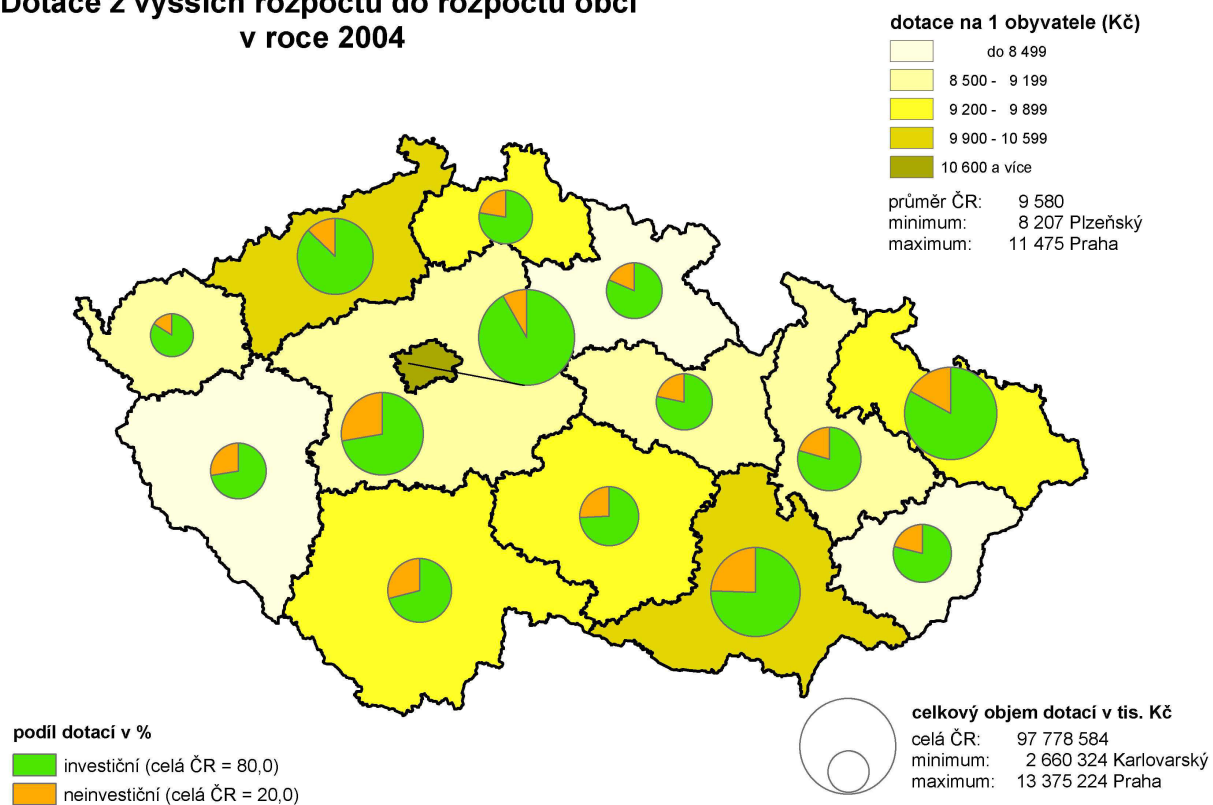
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

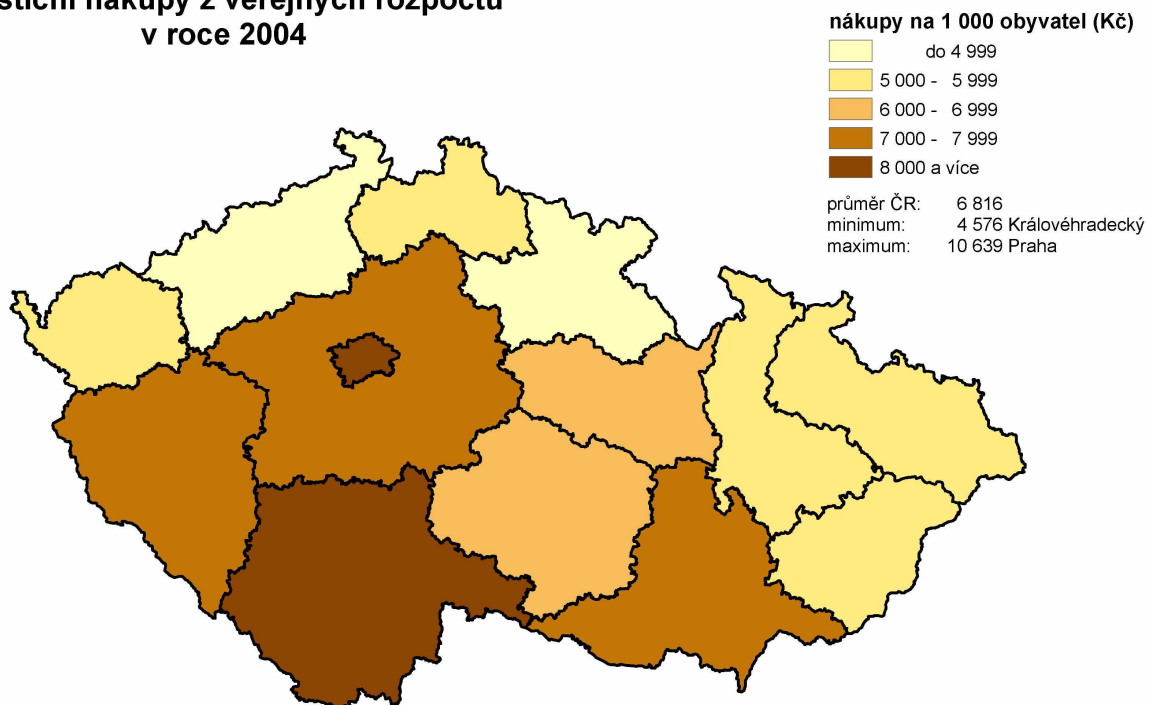
Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004

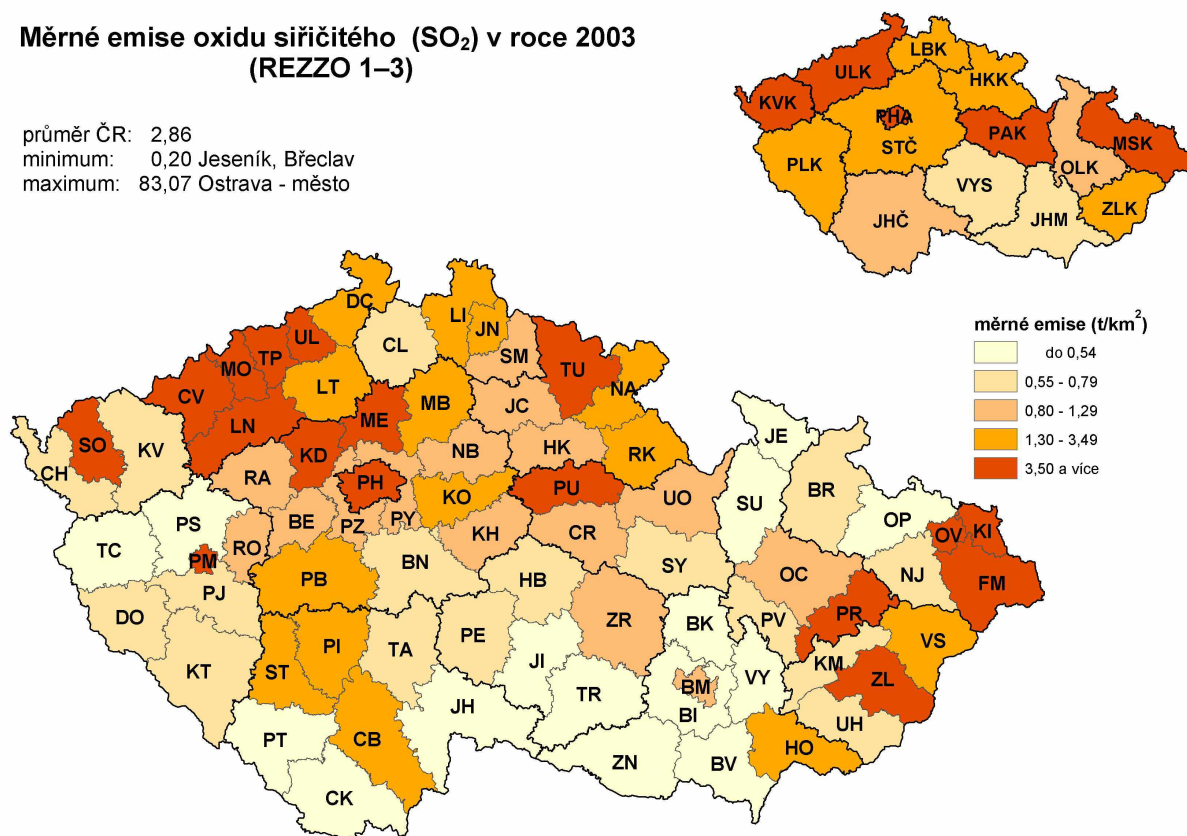

Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004

Měrné emise oxidu siřičitého (SO₂) v roce 2003 (REZZO 1–3)

průměr ČR: 2,86
minimum: 0,20 Jeseník, Břeclav
maximum: 83,07 Ostrava - město

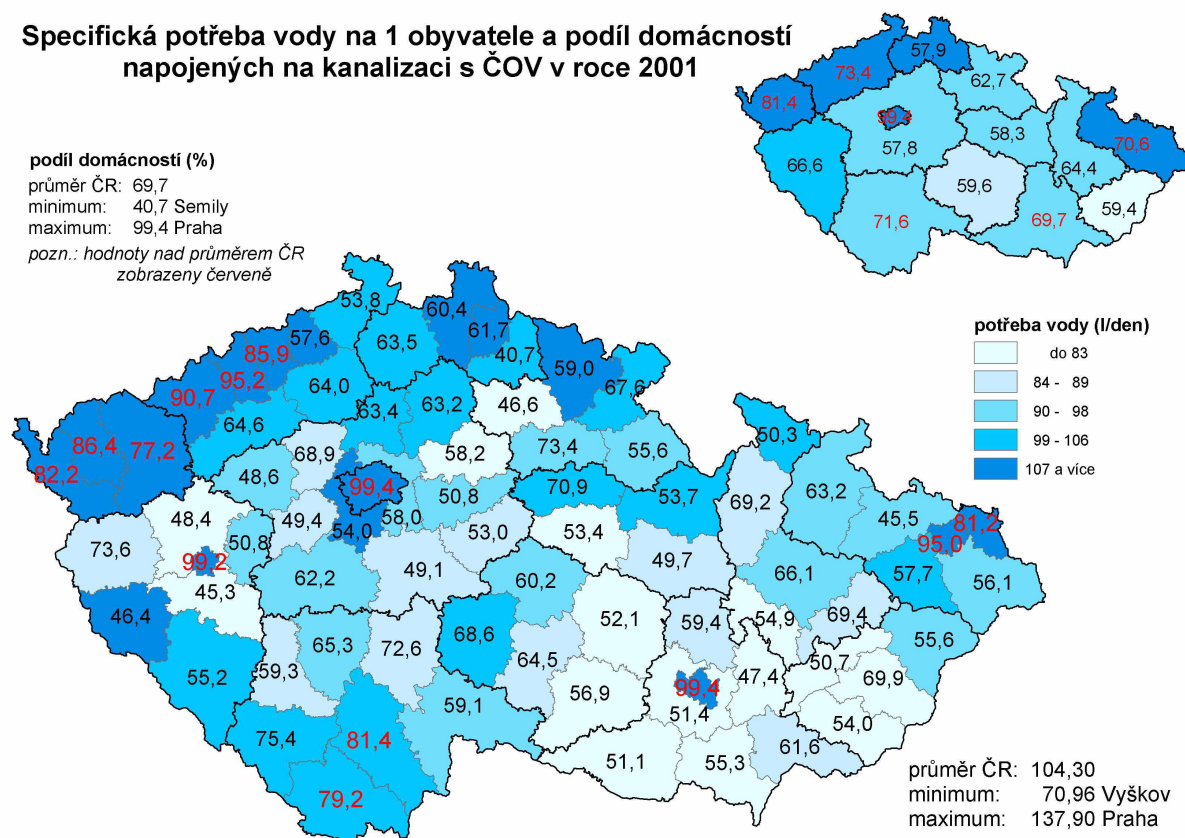

Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na kanalizaci s ČOV v roce 2001

podíl domácností (%)

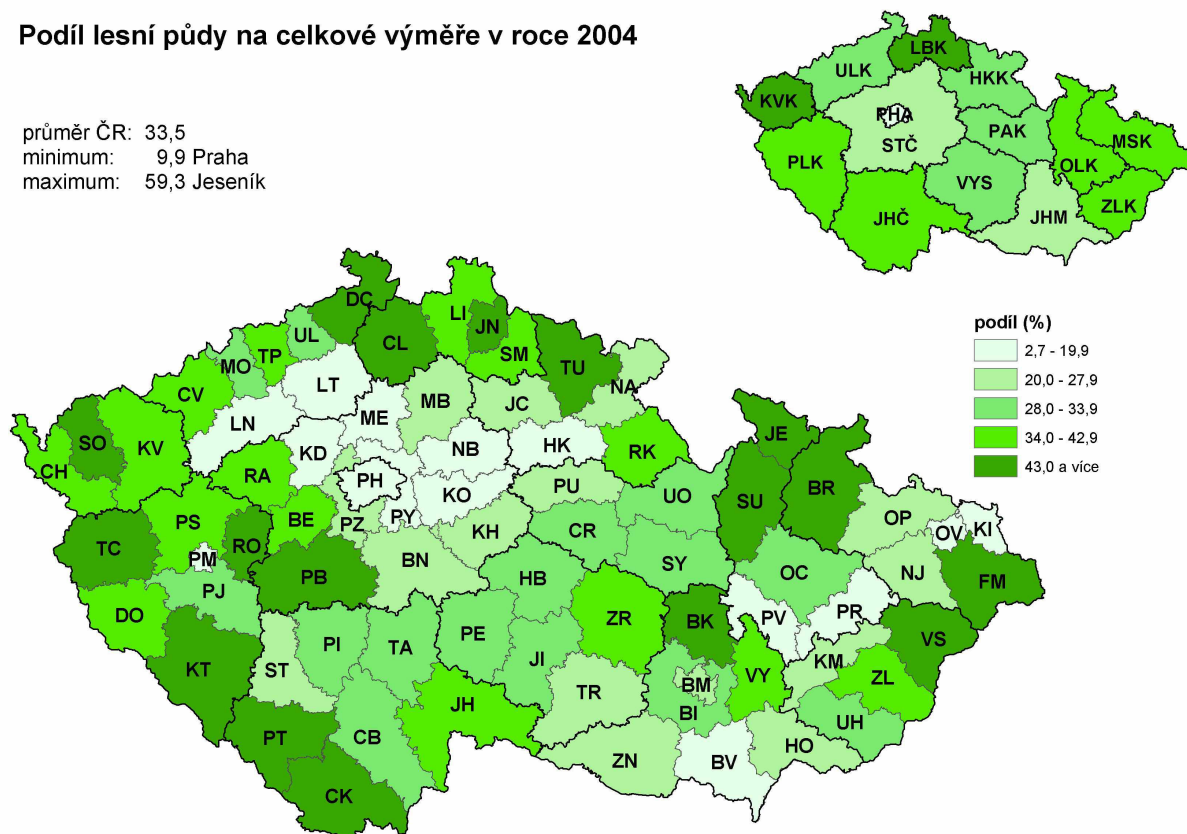
průměr ČR: 69,7
minimum: 40,7 Semily
maximum: 99,4 Praha

pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
zobrazeny červeně

Podíl lesní půdy na celkové výměře v roce 2004

průměr ČR: 33,5
 minimum: 9,9 Praha
 maximum: 59,3 Jeseník

Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003

průměr ČR: 1 900
 minimum: 335 Blansko
 maximum: 6 801 Brno - město

